

Pyhäjärven entinen kunnantupa Karkkilassa

Rakennussuojelusta ja sen käytännön toteutumisesta kunnantuvan tapauksen valossa

Anne Virtanen

011903730

Pro gradu -tutkielma

Taidehistorian oppiaine

Helsingin yliopisto

Ohjaaja: Elina Räsänen

Toukokuu 2019

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty Humanistinen tiedekunta		
Tekijä – Författare – Author Virtanen, Anne		
Työn nimi – Arbetets titel – Title Pyhäjärven entinen kunnantupa Karkkilassa: Rakennussuojelusta ja sen käytännön toteutumisesta kunnantuvan tapauksen valossa		
Oppiaine – Läroämne – Subject Taidehistoria		
Työn laji – Arbetets art – Level Pro gradu -tutkielma	Aika – Datum – Month and year toukokuu 2019	
Tiivistelmä – Referat – Abstract Tutkielma käsittelee Karkkilassa sijaitsevaa entistä kunnantupaa. Sen ensimmäisessä osassa tutkitaan kunnantuvan historiaa ja toisessa osassa rakennussuojelun toteutumista käytännössä. Kohteesta ei ole aiempaa tutkimusta ja asia ajankohtaistui rakennuksen täyttäessä 120 vuotta samaan aikaan kun sen kaavallinen suojelu kyseenalaistettiin. Tutkielman keskeisenä metodina on arkistotutkimus, jota täydentävät paikallishistoriaa käsittelevät tekstit, paikallislehtikirjoitukset sekä henkilöhaastattelut. Pyhäjärven kunnantuvan on suunnitellut arkkitehti Usko Nyström 1897, se on paikkakunnan ensimmäinen arkkitehdin suunnittelema rakennus ja tutkielman mukaan myös Suomen vanhin arkkitehdin suunnittelema kunnantupa. Rakennuksen tyylipiirteissä korostuu 1800-luvun lopulla puurakennuksissa suosittu sveitsiläistyli. Pyhäjärven kunnantupa valmistui 1898 itsenäisen Pyhäjärven ja sittemmin Karkkilan kunnan ensimmäiseksi hallintorakennukseksi ja kuntakokousten pitopaikaksi symboloiden siten paikkakunnan itsenäistymistä. Rakennus on pitkän historiansa aikana toiminut myös seurojen kokoustilana, kouluna, kirjastona, rukoushuoneena sekä kulttuuritalana. Karkkilan kaupunki osti yksityisomistuksessa olleen kunnantuvan kiinteistön vuonna 2012, josta lähtien se on ollut tyhjillään, eikä huoltotoimenpiteitä ole tehty. Rakennussuojelua ohjaava lainsäädäntö toimii tältä osin empiirisen tutkimuksen pohjatietona. Pyhäjärven entinen kunnantupa suojeltiin maankäyttö- ja rakennuslailla 2003 ja 2013. Suojelu kyseenalaistettiin Karkkilan kaupungin toimesta, mistä alkoi vuosia kestänyt kiista rakennuksen kohtalosta. Tutkimuksessa nostan esiin eri tahojen toimia ja vaikutusmahdollisuuksia asiassa pyrkien avaamaan suojelusta käytävää prosessia käytännön tasolla. Kaupunki haki suojelusta poikkeamista, jonka elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus myönsi, vaikka museotahojen lausunnot eivät sitä puoltaneet vaan määrittivät rakennuksen kulttuurihistoriallisesti, paikallishistoriallisesti ja rakennustaiteellisesti arvokkaaksi. Paikalliset järjestöt olivat ryhtyneet toimiin kunnantuvan suojelun puolesta ja myös valittivat hallinto-oikeuteen suojelusta poikkeamispäätöksestä. Toisaalta paikkakunnalla ryhtyivät toimiin myös kunnantuvan purkamista ajavat aktiivit. Tämä vastakkainasettelu leimasi myös paikallislehtikirjoittelua. Kiista suojelusta poikkeamisesta ratkesi, kun hallinto-oikeus kumosi myönnetyin poikkeamispäätöksen ja pysytti kunnantuvan suojelun, mutta suunnitelmat lähialueen muutoksista vaaransivat edelleen kunnantuvan tilanteen. Virkamiesvalmistelulla on ollut keskeinen rooli asiasta kehkeytyneen kiistan muodostumisessa. Toiminta ei ole ollut hyvän hallintotavan mukaista ja monelta osin maankäyttö- ja rakennuslain sekä hallintolain vastaista. Kaupungin viranhaltijoiden vaihtuminen toi muutoksen asioiden valmisteluun, mutta poliittisten päätösten osalta yhteistä näkemystä ei ole vielä saavutettu. Myös kunnantupaa ja sen lähialueita koskeva kaavamuutosprosessi, jonka yhteydessä päätetään kunnantuvan kohtalosta, on tutkielman valmistuessa keskeneräinen. Tutkimus osoittaa kolmannen sektorin, etenkin paikallisyhdistysten merkittävän ja toisinaan kohtuuttomankin haasteellisen roolin kulttuuriympäristön vaalijana. Edelleen se näyttää, kuinka kunnantuvan tapauksessa ei ole toimittu maankäyttö- ja rakennuslain (MRL) edellyttämällä tavalla.		
Avainsanat – Nyckelord – Keywords kunnantupa, Karkkila, rakennusperintö, rakennussuojelu, maankäyttö- ja rakennuslaki, valmisteluvalta, paikallisyhdistykset		
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited Keskustakampuksen kirjasto		
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information Helsingin yliopisto, Humanistinen tiedekunta, Filosofian, historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos		

SISÄLLYSLUETTELO

JOHDANTO

- 1 Tutkielman lähtökohdat ja tavoitteet
- 2 Rakennushistoria ja -suojelunhistoria tutkimuskohteina
  - 2.1 Suomalaista rakennushistoriantutkimusta
  - 2.2 Rakennussuojelunhistoriaa ja -tutkimusta
- 3 Tutkielmassa käytetyt aineistot ja menetit

OSA I PYHÄJÄRVEN KUNNANTUPA ITSENÄISEN KUNNAN HALLINTORAKENNUKSEKSI

- 4 Kunnantuvan suunnittelu ja sen tausta
- 5 Kunnantuvan arkkitehtuurin tyylipiirteitä
- 6 Kunnantuvan rakentaminen
- 7 Rakennuksen käyttö ja omistussuhteet eri aikoina

OSA II RAKENNUSSUOJELUA KÄYTÄNNÖSSÄ: TAPAUS PYHÄJÄRVEN KUNNANTUPA

- 8 Rakennuksen suojele
  - 8.1 Lainsäädäntö rakennusperinnön vaalijana
  - 8.2 Kunnantuvan suojele kaavalla
    - 8.2.1 Suojelumerkintä kaupungin keskustan kaavamuutoksen yhteydessä 2003
    - 8.2.2 Suojelumerkintä koululaajennuksen kaavamuutoksessa 2013
- 9 Kunnantuvan suojele kyseenalaistetaan
  - 9.1 Kaupunki hakee suojele purkua – suojele puolustetaan monelta taholta
  - 9.2 Suunnitelmat Harjun kentän madaltamiseksi uhkana kunnantuvalle
  - 9.3 Uuden kaavamuutoksen vireillepano: kunnantuvan siirtoa esitetään
- 10 Johtopäätelmät kunnantuvan suojelesta ja sen kyseenalaistamisen prosessista Karkkilassa

EPILOGI

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

LIITTEET

KUVAT

JOHDANTO

1 Tutkielman lähtökohdat ja tavoitteet

Länsi-uusmaalainen Karkkila on kooltaan pieni kaupunki, mutta sillä on vaiherikas historia, joka osin edelleen elää osana kaupunkikuvaa. Paikkakunta mainitaan nimellä Pahajärvi 1500-luvun asiakirjoissa, mutta 1700-luvulla nimi muuttui Pyhäjärveksi.¹ Pyhäjärvi oli Vihdin seurakunnan kappeli 1860-luvulle asti, jonka jälkeen siitä alkoi muodostua itsenäinen kunta.² Itsenäisen kunnan ensimmäinen oma hallintorakennus, Pyhäjärven kunnantupa valmistui 1898.³ Sittemmin Pyhäjärvi on muuttunut Karkkilaksi, ensin kauppalaksi (1932) ja sitten kaupungiksi (1977) ja kaupungin toiminnot ovat muuttaneet toisiin tiloihin, mutta entinen kunnantupa on edelleen olemassa alkuperäisellä paikallaan ylhäällä Nyhkälän harjulla kaupungin keskustassa. Tämä tutkimus kohdistuu tuohon kunnantupaan⁴, sen rakennushistoriaan ja rakennussuojeluprosessiin osana paikkakunnan historiaa sekä nykyistä kaupunkimiljöötä.

Karkkilaa ja sen muodostavien entisten kylien historiaa on käsitelty useissa teoksissa, näistä laajin on Seppo Aallon ja Kimmo Rentolan yli yhdeksänsataasivuinen tutkimus *Karkkilan eli Högforsin ja Pyhäjärven entisen Pahajärven ihmisten historia* (1992). Teoksessa ei kuitenkaan huomioida lainkaan edellä mainittua Pyhäjärven kunnantupaa, vaikka muita julkisia rakennuksia, kuten kirkkoa, koulua tai myös kunnantupaa edeltänyttä Pyhäjärven kappeliseurakunnan pitäjäntupaa ja sen käyttöä teoksessa käsitellään.

Museoviraston 1970-luvulla käynnistämä projekti valtakunnan rakennuskulttuurin luetteloinnista käynnisti Karkkilassakin vanhojen rakennusten inventoinnin. Karkkilassa aineistoon koottiin aluksi 232 kohdetta vuosina 1979–80. Työtä jatkettiin ja tarkistettiin 1990-luvun alussa Museoviraston avustuksen turvin ja näin muodostettu aineisto käsitti kokonaisuudessaan 310 kohdetta ja yli 1600 valokuvaa. Päivi Mikola ja Risto Hakomäki työstivät aineiston pohjalta kirjan *Karkkilan vanha rakennuskulttuuri*, jonka kustansi Karkkilan Kotiseutuyhdistys ry (1994). Kirjaan Museoviraston laatimien kriteerien mukaisesti valikoidut 175 kohdetta on jaoteltu vanhan kyläjaon mukaan siten, että aluksi on alueen esittelyteksti, jonka jälkeen kustakin kohteesta on valokuva ja sen ohessa lyhyt

---

¹ Silván 2016, 58.

² Rentola 1992, 388.

³ KLA, Pyhäjärven kuntakokouksen pöytäkirja 18.9.1898 § 2.

⁴ Pyhäjärven kunnantupa, joka tämän tutkielman tekstissä joskus lyhenee muotoon kunnantupa, saattaa suorissa sitaateissa esiintyä myös nimityksellä kunnanhuone, kunnan kokoushuone, kunnantalo tai vihreä talo rakennuksen nykyisen värityksen mukaan.

esittely. Tässä rakennuskulttuuria käsittelevässä teoksessa Pyhäjärven kunnantupa mainitaan Nyhkälän kylän osiossa vanhana tai entisenä kunnantalona, jonka rakennusajankohdaksi ilmoitetaan 1890-luvun alkupuoli. Muutaman lauseen esittelyn ohessa on mustavalkoinen valokuva.⁵ Esittelyssä mainittu hieman virheellinen rakennusajankohta osoittaa, ettei kunnantuvan historiaa ja siihen liittyvää kaupunginarkiston materiaalia vielä ollut tutkittu. Tällä vuosikymmenellä laaditussa Karkkilan kirjaston historiikissa Pyhäjärven entinen kunnantupa on lyhyesti mukana, sillä rakennuksessa on toiminut Pyhäjärven ensimmäinen kunnankirjasto.⁶

Viime vuosina Pyhäjärven entinen kunnantupa ja sen kohtalo on herättänyt lisääntyvää keskustelua paikkakuntalaisten keskuudessa. Tähän liittyen kunnantupa on noussut esiin esimerkiksi Karkkilan museotoimen johtajan Tommi Kuutsan paikkakunnan historiaa käsittelevillä luennoilla. Lyhyitä kirjoituksia aiheesta on ollut sekä paikallisissa sanomalehdissä että *Karkkilan Kotiseutulehdessä*, mutta mitään varsinaista tutkimusta kunnantuvasta ei käsillä olevaa tutkimusta ennen ole tehty. Pyhäjärven entinen kunnantupa on paikkakunnan vanhin säilynyt julkinen rakennus. Lähistöllä sijaitsevien kirkon (1781) ja lainajyvästön viljamakasiinin (1859) ohella sillä on oma tärkeä asemansa niin paikallishistoriassa kuin kaupunkikuvassa vielä nykyisinkin. Kunnantuvan täyttyessä 120 vuotta 2018 on aika täydentää Karkkilan historiankirjoitusta tältä osin.

Pyhäjärven entinen kunnantupa valikoitui graduni aiheeksi edellä mainittujen syiden lisäksi myös koska haluan työskennellä paikallisen perinteen ja kulttuurin hyväksi. Kiinnostukseni paikallishistoriaan ja kulttuuriperinteeseen on alkanut muutettuani Karkkilaan kolme vuosikymmentä sitten. Paikkakunnalle asettumiseeni vaikuttivat ehkä rikasta ja moni-ilmeistä luontoakin enemmän Högforsin tehdasta ympäröivät kodikkaan vehreät työväen asuinalueet 1900-luvun alkuvuosikymmeniltä.⁷ Asuminen tässä perinteikkäässä miljöössä on avannut silmäni rakennusperinnön merkitykselle, ensin kotitaloni historian ja käytännön kunnostustyön kautta, ja sitten paikallishistoriaan tutustumisen myötä olen oppinut arvostamaan perinteisen asuinalueen lisäksi kaupungin kulttuuriperintöä laajemminkin. Edellä mainittua *Karkkilan vanha rakennuskulttuuri* -kirjaa varten haastateltiin kohteina olevien rakennusten asukkaita, ja näin pääsin jo tuolloin vasta paikkakunnalle muutettuani osallistumaan uuden kotipaikkani rakennuskulttuurin taltiointiin.⁸ Tämä kaikki on osaltaan innostanut minua myös taidehistorian opintoihin, joiden ansiosta rakennustaiteen ja kulttuurihistorian tietämykseni ja ymmärrykseni on entisestään

⁵ Mikola & Hakomäki 1994, 8–10, 86.

⁶ <http://www.karkkila.fi/sivut/FI/Kirjaston-historiaa> (luettu 2017)

⁷ Karkkilan Högforsin tehtaan entisten asuinalueista ja niiden suojelusta lisää mm. arkkitehti Tiina Valpolan diplomityössä *Suojelun arkea – miten toteutui tapaus Högfors* (1995).

⁸ Mikola & Hakomäki 1994, 166 (kirjan lopussa on luettelo kaikista suullisia tietoja antaneista).

syventynyt. Tästä on seurannut kauniissa miljöössä elämisen ohella myös huolta paikallisen kulttuuriperinnön säilymisestä ja tarve osallistua sen suojeluun.

Viime vuosina useat kolmannen sektorin tahot ja yksityishenkilöt ovat toimineet aktiivisesti tutkielmani kohteena olevan Pyhäjärven entisen kunnantuvan suojelun ja entisöinnin puolesta. Asia on paikkakunnan historian kannalta katsottu niin tärkeäksi, että paikalliseen kotiseutuyhdistykseen perustettiin asiaa hoitamaan erillinen kunnantuvan työjaos, jonka toimintaan olen itsekin osallistunut.⁹ Hirsinen kunnantupa on seisonut vakaasti harjun laella sata kaksikymmentä vuotta, mutta viime vuosina sen kohtalo on ollut vaakalaudalla, samoin kuin itse harjukin kunnantuvan lähiympäristössä. Entinen kunnantupa on jakanut mielipiteitä yhtäältä sen purkamisen ja toisaalta sen säilyttämisen puolesta. Sekä kunnantupaa koskevista keskusteluista, lehtikirjoituksista että asian valmistelusta ja käsittelystä virka- ja luottamushenkilöstön tasolla on käynyt ilmi, ettei kunnantuvan historiaa tunneta, joten myös tästä syystä on tärkeää saada kunnantuvan historia selvitetyksi.

Pro gradu -tutkielmassa selvitän Pyhäjärven entisen kunnantuvan historiaa alkaen 1800-luvun lopun hallinnollisesta tilanteesta ja syistä, jotka johtivat kunnantuvan rakentamiseen. Kunnantuvan rakentaminen sijoittuu ajankohtaan, jossa kirkollinen ja maallinen hallintovalta eriytyivät toisistaan, mikä osaltaan vaikutti kunnantuvan rakentamiseen. Taustoitin asiaa tarkemmin tutkielman ensimmäisen osan aloitusluvussa. Tämän jälkeen tarkastelen rakennuksen suunnitteluvaihetta ja siihen vaikuttaneita tekijöitä. Pyhäjärven kunnantuvan piirustukset laati 1897 arkkitehti Usko Nyström.¹⁰ Hän johti yhtä aikansa tunnetuimmista arkkitehtitoimistoista ja oli alansa merkittävä opettaja, mikä tuo oman kiintoisan lisänsä kunnantuvan historiaan. Nyströmin suunnitelmien ohella pohdin myös 1800-luvun lopun rakennustaiteellisia ilmiöitä, jotka ovat mahdollisesti vaikuttaneet kunnantuvan ulkoasuun. Pohjatiedoksi kartoitan aikakauden arkkitehtuurista tehtyä suomalaista tutkimusta johdannon luvussa kaksi. Kunnantuvan suunnitteluvaiheen jälkeen käyn läpi rakennuksen toteuttamisvaihetta. Rakennus suunniteltiin ja toteutettiin nimenomaan Pyhäjärven kunnantuvaksi ja kuntakokousten pitopaikaksi, mutta tämän lisäksi sitä on käytetty moniin muihinkin tarkoituksiin. Näitä kunnantuvan eri käyttötarkoituksia reilun sadan vuoden ajalta käyn läpi historiaosuuden loppuksi.

Tämän tutkielman ensimmäisen osan muodostaa Pyhäjärven entisen kunnantuvan historiallinen selvitys rakennuksen taustasta, suunnittelusta, rakentamisesta sekä pitkän elinkaaren aikaisista eri käyttötarkoituksista ja niihin liittyvistä muutostöistä. Tutkielman toisessa osassa tarkastelen entisen

---

⁹ KaKo pöytäkirja 8.7.2015 § 3.

¹⁰ KLA, Pyhäjärven kunnantuvan piirustukset 6.9.1897.

kunnantuvan suojelua ja sen kyseenalaistamisen prosessia käytännön suojelutoiminnan näkökulmasta. Haluan kunnantuvan esimerkin avulla nostaa esiin niitä käytäntöjä ja tekijöitä, jotka vaikuttavat vanhan rakennuskannan säilymiseen.

Johdannon toisessa luvussa tarkastelen suomalaista rakennushistoriaa ja rakennussuojelun historiaa käsittelevää aiempaa tutkimusta liittyen erityisesti ajanjaksoon 1800-luvun lopulta 1900-luvun alkuun. Rakennussuojelulla on keskeinen tehtävä rakennusperinnön säilymisessä joskus hyvinkin nopeaan tahtiin uudistuvissa taajamissa. Pyhäjärven entinen kunnantupa suojeltiin ensimmäisen kerran 2003¹¹ ja vielä uudestaan kaavamuutoksen yhteydessä kesällä 2013¹². Lainsäädäntö ohjaa rakennusperinnön suojelua, mutta kyseessä ei ole lainopillinen tutkielma, joten asiaan liittyvää lainsäädäntöä ja siinä tapahtuneita muutoksia maassamme katsastan vain lyhyesti tutkielman rakennussuojelukysymyksiin keskittyvän osan II alussa. Tämän pohjustuksen jälkeen tarkastelen Pyhäjärven kunnantuvan suojelun toteutumista lähemmin käytännön tasolla.

Pyhäjärven kunnantuvan tapauksessa kesällä 2013 lainvoiman saanut suojelupäätös kyseenalaistettiin jo saman vuoden syksyllä, mistä on seurannut vuosia kestänyt kiista entisen kunnantuvan kohtalosta. Kunnantupa tarjoaa hyvin konkreettisen esimerkin tästä prosessista, jota olen seurannut läheltä niin luottamushenkilönä, kunnantupajaoksen jäsenenä kuin paikallisesta kulttuurista ja taidehistoriasta kiinnostuneena asukkaanakin. Vaikka henkilökohtainen positioni on, että Pyhäjärven kunnantupa tulisi rakennustaiteellisista ja paikallishistoriallisista syistä suojella ja entisöidä, tässä tutkielmassa tarkastelen ja tuon esiin mahdollisimman kattavasti eri osapuolia ja vaikutustahoja. Pyrkimyksenäni on ymmärtää ja avata rakennusperinnön suojeluun liittyvää prosessia, mikä edellyttää yhtäläillä kunnantuvan purkamista kuin sen entisöintiäkin puoltavien näkemysten, perustelujen ja vaikutuskeinojen esittämistä, jotta asioiden kulku välittyisi ymmärrettävästi ja toisi esiin eri osapuolten osallisuuden ja vaikutusmahdollisuudet. Omakohtainen osallistuminen meneillään olevaan prosessiin tuo tutkimuksellisia haasteita, mutta toisaalta yhtäjaksoinen seuraaminen mahdollistaa joskus vaikeastikin hahmotettavien taustatekijöiden ja asiayhteyksien huomioimisen ja edesauttaa siten moniulotteisen tapahtumaketjun kokonaiskuvan muodostamista.

Tutkielman osan I historiaosuus mahdollistaa osan II kohteena olevan rakennussuojelun toteutumisen konkreettisemmän käsittelyn käytännön esimerkin kautta, ja siten tutkielman osat kokonaisuutena tukevat ja täydentävät toisiaan.

---

¹¹ KLA, Karkkilan kaupunginvaltuuston pöytäkirja 10.11.2003 § 55.

¹² KLA, Karkkilan kaupunginvaltuuston pöytäkirja 17.6.2013 § 68.

2 Rakennushistoria ja rakennussuojelunhistoria tutkimuskohteina

2.1 Suomalaista rakennushistoriantutkimusta

Pyhäjärven kunnantuvasta ei ole tehty tutkimusta, mutta vastaavia rakennuksia ja aikakautta 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa on käsitelty monissa suomalaisissa tutkimuksissa useista näkökulmista. Tutkimuskohteina ovat usein joko tärkeät yksittäiset rakennukset tai rakennuskokonaisuudet ja -tyypit. Näistä esimerkkinä mainittakoon Juhani Pallasmaan toimittama tutkimus aikansa tunnetuimman arkkitehtikolmikön Eliel Saarinen, Herman Gesellius ja Armas Lindgren suunnittelema ja 1903 valmistuneesta taiteilijakodista *Hvitträsk – koti taideteoksena* (1987) tai samojen suunnittelijoiden kartanorakennuksen merkityksiä tarkasteleva Anna-Lisa Ambergin väitöstutkimus *"Kotini on linnani": kartano ylemmän porvariston omanakuvana: esimerkkinä Geselliuksen, Lindgrenin ja Saarisen suunnittelema Suur-Merijoki vuodelta 1904* (2003) tai Leena Valkeapään väitöstutkimus Suomen keskiaikaisten kivikirkkojen restauroinnista 1870–1920 *Pitäjänkirkosta kansallismonumentiksi* (2000). Rakennushistoriaa on paljon tutkittu myös ajan keskeisten arkkitehtien kautta, kuten Eeva-Maija Viljon väitöstutkimus Theodor Höijeristä (1985), Riitta Nikulan tutkimus Armas Lindgrenistä (1988) sekä Eija Rauskeen väitöstutkimus *Kivet puhuvat – Arkkitehtitoimiston Usko Nyström – Petrelius – Penttilä asuinkerrostalot Helsingissä* (2004). Edellä mainituilla tutkimuksen kohteina olevilla arkkitehteillä on yhteys myös omaan tutkielmaani suunnittelijan Usko Nyström tutkielmani kohteena olevan Pyhäjärven entisen kunnantuvan, Theodor Höijer puolestaan toimi hänen opettajanaan Polyteknillisessä opistossa kevätlukukaudella 1888 ja Armas Lindgren oli Nyströmin aikalainen ja kollega, sillä he molemmat opettivat sekä Taideteollisuusyhdistyksen keskuskoulussa että Teknillisessä korkeakoulussa.¹³ Palaan näihin ja etenkin Rauskeen Usko Nyströmiä ja hänen johtamaansa toimistoa käsitteleviin tutkimuksiin.

Arkkitehtuuria tarkastellaan usein myös eri aikakausiin liitettyjen tyylien tai suuntauksien valossa. Aihetta ovat 1800- ja 1900-lukujen vaihteeseen liittyen tutkimuksissaan käsitelleet edellä mainittujen Riitta Nikulan ja Eeva-Maija Viljon lisäksi esimerkiksi Henrik Lilius ja Ville Lukkarinen. Lilius tarkastelee arkkitehtuurin tyylikysymyksiä 1800-luvun jälkimmäisellä puoliskolla, joka perinteisesti on katsottu kertaustyylien vaiheeksi kahtena pääsuuntauksenaan uusrenessanssi ja uusgotiikka. Näiden uus-termien sijaan Lilius käyttäisi enemmän nimityksiä kuten ”hajoava klassismi” ja ”1800-luvun klassismi”, sillä klassismin kaavamaisuuden ja suoran

¹³ Rauske 2004, 28–30; Nikula 1988, 14.

kopioinnin sijaan ajan arkkitehtuurissa on klassismin piirteitä käytetty uudella tavalla ja vapaasti yhdistellen. Puuarkkitehtuuriin liittyen Lilius kirjoittaa 1800-luvun lopulla tärkeäksi nousseesta sveitsiläistyylistä, joka edusti täysin uudenlaista puuarkkitehtuurityyliä. Liliuksen mukaan tyyli on ominaista pohjakaavan monimuotoisuus, ja uudenlainen rikasmuotoinen ornamenttiikka. Ornamentit valmistettiin sahaamalla eikä niiden reunoja pyöristetty, jolloin ne saivat kaksiulotteisen luonteen. Ornamentit sijoitettiin usein siten, että ne auringonvalossa heijastivat kuvioitaan seinäpintaan. Sveitsiläistyylin oheen kehittyi myöhemmin sorvaamalla työstettyjä elementtejä käyttävä sorvityyli, joka toisin kuin sveitsiläistyyli, lainasi ornamenttiikkansa osaksi kiviarkkitehtuurista.¹⁴

Sveitsiläistyyliä luotiin 1840- ja 1850-luvuilla ensimmäistä kertaa varsinainen puurakennustyyli, kirjoittaa Panu Kaila rakennusten julkisivujen historiaa käsittelevässä teoksessa. Hänen mukaansa tyyli ulottui nopeasti Suomeenkin, ja tässä tärkeänä vaikuttajana hän mainitsee ruotsalaisen C. E. Löfvensköldin, joka julkaisi rakennusopin ja mallikirjan *Landtmannabyggnader* (1855, 1865 ja 1890).¹⁵ Näihin puuarkkitehtuurissa ilmenneisiin tyyliin tulen palaamaan kartoittaessani Pyhäjärven kunnantuvan tyyllisiä piirteitä.

Lukkarinen syventää väitöstutkimuksessaan *Classicism and History, Finland at the Turn of the Century; Jac. Ahrenberg and Gustaf Nyström* (1989) ajanjaksoon liitettyä historismin käsitettä. Hän kirjoittaa miten vuosisadan vaihteelle ominainen tyylien moninaisuus nähtiin pitkään vain kyseiseen ajankohtaan liittyvänä ilmiönä, joka suppeassa merkityksessä tarkoitti entisten tyyliuuntausten muotokielen kopiointia ja yhdistelyä. Lukkarinen ottaa tutkimuksensa lähtökohdaksi Wolfgang Götzin, jonka mukaan eklektinen entisaikojen muotokielten työstäminen on aina ollut osa länsimaista taidehistoriaa. Götz muistuttaa, että sellaiset termit kuin plagiointi, kopiointi ja originaalisuus on otettu käyttöön vasta 1800-luvulla.¹⁶

Molemmat Lukkarisen tarkastelemat 1800-luvun lopulla vaikuttaneet arkkitehdit laativat suunnitelmia Helsingin historialliseen keskustaan käyden dialogia aluetta leimaavan Carl Ludvig Engelin arkkitehtuurin kanssa. Lukkarinen osoittaa, että Ahrenbergin ja Nyströmin edustamat arkkitehtuurisuuntaukset eivät olleet pääteltävissä pelkästään näiden laatimien kuvallisten suunnitelmien perusteella, vaan kuvallista ilmaisua oli tärkeää tulkita analysoiden kirjallisten tekstien valossa. Tällöin osoittautui, että Ahrenberg omasi aktiivisen historiatietoisuuden ja lukeutui esteettisen historismin edustajiin, kun taas Nyström, jonka historiatietoisuus oli passiivista ja

¹⁴ Lilius 1983, 180–81.

¹⁵ Kaila 1987, 27.

¹⁶ Lukkarinen 1989, 9–10.

kirjoitukset pohjasivat klassiseen traditioon, edustikin klassismia.¹⁷ Etenkin Gustaf Nyström on kiintoisa oman tutkielmani kannalta, sillä hän toimi Pyhäjärven kunnantuvan suunnitelleen Usko Nyströmin pääopettajana Polyteknillisessä opistossa.¹⁸

Gustaf Nyströmin ohella myös Theodor Höijer toimi Usko Nyströmin opettajana opintojen loppuvaiheessa. Höijeriä tutkinut Eeva Maija Viljo on todennut tämän edustavan arkkitehtuurissaan ranskalaiseen näkemykseen pohjaavaa eklektismin periaatetta, jonka mukaan arkkitehtuurin tuli käytännössä perustua sekä antiikin että uuden ajan esikuviin niin että perinne/konventio toimisi omaperäisyyden ohjenuorana. Viljo kirjoittaa Höijerin omaksuneen 1880-luvulla arkkitehtuuriinsa muotoja, jotka olivat lähtöisin erilaisista kansallisista tai alueellisista assosiaatioista omaavista renessanssityyleistä, joiden vaikutteet juontavat niin saksalaisesta, ranskalaisesta, hollantilaisesta kuin italialaisestakin renessanssista.¹⁹

Ritva Wäre on puolestaan käsitellyt nationalismien vaikutusta 1800- ja 1900-lukujen vaihteen arkkitehtuurissa ja sitä koskevissa kirjoituksissa ja tarkastelee historismin sijaan historiallisia tyyliä.²⁰ Wäre toteaa, että nationalismien käsite on joustava, oppina, aatteena, politiikkana ja ideologiana se ilmenee eri tavoin eri tilanteissa ja yhteyksissä, liittyen myös arkkitehtuuriin ja sitä käsitteleviin kirjoituksiin. Hänen mukaansa lehtikirjoituksissa on olennaista se, että ne julkaistiin ja siitä lähtien ne olivat mahdollisesti vaikuttamassa arkkitehtuurin käytäntöön ja arkkitehtuurista tehtyihin tulkintoihin. Näin ne paitsi antavat viitteitä ympäristöstään myös vaikuttavat siihen.²¹

Tyylin käsitettä on käytetty monessa eri merkityksessä ja määritelty monin tavoin. Arnold Hauseriin ja James Ackermaniin viitaten Wäre tiivistää tyylin taidehistorialliseksi työvälineeksi, jolla voidaan lyhyessä verbaalisessa muodossa luonnehtia teoksia tai sijoittaa niitä aikaan tai paikkaan.²² Vuosisadan vaihteen uudella tyylillä ei ole yhtä vakiintunutta nimeä, mutta siihen liitetään moderni, art nouveau ja jugend sekä kansallisromantiikka. Wäreeseen mukaan art nouveau on yleisesti käytetty kansainvälisessä kirjallisuudessa ja se viittaa useisiin samanaikaisiin pyrkimyksiin eri maissa. Keskeistä näissä pyrkimyksissä oli modernin ornamenttiikan ja muotoratkaisujen kehittäminen, tila- ja julkisivujäsentelyjen vapaamuotoisuus ja usein tarkoituksellinen epäsymmetrisyys, huomion kiinnittäminen materiaaleihin ja yksityiskohtien käsittelyyn sekä estoton kansainvälisyys, joka kuitenkin yhtyi persoonallisen ja usein myös kansallisen

---

¹⁷ Lukkarinen 1989, 83.

¹⁸ Rauske 2004, 28.

¹⁹ Viljo 1987, 11, 15.

²⁰ Wäre 1991, 23.

²¹ Wäre 1991, 10, 13.

²² Wäre 1991, 23.

korostamiseen. Kansallisia tyylejä pyrittiin yleisesti kehittämään Euroopan maissa, usein juuri yhdistelemällä maan omaa perinnettä ja kansainvälisiä vaikutteita, puurakentamisessa muun muassa sveitsiläistyiliä tai pohjoismaissa muinaispohjoismaiseksi kutsuttua tyyliä.²³

Entä mihin suomalaisella tai kansallisella tyyllillä 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa oikeastaan viitattiin? Wären mukaan suomenkielisissä lehdissä aiheesta kirjoitettiin paljon, mutta missään sitä ei määritelty.²⁴ Wäre toteaa, että vuosisadan vaihteen rakennuksissa, myös puurakennuksissa, voi kuitenkin tunnistaa omaleimaisen suomalaisen tyylin.²⁵ Aiheeseen palataan tutkielman luvussa viisi.

2.2 Rakennussuojelunhistoriaa ja -tutkimusta

Tässä luvussa siirrän näkökulmaa rakennussuojelun historian tarkasteluun. Anna Ripatti toteaa väitöskirjassaan *Jac. Ahrenberg ja historian perintö. Restaurointisuunnitelmat Viipurin ja Turun linnoihin* (2011), että rakennushistorialliset tutkimukset liittyvät usein kohteiden suojelu- ja kunnostustöihin. Esimerkiksi valtionarkeologi J. R. Aspelin 1880-luvulla piti tärkeänä, että rakennusten restaurointi perustui tarkkoihin tieteellisiin tutkimuksiin.²⁶ Leena Valkeapään mukaan ensimmäisenä kiinnitettiin huomiota keskiaikaisten rakennusten suojeluun.²⁷ Kivikirkot muodostavat pääosan säilyneestä rakennuskannasta ja ovat siten keskiajan tutkimuksen keskeisin materiaali.²⁸ 1800-luvun jälkipuoliskolla kiinnostus keskiaikaisia kirkkoja kohtaan muinaismuistoina alkoi kasvaa ja vuonna 1870 asianharrastajien aktiviteetista alkanut toiminta järjestäytyi. Aspelin oli mukana perustamassa Suomen Muinaismuistoyhdistystä, joka määritteli yhdeksi tehtäväkseen pyrkimyksen kiinnittää yleistä huomiota keskiaikaisiin kirkkoihin. Vuodesta 1871 alkaen Muinaismuistoyhdistys harjoitti keskiaikaisten kohteiden systemaattista dokumentointia. Ensimmäiset muinaismuistojen suojelun asetukset säädettiin 1880-luvulla ja yhdessä samalla vuosikymmenellä perustetun Muinaistieteellisen toimikunnan kanssa ne antoivat muinaismuistosuojelulle lain voiman.²⁹

Ville Lukkarisen väitöksessään tutkima Gustaf Nyström oli myös Muinaistieteellisen toimikunnan jäsen. Valkeapää kirjoittaa, että hänen toimestaan alan opetukseen tuotiin mukaan perehtyminen vanhaan kotimaiseen arkkitehtuuriin. Arkkitehtien rakennussuojelukoulutuksen ohella suojelua

²³ Wäre 1991, 26–27, 32–33.

²⁴ Wäre 1991, 122–124.

²⁵ Wäre 1991, 185.

²⁶ Ripatti 2011, 64–65.

²⁷ Valkeapää 2000, 15.

²⁸ Hiekkänen 1994, 11.

²⁹ Valkeapää 2000, 12, 28.

edistivät myös Muinaismuistoyhdistyksen 1870-luvulta alkaen järjestämät retket, joilla opiskelijat dokumentoivat rakennustaidetta. Vuosisadan lopulla retkille osallistui monia maamme tunnettuja arkkitehtejä Lars Sonckista Armas Lindgreniin.³⁰ Muinaismuistoyhdistyksen retkien päähuomio kohdistui etupäässä kirkolliseen rakennusperintöön, mutta alusta lähtien ne dokumentoivat myös linnoja.³¹

Tutkimuksen ja sitä kautta suojelun ja restauroinnin kohteiksi on aluksi valikoitunut mahdollisimman vanhoja ja suuren kokoluokan merkittäviä kohteita, juuri kivikirkkoja ja linnoja. Valkeapään mukaan taidehistorian tutkimukselle on ollut tyypillistä tutkimusalueen laajentaminen kattamamaan aina uusia, aikaisemmin väheksytyjä kohteita. Näin esimerkiksi 1920-luvulla taidehistoriantutkimus on laajentunut käsittämään kivikirkkojen ohella myös kansanrakennusmestareiden puukirkkoja.³² Kulttuuriperinnön muodostumista tarkastelevassa artikkelissaan Anna Sivula kirjoittaa miten 1800-luvulle ominainen kulttuuriperinnön ajattelu tukeutui monumentin käsitteeseen. Monumenttien merkitys perustui kansakunnan menneisyyteen ja sen rooliin maailmanhistoriassa, tältä pohjalta myös Suomessa tallennettiin kansakunnan menneisyydestä kertovia muinaismuistoja. Hänen mukaansa toisen maailmansodan jälkeen kulttuuriperintöajattelu demokratisoitui ja monumenteiksi alettiin hyväksyä myös populaarikulttuurin ja maaseutuelämän jäänteitä. Suomessa kulttuuriperinnön käsite korvasi 1950-luvulta alkaen aiemmin käytössä olleen muinaismuisto-käsitteen.³³ Kansainvälisellä tasolla vuonna 1931 annettu Ateenan julistus käsitteli historiallisten monumenttien, lähinnä rakennusmuistomerkkien suojelua, kun rakennussuojelua ja restaurointia käsittelevä Venetsian julistus vuodelta 1964 laajeni käsittämään myös muita kuin rakennusmuistomerkkejä sekä huomattavien taiteellisten luomusten rinnalla myös vaatimattomampia töitä.³⁴

Kohteen merkittävyyden lisäksi keskeinen suojelukriteeri on ollut kohteen ikä. Luettelointi- ja suojelukysymyksiä ympäristöministeriölle 1990-luvulla selvittänyt Laura Tuominen toteaa, että länsimainen lineaarinen aikakäsitys asettaa ikäarvon ja autenttisuuden ominaisuuksina muiden yläpuolelle. Hän kirjoittaa miten historiallisen perspektiivin vaatimus, ”the test of time”, on ollut yleisesti hyväksytty periaate suojeltavien rakennusten ja ympäristöjen valinnassa. Useiden maiden suojelukäytännöissä tämä tarvittava perspektiivi on katsottu saavutetuksi yli viisikymmentä vuotta

³⁰ Valkeapää 2000, 110, 112; 2018, 5–17.

³¹ Ripatti 2011, 64–65.

³² Valkeapää 2000, 13.

³³ Sivula 2010, 22–23.

³⁴ Kivilaakso 2017, 56.

vanhojen rakennusten kohdalla, joissakin edellytetään sadan vuoden ikää.³⁵ Vaikka asiantuntijat käyttävät rakennusperinnön arvottamisessa nykyisin monia muitakin kriteerejä, on ikä etenkin suurelle yleisölle edelleen ymmärrettävä, selkokielen ja lähestyttävä arvo.³⁶

Tuominen tarkastelee selvityksessään rakennussuojeluun keskeisesti liittyvää arvottamista teoreettisesta näkökulmasta viitaten filosofi Ilkka Niiniluotoon: kohteen arvon määrittämisen lähtökohdaksi voi esittää kaksi ääri vaihtoehtoa, yhtäältä arvo-objektivismi, jonka mukaan arvo on jonkin esineen tai asian ominaisuus ja toisaalta arvosubjektivismi, jonka mukaan arvot syntyvät subjektin toiminnassa ja ajattelussa. Arvorelativismi puolestaan edustaa näiden ääri vaihtoehtojen synteisiä. Tuomisen mukaan rakennussuojelussa sovellettavilla arvoilla ja arvokäsitteillä on keskeinen merkitys rakennussuojelun kohteita valittaessa. Rakennussuojelujärjestelmä edellyttää inventointien avulla hankittua tietoa kohteista ja niihin sisältyvistä kulttuurihistoriallisista arvoista.³⁷ Minkälaisia kriteerejä vanhojen rakennusten arvottamiseen sitten on käytetty? Tuominen selvittää, että jo vuosien 1931 ja 1958 asemakaavalait edellyttivät kauneusarvojen, kulttuurimuistomerkkien ja kauniiden maisemien suojelua ja säilyttämistä.³⁸

Rakennussuojelukomitean mietintö vuodelta 1974 määrittää rakennettuun ympäristöön sisältyvät arvot kahteen pääluokkaan: käyttöarvot ja taloudelliset arvot. Ensimmäiseen sisältyvät sekä konkreettiset käyttöarvot että abstraktit käyttöarvot (kuten kulttuurihistoriallinen tai rakennushistoriallinen arvo tai miljö- tai ainutlaatuisuusarvo). Jälkimmäiseen lasketaan sekä yksityistaloudellinen että yhteiskuntataloudellinen arvo. Vuonna 1980 ilmestyneessä valtakunnallisesti merkittävien kulttuurihistoriallisten ympäristöjen luettelossa esitettiin arvoluokitus, jonka kolme pääluokkaa olivat arkkitehtoniset arvot, historialliset arvot sekä ympäristölliset arvot, joihin kaikkiin liittyi tarkempia selityksiä. Tuomisen mukaan inventoinnin tarkoituksena oli etsiä ja luetteloida sellaiset perinteiset tai omaleimaiset rakennukset, rakennusryhmät, kulttuurimaisemat ja alueet, jotka kuvastivat maamme ja sen eri osien historiallisia vaihteita, rakentamistapoja, elinkeinoja ja ympäristöarvoja. Inventointiperusteiksi esitettiin määreitä kuten edustavuus, tyypillisuus, harvinaisuus, alkuperäisyys, historiallinen merkitys, yhtenäisyys ja kerroksisuus.³⁹ Tässä on kyse samasta, Karkkilassakin toteutetusta luetteloinnista, johon viittasin aivan johdannon alussa, ja jossa luettelointiin niin Pyhäjärven entinen kunnantupa kuin nykyinen kotitalonikin.

---

³⁵ Tuominen 1992, 17.

³⁶ Kivilaakso 2017, 181.

³⁷ Tuominen 1992, 36.

³⁸ Tuominen 1992, 38.

³⁹ Tuominen 1992, 38–39.

Arvoluokitusten taustalla vaikuttaa itävaltalaisen Alois Riegl'n 1900-luvun alussa esittämä teoria, jossa arvioijan spontaani rooli hyväksytään, jolloin kohteissa sinänsä ei ole erityisiä arvoja tai merkityksiä, vaan merkitykset on aina annettava niille.⁴⁰ Anna Ripatti on samoilla linjoilla todetessaan, että rakennussuojelun ja restauroinnin historia on valintojen ja arvojen historiaa: ”Vanhojen rakennusten merkitykset syntyvät katsojien ja kokijoiden tulkinnoissa. Niihin sisältyy muun muassa materiaalisia ja diskursiivisia ulottuvuuksia; ne ovat ajan kulumisen, eri aikakausien korjausten ja restaurointien sekä historian tulkintojen tuloksia.”⁴¹ Hän toteaa edelleen, että kulttuuriperintö on aina nykyhetkessä määriteltyä ja määrittelijän arvoihin sidottua ja että kulttuuri- ja rakennusperintö ovat käsitteitä, joiden jatkuva uudelleenmäärittäminen perustuu väistämättä nykyhetken toimijoiden ajasta ja paikasta riippuville, alati muuttuville tarpeille.⁴²

Myös Aura Kivilaakso käsittelee väitöstudkimuksessaan *Suojelevat sanat – Puu-Käpylän kaavoituskiista esimerkkinä vaikuttavasta kulttuuriympäristön asiantuntijaviestinnästä* (2017) rakennusperinnön ja -suojelun arvottamista. Kivilaakso kirjoittaa miten rakennetun ympäristön arvot sisältävät sekä aineellisia että aineettomia ulottuvuuksia arkkitehtuurin sisältäessä aina niin taloudellista, sosiaalista, kulttuurista kuin ympäristöön liittyvää pääomaa. Arvottaminen liikkuu sekä rakennusten syntyajassa että hetkessä, jolloin arvojen määrittelyä tehdään. Hän tähdentää, että siksi se tehdään riittävään historiatietoon ja vertailuaineistoon perustuen.⁴³

Lehtikirjoitukset paitsi kertovat ympäristöstään myös vaikuttavat siihen.⁴⁴ Kivilaakso kirjoittaa, että kielen valta ja voima perustuu sen kykyyn välittää kuvaa maailmasta samalla sitä rakentaen, siten esimerkiksi toimittajan kielestä konstruoimat uutiset välittävät tietoa valikoidusti tietystä perspektiivistä muovaten samalla uutisen vastaanottajan maailmankuvaa. Lisäksi kieli puhuu paitsi aiheesta myös aiheen ympärillä vallitsevasta sosiaalisesta ja kulttuurisesta asetelmasta tuottaen merkityksiä, jotka kuitenkin muuttuvat tilanteen ja käyttäjän mukaan.⁴⁵ Kivilaakso tähdentää myös, että on tärkeää huomioida sanotun/kirjoitetun lisäksi myös mitä on jätetty sanomatta tai mitä löytyy piilevänä rivien välistä.⁴⁶ Tulen palaamaan Kivilaakson tutkimukseen seuraavassa luvussa metodologian osalta sekä tutkielman toisessa osassa rakennussuojeluprosessiin liittyen.

⁴⁰ Tuominen 1992, 41.

⁴¹ Ripatti 2011, 13, 11.

⁴² Ripatti 2011, 23.

⁴³ Kivilaakso 2017, 22.

⁴⁴ Wäre 1991, 13.

⁴⁵ Kivilaakso 2017, 37.

⁴⁶ Kivilaakso 2017, 160.

Rakentamista ja rakennussuojelua ohjaavat monet lait ja asetukset. Valtaosan historiastaan kaavoituksen ja rakentamisen ohjaus ovat koskeneet kaupunkien suunnittelua ja rakentamista, jotka olivat hallinnollisten määräysten varassa vuoteen 1932 asti. Rakentamista ja ympäristönkäyttöä ryhdyttiin sääntelemään lailla 1932, jolloin säädettiin ensimmäinen asemakaavalaki. Sen pohjalta laadittiin yleisempi rakennuslaki 1940-luvun lopulla ja 50-luvun alussa.⁴⁷ Varsinainen rakennussuojelulaki säädettiin 1964; sen ohella rakentamista ja suojelua säätelivät myös rakennuslaki (1959), muinaismuistolaki (1963), kirkkolaki (1964) sekä asetus valtion omistamien kulttuurihistoriallisesti huomattavien rakennusten suojelusta (1965).⁴⁸

Rakennussuojelu kehittyi sittemmin kohti kaavallista suojelua, johon palaan tutkielman toisen osan alussa ja siinä yhteydessä nostan esiin myös joitain rakennussuojeluun liittyvän lainsäädännön kohtia, jotka ovat merkityksellisiä Pyhäjärven kunnantuvan suojelun ja toisaalta suojelun kyseenalaistamisen kannalta.

3 Tutkielmassa käytetty aineisto ja metodit

Tutkielman keskeisenä metodina on arkistotutkimus. Arkistojen tutkiminen on kuin sukeltaisi tiedon valtameren, kuvailee historioitsija Arlette Farge kirjassaan *Le goût de l'archive*. Hän työskentelee Pariisin arkistoissa, jotka sisältävät kilometreittäin luokiteltuja dokumentteja.⁴⁹ Pienemmissä kaupungeissa arkistojen koko on suhteessa pienempi, mutta ajatus siitä, että kaikissa maailman kaupungeissa on omat arkistonsa laajentaa tallennetun tiedon määrän käsittämättömän suureksi. Kunkin kaupungin arkiston voisi nähdä osana kaupungin yhteisöllistä muistia – mutta muistin lailla arkistokaan ei ole täydellinen tai kerro koko totuutta. Farge muistuttaa, että arkistossa on todisteita, ei totuutta. Arkiston dokumentit ovat hänen mukaansa kuin epätäydellisen palapelin palasia, ja usein on yhtä tärkeää huomioida tallennetun tiedon ohella se, mitä on jäänyt kirjaamatta.⁵⁰ Näiden puuttuvien palasten hahmottamista Pyhäjärven kunnantuvan suojelussa ja suojelun kyseenalaistamisessa saattaa helpottaa se, että olen viime vuodet henkilökohtaisesti seurannut läheltä prosessin etenemistä. Kokonaisuuden muodostaminen edellyttää tulkintaa, ja Farge painottaakin tutkijan vastuuta: on tärkeää käsitellä asiat omassa asiayhteydessään

---

⁴⁷ Syrjänen 2000, 25–26.

⁴⁸ Suvanto 1987, 177.

⁴⁹ Farge 1989, 10–11.

⁵⁰ Farge 1989, 114.

unohtamatta kriittistä asennetta. Hän muotoilee tutun näkemyksen siitä, että tilastoilla voi kertoa mitä tahansa, muotoon ”on peut tout faire dire à l’archive, tout et le contraire”.⁵¹

Karkkilan kaupungin arkistosta (KLA) löytyvät kuntakokousten pöytäkirjat ovat keskeisiä lähteitä tutkielman Pyhäjärven entisen kunnantuvan rakennushistoriaa käsittelevässä osassa. 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun suomenkieliset ja käsin kirjoitetut pöytäkirjat on nidottu neljäksi kronologisesti eteneväksi kokonaisuudeksi, jotka voi tilata tutkittaviksi kirjaston yhteydessä olevaan tutkijahuoneeseen. Kuten Farge kirjoittaa, vanhojen niteiden käsin kirjoitettu teksti tuntuu elävältä, toisin kuin esimerkiksi mikrofilmit. Jaan hänen halunsa kirjoittaa muistiinpanojani sanatarkasti kopioiden, ei tiivistäen, sillä entisajan sanoilla, ilmaisuilla ja lauserakenteilla pääsee ikään kuin sisälle tuohon menneeseen aikaan.⁵² Tuon näitä vanhahtavia sanoja ja ilmaisuja 1800-luvun lopun asiakirjoista mukaan myös tutkielmani historiaosuuteen, jotta lukijakin voisi saada tuntumaa ajasta, jonne tapahtumat sijoittuvat.

Ensimmäisen osan lähteinä toimivat myös johdannon alussa mainitut paikkakunnan historiaa eri aikakausina käsittelevät tekstit. Edellisessä luvussa tarkastelin 1800- ja 1900-lukujen vaihteen arkkitehtuuria sekä suomalaista rakennushistoriaa käsitteleviä tutkimuksia, joista löytyy pohjatietoa Pyhäjärven entisen kunnantuvan tyylilliseen kartoittamiseen. Karkkilan museujohtaja Tommi Kuutsalta olen saanut asiantuntevaa tietoa ja hän on myös avustanut lähdeaineistona toimivan kuvamateriaalin hankinnassa Karkkilan kaupunginarkistosta.

Vuodesta 1939 rakennus oli usean vuosikymmenen ajan Karkkilan Helluntaiseurakunnan omistuksessa.⁵³ Tältä ajalta on säilynyt muutamien valokuvien lisäksi tietoa seurakunnan toiminnasta ja siihen osallistuneista henkilöistä, mutta vain vähän varsinaista arkistoitua tietoa itse kiinteistöstä. Lisätietoa rakennuksen käytöstä ja rakennukseen kohdistuneista muutostöistä olen saanut haastatteleamalla tuolloin toiminnassa mukana olleita seurakunnan jäseniä. Haastattelut pohjaavat muistitietoon, jota käsittelevässä artikkelissaan Outi Fingerroos toteaa suomalaisten kulttuurien tutkijoiden hyödyntäneen muistitietoa koko olemassaolonsa ajan, esimerkiksi kansanrunouden tallentamisessa. Muistojen tallentamisen avulla tavoitetaan ihmisiä, joista ei ole kirjoitettu virallista tai akateemista historiaa. Fingerroos muistuttaa, että muistitieto on erityistä tietoa: se kertoo enemmän menneisyyden moniäänisistä tulkinnoista kuin siitä, mitä menneisyydessä todellisuudessa tapahtui. Muistin ja kerronnan totuudet ovat aina subjektiivisiin

⁵¹ Farge 1989, 118–21; ”arkiston voi laittaa sanomaan ihan kaiken, kaiken ja myös vastakkaisen” (suom. omani).

⁵² Farge 1989, 23–25.

⁵³ Rakennuksen osti aikanaan Saalem-seurakunta, mutta nimi vaihtui Helluntaiseurakunnaksi 1980 (<http://www.katukappeli.fi/seurakunta>).

näkökulmiin sitoutuneita, epätäydellisiä ja keskeneräisiä.⁵⁴ Näin ei ole ainoastaan muistitiedolle perustuvan puheen tai haastattelujen laita, sillä myös arkistotieto on epätäydellistä ja osittaisista palasista koostuvaa tietoa, joka vaatii tulkintaa, kuten Arlette Farge tutkimuksessaan edellä toi esiin. Fingerroos kirjoittaa myös Alessandro Portelliin viitaten, että (muistelu)puheen tutkiminen vaatii erilaiset menetelmät kuin tekstien tulkinta, sillä se on sidoksissa haastattelijan kysymyksiin sekä haastattelijan ja haastateltavan väliseen vuorovaikutukseen. Haastattelutilanteessa tutkija voi muokata puhetilanteen dialogia haluamaansa suuntaan.⁵⁵ Keräämäni suulliset tiedonannot ja haastattelut muodostuvat osaksi tutkimusaineistoa kunnantuvan historiaa käsittelevän osan lisäksi myös kunnantuvan suojeluun ja sen kyseenalaistamiseen keskittyvissä luvuissa, jolloin tietolähteinä on museoalan asiantuntijoita, luottamushenkilöitä, viranhaltijoita ja kolmannen sektorin edustajia.

Aura Kivilaakso toteaa, että rakennusperinnön arvottamisen tekee tavallisesti asiantuntija, mutta nostaa esille myös kulttuuriperinnön yhteisöllisen arvon, jolloin se ilmentää tietyn ryhmän kollektiivista muistia. Tällöin jokin paikka tai rakennus voi olla yhteisesti jaettua, kollektiivista kulttuuriperintöä riippumatta siitä kuka kohteen juridinen omistaja on. Hänen mukaansa erilaiset tarinat voivat toimia yhteisöissä kollektiivisena muistina, mutta toisaalta arkkitehtuuri itsessään puhuttelee ihmisten muistia, sillä muisti kiinnittyy helposti konkreettisiin kohteisiin kuten paikkoihin, rakennuksiin ja monumentteihin. Arkkitehtuurin kyky aktivoida muistiprosesseja on kulttuurisidonnainen ja riippuu kokijan taustoista, mutta muisti on rakennusperinnön vaalimisen kannalta tärkeä, sillä menneisyyden jäljet edistävät paikan kokemista ja siitä kiinnostumista, mikä auttaa ihmisiä sitoutumaan ympäristöönsä.⁵⁶ Rakennetulla ympäristöllä on myös identiteettien ja imagojen muodostumiseen vaikuttavaa välineellistä arvoa liittyen alueiden identiteettipolitiikkaan, sillä paikkojen identiteetit muodostuvat niihin liittyvistä symbolisista ja historiallisista merkityksistä.⁵⁷ Kunnantuvalla on monia eri käyttäjätahoja ja myös monia erilaisia merkityksiä.

Helluntaiseurakunnalta rakennuksen osti vuonna 2007 rakennusyrittäjä Tommi Heikkinen, ja häneltä olen saanut sekä kirjallista että suullista tietoa, lisäksi olen myös haastatellut häneltä kiinteistöä vuokranneita kulttuurialan toimijoita. Kuvamateriaalia lähivuosilta olen saanut käyttööni valokuvaaja Henna Mitruselta, joka on tallentanut valokuvin kunnantupaa ja sen lähiympäristössä suoritettuja rakennustöitä vuodesta 2014 sekä Karkkilan kaupungille että paikalliselle kotiseutuyhdistykselle. Karkkilan kotiseutuyhdistyksen sekä kunnantuvan työjaoksen

---

⁵⁴ Fingerroos 2010, 61, 73–75.

⁵⁵ Fingerroos 2010, 71.

⁵⁶ Kivilaakso 2017, 169, 188–189.

⁵⁷ Kivilaakso 2017, 178–180.

puheenjohtajan Harry Suntioisen kokoama kunnantupaan liittyvä arkisto on ollut tutkimuksen kannalta tärkeä tietolähde.

Kunnantuvan käyttöhistoria ulottuu 2010-luvulle, joten sen osalta lähdetietoja on myös vuonna 1932 perustetun Karkkilan kauppalan ja vuonna 1977 perustetun Karkkilan kaupungin aikaisista arkistoista. Asiakirjat on kirjoitettu koneella 1920-luvulta lähtien, ja ne ovat sekä kielellisesti että tyyllillisesti ammattimaisempia, mikä tietenkin nopeuttaa niiden käsittelyä, mutta samalla ne kuitenkin menettävät paikallisuuttaan ja persoonallisuuttaan.

Tutkielman rakennussuojelua käsittelevän toisen osan tutkimuksellisenä taustatietona käytän pääosin johdannon edellisessä luvussa mainittuja rakennussuojelun historiaa käsitteleviä tutkimuksia. Rakennussuojelua ohjaava lainsäädäntö löytyy pitkälti sähköisenä FINLEX-sivuston kautta. Lakipykälää ja niiden käytännön merkitystä ja soveltamista selvittäessäni käytän etenkin ympäristöministeriön aiheesta teettämiä erilaisia tiedotuksia, selvityksiä ja raportteja, kuten Jussi Raussin ja Kaija Santaholman toimittama tiedotus *Rakennussuojelu* (1987) sekä Lauri Jääskeläisen ja Olavi Syrjäsen teosta *Maankäyttö- ja rakennuslaki selityksineen* (2000). Lisäksi Museoviraston erikoistutkija Laura Tuominen on sovitun tapaamisemme yhteydessä avannut eri lakimenettelyjen merkityksiä rakennussuojelukysymyksissä.⁵⁸

Pyhäjärven kunnantuvan rakennussuojeluprosessiin liittyvät asiakirjat löytyvät enimmäkseen Karkkilan kaupungin arkistosta luottamuselinten pöytäkirjoista, viranomaislausunnoista ja päätöksistä sekä järjestöjen ja yhdistysten dokumenteista joko kaupungin tai näiden järjestöjen ja yhdistysten omista arkistoista. Luottamuselinten pöytäkirjat viimeisen kahden vuoden ajalta ovat saatavilla sähköisesti Karkkilan kaupungin sivustojen kautta. Tätä vanhemmat pöytäkirjat on yksilöidysti tilattava nähtäväksi.⁵⁹ Käsittely kaupungin luottamuselimissä tapahtuu usein monella tasolla, sekä lautakunnissa, kaupunginhallituksessa ja suurempien kokonaisuuksien osalta myös kaupungin valtuustossa. Tärkeässä roolissa ovat asioita valmistelevat ja esittelevät viranhaltijat. Tämän lisäksi aivan kunnantuvan vieressä sijaitsevan Harjun kentän liikunta-alueen kehittämistä selvittämään perustettiin eri kokoonpanoissa toimineita ohjausryhmiä. Ohjausryhmien kokouksista sekä koolle kutsutuista yleisötilaisuuksista ja palavereista on osin tehty myös kirjallisia muistiota. Kolmannen sektorin entiseen kunnantupaan liittyvät dokumentit käsittävät aloitteita, lausuntoja,

⁵⁸ Laura Tuomisen suullinen tiedonanto 19.4.2017.

⁵⁹ Osa kunnantupaa käsittelevistä asiakirjoista on vuodesta 2014 lähtien koottu sähköiseen muotoon saman diaarinumeron alle kaupungin tiedostossa, mutta sieltäkin asiakirjat on osattava tilata yksilöidysti.

kirjelmia, vetoouksia, huomautuksia, oikaisupyynnöjä, valituksia ynnä muita vastaavia, sekä yksittäisiltä henkilöiltä että eri järjestöiltä ja yhdistyksiltä yhdessä ja erikseen.

Kunnantuvan suojeluun liittyviä eri luottamuselinten asiakirjoja on paljon ja ne ovat osin päällekkäisiä, joten tässä yhteydessä on mahdollista käsitellä niistä vain oleellisimmin kunnantupaan ja sen lähiympäristöön vaikuttavat. Tilanne on sama myös kolmannen sektorin ja muiden asianosaisten dokumenttien osalta, joita kaikkia on mahdoton tässä yhteydessä analysoida yksityiskohtaisesti, vaikka pyrinkin ne mainitsemaan.

Kunnantupaan liittyviä asiakirjoja valmistelevia tai esitteleviä viranhaltijoita on niin ikään suuri määrä, samoin kuin niitä käsitteleviä luottamushenkilöitä. Lisäksi Karkkilan kaupungin viranhaltijoiden vaihtuvuus on ollut nopeaa viime vuosina ja monet johtavista viranhaltijoista ovat vaihtuneet useaan kertaan. Myös osa luottamushenkilöistä on vaihtunut, etenkin kevään 2017 kuntavaalien yhteydessä. Asian ymmärrettävyyden ja hallittavuuden vuoksi olen päättänyt käyttämään eri toimijoista nimen sijaan vain virka- tai luottamustehtävänimikettä, jolloin vältytään tilaa vievältä ja mahdollisesti sekaannusta aiheuttavalta nimien listaamiselta. Yhdenvertaisuuden vuoksi toimin pääosin samoin myös luottamushenkilöiden ja kolmannen sektorin suhteen. Tutkielman tarkoituksena ei ole kohdistaa tutkimusta kehenkään yksittäiseen henkilöön, vaan tutkia (suojaus)prosessin kulkua eri organisaatioissa ja yhteisöissä vaikuttavien toimijoiden kautta, näiden toimijoiden vaikutusmahdollisuuksia, käytännön toimia ja seuraamuksia. Tähän tarkoitukseen toimijan työtehtävä tai työnimike on keskeinen, ei toimijan henkilökohtainen nimi.

Paikallislehtien haastattelut ja kirjoitukset antavat usein virallisia pöytäkirjoja monipuolisemman tai vivahteikkaamman kuvan ja myös lausuntoihin ja päätöksiin liittyvää taustatietoa. Paikallislehdet sekä sähköinen media ovat toimineet tärkeänä keskustelufoorumina etenkin kolmannen sektorin näkemysten esiin tuomisessa. Käytän tutkielmassa perinteisessä lehdistössä esiintyneitä kirjoituksia, mutta rajaan kunnantupaa koskevan, ajoittain hyvinkin värikkään sähköisen facebook-kirjoittelun tämän tutkielman ulkopuolelle. Olen myös haastatellut kunnantuvan ja Harjun kentän asiassa aktiivisesti toimineita henkilöitä saadakseni asiakirjoja laajempaa tietoa ja ymmärrystä asiaan.

Tutkielman toisen osan rakennussuojeluprosessin kartoittaminen Pyhäjärven entisen kunnantuvan osalta edellyttää arkistotutkimusta Karkkilan kaupungin arkistossa valtuuston, kaupunginhallituksen ja lautakuntien pöytäkirjamerkintöjen, eri kokouksista ja tilaisuuksista tehtyjen muistioiden ja muiden vastaavien osalta. Kaupungin arkistosta löytyvät tarvittaessa myös muiden viranomaistahojen asiaan liittyvät dokumentit. Kolmannen sektorin osalta arkistotutkimus on mahdollista osin kaupungin arkiston, osin järjestöjen ja yhdistysten omien arkistojen kautta.

Täydennän ja monipuolistan asiakirjamerkintöjä paikallislehtien kirjoituksilla. Paikallislehti *Karkkilalaisen* vuosikerrat ovat vapaasti luettavissa sähköisessä muodossa, *Karkkilan Tienoon* numerot ovat saatavilla lehden toimituksesta ja *Karkkilan Kotiseutulehti* on osin luettavissa sähköisesti, osin Karkkilan kotiseutuyhdistyksen arkiston kautta.

Rakennussuojeluprosessin analysointi on pitkälti myös empiiristä tutkimusta, johon sisältyy rakennussuojeluun ja kaavoitukseen liittyvää lainsäädäntöä, asioiden käsittelyä eri luottamuselimissä, viranhaltija-, asiantuntija- ja viranomaistahoilla sekä kolmannen sektorin ja yksityisten henkilöiden toimesta. Tässä kohtaa palaan Aura Kivilaakson väitöstutkimukseensa käyttämään tutkimusmetodiin.

Kivilaakso analysoi tutkimuksessaan Puu-Käpylän alueen asuinrakennusten säilyttämiseen tai purkamiseen kantaa ottavia lehtikirjoituksia kriittisen diskurssianalyysin avulla. Hän määrittää Andres Horsboliin ja Arja Jokiseen viitaten diskurssianalyysin paneutuvan siihen, miten aineistossa rakennetaan yhteistä sosiaalista todellisuutta ja millaisia kulttuurisia merkityksiä se sisältää. Kriittisen diskurssianalyysin keskeisimpiä kehittäjiä ovat hänen mukaansa Teun A. van Dijk ja Norman Fairclough, joihin viitaten hän kirjoittaa:

Kriittisessä diskurssianalyysissä tarkastellaan tekstin sisältämiä valtarakenteita eli sitä, miten tietyt toimijat pääsevät teksteissä tai puheessa esiin ja miten toiset syrjäytetään. Sen avulla voi osoittaa, miten diskurssit ja niiden taakse kätkeytyvät osin näkymättömät valtasuhteet rakentavat ja ylläpitävät hegemoniaa. Juuri tämä tekee kriittisestä diskurssianalyysistä kriittistä – se paljastaa valtajärjestelmiä ja hierarkioita arkikielessä muutoin kokonaisuutena ymmärretyn yhteisön sisällä.⁶⁰

Edelleen hän toteaa, että kriittisen diskurssianalyysin lähtökohtana on teorioiden, metodien ja empirian valitseminen sen mukaan, miten ne parhaiten palvelevat tutkimuksen yhteiskunnallista päämäärää. Tarkoituksena on selittää sekä tiedeyhteisölle että laajalle yleisölle kaikki tutkimukselliset näkökohdat, niihin vaikuttavat näkökulmat sekä tutkimuksen periaatteet ja tavoitteet. Tutkijan rooli ei tällöin jäisi pelkästään ulkopuoliseksi tarkkailijaksi.⁶¹

Vaikka Kivilaakson tutkimuksen esimerkkitapauksena on kokonainen 1920-luvulla rakennettu asuinalue ja tutkimuksen keskiössä on aiheeseen liittyvä lehtikirjoittelu, on kyseessä kiista puurakennusten säilyttämisestä tai purkamisesta ja tunnistan sekä kaavakiistan prosessissa että kirjoitusten argumentoinnissa yhtäläisyyksiä Pyhäjärven entisen kunnantuvan tapauksen kanssa. Empiirisen tutkimuksen ohella pyrin hyödyntämään Kivilaakson esittelemää kriittistä diskurssianalyysiä soveltuvin osin tutkielmani toisen osan tekstejä ja muuta dokumentointia

---

⁶⁰ Kivilaakso 2017, 36.

⁶¹ Kivilaakso 2017, 36.

tarkastellessani. Kivilaakso ilmoittaa haluavansa tutkimuksellaan kehittää käytännön rakennussuojelutyötä, haluavansa tuottaa pragmaattista tietoa, joka tunnistaa erilaiset kulttuuriprosessiin osallistuvat tahot ja tiedostaa näiden merkityksen. Lähtökohtana hänellä on, että ”tutkimuksen tuloksia voitaisiin hyödyntää eri tahojen välisessä vuorovaikutuksessa ja että ne vahvistaisivat siltoja rakennussuojelukeskusteluihin osallistuvien tahojen välillä ja auttaisivat eri tahoja ymmärtämään toisiaan paremmin”.⁶² Oman tutkielmani tavoitteet ovat osin samansuuntaisia.

Luvussa kymmenen esitän tutkielman loppupäätelmät ja teen yhteenvetoa kunnantuvan suojelusta ja sen kyseenalaistamisen prosessista. Pohdin Pyhäjärven entisen kunnantuvan esimerkkitapauksen esiin nostamia kysymyksiä yleisellä tasolla sekä eri osallisten kannalta. Tutkielman päättää lyhyt epilogi.

---

⁶² Kivilaakso 2017, 39–43.

OSA I

PYHÄJÄRVEN KUNNANTUPA ITSENÄISEN KUNNAN HALLINTORAKENNUKSEKSI

4 Kunnantuvan suunnittelu ja sen tausta

Pyhäjärvi (nykyinen Karkkila) oli hallinnollisesti osa Vihdin kappeliseurakuntaa vuoden 1865 kunnallishallinnon uudistukseen asti. Paikallisten asioiden hoitoa oli siirtynyt jonkin verran omalle paikkakunnalle jo 1700-luvun toisella puoliskolla kun Pyhäjärvellä ryhdyttiin pitämään omia pitäjänkokouksia, joissa käsiteltiin sekä kirkollisia että maallisia asioita kirkkokurista taloudenhoitoon. Pitäjänkokoukset olivat vielä tiukasti emäseurakunnan kirkkoherran käsissä, ja hän myös yleensä johti jumalanpalvelusten jälkeen kirkkosalissa pidettyjä kokouksia.⁶³ Kun Pyhäjärvelle tarvittiin ”ruumiiden leikkuuhuone” ja paikallinen lukkari tarvitsi uuden asunnon, päätettiin seurakunnan ja pitäjän talollisten yhteistyönä rakentaa Pyhäjärven kappeliseurakunnan pitäjätupa lukkarin asunnoksi ja ruumiiden leikkaushuoneeksi. Rakennus valmistui kirkon läheisyydessä sijaitsevalle Nyhkälän harjulle vuonna 1861, ja siitä lähtien pitäjänkokouksia ryhdyttiin pitämään uudessa pitäjätuvassa.⁶⁴

Vuoden 1865 maaseudun kunnallishallinnon uudistuksessa kunta erotettiin erilleen seurakunnasta omaksi maallisen paikallishallinnon yksikökseen. Sen jälkeen Pyhäjärvi alkoi toimia itsenäisenä kuntana. Ensimmäinen uudistuksen mukainen kuntakokous pidettiin 21.7.1867 ja tätä päivää voidaan Karkkilan historiaa kirjoittaneen Kimmo Rentolan mukaan pitää Pyhäjärven, sittemmin Karkkilan, maallisena itsenäisyyspäivänä.⁶⁵ Kuntakokousten tehtävänä oli esimerkiksi yhteisen järjestyksen edistäminen, terveyden- ja sairaudenhoito, vaivaistenhoito, kansakoulujen asettaminen sekä kunnan omaisuuden hoidosta, rakennusten ja teiden ylläpidosta ja takseerauksesta eli verotuksesta päättäminen.⁶⁶

Maallisen hallinnon erottaminen seurakunnan toiminnasta johti monissa kunnissa kunnantalojen rakentamiseen maallista hallintoa varten. Pyhäjärven kuntakokoukset pidettiin vielä pääsääntöisesti 1861 valmistuneessa pitäjätuvassa 1890-luvulle asti. Rakennuksessa oli myös lukkarin asunto ja pitäjätupaa käytettiin edelleen ruumiiden leikkuuhuoneena, minkä lisäksi siellä toimi vuodesta

---

⁶³ Aalto 1992, 215.

⁶⁴ Mäki 2016.

⁶⁵ Rentola 1992, 388; KLA, Pyhäjärven kuntakokouksen pöytäkirja 21.7.1867.

⁶⁶ Rentola 1992, 428.

1873 myös Nyhkälän kansakoulu – paitsi kun tupaa tarvittiin ruumiiden leikkuuseen.⁶⁷ Opettajat valittivat vuosien ajan sopimattomista kouluoloista ja lopulta opettajien vaatimusten tuloksena harjulle valmistui uusi Nyhkälän koulurakennus, joka vihittiin käyttöön 12.1.1887.⁶⁸

Vuonna 1861 valmistunut pitäjätupa oli kolmenkymmenen viiden käyttövuoden jälkeen osoittautumassa liian pieneksi ja huonokuntoiseksi. Kuntakokouksen 29.3.1897 pöytäkirjassa todetaan:

”Nykyisen pitäjän kokouspytinkin, joka on rappiutilassa, korjaus ja muuttaminen toiseen paikkaan, päätti kokous että ensi talvena tuodaan aineita niin kuin hirsiiä ynnä kivijalka kiviä, ynnä muita tarveaineita. Ja että huone tulee samaan paikkaan kuin se nyt on ylöspantavaksi. Ja tulee se ulos tarjottavaksi urakalle urakkahuutokaupalla. Joka huutokauppa johtokunnan toimesta toimitetaan ensi tulevana. Ja valittiin toimikunta, johonka tuli J.K. Ahlstedt, Opettaja O.R. Syrjänen ja tulee johtokunnan hankkia ja perään katsoa aineitten hyvyden jotka aineet urakka miehen tulee kaikki hankkia kunnan yhteisillä kustannuksella joka likemmin määrätään huutokaupassa ja urakka työ aloitettavaksi keväällä 1898. Ja pitää oleman valmis Elokuun viimeisenä päivänä 1898. Mainitun huoneen asemapaikasta päätti kokous jättää vielä avoimeksi toistaiseksi likemmin päätettäväksi.”⁶⁹

Tästä päätöksestä alkoi ensimmäisen Pyhäjärven, sittemmin Karkkilan maallisen hallinnon paikaksi tarkoitettun kunnantuvan suunnittelu.

Rakennuksen sijainti on selvästi herättänyt keskustelua. Uusi rakennus ehdotettiin kokouksen aikana ”ylöspantavaksi” samaan paikkaan kuin nykyinenkin, mutta lopulta asiasta päättäminen siirrettiin tuonnemmaksi. Saman vuoden heinäkuun kuntakokouksessa päätettiin uuden kunnantuvan paikasta ja tehtiin tarkennuksia myös itse rakennuksen suhteen:

Muutetaan koko rakennus koulu-pellon portin yläpuolella tietä koulun maan päällä niin, että sisään käytä tulee Takkoon maalla olevan mäen puolelta [...] ja päätti nyt kokous sen muuttamisesta että, pytinki tulee sisältä 3 ½ metriä korkus, levys ja pituus 8 metriä sisältä nurkkain välitse.⁷⁰

Näin sijainti määrittyi Nyhkälän harjulle lähelle entistä pitäjätupaa, muttei täysin samalle paikalle. Pöytäkirjoissa käytetyt ilmaisut ylös panosta samaan paikkaan ja rakennuksen muuttamisesta saattoivat viitata siihen, että vanhan rakennuksen hirsiiä on soveltuvilta osin haluttu hyödyntää uudessa rakennuksessa.⁷¹

Edelleen pöytäkirja kertoo, että rakennuksen katto tehdään päreistä, korsteenit eli savuhormit tiilistä ja kivijalka kiilatuista kivistä. Rakennukseen päätettiin tehdä itse tuvan lisäksi myös kamari ja

⁶⁷ Rentola 1992, 436.

⁶⁸ Rentola 1992, 439.

⁶⁹ KLA, Pyhäjärven kuntakokouksen pöytäkirja 29.3.1897 § 3.

⁷⁰ KLA, Pyhäjärven kuntakokouksen pöytäkirja 25.7.1897 § 1.

⁷¹ Mäki 2016.

tampuuri eli eteisaula. Ikkunoita kaavailtiin tuvan ulkoseinille kaksi kullekin, kamariin kaksi ikkunaa ja eteisaulaan yksi. Talolliset määrättiin tuomaan ”kaikki seinäaineet ynnä alusta eli permanto ja katon kannatukset hirsinä manttaalin mukaan.” Muilta osin työ tehtäisiin urakka pohjalta ja muiden tarveaineiden hankinta jäisi valittavan urakoitsijan vastuulle.⁷²

Kunnantuvan varsinaisesta suunnittelusta on kyseisessä pöytäkirjassa vain lyhyt maininta: ”piirustuksen otti tehdäkseen Kansakoulun op. O.R. Syrjänen.”⁷³ Kansakoulun opettaja Otto Rikhard Syrjänen oli tärkeä henkilö paikkakunnalla, hän osallistui kuntakokouksiin ja toimi myös niiden esimiehenä vuosina 1907–1909.⁷⁴ Hän kuului myös toimikuntaan, joka oli valittu uuden kunnantuvan rakennushanketta käynnistämään ja valvomaan. Pöytäkirjan sanamuodosta voisi ymmärtää, että Syrjänen tekisi piirustukset, mutta parempi ilmaisu saattaisi olla, että hän otti järjestääksensä piirustukset, sillä käytännössä hän teetätti kunnantuvan piirustukset arkkitehdillä. Karkkilan kaupunginarkistossa on tallessa 6.9.1897 päivätyt, alkuperäiset rakennuspiirustukset (Kuva 1 ja 2). Ne on allekirjoittanut Usko Nyström, arkkitehtitoimiston Usko Nyström-Petrelius-Penttilä johtava arkkitehti. Tämä on huomion arvoinen tieto, olihan Nyström arkkitehtina ja arkkitehtuurin opettajana tärkeä vaikuttaja maassamme ja hänen johdollaan Helsingissä toiminut arkkitehtitoimisto aikanaan alansa keskeisiä toimijoita.⁷⁵

Karkkilan kaupunginarkistosta ei ole löytynyt lisävalaistusta arkkitehtivalintaan johtaneista syistä tai Nyströmin kanssa tehdystä sopimuksesta.⁷⁶ 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa kielikiista kävi voimakkaana myös arkkitehtipiireissä.⁷⁷ Tämä välittyi esimerkiksi keskeisistä arkkitehdeille suunnatuista ammattilehdistä: suomenmielisillä ja -kielisillä piireillä oli omat lehtensä ja ruotsinkielisillä omansa. Wäreen mukaan kielikysymyksellä oli vaikutuksensa myös ajan käsityksiin arkkitehtuurista: suomenkielisissä lehdissä kirjoitettiin ja pohdittiin, joskin yleensä melko varovaiseen sävyyn, oman suomalaisen tyylin kehittämisestä ja arkkitehtuurin kansallisesta luonteesta. Yksi aiheesta eniten kirjoittaneista oli Usko Nyström – Petrelius – Penttilä -toimiston Vilho Penttilä. Sen sijaan ruotsinkielisissä ammattilehdissä ei kirjoitettu yhtään kirjoitusta suomalaisen tyylin puolesta, selvittää Wäre. Tunnetusti ruotsinmielinen ja aktiivisesti ruotsinkielisiin lehtiin kirjoittanut arkkitehti Jac. Ahrenberg jopa toteaa, suomalaisen raskaaseen

⁷² KLA, Pyhäjärven kuntakokouksen pöytäkirja 25.7.1897 § 1.

⁷³ KLA, Pyhäjärven kuntakokouksen pöytäkirja 25.7.1897 § 1.

⁷⁴ KLA, Pyhäjärven kuntakokouksen pöytäkirja 1.9.1906 § 8.

⁷⁵ Rauske 2004. Väitöstutkimuksesta löytyy myös lisätietoa Usko Nyströmin elämästä ja arkkitehdin urasta sekä hänen johtamastaan arkkitehtitoimistosta, Nyströmin yhtiökumppaneista Albert Petreliukselta, Vilho Penttilästä ja toimiston muista työntekijöistä.

⁷⁶ Usko Nyströmin tai hänen johtamansa toimiston arkistosta tai kirjeenvaihdosta saattaisi löytyä lisätietoa asiasta, mutta tähän yhteyteen en tietoa saanut.

⁷⁷ Wäre 1991, 23.

mielenlaatuun viitaten, ettei suomalaiselle rakennustyyliille ollut mitään edellytyksiä, se oli silkkaa utopiaa.⁷⁸ Lehtikirjoittelussa käytettiin myös analogiaa kielten ja tyylien välillä, esimerkiksi viittaamalla muotokieleen tai rakennusten ”puhumiin kieliin”. Verrattaessa arkkitehtonista ilmaisua kielelliseen ilmaisuun ja tyylejä kieliin, kyse on Wärean mukaan ollut lähinnä retorisesta keinosta silloin kun haluttiin propagoida kansallisia tyylejä.⁷⁹ Näillä kielikysymyksillä on saattanut olla vaikutuksensa myös Pyhäjärven kunnantuvan suunnitteluun.

Eija Rauskeen mukaan Usko Nyström-Petrelus-Penttilä oli ensimmäinen pääosin suomenmielisten arkkitehtien yhteenliittymä ja toimistona halusi profiloitua nimenomaan lähemmäksi tavallisia, useimmiten suomenkielisiä rakentajapiirejä. Tämä ilmenee jo toimiston nimen valinnassa, se kuuluu kokonaisuudessaan: ”Arkkitehtuuri- ja käytännöllinen Rakennustoimisto Usko Nyström-Petrelus-Penttilä” ja alaotsikkona ruotsiksi ”arkitektur- o. praktisk byggnadsbyrå”. Toimiston perustamisen aikoihin kielidebatin lisäksi arkkitehtipiireissä väiteltiin myös siitä määrittäykö arkkitehdin työnkuva rakennustaiteen vai käytännön suunnittelun ja rakentamisen kautta eli ruotsinkielisin termein ilmaistuna: oliko arkkitehti ”byggnadskonstnär” vai ”praktisk arkitekt.” Pitkähköllä nimellä toimisto otti selkeästi kantaa aikansa keskusteluun jälkimmäisen vaihtoehdon puolesta.⁸⁰ Edellä mainitut seikat ovat saattaneet vaikuttaa siihen, että opettaja Syrjänen päätyi hankkimaan Pyhäjärven kunnantuvan suunnittelijan juuri tästä suhteellisen suuresta helsinkiläisestä arkkitehtitoimistosta, olivathan kunnan päättäjät suomenkielisiä, kuten kuntakokouspöytäkirjat osoittavat, ja kyseessä oli pienimuotoinen ja käytännönläheinen hanke paikallisiin tarpeisiin.

Nyströmin johtama arkkitehtuuri-toimisto oli hyvin tuottelias ja suunnitelmia laadittiin hyvin erilaisiin kohteisiin kaikkialle Suomeen. Kymmenien näyttävien, etenkin pääkaupunkia edelleen elävöittävien art nouveau -tyylisten kivirakennusten ohella toimisto suunnitteli myös suuren määrän puurakennuksia etenkin maaseudulle. Nyströmin itsensä 1900-luvun alkuvuosina signeeraamia puurakennusten suunnitelmia ovat esimerkiksi Savonlinnan Matkailijahotelli (1901) ja Eero Järnefeltin ateljeekoti Tuusulassa (1900) sekä Nurmeksen kauppalantalo (1904).⁸¹ Pyhäjärven kunnantuvan ja Nurmeksen kauppalantalonsa lisäksi toimisto on suunnitellut muitakin hallintorakennuksia, esimerkiksi Usko Nyström ja Vilho Penttilä voittivat yhteisellä ehdotuksellaan Viipurin kaupungintalon suunnittelukilpailun 1898, mutta tätä rakennusta ei koskaan toteutettu.⁸²

⁷⁸ Wäre 1991, 136, 75.

⁷⁹ Wäre 1991, 24.

⁸⁰ Rauske 2004, 41–42.

⁸¹ Rauske 2014, 23–34.

⁸² Wäre 1983, 242.

Vilho Penttilä puolestaan suunnitteli Hollolaan hirsisen kunnantuvan. Penttilän tekemät piirustukset hyväksyttiin Hollolan kuntakokouksessa 28.12.1898, rakennus valmistui 1902. Sanna Kaisa Pesälän tutkielman mukaan kyseessä on Suomen vanhin arkkitehdin suunnittelema maalaiskunnan kunnantupa.⁸³ Tämä tieto on esitetty myös Hollolan kunnan nettisivuilla Hollolan kunnantupaa esittelevässä tekstissä.⁸⁴ Rauske mainitsee Hollolan kunnantuvan väitöskirjassaan, ja Usko Nyström-Petelius-Penttilä arkkitehtitoimistoa esittelevässä näyttelyjulkaisussa hän kirjoittaa: ”Maamme vanhimpiin säilyneisiin kunnallishallinnon rakennuksiin kuuluva rakennus lienee ensimmäisiä, ellei ensimmäinen, arkkitehdin suunnittelema kunnantalo.”⁸⁵

Nyström allekirjoitti Pyhäjärven kunnantuvan piirustukset syntymäpäivänään 6.9.1897. Karkkilan museotoimella on ollut tieto kunnantuvan rakennuspiirustuksista, mutta niiden tekijäksi havaittiin arkkitehti Usko Nyström vasta vuonna 2014, kun kunnantuvan historiaa ryhdyttiin tarkemmin selvittämään rakennuksen suojelun purkamiseen liittyvän hankkeen johdosta.⁸⁶ Pyhäjärven entinen kunnantupa on valmistunut 1898, jo ennen Hollolan kunnantuvan piirustusten valmistumista, joten näiden uusien tietojen valossa Pyhäjärven entinen kunnantupa on Suomen vanhin arkkitehdin suunnittelema kunnantalo ja lisäksi myös kunnan ensimmäinen arkkitehdiltä tilaama työ. Koska tieto kunnantuvan suunnittelijasta havaittiin vasta 2014, esimerkiksi vielä Kimmo Rentolan mittavassa Karkkilan historiaa käsittelevässä tutkimuksessa vuodelta 1992 mainitaan arkkitehti Sadeniemen laatimat Nyhkälän koulun piirustukset vuodelta 1913 kunnan ensimmäiseksi arkkitehdiltä tilaamaksi työksi.⁸⁷

5 Kunnantuvan arkkitehtuurin tyylipiirteitä

Vaikka Pyhäjärven kunnantupa on kohteena pieni työ toimiston Usko Nyström-Petelius-Penttilä tuotannossa, Nyström on toteuttanut piirustukset hyvin taidokkaasti ja esteettisesti akvarellilaveerausoin viimeisteltyinä (Kuva 1 ja 2). Nyström oli opiskellut estetiikkaa Helsingin yliopistossa ja opintomatallaan Pariisiin 1890-luvun alussa hän opiskeli myös Pariisin École des Beaux Artsissa ja sittemmin opettikin ”vapaankäden ja viivainpiirustusta”. 1890-luku oli art nouveau -tyylin huippukautta ja Rauskeen mukaan Nyström oli vanhimpia tyylin omaksuneista

⁸³ Pesälä, Sanna Kaisa 1984; 1985, 78, 79.

⁸⁴ https://www.facebook.com/HollolanVanhaKunnantupa/about/?ref=page_internal. (luettu 2017)

⁸⁵ Rauske 2004, 37; 2014, 23. Rauskeen lähdeviitteinä on Sanna Kaisa Pesälän pro seminaari -työ Hollolan kunnantuvasta 21.11.1984 sekä sen pohjalta tehty kirjoitus Päijät-Hämeen tutkimusseuran vuosikirjaan 1985. Pesälän lähdeviitteeksi puolestaan osoittautuu artikkeli ”Hollola entistää vanhan kunnantuvan” Helsingin Sanomissa 4.11.1983 (Pesälä 1985, 79 viite 1), mitään laajempaa tutkimusta aiheesta ei ole tiedossa.

⁸⁶ Karkkilan museotoimen johtajan Tommi Kuutsan suullinen tiedonanto 19.9.2016.

⁸⁷ Rentola 1992, 524. Tämä 1913 suunniteltu Nyhkälän koulu tuhoutui tulipalossa 1952. Rentola 1992, 875.

suomalaisista arkkitehteistä ja hänen merkityksensä uuden arkkitehtityylin maahantuojana ja opettajana oli huomattava.⁸⁸ Uusi tyyli suuntautui ja vahvistui vähitellen Nyströmin muotokielessä, mikä on nähtävissä selvityksestä, jonka Lilius teki Nyströmin 1898–1902 Imatran Valtionhotellia varten tekemistä luonnoksista ja suunnitelmista.⁸⁹ Puurakennusten osalta Rauske toisaalta toteaa, että Usko Nyströmin johtaman arkkitehtuuritoimiston varhaisimmat puurakennusten suunnitelmat olivat ajalle tyypillistä nikkari- eli sveitsiläistyyliä, jonka tunnusmerkkejä olivat monimuotoisen volyymin ohella päädyt, kuistit ja koristeelliset puuleikkaukset.⁹⁰ Henrik Lilius tarkentaa sveitsiläistyyliä käytetyn sahalla tehtyä ornamentiikkaa, kun taas sen rinnalle kehittyneessä nikkari- tai sorvityyliässä nämä korvattiin sorvilla tehdyillä koristeellisilla yksityiskohdilla.⁹¹ Riitta Nikulan mukaan 1880-luvulta lähtien puurakennusten julkisivuja jäsenneltiin erilaisiin kenttiin, pysty- ja vaakalaudoitusta yhdisteltiin vaihdellen, lautoja sahattiin monin eri profiilein, ikkunoiden koko kasvoi ja niissä suosittiin uutta T:n muotoista puitejakoa. Suositun sveitsiläistyylin ohella kehitettiin usein myös omia paikallisia ratkaisuja.⁹² Pirkko Pajula listaa huvilatyyliksikin kutsutun sveitsiläistyylin tyypillisiksi piirteiksi muun muassa epäsymmetrisyyden, koristeelliset lehtisahalla tehdyt puuleikkaukset, pieniruutuiset ikkunat ja koristeelliset ikkunanlistat, vaalean ja tumman okran sävyt siten, että koristeet ovat seinäpintaa vaaleammat sekä leveät räystäät ja koristellut räystäälistat.⁹³ Esimerkkinä sveitsiläistyyliin koristelluista rakennuksista voi mainita Mikkelin maalaiskunnan Kenkäveroniemen Pappilan (1868)⁹⁴ sekä Paraisten entisen kunnantuvan/kirjastotalon (1874–76)⁹⁵.

Kunnantuvan piirustusten ei mielestäni voi katsoa edustavan art nouveau- tai saksalaisittain jugend-tyyliä, vaikka tyylin vaikutusta voi nähdä esimerkiksi vaaleaa seinäpintaa tummemmissa listoituksissa, ikkunoiden ruudutuksessa ja ehkä myös rakennuksen päädyn seinäpinnan fasetoinnissa. Seinäpintojen pysty- ja vaakalaudoituksen vaihtelua oli käytetty puurakennuksissa jo 1880-luvuilla, kuten Nikula on tutkimuksessaan selvittänyt.⁹⁶ Edellisen kappaleen tarkastelun perusteella Pyhäjärven kunnantuvan ulkoasu luokituu tyyllisesti paljolti sveitsiläis- eli huvilatyylin mukaiseksi. Rakennuksen pohjakaava ei ole tyyllille tyypillisen monimuotoinen, vaan

⁸⁸ Rauske 2004, 29.

⁸⁹ Lilius 1983a, 20–32; 1988b, 27–53. Arkkitehtiraati valitsi Usko Nyströmin suunnitteleman Imatran Valtionhotellin Suomen kauneimmaksi rakennukseksi 100-vuotiaan Suomen kunniaksi järjestetyssä kilpailussa 2017. Rakennus oli selvästi myös yleisön suosikki. <https://innovarch.fi/fi/uutiset/suomen-kaunein-rakennus-kisa-ratkennut> (luettu 2019).

⁹⁰ Rauske 2014, 23.

⁹¹ Lilius 1983, 181. Esimerkkejä sveitsiläistyylistä räystäälistoista ks. Lilius 1984, 144.

⁹² Nikula 2005, 89.

⁹³ Pajula 1983, 18, 26, 31.

⁹⁴ Kaila 1987, 130.

⁹⁵ Pajula 1983, 31; http://www.pargashembygdsmuseum.fi/swe/gamla_malmen/kommunalstugan (luettu 2017).

⁹⁶ Nikula 2005, 89.

ulkokuistia lukuun ottamatta pohjakaavaltaan selkeä suorakaide, mikä johtune rakennuksen pienestä koosta, joka oli kuntakokouksen määrittämä samoin kuin kokoustilan mittasuhteet. Pieni kamari ja eteinen sijoittuvat luontevasti kokoustilan jatkeeksi. Kuistissa sekä etenkin torille suuntautuvassa päädyssä on runsasta lehtisahaleikkauksin tehtyä koristelua. Räystäät ovat leveät, mutta räystäälistat ovat kuitenkin yksinkertaisen tasaiset, mikä antaa rakennukselle rauhallisemman yleisilmeen kuin huvilatyyliissä usein käytetyt pitsireunuksilta näyttävät hammastetut räystäälistat ja otsalaudat. Kuistin ovien ja päädyn kulmikkaissa ja ristikkäisissä listakoristeluissa voi myös nähdä vaikutteita kansallisesta tai karjalaistyyppisestä koristelusta.

Hyvän tyyllillisen vertailukohteen Pyhäjärven kunnantuvalla tarjoaa aiemmin mainittu Hollolan kunnantupa, jonka suunnitteli Nyströmin läheinen kollega Vilho Penttilä. Hän oli tunnetusti suomenmielinen ja kampanjoi muun muassa lehtikirjoituksin suomalaisen puutyylin luomisen puolesta.⁹⁷ Ritva Wäre kuvaili tätä suomalaista puurakentamisen tyyliä seuraavasti:

Sisustuksissa ja puurakennuksissa hallitsee maalaamaton, tummaksi käsitelty puu. Myös vahvat ovet, pieniruutuisten ikkunoiden yläkulmistaan viistetyt tai omegaa lähenevät muodot ja yllätykselliset ornamentit luovat yhtenäisyyttä, jota vahvistaa edelleen tunnetuimpien arkkitehtien käyttämien muotoaiheiden ja niiden yhdistelmien toistuminen eri variaatioina muiden töissä.⁹⁸

Kuvailu toteutuu monelta osin Penttilän suunnittelemassa Hollolan kunnantuvassa. Lisäksi kunnantupa rakennettiin keskiaikaisen kirkon läheisyyteen, mikä on myös merkittävästi vaikuttanut rakennuksen yleisilmeeseen, jota hallitsee korkea ja jyrkkä kattomuoto. Vuoraamattomat hirsiseinät, pitkänurkkaiset salvokset ja paanukatto puolestaan liittyvät selvästi suomalaiskansalliseen ja karjalaiseen perinteeseen.⁹⁹ ”Harjapuineen, karjalaistyyllisine tuulilautoineen ja luhtiaitan käytävää muistuttavine kuisteineen rakennus oli suomalaisinta mitä [Usko Nyström-Petrelus-Penttilä] toimistossa suunniteltiin”, kirjoittaa Rauske.¹⁰⁰ Näin yksittäisten rakennusten kokonaissuunnitelmaan vaikuttivat arkkitehtuurin virtausten lisäksi myös esimerkiksi kulloisenkin kohteen koko, käyttötarkoitus, rakennuksen sijainti ja lähiympäristö rakennuksineen sekä suunnittelun toteuttaneen arkkitehdin henkilökohtaiset näkemykset kuten Pyhäjärven ja Hollolan kunnantupien suhteen on havaittavissa.

Eeva Maija Viljo huomioi vuosisadan vaihteen arkkitehtuuria käsittelevässä kirjoituksessaan, että Suomen 1800- ja 1900-luvun vaihteen arkkitehtuurissa kansainvälinen art nouveau ja tarve kehittää omaleimaista kansallista arkkitehtuuria tulivat ajankohtaisiksi samaan aikaan ja olivat läheisessä

⁹⁷ Rauske 2014, 26.

⁹⁸ Wäre 1991, 185.

⁹⁹ Wäre 1991, 58–60, 185; Rauske 2004, 123.

¹⁰⁰ Rauske 2014, 33.

vuorovaikutuksessa. Hänen mukaansa ajan puuarkkitehtuurissa nähtävät vaikutukset ovat moninaiset ja kokonaisuus muodostuu useista lähtökohdista, kuten ulkomaisista rakennustyyleistä, suomalaisesta kansanomaisesta arkkitehtuurista ja ns. sveitsiläistyylistä.¹⁰¹ Tämä määrittely soveltuu mielestäni myös Pyhäjärven kunnantupaan. Kuten johdannossa kävi ilmi, eri tyylien yhdistäminen ei ollut tyypillistä ainoastaan 1800- ja 1900-lukujen vaihteen arkkitehtuurissa. Ville Lukkarinen siteeraa Paul Oskar Kristelleriä, joka toteaa taideteoksissa aina olevan jossain määrin sekoittuneena sekä uutta ja originaalia että ei-originaalia ja imitoitua, sekä Denis Mahonia, joka on samoilla linjoilla todetessaan, että taideteokset suhteutuvat yleensä tavalla tai toisella, jopa vastakkaisuudellaan, niin oman aikansa kuin aiempiin tyyliin. Rudolf Wittkower puolestaan muistuttaa, että vaikutusten ja lainausten jäljittäminen taideteoksista on taidehistorioitsijoiden yleisimmin työssään käyttämä menetelmä.¹⁰²

Usko Nyströmin opettaja Gustaf Nyström oli klassismin edustaja, mutta klassismi ei hallitse hänen oppilaansa arkkitehtuuria. Lukkarinen toteaa, että 1800-luvun lopulla arkkitehtuuripiireissä voimistuneet näkemuserot eivät olleet pelkästään tyylillisiä kysymyksiä, vaan taustalta löytyy myös ns. vanhan polven ja uuden polven arkkitehtien välisiä eturistiriitoja.¹⁰³ Ahrenberg ja Nyström kuuluivat ensiksi mainittuihin ja heidän oppilaansa edustivat uutta polvea, jonka uudenlaista ilmaisua leimasi uusi art nouveau -tyyli. Vaikka tässä tutkielmassa ei ole mahdollista analysoida syvemmin Usko Nyströmin arkkitehtuuria, edusti hän sitä uutta arkkitehtipolvea, joka suuntautui klassismin sijaan kohti art nouveau -tyyliä. Klassismin piirteeksi voisi esimerkiksi Pyhäjärven kunnantuvan kohdalla kuitenkin nähdä symmetrisyyden ikkuna-aukotusten sijoittelussa. Näiden vaikutusten lisäksi kunnantuvan muotokielessä on 1800-luvun toisella puoliskolla nimenomaan puuarkkitehtuurissa laajalle levinnyttä sveitsiläistyyliä ja koristelussa myös kansallisia tai karjalaisia piirteitä, joskin paljon vähäisemmässä määrin kuin esimerkiksi Penttilän suunnittelemassa kunnantuvassa. Pyhäjärven kunnantupa on kiintoisa fragmentti etenkin art nouveau -tyylisistä kivirakennuksistaan tunnetun arkkitehti Usko Nyströmin tuotannossa.

6 Kunnantuvan rakentaminen

Rakennustaiteeseen ja tyylikysymyksiin liittyvien pohdintojen jälkeen tarkastelen Pyhäjärven kunnantuvan rakennusvaiheen toteutumista. Maaliskuisessa Pyhäjärven kuntakokouksessa 1897

¹⁰¹ Viljo 1989, 122–123.

¹⁰² Lukkarinen 1989, 21.

¹⁰³ Lukkarinen 1989, 83.

kunnantuvan alkuun saattamiseksi valittu toimikunta oli sovitun mukaisesti pyytänyt urakkatarjouksia Nyströmin laatimien piirustusten pohjalta. Urakkatarjouksia otettiin vastaan syyskuun lopulla 1897 järjestetyssä huutokaupassa. Huutokaupan jälkeen kuntakokouksen päätöksessä todettiin, että ”on sopivinta antaa mainittu rakennus tehtäväksi Kihlakunnan lautamies Juho Yliselle Nyhkälän kylästä, tarjouksestaan 3190 Suomen markkaa.”¹⁰⁴ Pyhjäjärven talolliset velvoitettiin tuomaan kunnantalon rakennusaineiksi seinähirret sekä ”laattian ja välikattoin kannatteen”. Kaikki muut aineet, mitä rakennuksen toteuttamiseen tarvittiin, jäivät urakkasopimuksen mukaan urakoitsija Ylisen hankittaviksi. Rakentajalta vaadittiin takuu työn kunnollisesta tekemisestä. Kunnantuvan rakennustöitä varten kunta otti lainaa 4 % korolla.¹⁰⁵

Vanha, seurakunnan aikanaan rakennuttama pitäjäntupa oli tarkoitus purkaa, joten rakennustöiden ajaksi kuntakokoukset päätettiin pitää kokousten puheenjohtajan Anders Wilhelm Olinin luona Tuorilan Jokiväärässä. Pitäjäntuvassa siihen asti suoritettut ruumiinavaukset siirrettiin tehtäväksi Nyhkälän harjulla sijaitsevaan suntion asuntoon.¹⁰⁶

Urakoitsija Ylinen toteutti kunnantuvan rakentamisen sovittuna aikana vuoden 1898 keväästä elokuun loppuun mennessä, eikä rakennusvaiheesta ole sen enempää mainintoja pöytäkirjoissa. Kunnan uutta rakennusta tarkastamaan nimettiin syyskuussa 1898 muurari Finer Pusulasta, insinööri Grefberg ja rakennusmestari Bäckström Högforsin tehtaalta sekä työmies Jaakko Hellgren Siikalasta.¹⁰⁷ Lokakuussa lukkarin kotona Jokiväärässä pidetyssä kokouksessa tarkastajat tekivät muistutuksia uudesta huonerakennuksesta. Päätettiin, että urakoitsijan tuli tehdä korjauksia, jonka jälkeen tehtäisiin uusi tarkastus. Kattokoristusten teko päätettiin jättää toistaiseksi toteuttamatta.¹⁰⁸

Ensimmäinen kuntakokous uudessa kunnantuvassa pidettiin 12.12.1898.¹⁰⁹ Vuosi 1898 soveltuikin erityisen hyvin ensimmäisen maallisen hallinnon tarkoitukseen tehdyn kunnantuvan valmistumiseen. Rentolan mukaan kunta ja seurakunta olivat vielä 1865 toteutuneen hallintouudistuksen aikoihin niin lähellä toisiaan ja monesti aivan samaa, että käytännössä erottautuminen vei vuosikymmeniä. Pisimpään se kesti rahojen käytön suhteen, sillä esimerkiksi vielä 1880-luvulla osa kunnan vaivaskassan tuloista saatiin kirkollisista lähteistä.¹¹⁰ Toisaalta kuntalaisten alun perin paloruiskujen hankintaan arpajaisilla keräämillä varoilla maksettiin

¹⁰⁴ KLA, Pyhjäjärven kuntakokouksen pöytäkirja 27.9.1897 § 12.

¹⁰⁵ KLA, Pyhjäjärven kuntakokouksen pöytäkirja 27.9.1897 § 13–15.

¹⁰⁶ KLA, Pyhjäjärven kuntakokouksen pöytäkirja 30.1.1898 § 2.

¹⁰⁷ KLA, Pyhjäjärven kuntakokouksen pöytäkirja 18.9.1898 § 2.

¹⁰⁸ KLA, Pyhjäjärven kuntakokouksen pöytäkirja 16.10.1898 § 2.

¹⁰⁹ KLA, Pyhjäjärven kuntakokouksen pöytäkirja 12.12.1899.

¹¹⁰ Rentola 1992, 388.

seurakunnan kirkon uusi alttaritaulu.¹¹¹ Kunnan ja seurakunnan tiet erosivat lopullisesti vasta kun kunnallinen verotus uudistettiin 1898.¹¹² Tämä oli myös Pyhjärven kunnan ensimmäisen oman hallintorakennuksen valmistumisvuosi.

Tammikuun 1899 kuntakokouksessa päätettiin rakennuttaa kunnan kassavaroista 2 ½ x 1 ¾ metrinen ulkokuone uuden ”tuvan tyvöön”.¹¹³ Syyskuussa keskusteltiin myös kirjakaapin hankkimisesta, mutta asia jätettiin pohdintaan.¹¹⁴

Vuosi kunnantuvan valmistumisen jälkeen syksyllä 1899 valittiin tarkastusmiehet rakennuksen lopputarkastukseen. Kaikilta osin lopputulos ei ollut arkkitehti Nyströmin piirustusten mukainen, mutta kokous luopui lisävaateista näiltä osin, kun urakkamies suostui vähentämään urakkasummasta 190 markkaa. Piirustukset yms. paperit luovutettiin kunnallislautakunnalle. Kuntakokouspöytäkirjassa on maininta, että nämä piirustuksista poikkeavat seikat ilmenevät pöytäkirjan liitteestä.¹¹⁵ Pöytäkirjan liitettä ei valitettavasti ole säilynyt Karkkilan arkistossa, joten ei ole tietoa niistä rakennuksen yksityiskohdista, jotka poikkesivat Nyströmin piirustuksista, mahdollisesti kyseessä olivat esimerkiksi nuo jo aiemmin odottamaan jätetyt kattokoristeet.

Ulkolaudoitus todennäköisesti jätettiin myös alkuvaiheessa osittain toteuttamatta ihan käytännön syistä. Hirsitalon ulkokuoraus tehdään aina jälkityönä, usein vuosia talon valmistumisen jälkeen, jotta hirret ehtivät ensin laskeutua lopulliseen tasoonsa. 1800-luvun puolivälin jälkeen ullakon osuutta ei enää salvottu hirsistä, vaan etenkin päätykolmiot tehtiin halvemmin yksinkertaisella lautarakenteella, jolloin ne saatettiin ulkokuorata ja maalatakin saman tein.¹¹⁶ Mustavalkoisessa valokuvassa, joka on ilmeisesti otettu 1900–1910, kunnantupa näkyy harjulla tässä vaiheessa, jolloin seinähirret erottuvat vaaleampina päätykolmioiden ulkolaudoitettuun ja maalattuun pintaan verrattuna. Sama tilanne on nähtävissä myös kunnantuvan alapuolisissa rakennuksissa, sen sijaan oikealla harjun laella erottuu selvästi tummempana punamultainen Nyhkälän koulurakennus (Kuva 3). Kunnantuvassa oli puulämmitys, ja lokakuun kuntakokous päätti ottaa kunnanhuoneen kamariin kevääseen asti vuokralaisen, joka lämmittää kokoushuoneen¹¹⁷.

¹¹¹ Rentola 1992, 444.

¹¹² Rentola 1992, 389.

¹¹³ KLA, Pyhjärven kuntakokouksen pöytäkirja 23.1.1899. Mainitusta ulkokuoneesta on tontilla jäljellä enää vain sokkelia, sillä viime vuodet varastona toiminut ulkorakennus on tuhoutunut tulipalossa joskus 1980-luvun alkupuolella (Kuva 9). Esa Martinin suullinen tiedonanto 1.2.2019.

¹¹⁴ KLA, Pyhjärven kuntakokouksen pöytäkirja 18.9.1899.

¹¹⁵ KLA, Pyhjärven kuntakokouksen pöytäkirja 23.10.1899 § 3.

¹¹⁶ Kaila 1987, 31.

¹¹⁷ KLA, Pyhjärven kuntakokouksen pöytäkirja 23.10.1899 § 2.

Näin oli Pyhäjärven kunta saanut ensimmäisen oman maallisen hallinnon rakennuksensa, sen oheen ulkokuoneen ja talviajan lämmityskin saatiin hoidetuksi kamariin otetun vuokralaisen avulla. Seuraavaksi tarkastelen mihin erilaisiin tarkoituksiin kunnantupaa on seuranneen reilun sadan vuoden aikana käytetty.

7 Rakennuksen käyttö ja omistussuhteet eri aikoina

Pyhäjärven kunnantupa on kunnan ensimmäinen nimenomaan kuntahallinnon tarpeisiin toteutettu rakennus, joten siellä pidettiin ensisijaisesti kuntapäätäjien kokouksia, jotka keskittyivät ilta-aikaan. Mutta kuten aiemman pitäjätuvan tapauksessakin, niin myös kunnantupaa hyödynnettiin muihinkin tarkoituksiin jo mainitun kamarin vuokraamisen lisäksi. Kuntakokous päätti joulukuussa 1900 myöntää raittiusseuroille luvan kokoontua kunnantuvassa.¹¹⁸ Maamiesseura sai vastaavan luvan seuraavan vuoden joulukuussa.¹¹⁹ Kuntakokous ei suostunut raittiusseuran pyyntöön saada kokouksien aikana tarvittava valo ja lämpö kunnan puolesta.¹²⁰ Myös kirkkoherra perheineen asusti kunnantuvassa uuden pappilan rakennustöiden ajan.¹²¹ 1902 kuntakokous päätti, että kunnan kättilö muuttaa asumaan kunnantupaan marraskuun alusta, ja hänen tuli myös lämmittää ja pitää kokoushuone puhtaana.¹²² Lisäksi esimerkiksi kunnalliset verot kerättiin kunnantuvalla.¹²³

Vuonna 1904 Hämeenlinnan piirin kansakoulutarkastaja antoi kunnalle huomautuksen, koska Nyhkälän koulussa oli yli sallitun määrän oppilaita luokalla.¹²⁴ Oppilasmäärät paikkakunnalla kasvoivat jatkuvasti, mistä aiheutui monenlaisia toimenpiteitä uusien koulujen perustamiseksi kunnan eri osiin ensin vuokratiloihin ja myöhemmin tarkoitusta varten rakennettuihin koulurakennuksiin. Ensi hätään turvauduttiin kuitenkin huomautuksen kohteena olleen Nyhkälän koulun vieressä sijaitsevan kunnantuvan tiloihin. Kouluun päätettiin ottaa apuopettajatar, jonka opetustilana toimisi kunnantuvan kokoushuone ja asuntona kunnantuvan kamari seuraavat kolme vuotta. Tiloihin tehtäisiin tarvittavat korjaukset, ja varat huonekalujen ja opetustarpeiden hankintaan otettaisiin äyrikassasta.¹²⁵ Koulutoiminta saattoi vaikuttaa asiaan, kun tupakointi kiellettiin kunnantuvassa maaliskuussa 1905.¹²⁶ Saman vuoden toukokuussa kuntakokous myönsi jatkoaikaa

¹¹⁸ KLA, Pyhäjärven kuntakokouksen pöytäkirja 17.12.1900 § 6.

¹¹⁹ KLA, Pyhäjärven kuntakokouksen pöytäkirja 9.12.1901 § 10.

¹²⁰ KLA, Pyhäjärven kuntakokouksen pöytäkirja 3.5.1902 § 1.

¹²¹ Mäki, 2017, 17.

¹²² KLA, Pyhäjärven kuntakokouksen pöytäkirja 17.8.1902 § 3.

¹²³ KLA, Pyhäjärven kuntakokouksen pöytäkirja 31.1.1904 § 2.

¹²⁴ KLA, Pyhäjärven kuntakokouksen pöytäkirja 15.10.1904 § 2.

¹²⁵ KLA, Pyhäjärven kuntakokouksen pöytäkirja 15.10.1904 § 2 -7.

¹²⁶ KLA, Pyhäjärven kuntakokouksen pöytäkirja 18.3.1905 § 4.

koulutoiminnalle kunnantuvassa enintään viideksi vuodeksi. Päätöksessä todetaan: ”Kuitenki ovat kunnalliset kokouksetki vuokra-aikana pidettävät mainitussa kunnanhuoneustossa.”¹²⁷ Tämä on ainoa maininta vuokrauksesta. Näin kunnantupa oli ahkerassa käytössä: päiväsaikaan kouluna ja iltaisin kunnallisten päättäjien ja seurojen kokoustilana minkä lisäksi kamarin puolella asui apuopettaja.

Maaliskuussa 1907 kuntakokous päätti asettaa komitean selvittämään Nyhkälän koulun tarvitsemia välttämättömiä korjauksia, ja saman komitean tuli tehdä selvitys ”kunnanhuoneen korjaamisesta lämpimän pitävään kuntoon”.¹²⁸ Saman vuoden toukokuussa päätettiin, että kuluvan vuoden aikana ”kunnanhuoneen muuri on kokonaan uudelleen tehtävä, ja kamarin muurin suhteen tehtävä tarvittava, jotta kunnollinen”.¹²⁹ Heinäkuussa kuntakokous keskusteli uuden soveltuvamman kunnantuvan hankkimisesta ja päätyi äänestyksen jälkeen sille kannalle, että uusi kunnantupa hankittaisiin.¹³⁰ Kunnantupa oli osoittautunut niin ahtaaksi, etteivät kaikki osallistujat mahtuneet kokoustilaan, jolloin kansakoulunopettaja L.M. Pääkkönen teki asiasta valituskirjelmänkin.¹³¹ Uuden rakennuksen sijaan kuntakokous päätyi kuitenkin laajennuksen kannalle toukokuussa 1908 päättäen, että kunnantuvan pohjoispäätyä jatketaan 8 metriä pidemmäksi ja lisäksi kokoustilaan tehdään myös toinen muuri. Hanketta varten nimettiin toimikunta.¹³² Joulukuun 1908 kuntakokouksessa kunnantuvan laajentamista lykättiin toistaiseksi.¹³³

Koulutoimintaa samoin kuin opettajattaren asumista kunnantuvassa jatkettiin vielä useaan otteeseen.¹³⁴ Nyhkälän koulupiiri sai jälleen huomautuksen liian suuresta oppilasmäärästä 1912, jolloin syntyi tarve saada lisää luokkatilaa.¹³⁵ Kunta oli ostanut lisää maita läheiseltä Anttilan tilalta, ja kuntakokous päätti vuokrata Anttilan tilan päärakennuksen huoneita koulun käyttöön.¹³⁶ Vuosina 1913 ja 1914 Nyhkälän koulun laajentamista ja sitä varten otettavaa lainaa käsiteltiin useissa kuntakokouksissa, piirustukset hyväksyttiin marraskuussa 1913 ja päätös lainasta syksyllä 1914, jonka jälkeen laajennushankkeen toteutus käynnistyi.¹³⁷ Kesäkuussa 1915 päätettiin kunnantuvan korjaus jättää toistaiseksi.¹³⁸ Seuraavan vuoden tammikuussa koululaajennuksen valmistuttua

¹²⁷ KLA, Pyhäjärven kuntakokouksen pöytäkirja 7.5.1905 § 1.

¹²⁸ KLA, Pyhäjärven kuntakokouksen pöytäkirja 9.3.1907 § 5 -6.

¹²⁹ KLA, Pyhäjärven kuntakokouksen pöytäkirja 17.5.1907 § 2.

¹³⁰ KLA, Pyhäjärven kuntakokouksen pöytäkirja 18.8.1907 § 4.

¹³¹ KLA, Pyhäjärven kuntakokouksen pöytäkirjan 1.2.1908 liitteenä.

¹³² KLA, Pyhäjärven kuntakokouksen pöytäkirja 23.5.1908 § 3.

¹³³ KLA, Pyhäjärven kuntakokouksen pöytäkirja 22.12.1908 § 4.

¹³⁴ KLA, Pyhäjärven kuntakokouksen pöytäkirja 20.11.1909 § 2; 29.4.1911 § 5.

¹³⁵ KLA, Pyhäjärven kuntakokouksen pöytäkirja 3.2.1912 § 1.

¹³⁶ KLA, Pyhäjärven kuntakokouksen pöytäkirja 19.10.1913 § 4; 22.12.1913 § 8.

¹³⁷ KLA, Pyhäjärven kuntakokouksen pöytäkirja 26.4.1913 § 8; 1.11.1913 § 3; 1914.

¹³⁸ KLA, Pyhäjärven kuntakokouksen pöytäkirja 12.6.1915 § 5.

siirryttiin kuntakokouksia puolestaan pitämään Anttilan tilan entisessä päärakennuksessa.¹³⁹ Edellä käsitellystä ilmenee miten Pyhäjärven kunnantuvan ja viereisen Nyhkälän koulun historiat ovat tiiviisti kietoutuneet toisiinsa jo vuodesta 1904 lähtien. Koulun tilantarvetta määritettiin valtakunnallisilla säädöksillä ja koulutoimintaan tarvittiin lisää tilaa, jolloin kunnantuvan korjaus- ja laajennustöistä luovuttiin koulun eduksi.

Anttilan tilan entinen päärakennus kaupungin keskustassa toimi kuntakokousten ja sittemmin kunnanvaltuuston kokoushuoneena vuodesta 1916 eteenpäin. Kokouspaikaksi kirjattiin Nyhkälän Anttila ja 1924 lähtien esityslistoissa pääsääntöisesti kunnantalo ja pöytäkirjoissa kunnanhuone (Nyhkälän kylän) Anttilassa.¹⁴⁰ Mitään varsinaista päätöstä kunnantalo-nimitykseen siirtymisestä ei pöytäkirjoista löytynyt.

Pyhäjärven kunnassa oli toiminut jo 1860-luvulta lähtien lainakirjastoja, mutta 1918 kuntakokous päätti perustaa kunnallisen keskuskirjaston, jonka toimipaikaksi osoitettiin koulutoiminnasta ja kuntakokouksista vapautunut kunnantupa. Kirjaston historiikin mukaan Pyhäjärvi olisi tuolloin ollut Suomen ainoa maalaiskunta, jossa oli oma kirjastotalo (Kuva 4). Lainaustoiminta aloitettiin toukokuussa 1920. Kirjasto oli ensimmäiset kuusi vuotta avoinna kaksi tuntia sunnuntai-iltapäivisin. Vuodesta 1927 lähtien aukioloja laajennettiin yksittäisiin arki-iltoihin. Lainaajia oli maan keskiarvoa hiipoen noin 7 prosenttia alueen asukkaista.¹⁴¹

Kunnantuvassa toiminut kunnantoimisto, jonka yhteydessä oli myös arkisto, pöytäkirjat yms. todettiin ahtaaksi ja paloalttiiksi tähän tarkoitukseen, minkä seurauksena syksyllä 1924 toiminnot päätettiin siirtää keskustassa sijaitsevaan niin kutsuttuun Apteekkitaloon.¹⁴² Joulukuussa 1924 kunnan omistamien kiinteistöjen ja rakennusten kunnossapito ja vuokraus päätettiin antaa kokonaisuudessaan vuonna 1920 perustetun tilanhoitolautakunnan hoidettavaksi.¹⁴³ Kyseisen lautakunnan ohjesäännön mukaan sen vastuualueisiin kuuluvat maa- ja metsätiloihin liittyvien asioiden lisäksi tonttimaat ja rakennusten hoito: rakennukset on pidettävä hyvässä kunnossa ja kaikki rakennukset palovakuutettava.¹⁴⁴ Tilanhoitolautakunnan pöytäkirjoihin on kirjattu sekä Anttilan tilan entiseen päärakennukseen että Kunnantoimistoon liittyviä huolto- ja

¹³⁹ KLA, Pyhäjärven kuntakokouksen pöytäkirja 24.1.1916.

¹⁴⁰ KLA, Pyhäjärven kuntakokouksen ja kunnanvaltuuston pöytäkirjat 1916 ->.

¹⁴¹ <http://www.karkkila.fi/sivut/FI/Kirjaston-historiaa>; osoitteesta löytyy lisää tietoa kirjaston historiasta.

¹⁴² KLA, Pyhäjärven kuntakokouksen pöytäkirja 3.3.1924 § 9; 20.10.1924 § 7.

¹⁴³ KLA, Pyhäjärven kuntakokouksen pöytäkirja 19.11.1923 § 3; 29.12.1924 § 11.

¹⁴⁴ KLA, Pyhäjärven kuntakokouksen pöytäkirja 9.11.1925 § 7; § 31–32.

korjaustoimenpiteitä vuosittain. Vuonna 1931 päätettiin ottaa Anttilan talossa vahtimestarin asuntona toimineet huoneet kunnan kanslia- ja toimistohuoneiksi.¹⁴⁵

Osa Pyhäjärven kylistä halusi, että kunnasta muodostettaisiin kauppala. Ensimmäisen kerran asiasta äänestettiin 1926, ja kauppala puoltavien äänten voitettua asia pantiin vireille, mutta siitä jätettiin myös valitus eivätkä kaikki Pyhäjärven kylät olleet halukkaita kuulumaan perustettavaan kauppalan.¹⁴⁶ Kauppala-hanke eteni, kunnes vuoden 1932 alussa Pyhäjärven kunta jakaantui kahtia: supistuneeksi Pyhäjärven kunnaksi ja Karkkilan kauppalaksi.¹⁴⁷ Ensiksi mainitun kunnantalon toimi Apteekkitalo ja Anttilan talosta tuli Karkkilan kauppalantalo.¹⁴⁸ Jakaantumisen myötä nousi erinäisiä kiistoja muun muassa omaisuuden jaosta ja käytöstä, mistä entinen kunnantupa tarjoaa hyvän esimerkin, jota tarkastelen lyhyesti. Omaisuuden jaossa itse kunnantupa jäi supistetun Pyhäjärven kunnan¹⁴⁹ omistukseen, kun taas tontti, jolla rakennus sijaitsee, määräytyi perustetulle Karkkilan kauppalalle.¹⁵⁰ Kunnantupa toimi tässä vaiheessa kirjastotalona, kuten edellä on selvinnyt. Pyhäjärven kunta peri Karkkilan kauppalalta vuokraa kirjastotalon käytöstä, mutta kauppalan päättäjien mielestä kirjasto on kaikkien käytössä, eikä siitä tule periä vuokraa – muutoin kauppala ryhtyisi perimään vuokraa sen tontista.¹⁵¹ Kirjastotalon vuokra-asiasta ei löytynyt yhteisymmärrystä, joten asia vietiin oikeuden ratkaistavaksi. Vuonna 1935 tulleen oikeuden päätöksen mukaan Karkkilan kauppala määrättiin maksamaan kirjastotalosta vuokraa Pyhäjärven kunnalle.¹⁵²

Karkkilan päättäjät halusivat löytää kauppalan kirjastolle toisen tilan ja joulukuussa 1934 kauppalan kirjasto päätettiin toistaiseksi sijoittaa kauppalan valtuuston istuntosaliin Anttilan talolle.¹⁵³ Kirjaston ja kuntakokousten toiminta samassa tilassa osoittautui hankalaksi, mikä johti kuntakokousten pitämiseen Haukkamäen koulun tiloissa, kunnes joulukuussa 1937 Karkkilan kauppalan hallitus päätti vuokrata Pyhäjärven kunnalta entisen kirjastotalon kirjastoa varten, jotta valtuuston kokoukset voitiin jälleen pitää kauppalan taloksi kutsutussa entisessä Anttilan talossa, valtuustokin hyväksyi järjestelyn yksimielisesti. Tämä järjestely sopi myös Pyhäjärven kunnalle: kirjastotalon vuokrasopimus hyväksyttiin tammikuussa 1938, ja tässä yhteydessä käsiteltiin myös

¹⁴⁵ KLA, Pyhäjärven kuntakokouksen pöytäkirja 20.10.1924 § 7.

¹⁴⁶ KLA, Pyhäjärven kuntakokouksen pöytäkirja 22.11.1926 § 1.

¹⁴⁷ KLA, Pyhäjärven kuntakokouksen pöytäkirja 28.12.1931.

¹⁴⁸ KLA, kauppalanhallituksen pöytäkirja 11.1.1932 § 30.

¹⁴⁹ Tästä eteenpäin Pyhäjärven kunta tai sen hallintoelimet viittaavat tekstissä 1932 toteutuneen jaon jälkeiseen hallintokokonaisuuteen, josta Karkkilan kauppala oli eriytetty.

¹⁵⁰ KLA, kauppalanhallituksen pöytäkirja 21.12.1931 § 2.

¹⁵¹ KLA, kauppalanhallituksen pöytäkirja 8.3.1932 § 8; § 14; kuntakokouksen pöytäkirja 16.4.1932 § 8.

¹⁵² KLA, kauppalanhallituksen pöytäkirja 19.4.1933 § 19; kauppalan valtuuston pöytäkirja 11.6.1935 § 6.

¹⁵³ KLA, kauppalanhallitus 27.8.1934 § 18; kauppalanvaltuusto 7.12.1934 § 17.

rakennukseen toivottuja korjauksia.¹⁵⁴ Seuraavassa helmikuun kokouksessa päätettiin teettää kirjastotalon korjaustyöt mahdollisimman pian maalari Unto Laakosella Tuorilasta.¹⁵⁵ Kesäkuussa lautakunnassa keskusteltiin kivijalan ja eteisen korjauttamisesta, ja marraskuun kokouksessa ne päätettiin korjauttaa.¹⁵⁶

Pyhäjärven kunnanvaltuusto käsitteli omistamansa kirjastotalon eli entisen kunnantuvan myyntiä jo syyskuussa 1934, mutta keskustelun jälkeen aiikeesta luovuttiin. Vuokrattuaan kirjastotalon Karkkilan kauppalalle Pyhäjärven kunta haki oman tontin lohkomista kirjastotalolle kesällä 1938. Kun Karkkilan kauppalan mittamies oli 31.8.1938 toimittanut tontin erottamisen ns. Nyhkälän koulun tontista, ehdotti Pyhäjärven kunnallislautakunta heti syyskuun kokouksessaan kirjastotalon tarjoamista myytäväksi huutokaupalla.¹⁵⁷ Karkkilan kauppalan hallitus päätti perehdyttyään kyseiseen kiinteistöön olla osallistumatta huutokauppaan.¹⁵⁸ Huutokauppa pidettiin lokakuussa 1938 ja Pyhäjärven kunnallislautakunta esitti kiinteistön myymistä tarjottuun hintaan.¹⁵⁹ Kunnanvaltuusto piti tarjottua ostohintaa, 66 000 markkaa, liian alhaisena, ja hylkäsi ostotarjouksen; myöhemmässä kokouksessaan kunnanvaltuusto määrätti kirjastotalon minimihinnaksi 80 000 markkaa.¹⁶⁰

Huhtikuussa 1939 kirjattiin kunnanvaltuuston pöytäkirjaan ”Karkkilan Saalem seurakunnan yhdistys r.y:lle päätettiin myydä kunnan omistama, Karkkilan kauppalassa oleva n.s. Kirjastotalo ja sen tontti mk 80 000 kauppahinnasta.” Myyntiehdossa määriteltiin muun muassa kauppahinnan maksamisesta erissä kuluvan vuoden aikana sekä tontin ulkopuolella sijaitsevien ulkorakennusten hoitamisesta. Samassa kokouksessa päätettiin myös irtisanoa Karkkilan kauppalan ja Pyhäjärven kunnan välinen vuokrasopimus myynnin johdosta.¹⁶¹ Tämän jälkeen ainoa kunnantupaa/kirjastotaloa koskeva merkintä Pyhäjärven kunnan asiakirjoissa on kunnallislautakunnan kokouksesta, jossa päätettiin, ettei kirjastotalon maksamattoman kauppahinnan johdosta vielä ryhdytä toimenpiteisiin.¹⁶² Kiinteistö jäi Saalem-seurakunnan omistukseen aina vuoteen 2007 asti.¹⁶³ Rakennuksessa tehtiin erinäisiä muutostöitä, esimerkiksi

¹⁵⁴ KLA, Pyhäjärven kunnallisltk 2.12.1937 § 20; kauppalanhallitus 14.12.1937 § 10; Pyhäjärven kunnallisltk 26.1.1938.

¹⁵⁵ KLA, Pyhäjärven kunnallisltk 7.2.1938 § 8.

¹⁵⁶ KLA, Pyhäjärven kunnallisltk 9.6.1938 § 13; 14.11.1938 § 13.

¹⁵⁷ KLA, Pyhäjärven kunnallisltk 12.9.1938 § 3; § 16.

¹⁵⁸ KLA, kauppalanhallitus 3.10.1938 § 15; 13.10.1938 § 5.

¹⁵⁹ KLA, Pyhäjärven kunnallisltk 17.10.1938 § 1.

¹⁶⁰ KLA, Pyhäjärven kunnanvaltuusto 28.10.1938 § 9; 15.3.1939 § 2.

¹⁶¹ KLA, Pyhäjärven kunnanvaltuusto 11.4.1939 § 5; § 20.

¹⁶² KLA, Pyhäjärven kunnallisltk 14.8.1939 § 5.

¹⁶³ Nimi vaihtui Saalemista Karkkilan Helluntaiseurakunnaksi 1980. Saalemsrk pöytäkirja 25.11.1980 § 5 (lisää aiheesta www.katukappeli.fi/seurakunta.) Tekstissä seurakunta viittaa 1930–1980 Saalem-seurakuntaan ja sen jälkeen Helluntaiseurakuntaan.

1942 kauppalan hallitus (kiinteistöhan sijaisi Karkkilan kauppalan alueella) myönsi seurakunnalle luvan rakentaa omistamansa rakennuksen ullakolle asuinhuoneen.¹⁶⁴

Vanhin alusta pitäen 1936 perustetun seurakunnan ja 1939 entiseen kunnantupaan/kirjastotaloon perustetun rukoushuoneen toiminnassa mukana ollut henkilö on rouva Eila Palenius (s. 1926), jota haastattelin hänen kotonaan Karkkilassa. Katselimme vanhoja mustavalkoisia valokuvia, joista yhdessä rukoushuoneen edessä otetussa ryhmäkuvassa olivat mukana hänen äitinsä ja pikkuveljensä. Veljen iän perusteella kuva on otettu kesällä 1943/44. Kuvassa rakennuksen näkyvässä oleva seinäpinta on suoraa pystylaudoitusta, hyvässä maalissa, ei aivan vaalea vaan enemmän värillinen. Mustavalkokuvista rakennuksen ulkopinnan väriä on vaikea määrittellä, joten kysyin Paleniukselta muistaako hän minkä värinen rukoushuoneen rakennus oli 1930-luvun lopulla, johon hän vastasi sen olleen ”vaalea”, tarkentaen ”vaalean keltainen”, eikä hänellä ollut mitään muistikuvaa rakennuksen maalaamisesta vihreäksi. Samasta paikasta mustavalkoisen kuvan 1940-luvun alusta (Kuva 5) omistaa Rauni Rantala (s. 1936), joka myös muistaa rakennuksen olleen valkoinen tai vaalea lapsuutensa aikoihin.¹⁶⁵ Palenius muistaa Nikanderin tädin ja hänen jälkeensä Santra Kuparisen asuneen alakerran kamarissa sekä evankelista Alli Nikanderin asuneen yläkerrassa. Hän muistelee, että saarnaajat tai seurakunnan jäsenet saattoivat asua yläkerran asunnossa, kunnes löysivät oman asunnon.¹⁶⁶

Vuorovaikutus haastattelutilanteessa on tärkeää, kuten Outi Fingerroos on tuonut esiin, ja haastateltavilla on selvästi tarve kertoa mieleensä nousevia muistoja, vaikka ne eivät suoranaisesti liittyisi tutkimusaiheeseen. Tällöin haastattelijan ei mielestäni tulisi liikaa ohjata tilannetta haluamaansa suuntaan, sillä esiin saattaa tulla sellaistaakin mitä haastattelijalla ei olisi osannut kysyä. Tekemieni haastattelujen kautta on myös löytynyt kuvia ja asiakirjamateriaalia, jotka osin tukevat haastatteluin keräämääni muistitietoa. Toisaalta osassa muistitietoja on ilmennyt ristiriitaisuuksia, joihin ei löydetävissä yksiselitteistä ratkaisua.

Helluntaiseurakunnan toimintaan osallistunut Tapio Virtanen muistelee rukoushuoneen osoitteen olleen Kirjastotie 4. Hänkin muistaa, että alakerran kamarissa oli vakituinen asukas, jonka tehtäviin kuului pitää rakennus ja sen ympäristö siistinä ja huolehtia myös lämmityksestä, viimeisin heistä oli hänenkin mukaansa Kuparisen Santra. Virtanen itsekin on vaimonsa kanssa asustanut lyhyen aikaa yläkerran asunnossa hoitaen talonmiehen tehtäviä.¹⁶⁷

¹⁶⁴ KLA, kauppalanhallituksen pöytäkirja 23.9.1942 § 172.

¹⁶⁵ Helluntaisrk, Rauni Rantalan suullinen tiedonanto 28.2.2019.

¹⁶⁶ Helluntaisrk, Eila Paleniuksen suullinen tiedonanto 27.1.2018.

¹⁶⁷ Helluntaisrk, Tapio Virtasen suullinen tiedonanto 19.1.2018; Saalemsrk kuukausikokous 18.9.1979, 5.

1970-luvun puolivälissä rukoushuoneelle laitettiin sähkölämmitys.¹⁶⁸ 1980-luvun alussa sisätiloissa suoritettiin useita muutostöitä liian pieneksi käyneen rukoushuoneen tarpeisiin (Kuva 6). Tuolloin rakennusmestarina toiminut Virtanen muistaa, miten kokoustilaa laajennettiin purkamalla osa kokoustilan ja kamarin välistä seinää ja poistamalla puulla lämpiävä kamiina ja sen yhteydessä ollut vedenkierrätyslaitteisto. Rukoushuoneen metallirunkoiset penkit maalattiin ja niitä hankittiin lisää niin, että tilaan mahtui tarvittaessa jopa sata henkeä (Kuva 7). Helluntaiseurakunnan opin mukaan uudet jäsenet kastetaan heidän halutessaan liittyä seurakuntaan, ja tätä varten rukoushuoneen pohjoispäätyyn rakennettiin osin lattiapinnan alapuolelle noin 1,5 metrin syvyinen metallirakenteinen kasteallas. Puisella kannella peitettynä alue toimi myös kuorokorokkeena. Kastealtaan takana oleva ikkuna peitettiin (Kuva 8).¹⁶⁹ Rukoustilan seinät levytettiin ja maalattiin ja puulattia hiottiin ja lakattiin. Eteläpäädyistä peitettiin myös ikkuna, joka oli joutunut ilkivallan kohteeksi. Koska alakerran kamari oli liitetty osaksi kokoustilaa, tehtiin yläkerran asuntoon pienimuotoinen keittiö ja kahvitteletila, joka toimi myös lasten pyhäkoulutilana. Yläkertaan rakennettiin myös pieni WC, johon asennettiin lämminvesivaraaja.¹⁷⁰ Sisätilan muutoksia varten haettiin rakennuslupa, jonka liitteenä olevassa pohjapiirroksessa ja leikkauspiirroksessa on esitetty sisätiloihin tehdyt muutokset; dokumentit vahvistavat asiaa hoitaneiden seurakunnan jäsenten muistikuvia. Karkkilan rakennuslautakunnan pöytäkirjassa kiinteistön sijainniksi on merkitty kaupunginosa 5, Kirjastotontti, 2:10 ja osoitteeksi Syrjäharju 03600 Karkkila, jolloin viimeistään Kirjastokatu-nimi on poistunut käytöstä. Samassa kokouksessa myös hyväksyttiin huoneiston käyttötarkoituksen muutos kokoontumishuoneeksi.¹⁷¹

1990-luvun alussa pohjoispäädyn ikkuna-aukko otettiin uudelleen käyttöön, sitä pienennettiin alkuperäisestä ja siihen asennettiin rakennusarkkitehti Marja-Terttu Mustosen (nykyinen Mäki) suunnittelema ristiaiheinen värilasi-ikkuna (Kuva 12). Julkisivumuutosta varten tehtiin lupahakemus, johon Mäki oli liittännyt piirtämänsä kuvat sekä poistetusta että uudesta ikkunasta (Kuvat 10 ja 11).¹⁷²

Alkuperäisissä rakennuspiirustuksissa kunnantupa on väriltään vaalea (Kuva 1 ja 2). Karkkilan museotoimen kuva-arkiston mustavalkoisessa, ehkä 1910 etelän suunnasta otetussa kuvassa näkyvät harjulla ja sen kupeessa sijainneet rakennukset (Kuva 3). Kunnantuvan seinät ovat selkeästi

¹⁶⁸ Helluntaisrk, Saalemsrk pöytäkirja 25.1.1976 § 3.

¹⁶⁹ Helluntaisrk, Eero Ketolan suullinen tiedonanto 18.1.2018; Arto Hyytiäisen ja Tapio Virtasen suullinen tiedonanto 19.1.2018. 1980-luvulla Tapio Virtanen oli töissä Karkkilan kaupungin rakennusvalvonnassa.

¹⁷⁰ Helluntaisrk, Tapio Virtasen suullinen tiedonanto 19.1.2018.

¹⁷¹ KLA, Karkkilan rakennusltk 8.12.1982 § 266 liitteineen; § 267. Alueesta puhutaan Nyhkälän harjuna, Syrjän harju - nimitys esiintyy joissakin virallisissa kartoissa.

¹⁷² AV, rakennusarkkitehti Marja-Terttu Mäen sähköposti 19.2.2018; Helluntaisrk, suullinen tiedonanto 25.1.2018.

vaaleammat kuin läheisen punamullalla maalatun koulurakennuksen. Toisaalta yläkerran laudoitettu päätykolmio on muuta seinäpintaa tummempi samaan tapaan kuin hieman alempana sijaitsevien rakennusten. Paleniuksen ja Rantalan muistikuvan mukaan rakennus olisi ollut vaalea 1930- ja 40-luvun vaihteessa, myös Pirkko Luotonen muistaa lapsuutensa luistelukentän viereisen rakennuksen valkoisena tai vaaleana.¹⁷³ Kunnan pöytäkirjoissa on helmikuulta 1938 merkintä, joka saattaisi viitata rakennuksen maalaamiseen, tällöin Pyhäjärven rakennuslautakunta päätti teettää korjaustyöt mahdollisimman pian maalari Unto Laakosella, mutta varsinaista tietoa maalauksesta ei ole löytynyt.¹⁷⁴ 1930- ja 40-luvun taitteen mustavalkoisessa valokuvassa pysty-laudoitettu seinä on värillinen, muttei aivan vaalea (Kuva 5). Värivalokuvassa ajalta ennen ikkunaremonttia ja ennen nykyistä maalipintaa, todennäköisesti vuodelta 1991, rakennuksen pysty-laudoitettu seinäpinta on vaalean vihertävä (Kuva 13). Vaikka valokuvan värit ajan myötä usein haalistuvat, näyttäisi rakennus kuvan kokonaisuus huomioiden väriltään nykyistä keskivihreää vaaleammalta. Tapio Virtanen muistelee osallistuneensa rakennuksen ulkopintojen kunnostukseen ja maalaukseen 1970-luvun lopulla, aiempaa väritystä hän ei muista, mutta arvelee sen olleen saman sävyisen vihreän, koska väri on hyvä valita aiemman kaltaiseksi.¹⁷⁵ Rakennus on seurakunnan asiakirjojen mukaan ulkomaalattu ikkunaremontin yhteydessä vuonna 1992 (Kuva 14).¹⁷⁶ Tällöin rakennus on saanut nykyisen värinsä, joka myös vuoden 2013 valokuvassa (Kuva 15).

Karkkilassa on useita esimerkkejä alun perin vaaleista rakennuksista, jotka on ulkomaalattu vihreiksi, esimerkiksi Osuusliike Tuki (1912–13) (Kuva 16, 17, 18) ja Rautaruukki (1942).¹⁷⁷ Nyttemmin alkuperäiseen asuunsa entisöity Osuusliike Tuen rakennus (Kuva 18) antaa esimakua siitä, miltä kunnantupa näyttäisi entisöitynä Nyströmin alkuperäispiirustusten mukaiseksi. Tämä monia paikkakunnan rakennuksia yhä leimaava vihreä väri oli lähtöisin Karkkilaan 1960-luvulla saapuneelta kaupungininsinööriltä, muistelevat itsekkin kaupungin työntekijöinä pitkään toimineet Pirkko Luotonen ja Reino Pajuojja. Luotonen muistaa, miten Rautaruukin tyyppillisen valkean/vaalean funktionalistisen rakennuksen vihreäksi maalaamista 1970-luvulla vastustettiin, mutta silloinen kaupungininsinööri vei tahtonsa läpi.¹⁷⁸ Osuusliikkeen rakennusten

¹⁷³ Pirkko Luotosen suullinen tiedonanto 5.3.2019.

¹⁷⁴ Pyhäjärven kunnan kiinteistöltk:n pöytäkirjoja vuosilta 1924–25 ja Karkkilan kauppalan kiinteistölautakunnan pöytäkirjoja 1940-luvulta ei ole saatavilla. Karkkilan kaupungin asianhallintasihteeri Sami Männistö, suullinen tiedonanto 2.2.2018. Esim. kunnan hallintorakennuksina toimineiden Anttilan talon ja Apteekkitalon vaaleasta ulkomaalauksesta löytyvät pöytäkirjamerkinnot Pyhäjärven tilanhoitoltk 10.4.1930 § 3 ja 3.6.1930 § 4.

¹⁷⁵ Helluntaisrk, Tapio Virtasen suullinen tiedonanto 19.1.2018. Tälle maalausajankohdalle 1970-luvun lopulla ei löytynyt vahvistusta kaupungin tai seurakunnan asiakirjoista.

¹⁷⁶ Helluntaisrk, Hallituksen kokous 9.9.1992, 2; 17.1.1993, 7.

¹⁷⁷ Mikola & Hakomäki 1994, 91; 85; *Osuusliike Tuki*, 30–35. Tuen talo oli alkujaan rautatieyhtiön talo, jonka osuusliike hankki omistukseensa.

¹⁷⁸ Pirkko Luotosen suullinen tiedonanto 5.3.2019.

maalausajankohdaksi tarkentui toukokuu 1978.¹⁷⁹ Pajuoja muistaa entisen työpaikkansa, keltamullalla maalatun Haukkamäen koulun maalaamisen vihreäksi 1970-luvun lopulla, vaikka värivalintaa tuolloinkin vastustettiin.¹⁸⁰ Kaupungin rakennusten vihreä väritys saattaa osin selittää myös vihreäksi taloksikin kutsutun entisen kunnantuvan nykyistä väritystä, vaikka sen nykyinen vihreys vuodelta 1992 ei ole yhtä murrettu kuin 1970- ja 80-luvun ilmiöksi muodostunut ja silloisen kaupungininsinöörin mukaan nimetty ”Korvasen vihreä”.¹⁸¹ Aivan kunnantuvan lähistöllä viereisen Harjun kentän puinen, nyt jo purettu luistelukoppi on myös ollut vihreä (Kuva 19). Kunnantuvan alkuperäisestä, Nyströmin suunnitelmiin pohjaavasta valkeasta/vaaleasta ulkoseinien väristä on kolme lapsuuden/nuoruuden muistikuvaa, mutta kirjallisia dokumentteja ei asiasta ole löytynyt.

Helluntaiseurakunta oli etsinyt tilavampaa kokoustilaa jo 1980-luvulta lähtien.¹⁸² Vuonna 1990-luvulla seurakunta hankki uuden kiinteistön karkkilalaisen kerrostalon alakerrasta, jonne remontoitiin Katukappeli. Muutto uusiin tiloihin toteutui vuonna 2005, jolloin entinen kiinteistö laitettiin myyntiin.¹⁸³ Vuonna 2007 entisen kunnantuvan rakennuksen tontteineen osti Karkkilan Helluntaiseurakunnalta paikallinen rakennusliikkeen omistaja Tommi Heikkinen.

Asemakaavamuutoksessa 2003 kunnantuvan tontti oli laajennettu siten, että rakennus sijoittuu keskelle tonttia, kuten seurakunnan kauppakirjan liitteenä olevassa asemakaavaotteessakin.¹⁸⁴

Heikkinen teki aluksi sisätiloissa pintaremontin, jonka yhteydessä hän poisti kastealtaan korokkeineen, kunnosti puulattian (hionta, petsaus ja lakkaus) sekä maalasi seinäpinnat.¹⁸⁵ Tämän jälkeen hän vuokrasi rakennuksen kulttuuri- ja harrastustoiminnan harjoittamiseen, tällöin paikka tunnettiin nimellä Tao basaari kesään 2008 asti.¹⁸⁶ Kulttuuripainotteinen toiminta jatkui uuden vuokralaisen toimesta nimellä Taidekahvila Kuu kevääseen 2009.¹⁸⁷ Keväällä 2009 ryhmä karkkilalaisia kulttuurialojen toimijoita vuokrasi kiinteistön työhuoneikseen. Tällöin alakerran kokoustilan ja kamarin välinen seinä rakennettiin uudestaan ja kokoustilaan asennettiin sermimäisiä väliseiniä, jotka jakoivat tilan pienemmiksi työpisteiksi, yläkerran asunto toimi niin ikään

¹⁷⁹ AV, Janne Viitalan sähköposti 3.5.2019, liite: ote *Karkkilan Tienoo* 5.5.1978.

¹⁸⁰ Reino Pajuoja suullinen tiedonanto 1.3.2019. Nykyisin koulurakennus on palautettu keltamultaiseen asuunsa.

¹⁸¹ Tätä paikkakunnan useiden rakennusten omaleimaista vihreää väriä, ”Korvasen vihreää”, edustivat tekstissä mainittujen rakennusten lisäksi myös esimerkiksi Hakan kerrostalot Helsingintiellä, Kahilaisentien kerrostalo, Vanhankylän Seuratalo ja Haapalan kauppa.

¹⁸² Helluntaisrk, Saalemsrk kuukausikokous 9.3.1982; 6.4.1982; 31.8.1982 jne.

¹⁸³ www.katukappeli.fi/seurakunta; Lisää uuden kokoontumispaikan rakentamisesta *Ilosanoma* lehti nro 4/2005, 4–5.

¹⁸⁴ Helluntaisrk, Kiinteistön kauppakirja 27.4.2007; KLA, Ydinkeskustan kaavamuutos, kaupunginvaltuuston pöytäkirja 10.11.2003 § 55. Kako-jaos arkisto, Heikkinen/sopimus. (Sopimuksen karttaliite osoitettiin vanhentuneeksi, kiustin tontin ulkopuolelle jättävä karttaotteeksi, joten saadaksean sisäänkäyntiään ympäröivän maa-alueen käyttöönsä, Heikkinen maksoi kaupungille vuokraa tontinosasta, joka oli 2003 kaavassa tonttiin liitetty. Ibid.)

¹⁸⁵ Kiinteistönomistaja Tommi Heikkisen suullinen tiedonanto 20.1.2018.

¹⁸⁶ Heikkisen vuokralaisen, Katri Brusilan suullinen tiedonanto 12.1.2018.

¹⁸⁷ Heikkisen vuokralaisen, Satu Hagelbergin suullinen tiedonanto 20.1.2018.

työhuoneena.¹⁸⁸ Vuokralaisten pyynnöstä omistaja poisti myös näkymää hallinneen ristikuvion muodostavan värilasisen sisäikkunan.¹⁸⁹ Toiminta kulttuuritoimijoiden työtilana päättyi syksyllä 2010, ja tällöin kiinteistön omistaja ryhtyi selvittämään rakennuksen entisöintiä. Hänen tarkoituksenaan oli alun perin kunnostaa rakennus lasten päiväkotikäyttöön, jolle keskeinen sijainti koulun, urheilukentän ja lasten leikkipuiston läheisyydessä tarjosi hyvän lähtökohdan.¹⁹⁰ Vaikkei päiväkotihanke realisoitunut käytännössä, aloitti Heikkinen vuonna 2010 kokonaisvaltaisen entisöinnin suunnittelun. Tässä vaiheessa Karkkilan rakennusvalvonta ei kyennyt avustamaan hankkeessa, sen sijaan Länsi-Uudenmaan maakuntamuseolta oli mahdollista saada asiantuntija-apua. Yhteistyössä maakuntamuseon tutkijan kanssa Heikkinen kartoitti rakennuksen, minkä jälkeen suosituksena oli purkaa pois sisätiloissa 1900-luvun puolivälin jälkeen tehdyt muutokset eli seinäpintojen koolaukset, lasivillaeristykset ja lastulevyseinät, jolloin saataisiin esiin sisätilojen säilyneet, alkuperäiset rakenteet. Heikkinen aloitti tarvittavat purkutyöt vuonna 2012, jolloin hän pyysi konsultaatiota Karkkilan museotoimen johtajalta. Selvitystöiden alettua Karkkilan kaupungin taholta oli yllättäen ehdotettu kiinteistön ostamista kaupungille. Mitään neuvottelumahdollisuutta omistajan mukaan ei ollut, vaan hänen oli myytävä kiinteistö tontteineen kaupungille 15.8.2012. Myynnin yhteydessä kiinteistö oli kaupungin taholta todettu hyväkuntoiseksi ja entisöintikelpoiseksi.¹⁹¹

Kesästä 2012 entisen kunnantuvan kiinteistö on ollut Karkkilan kaupungin omistuksessa. Kaupungin toimesta rakennuksessa ei ole tehty mitään huolto- tai kunnostustoimenpiteitä. Koska rakennuksesta ei huolehdittu, olivat vesiputket päässeet jäätymään joulukuussa 2013, jonka seurauksena vedentulo katkaistiin. Myöhemmin viereisen koulun laajennustöiden yhteydessä vesijohto katkaistiin, mutta viemäryhteys on edelleen olemassa.¹⁹² Samaisen koululaajennuksen yhteydessä kunnantuvalla johtanut, aikanaan Kirjastokatuna/Syrjänharjuna tunnettu katuyhteys jäi koululaajennuksen alle, ja uusi ajoyhteys on järjestetty koulun huoltotien kautta (Kuva 20).

Kunnantupa on aikojen saatossa muuntautunut moneksi, kuten edellä on käynyt ilmi. Pyhäjärven kunnan omistuksessa rakennus toimi kunnan hallintorakennuksena ja arkistotilana, koululuokkana sekä kunnankirjastona. Tämän ohessa rakennuksessa oli vakituinen asukas, joka osin myös huolehti

¹⁸⁸ Heikkisen vuokralaisen, Mia Halmeen suullinen tiedonanto 21.1.2018.

¹⁸⁹ Kiinteistönomistaja Tommi Heikkisen suullinen tiedonanto 20.1.2018. Heikkinen muisteli kyseessä olleen vain värjätyn akryylilevyn, mutta valokuvat osoittavat sisäikkunan olleen keltaista ja punaista muotolasia (Kuva 11), ilmeisesti värilasi-ikkunaa on suojannut akryylilevy.

¹⁹⁰ Kiinteistönomistaja Tommi Heikkisen suullinen tiedonanto 20.1.2018.

¹⁹¹ KaKo-jaos, Heikkinen/lausunto.

¹⁹² Kako-jaos, Heikkinen/lausunto; KLA, Poikkeamishakemuksen täydennys 23.11.2015.

kiinteistöstä. Helluntaiseurakunnan omistuksessa rakennus toimi rukoushuoneena ja edelleen myös asuntona. Tommi Heikkisen omistuksessa kiinteistössä harjoitettiin erilaista kulttuuritoimintaa vuokralaisten toimesta. Heikkisen aloittama entisöinti keskeytyi kaupungin ostettua rakennuksen. Tämän jälkeen rakennus on ollut tyhjillään¹⁹³ ja kylmillään ja ikkunat on peitetty suojalevyillä. Koululaajennusta varten alueella toteutettiin 2013 kaavamuutos (Kuva 20), jossa kunnantuvan tontti sulautettiin viereisen koulun tonttiin; kunnantuvalla säilyi suojelumerkintä muodossa sr-2.¹⁹⁴ Pyhäjärven entisen kunnantuvan historiasta siirryn käsittelemään kunnantuvan suojelukysymystä.

---

¹⁹³ Rakennuksen yläkerran huonetta käytettiin useiden kuukausien ajan epävirallisesti soittajien harjoitustilana, mutta virallista dokumenttia asiasta ei ole saatavilla. Kirjoittajan silminnäkijähavainto sekä Heikkisen lausunto (Kako-jaos).

¹⁹⁴ KLA, kaupunginvaltuuston pöytäkirja 17.6.2013 § 68.

OSA II

RAKENUSSUOJELUA KÄYTÄNNÖSSÄ: TAPAUS PYHÄJÄRVEN KUNNANTUPA

8 Rakennuksen suojelu

Rakentamista ja rakennussuojelua ohjaavat lait ja asetukset antavat raamit rakennusperinnön suojelutoiminnalle. Luvun aluksi katsastan lyhyesti rakennussuojelun kehittymistä kohti kaavallista suojelua ja sen jälkeen nykyistä, voimassa olevaa lainsäädäntöä pyrkien nostamaan esiin tutkielman kannalta hyödyllisiä lain kohtia. Tällä lyhyellä katsauksella pohjustan Pyhäjärven entisen kunnantuvan suojelua käsittelevää lukua, jossa käyn läpi suojelun toteutumista käytännössä tässä esimerkkitapauksessa. Katsaus palvelee pohjatietona myös lukua 9, jossa käsittelemme rakennuksen suojelun kyseenalaistamista ja siitä noussutta kiistaa.

8.1 Lainsäädäntö rakennusperinnön vaalijana

Suomessa on purettu vanha rakennuskanta hälyttävän vähiin, ja esimerkiksi Euroopan muihin maihin verrattuna rakennuskanta on hyvin nuorta.¹⁹⁵ 1960-luvulla vanhan rakennuskannan kiihtynyt hävittäminen uuden rakentamisen tieltä nostikin rakennussuojelun entistä ajankohtaisemmaksi ja johti kaavallisen suojelun kehittämiseen.¹⁹⁶ Esimerkiksi sisäministeriö linjaa 1977 kaavoitusohjeissa, että rakennettuja alueita kaavoitettaessa tulisi säilyttävä ja täydentävä vaihtoehto aina tutkia. Yhtenä esimerkkinä rakennustyypeistä, joiden suojelutarvetta on pidettävä erittäin suurena, ohjeissa mainitaan ennen maamme itsenäistymistä rakennetut puurakenteiset laitosrakennukset.¹⁹⁷

Rakennussuojelulainsäädännön uudistus 1985 vaikutti rakennuslakiin siten, että kaavoituksen lähtökohdaksi otettiin jo rakennettu olemassa oleva ympäristö. Tällöin purkaminen tai muu ympäristöön kajoaminen tuli perustella samalla painokkuudella kuin aikaisemmin jouduttiin perustelemaan säilyttämistä ja kunnan edellytettiin tutkivan säilyttävä vaihtoehto kaikella käytettävissä olevalla asiantuntemuksella.¹⁹⁸ Tämä oli oleellinen muutos niin rakennussuojelun kuin

¹⁹⁵ Syrjänen 2000, 29. Yli 75 vuotta vanhoja rakennuksia on vain 8,3 % koko Suomen rakennuskannasta, kun esimerkiksi Englannissa yli sata vuotta vanhoja rakennuksia on noin 65 % ja Italiassa 80–85 % rakennuskannasta.

¹⁹⁶ Suvanto 1987, 176–77.

¹⁹⁷ *Rakennusten säilyttäminen kaavoituksessa ja rakentamisessa*, 1978, 5.

¹⁹⁸ Tuominen 1992, 29.

kaavoituksen kannaltakin. Ympäristöministeriön tiedotteessa kaavoitusperiaatteiden muutos pelkistetään lyhyesti ja ytimekkäästi: rakennetusta ympäristöstä tuli kaavoituksen keskeinen lähtökohta ja aikaisempi suojelun perusteleminen muuttui pakoksi perustella purkaminen. Lisäksi esimerkiksi rakennuslainsäädännön kuulemista koskevia säädöksiä täydennettiin. Koska rakennetun ympäristön peruuttamattomat muutokset saattavat rakennuksen käyttäjien lisäksi koskea kaikkia kunnan jäseniä, näitä tahoja tuli lain mukaan kuulla ja huomioida aloitteet ja mielipiteet.¹⁹⁹

Rakennussuojelun toteuttaminen kaavoituksen avulla muutti kunnissa rakennuslautakuntien asemaa selvittää puolestaan Juhani Railo samaisessa tiedotteessa. Lautakunnilla tuli olla aiempaa paremmat tiedot päätöksenteon perusteiksi, ja lautakunnille tuli myös rakennussuojelun valvojan asema, jolloin ne myös valvoivat omia tekemisiään. Railon mukaan tämä muutos merkitsi sitä, että kansalaisjärjestöjen tuli asettaa paikallinen asiantuntemuksensa käytettäväksi rakennussuojelussa, ja toisaalta niiden tulisi ryhtyä tehokkaiisiin toimenpiteisiin silloin, kun oli havaittavissa uuden lainsäädännön vastaisia pyrkimyksiä tai päätöksiä. Hän kirjoittaa, miten vanhan rakennuskannan suojelu ja säilyttäminen sekä kaavoituksen kehittäminen siten, että paikallinen maisema- ja kulttuuriperinne on oleellisena suunnittelu- ja toteutusperusteena, on kirjattu vuonna 1980 kotiseututyön valtakunnallisen keskusjärjestön, Suomen Kotiseutuliiton tavoiteohjelmaan ja sen pohjalta kotiseututyön järjestöt ovat tehneet työtä hyvän rakennetun ympäristön puolesta.²⁰⁰

Vuonna 1985 voimaan astunut rakennussuojelulaki oli pääsääntöisesti tarkoitettu kaavoittamattomille alueille, mutta sitä oli mahdollista soveltaa myös kaavoitetuilla alueilla, mikäli suojelu ei voinut toteutua rakennuslain perusteella kaavoituksen ja rakennusvalvonnan yhteydessä.²⁰¹ Rakennussuojelujärjestelmä tarvitsee inventointien avulla hankittua tietoa kohteista ja niihin sisältyvistä kulttuurihistoriallisista arvoista.²⁰² Vuoden 1985 rakennussuojelulaissa suojelun kohteiksi katsotaan sellaiset rakennukset, rakennusryhmät tai rakennetut alueet, joilla on kulttuurihistoriallista merkitystä rakennushistorian, rakennustaiteen, rakennustekniikan, erityisten ympäristöarvojen, rakennuksen käytön, rakennukseen liittyvien tapahtumien, rakennuksen ainutlaatuisuuden tai rakennuksen tyypillisyyden kannalta.²⁰³ Laki ei enää edellytä huomattavaa kulttuurihistoriallista merkitystä ja se koskee myös paikallisesti merkittävää rakennuskantaa.²⁰⁴

¹⁹⁹ Aho et al. 1987, 16, 20.

²⁰⁰ Railo 1987, 179.

²⁰¹ Tuominen 1992, 29.

²⁰² Tähän tarpeeseen vastasi esimerkiksi Museoviraston 1970-luvulla käynnistämä projekti valtakunnan rakennuskulttuurin luetteloinnista, josta kerrotaan jo johdannon alussa.

²⁰³ Tuominen 1992, 36, 39.

²⁰⁴ Railo 1987, 179.

Nykyisin voimassa oleva maankäyttö- ja rakennuslaki (MRL) astui voimaan 1999 korvaten aiemman rakennuslain. Siinä on entisestään edetty kaavoituksen merkitystä korostavaan suuntaan.

Lain yleiset tavoitteet määrittää § 1:

Tämän lain tavoitteena on järjestää alueiden käyttö ja rakentaminen niin, että siinä luodaan edellytykset hyvälle elinympäristölle sekä edistetään ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävästä kehitystä. Tavoitteena on myös turvata jokaisen osallistumismahdollisuus asioiden valmisteluun, suunnittelun laatu ja vuorovaikutteisuus, asiantuntemuksen monipuolisuus sekä avoin tiedottaminen käsiteltävinä olevissa asioissa.²⁰⁵

Keskeinen lähtökohta lakia uudistettaessa oli kuntien päätösvallan lisääminen kaavoituksessa poistamalla kuntatason kaavojen vahvistamismenettely eli alustusvelvollisuus, lisäksi muutoksenhakutie muutettiin ympäristöhallinnosta hallintotuomioistuimiin.²⁰⁶ Nämä muutokset aiheuttivat lain valmistelutyöhön osallistuneen Olavi Syrjäsen mukaan tarpeen lisätä ja painottaa vuorovaikutusta ja osallistumista päätöksentekoprosessissa laatutason säilymiseksi ja turvaamiseksi päätöksenteossa. Puutteellisesti tai huonosti hoidettu osallistuminen johtaa helposti kaavavalitukseen, siksi lain keskeisiä tavoitteita onkin suunnitteluprosessin avoimuus ja vuorovaikutteisuus (MRL § 6). Tähän pyritään erityisellä kaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelmalla, jonka toteuttamisella huolehditaan siitä, että eri osallisilla on mahdollisuus osallistua kaavan valmisteluun, arvioida kaavan vaikutuksia ja lausua kirjallisesti tai suullisesti mielipiteensä asiasta.²⁰⁷

Osallistumistoimikunnan mietinnön mukaan osallistumisen lisäämisellä pyritään varmistamaan, etteivät päätöksentekoon vaikuta vain vaikutusvaltaisimmat tai eniten ääntä pitävät. Näin voidaan myös vahvistaa edustuksellista demokratiaa kunnan päätöksenteossa ja välttää asioiden viivästyminen tyytymättömien kuntalaisten vastareaktioiden vuoksi. Mietinnössä todetaan myös, että ”viranomaisen eriasteiset aloitevelvoitteet, samoin kuin asukkaiden oikeudet saada kantansa tai vastaehdotuksensa tasavertaisina käsiteltäviksi ovat tämän vuorovaikutuksen edellytyksiä”.²⁰⁸ Syrjäsen kirjoittaa, että lain vuorovaikutteisuutta käsittelevässä pykälässä (MRL § 62) keskeinen asema on kunnassa toimivilla yhdistyksillä, millä ei tarkoiteta vain rekisteröityjä yhdistyksiä vaan laajemmin eri osallisia kuten esimerkiksi asukastoimikuntia tai vastaavia yhteisöjä, ja mielipiteensä voivat esittää myös yksittäiset kunnan jäsenet. Hänen mukaansa osallistumisella voidaan parantaa kaavan laatua, kun kaavan laatija saa tarpeellista tietoa paikallisista tarpeista, intresseistä ja

²⁰⁵ <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990132> (luettu 2019).

²⁰⁶ Maankäyttö- ja rakennuslain toimivuus, 2005, 6.

²⁰⁷ Syrjänen 2000, 44, 67, 79.

²⁰⁸ Syrjänen 2000, 196 (KM 1981:54, 81–82).

asukkaille tärkeistä reunaehdoista, jotka on syytä ottaa huomioon. Hyvällä osallistumismenettelyllä voidaan siten poistaa ristiriitoja ja päästä kaavaratkaisuihin, joista ei valiteta.²⁰⁹

Mikäli osallistumismenettely ei osoittaudu toimivaksi, määrittää MRL muutoksenhakumahdollisuuksia luvussa 25. Viranhaltijan päätöksestä voi tehdä oikaisuvaatimuksen (MRL § 187), joka on pakollinen esivaihe ennen varsinaista valitusta. Kunnan kaavapäätökseen haetaan muutosta kunnallisvalituksella hallinto-oikeuteen siten kuin kuntalaissa säädetään. Hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan (§ 188).²¹⁰ Kunnallisvalitus voidaan tehdä vain laillisuusperusteella, kuntalain § 90.2 valitusperusteet: päätös on syntynyt virheellisessä järjestyksessä; päätöksen tehnyt viranomais on ylittänyt toimivaltansa; päätös on muuten virheellinen; perusteet ovat menettelyllisiä ja asiallisia. Valittaja voi vedota näistä perusteista mihin tahansa.²¹¹

Kaavoituksesta MRL § 9 edellyttää, että kaavaa laadittaessa on tarpeellisessa määrin selvitettävä suunnitelman ja tarkasteltavien vaihtoehtojen toteuttamisen ympäristövaikutukset, mukaan lukien yhdyskuntataloudelliset, sosiaaliset, kulttuuriset ja muut vaikutukset.²¹² Vaikka § 9 ei suoraan edellytä vaihtoehtojen laatimista kaavoituksen yhteydessä, hyvä suunnittelu vaikeissa kaavaratkaisussa kuitenkin Syrjäsen mukaan useimmiten edellyttää sellaisten selvittämistä, jotta voidaan valita vaihtoehtoista paras.²¹³

Asemakaavan sisältövaatimukset (MRL § 54) edellyttävät muun muassa, että ”Rakennettua ympäristöä ja luonnonympäristöä tulee vaalia eikä niihin liittyviä erityisiä arvoja saa hävittää”.²¹⁴

MRL ottaa kantaa rakennustaiteen ja kaupunkikuvan vaalimiseen myös §:ssä 118:

”Rakentamisessa, rakennuksen korjaus- ja muutostyössä ja muita toimenpiteitä suoritettaessa

²⁰⁹ Syrjänen 2000, 197–198.

²¹⁰ <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990132> (luettu 2019).

²¹¹ Syrjänen 2000, 355–360. Valitusoikeus kuntalain § 92 mukaisesti on asianosaisella ja kunnan jäsenellä (näihin luetaan asukkaiden lisäksi yhteisöt, joiden kotipaikka on kunnassa sekä kunnassa kiinteää omaisuutta omistavat). MRL § 191 tarkoittaa muun muassa, että oikeus valittaa kaavapäätöksestä on rekisteröidyllä paikallisella tai alueellisella yhteisöllä toimialaansa kuuluvissa asioissa. Myös maisematyöluvista asianosaisilla ja kunnan jäsenillä on valitusoikeus (MRL § 192). Sen sijaan kunnan jäsenyys yksinään ei tuo valitusoikeutta poikkeamispäätöksissä (MRL § 193), mutta niissä valitusoikeus on kiinteistön omistajan/haltijan ja naapureiden lisäksi esimerkiksi toimialueellaan sellaisella rekisteröidyllä yhdistyksellä, jonka tarkoituksena on luonnon- tai ympäristönsuojelun tai kulttuuriarvojen suojelun edistäminen taikka elinympäristön laatuun muutoin vaikuttaminen. Syrjänen 2000, 362–363; <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990132> (luettu 2019).

²¹² <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990132> (luettu 2019). Syrjäsen mukaan selvittämiseen liittyy läheisesti osallisten kuuleminen, jolla pyritään varmistamaan eri osapuolten yhdenvertainen kohtelu. Hallintomenettelylaki korostaa selvittämisessä asianosaisten yhdenvertaisuutta ja hallintolainkäyttölaki selvityksen hankkimista siinä laajuudessa kuin käsittelyn tasapuolisuus, oikeudenmukaisuus ja asian laatu vaativat. Näin päätöksentekoon kohdistuu puolueettomuuden ja objektiivisuuden vaatimus. Syrjänen 2000, 81.

²¹³ Syrjänen 2000, 158–159.

²¹⁴ <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990132> (luettu 2019).

samoin kuin rakennuksen tai sen osan purkamisessa on huolehdittava siitä, ettei historiallisesti tai rakennustaiteellisesti arvokkaita rakennuksia tai kaupunkikuvaa turmella”.²¹⁵ Asemakaavassa voidaan myös antaa suojelumääräyksiä, jos kulttuurihistoriallisten tai muiden ympäristöarvojen vuoksi jotakin aluetta tai rakennusta on suojeltava (MRL § 57).²¹⁶

Laki rakennusperinnön suojelemisesta korvasi vuonna 2010 rakennussuojelulain (1985). Uuden lain tavoitteena on turvata rakennetun kulttuuriympäristön ajallinen ja alueellinen monimuotoisuus, vaalia sen ominaisuutta ja erityispiirteitä sekä edistää sen kulttuurisesti kestävä hoitoa ja käyttöä. Rakennettua kulttuuriympäristöä kutsutaan rakennusperinnöksi ja sen suojelua koskevassa asiassa tulee toimia niin, että asianosaisilla on mahdollisuus osallistua asian valmisteluun.

Rakennusperinnön säilyttämiseen liittyvissä kysymyksissä asiantuntijana on museovirasto (§ 1).²¹⁷

Laura Tuominen museovirastosta korosti, että laki rakennusperinnön suojelemisesta on erityislaki samaan tapaan kuin muinaismuistolaki tai kirkkolaki, joita käytetään vain erityistapauksissa.

Ensisijaisesti rakennussuojelu tapahtuu MRL:n mukaisesti kaavalla ja mahdollisesti tarkentavalla kaavamerkinnällä, kuten kunnantuvan tapauksessa.²¹⁸ Koska tässä tutkielmassa esimerkkitapauksena toimivaan entiseen kunnantupaan ei ole sovellettu lakia rakennusperinnön suojelemisesta, en käsittele lakia tässä yhteydessä laajemmin.

8.2 Kunnantuvan suojelu kaavalla

8.2.1 Suojelumerkintä kaupungin keskustan kaavamutoksen yhteydessä 2003

Karkkilan keskustan kaavoitusta saatettiin ajan tasalle 2000-luvun alkuvuosina. Työ tehtiin kahdella kaavamutoksella, joista ensimmäinen käsitti Karkkilan torin länsipuoliset alueet. Tämän Karkkilan kaupungin Vanhan keskustan asemakaavamutoksen Karkkilan valtuusto hyväksyi helmikuussa

²¹⁵ <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990132> (luettu 2019).

²¹⁶ <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990132> (luettu 2019). Suojelumääräyksestä poikkeamista kunnan tuli hakea Uudenmaan Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselta (ELY-keskukselta) huhtikuuhun 2016 alkuun asti, jolloin tätä lainkohtaa muutettiin hallituksen esityksestä. Esityksen mukaan ELY-keskuksille kuulunut poikkeamistoimivalta siirrettiin kokonaan kunnille. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990132> (luettu 2019). Näitä poikkeamisen edellytyksiä tarkensi ennen vuoden 2016 muutosta § 172: poikkeaminen ei saa aiheuttaa haittaa kaavoitukselle, kaavan toteuttamiselle tai alueiden käytön muulle järjestämiselle, eikä se saa vaikeuttaa luonnonsuojelun tavoitteiden saavuttamista tai rakennetun ympäristön suojelemista koskevien tavoitteiden saavuttamista. Syrjänen 2000, 342. Muutoksen yhteydessä nämä edellytykset tulivat osaksi § 171. AV, ympäristöministeriön juristin Jaana Junnilan sähköposti 22.3.2019.

²¹⁷ <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20100498> (luettu 2019).

²¹⁸ Laura Tuomisen suullinen tiedonanto 19.4.2017.

2003.²¹⁹ Alkuvuodesta 2003 laitettiin vireille Ydinkeskustan asemakaavamuutos, joka koski toria ja sen itäpuolisia lähikortteleita. Tämän asemakaavamuutoksen Karkkilan kaupunginvaltuusto hyväksyi marraskuussa 2003.²²⁰

Molempien asemakaavamuutosten yhteydessä suojeltiin kaavalla keskusta-alueen vanhaa rakennuskantaa. Kaupungin keskustan länsipuolen asemakaavalla suojeltiin (kaavamerkintä suluissa) Karkkilan kirkko ja kellotapuli (sr-1), Hautausmaa (s-1), Pappila ja sen piharakennus (sr-2), Kansanpukimontalo (sr-2), Tallamäen liikerakennukset (sr-2) ja Rautaruukki (sr-1).²²¹ Torin itäpuoliselta alueelta kaavalla suojeltiin kolme rakennusta: korttelissa 31 Pohjanpirtti, suomalainen seuratalo (sr), korttelissa 32 asuin- ja liikerakennus Asunto-osakeyhtiö Huhdintie 16 (sr) ja korttelissa 33 Vanha kunnantalo (sr). Asemakaavamerkintään sr liittyy selostusteksti, jonka mukaan rakennus on rakennustaiteellisesti ja historiallisesti arvokas, sitä ei saa purkaa ilman rakennusviranomaisen lupaa eikä siinä saa tehdä sellaisia korjaus- ja muutostöitä, jotka turmelevat rakennuksen historiallista tai kaupunkikuvallista arvoa; lisäksi purku-, muutos- ja korjaustöistä tulee pyytää lausunto maakuntamuseolta.²²² Asemakaavassa kunnantuvan kiinteistöllä on merkinnällä Y (yleisten rakennusten alue) oma tontti, jonka keskiöön kunnantupa sijoittuu (aiemmin länsipuoleinen tontin raja kulki rakennuksen seinustaa pitkin niin, että sisäänkäynnin kuisti jäi viereisen koulun tontille).²²³

Ydinkeskustan kaavamuutoksen valmistelleen Vesa Näsin mukaan entisen kunnantuvan suojelusta ei erikseen keskusteltu kaavamuutoksen suunnittelun yhteydessä, vaan rakennus oli lähtökohtaisesti suojeltu.²²⁴ Risto Hakomäki toimi Karkkilan museojohtajana ja Karkkilan kotiseutuyhdistyksen puheenjohtajana 2000-luvun alkuvuosiin asti ja hän oli myös toimittamassa teosta Karkkilan vanhasta rakennuskulttuurista. Hänenkään tiedossaan ei ollut kaavamuutokseen liittyviä keskusteluja entisen kunnantuvan suojelusta. Hakomäen mukaan museoviraston valtakunnallisena hankkeena yhtenäisten kriteerien mukaisesti toteutettujen rakennusinventointiluetteloiden, kuten *Karkkilan vanha rakennuskulttuuri*, ymmärrettiin antavan niissä esiintyvillä kohteilla rakennushistoriallista merkittävyyttä, johon kaavoittajat suunnittelussaan tukeutuivat, vaikkei tähän

²¹⁹ KLA, kaupunginvaltuuston pöytäkirja 3.2.2003 § 4, liite 2A. Karkkilassa ei 2000-luvun alkuvuosina ollut virassa alalle pätevätyntä kaava-arkkitehtiä, vaan vs. kaava-arkkitehtinä toimi vs. terveystarkastaja, jolloin kaavoitushankkeiden suunnittelu tilattiin yksityisiltä toimistoilta, tässä tapauksessa Arkkitehtitoimisto Leena Heinäselältä (Ympäristövaikutusten arvio 27.1.2003).

²²⁰ KLA, kaupunginvaltuuston pöytäkirja 10.11.2003 § 55, liite 22 A. Asemakaavamuutos pohjaa Arkkitehtitoimisto Vesa Näsilältä tilattuun selvitykseen alueesta. KLA, kaupunginhallituksen pöytäkirja 28.4.2003 § 106, liite 19 A.

²²¹ KLA, kaupunginvaltuuston pöytäkirja 3.2.2003 § 4, liite 2A, 1-4.

²²² KLA, kaupunginvaltuuston pöytäkirja 10.11.2003 § 55, liitteen 22 A liitteet 11 ja 12.

²²³ KLA, kaupunginvaltuuston pöytäkirja 10.11.2003 § 55, liite 22 A.

²²⁴ Vesa Näsin suullinen tiedonanto 6.7.2018.

ollut mitään juridista velvoitetta.²²⁵ Molempien keskustan kaavamuutoksia valmistelevien selvitysten lähdetiedoissa mainitaan keskeisenä lähteenä Mikolan ja Hakomäen *Karkkilan vanha rakennuskulttuuri*. Ydinkeskustan kaavamuutoksen selostuksessa Pyhäjärven entinen kunnantupa esiintyy muodossa Vanha kunnantalo ja sen rakennusvuodeksi todetaan hieman virheellisesti 1890-luvun alkupuoli Mikolan ja Hakomäen teoksen mukaisesti, mikä vahvistaa näkemystä kaavoittajan tukeutumisesta kyseiseen teokseen. Kuten johdannossa toin esille rakennuksen alkuperäisten piirustusten allekirjoitus ja päiväys vuodelta 1897 havaittiin vasta 2014.

Museoviraston hankkeen pohjalta toteutettu inventointiluettelo on mitä ilmeisimmin johtanut entisen kunnantuvan ja muidenkin vanhojen rakennusten suojeluun Karkkilassa. Sama ilmiö olisi todennäköisesti havaittavissa useilla muillakin paikkakunnilla, joten tämän museoviraston hankkeen voi nähdä varsin merkittävänä kansallisen rakennusperinnön säilymisen kannalta. Sen voi myös katsoa edistäneen Anna Sivulan kuvailemaa, toisen maailmansodan jälkeen alkanutta kulttuuriperintöajattelun demokratisoitumista.

Kaavamuutosta varten Karkkilan kaupungin Länsi-Uudenmaan maakuntamuseolta pyytämässä lausunnossa ei kaikilta osin puolleta Pohjanpirttiin ja sen ympäristöön liittyviä muutosesityksiä, mutta kunnantuvan osalta lausunnossa todetaan ainoastaan, että suojelumerkinnät on laadittu asianmukaisesti ja ne on myös huomioitu tyydyttävästi kaavaselostuksessa.²²⁶

8.2.2 Suojelumerkintä koululaajennuksen kaavamuutoksen yhteydessä 2013

Karkkilan keskustan korttelissa 33, jossa entinen kunnantupakin sijaitsee, laitettiin vireille kaavamuutos alkuvuodesta 2012. Kaavamuutoksella haluttiin mahdollistaa korttelissa sijaitsevan Nyhkälän koulun laajennus.²²⁷ Osallistumis- ja arviointisuunnitelma oli nähtävillä toukokuussa 2012 ja tällöin kaavamuutos sisälsi useita erilaisia vaihtoehtoja.²²⁸ Länsi-Uudenmaan maakuntamuseolta pyydettiin lausunto kahdesta vaihtoehdosta, joista Karkkilan kaupunginvaltuusto valitsi toteutettavaksi maakuntamuseon suosittaman luonnosvaihtoehdon.²²⁹

Seuraavassa vaiheessa kaavamuutoksen luonnos oli nähtävillä lokakuussa 2012 ja siitä pyydettiin lausuntoja useilta tahoilta. Maakuntamuseo puolsi lausunnossaan luonnosta, jonka se oli jo

²²⁵ Risto Hakomäen suullinen tiedonanto 10.8.2018.

²²⁶ KLA, L-U maakuntamuseon lausunto Karkkilan kaupungin Ydinkeskustan asemakaavamuutoksesta 3.6.2003.

²²⁷ KLA, Karkkilan kaupunginhallituksen pöytäkirja 12.3.2012.

²²⁸ KLA, YMLA 5.4.2012.

²²⁹ KLA, L-U maakuntamuseon lausunto 24.9.2012; Karkkilan kaupunginvaltuuston pöytäkirja 1.10.2012.

edellisessä lausunnossaan katsonut paremmaksi vaihtoehdoksi. Lisäksi lausunnossa todettiin, että ”korttelialueen vanhat rakennukset on osoitettu suojeltaviksi asianmukaisella tavalla”. Lausunnossa edellytettiin, että suojelumerkinnän määräystekstistä tulee poistaa maininta ”ilman rakennusviranomaisen lupaa”.²³⁰ Myös Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (ELY-keskus) puolsi lausunnossaan esitettyä luonnosta ja edellytti saman määräystekstissä olleen maininnan poistamista kuin edellä.²³¹ Mainintaa ei enää ole myöhemmissä kaavamerkinnöissä, jolloin kyseisestä maininnasta jäi suojelumerkintään vain lauseen alkuosa ”Rakennusta ei saa purkaa”. Tällä muutoksella mahdollisuus purkaa suojelumerkitty rakennus suoraan rakennusviranomaisen päätöksellä poistui. Tämä koskee niin korttelissa sijaitsevaa suojeltua koulurakennusta kuin entistä kunnantupaa.

Kaavamuutosprosessi eteni luonnosvaiheesta ehdotusvaiheeseen ja asetettiin nähtäville seuraavana keväänä kaupunginhallituksen päätöksellä.²³² Jälleen pyydettiin lausuntoja eri tahoilta, näistä Länsi-Uudenmaan maakuntamuseo ja ELY-keskus totesivat, ettei heillä ollut lisähuomautettavaa, kaavamuutosluonnoksesta tehdyt kommentit oli kaavamuutosehdotuksessa huomioitu.²³³ Kaavamuutosehdotuksessa esitellystä vaihtoehdosta jätettiin kuitenkin useita huomautuksia. Karkkilan luonnonsuojeluyhdistys vastustaa huomautuksessaan kaavamuutosehdotuksessa esitettyä koululaajennusta, koska sen vaikutus ulottuisi koulun vieressä sijaitsevalle arvokkaalle ja kaupunkikuvallisesti tärkeälle Nyhkälän harjun alueelle. Yhdistys viittaa muun muassa maakuntakaavaan, jossa todetaan, että Nyhkälän harjun suunnittelussa on otettava huomioon kulttuuriympäristön ominaispiirteiden vaaliminen ja turvattava merkittävien maisema- ja kulttuuriarvojen säilyminen. Muistutuksen kaavamuutosehdotuksesta jätti myös kolme yksityishenkilöä, jotka olivat huolissaan sen vaikutuksesta kaupunkilaisille tärkeään harjualueeseen ja koulun vieressä sijaitsevaan harjun kenttään. Muistutuksissa todettiin myös, että esitetty kaavamuutosehdotus poikkeaa oleellisesti valtuuston hyväksymästä kaavamuutosluonnoksesta.²³⁴ Kaavamuutoksen kaupunginvaltuuston hyväksymä luonnos ja sitä seuraava ehdotus tosiaan poikkeavat toisistaan melkoisesti²³⁵, mikä lisää osallistavan kaavoitusprosessin haasteellisuutta.

Muistutuksiin annetussa vastineessa todetaan muun muassa seuraavaa:

²³⁰ KLA, L-U maakuntamuseon lausunto 18.10.2012.

²³¹ KLA, ELY-keskuksen lausunto 30.10.2012.

²³² KLA, Karkkilan kaupunginhallituksen pöytäkirja 8.4.2013 § 130.

²³³ KLA, L-U maakuntamuseon lausunto 2.5.2013; KLA, ELY-keskuksen lausunto 14.5.2013.

²³⁴ KLA, Karkkilan luonnonsuojeluyhdistyksen muistutus 15.5.2013; Muistutukset Nyhkälän koulu, kortteli 33 asemakaavamuutosehdotuksesta.

²³⁵ KLA, Karkkilan kaupunginhallituksen pöytäkirja 8.4.2013, liitteet kaavaluonnoksesta ja ehdotuksesta.

Sijoittamalla laajennus selkeästi irti Huhdintiestä korostetaan sekä nykyisen rakennuksen että harjun kaupunkikuvallista merkitystä ja turvataan maakuntakaavan mukaisesti keskustan kulttuuriympäristön maisema- ja kulttuuriarvot. Uudisrakennus ei sulje harjunäkymää taakseen eikä harjua tarvitse madaltaa. Lisäksi Huhdintien ja harjun välinen alue säilyy nykyisellään antaen mahdollisuuden puiston kehittämiseksi.²³⁶

Muun muassa näin vakuutettiin harjun alueesta huolestuneille muistutuksen tekijöille, ettei meneillään oleva kaavamuutos ja siihen sisältyvä koululaajennushanke uhkaa harjumaisemaa tai koulun vieressä sijaitsevaa Harjun kenttää. Kaavamuutos hyväksyttiin kaupunginvaltuustossa ja se asetettiin nähtäville (Kuva 20).²³⁷ Kaavamuutoksesta ei tehty valituksia, joten se sai lainvoiman heinäkuussa 2013. Harjun alueesta huolestuneet kuntalaisetkin oli ilmeisesti saatu vakuutettua siitä, että harjun alue säilyy entisellään kaavamuutoksesta ja koululaajennuksesta huolimatta. Kunnantuvan lähituntumassa sijaitsevan Nyhkälän koulun remontointi ja laajennusosan rakentaminen pääsivät alkamaan. Ensimmäiset koululaiset pääsivät uusiin tiloihin syksyllä 2015. Pyhäjärven entisen kunnantuvan suhteen on syytä huomioida, että kaavamuutosprosessin aikana mitään kunnantuvan asemaan liittyviä muistutuksia ei ollut tehty, olihan rakennus selvästi suojeltu sr-2 suojelumerkinnällä uudessakin asemakaavassa ja suojelumerkinnän määräystekstiä oli entisestäänkin tiukennettu.

9 Kunnantuvan suojelu kyseenalaistetaan

Kuten edellisessä luvussa ilmeni, Pyhäjärven entinen kunnantupa suojeltiin kaavamerkinnällä sr vuonna 2003 ja kaavamerkinnällä sr-2 läheisen koulun laajennuksen yhteydessä tehdyllä kaavamuutoksella kesällä 2013.²³⁸ Suojelun kannalta asiat olivat kunnossa, olihan kunnantupa kaupungin omistuksessa ja kaavalla suojeltu.

Sitten *Karkkilalainen* paikallislehdessä ilmestyi lokakuussa 2013 silloisen kaupunginjohtajan antama haastattelu otsikolla ”Vanha kunnantupa uuteen paikkaan ja yhteiseen käyttöön”. Lehdessä kirjoitetaan miten ”kaupungintalolla on ideoitu, että uuteen paikkaan sijoitettu vanha kunnantalo voisi olla avoin kaikenlaiselle kansalaistoiminnalle jos sellaiseen on halukkuutta ja vapaaehtoistyöntekijöitä.” Kaupunginjohtaja katsoi kunnantuvan nykyisellä paikallaan jäävän pimentoon tulevan koululaajennuksen taakse. Kunnantuvan siirtämisestä ja kunnostamisesta

²³⁶ AV, Vastine: Pääsuunnittelijan lausunto asemakaavamuutosta koskeviin muistutuksiin 18.5.2013.

²³⁷ KLA, Karkkilan kaupunginvaltuuston pöytäkirja 17.6.2013 § 68.

²³⁸ KLA, kaupunginhallitus 12.5.2003 § 121; KLA, valtuusto 10.11.2003 § 55, liite 22A; 17.6.2013 § 68.

kiinnostuneiden yhdistysten toivottiin ottavan yhteyttä, siirtokustannuksiksi hän arvioi noin 10 000 euroa. Hän toteaa kaupungin omistavan suojellun kunnantuvan tontteineen, joten tavalla tai toisella kaupungin on pidettävä siitä huolta.²³⁹

Haastattelu poiki heti lehden seuraavan numeron yleisönosastoon kannanottoja kunnantuvan säilyttämiseksi alkuperäisellä paikallaan, koska rakennuksen katsottiin olevan olennainen osa kaupungin historiaa ja kulttuuriympäristöä.²⁴⁰ Lehtihaastattelun antanut kaupunginjohtaja selvitti tuoneensa asian keskusteluun esityslistan ulkopuolelta kaupunginhallituksen kokouksessa ja saaneensa keskustelun pohjalta luvan jatkaa toimia uuden paikan etsimiseksi entiselle kunnantalolle.²⁴¹ Koululaajennuksen pääarkkitehti totesi, etteivät he ole esittäneet kunnantuvan siirtoa tai harjun kentän madaltamista ja että näihin liittyvät esitykset ovat lähtöisin kunnan taholta (Kuva 20).²⁴² Karkkilan teknisen johtajan mukaan mitään kustannusarviota rakennuksen siirrosta ei ollut tehty eikä talon siirtoa oltu valmistelemissa enää, kun maakuntamuseon kanta asiaan oli kielteinen. Hänen mukaansa myöskään harjun kentän madaltamista ei valmisteltu.²⁴³

Kuten tutkielman ensimmäisessä osassa ilmeni, Karkkilan kaupunki oli lunastanut entisen kunnantuvan sitä kunnostaneelta yksityiseltä rakennusyriykseltä elokuussa 2012,²⁴⁴ joten maakuntamuseon kantaa kunnantuvan siirtämisestä oli tiedusteltu tämän jälkeen. Koska asiakirjoista ei mainintoja löytynyt, tiedustelin asiasta Karkkilan museonjohtajalta. Hän löysi sähköpostistaan viestiketjun, jossa koululaajennuksen suunnitteluun osallistunut rakennusarkkitehti oli ollut syyskuussa 2012 yhteydessä maakuntamuseon rakennustutkijaan, koska Karkkilan kaupunki halusi selvittää mahdollisuuksia siirtää suojeltu Pyhäjärven entinen kunnantupa jonnekin toiseen paikkaan. Rakennustutkija oli vastauksessaan selvittänyt, että suojellut rakennukset tulee aina ensisijaisesti säilyttää omalla alkuperäisellä paikallaan ja koska kyseisellä rakennuksella on kulttuurihistoriallista arvoa kunnan oman historian kannalta, maakuntamuseo ei kannattanut ajatusta rakennuksen siirtämisestä.²⁴⁵ Mahdollisuuksia rakennuksen siirtämiseen tutkittiin heti sen lunastamisen jälkeen, joten on mahdollista, että rakennus lunastettiin kaupungille siirtoa

²³⁹ *Karkkilalainen* 23.10.2013, 3. (*Karkkilalainen*-lehden vuosikerrat ovat luettavissa osoitteessa karkkilalainen.fi.)

²⁴⁰ *Karkkilalainen* 30.10.2013, 4.

²⁴¹ AV, Juha Majalahden sähköposti 15.10.2013 koskien Karkkilan kaupunginhallituksen kokousta 14.10.2013. Näin asia ei näkynyt esityslistalla tai pöytäkirjassa eikä ollut julkisesti tiedossa ennen paikallislehden haastattelua.

²⁴² Seppo Markun suullinen tiedonanto 23.10.2013.

²⁴³ Kari Setälän suullinen tiedonanto 24.10.2013.

²⁴⁴ Kiinteistön omistaneen Heikkisen mukaan alkukesällä 2012 kunnantuvalla sovitussa tapaamisessa kaupunginjohtaja oli ilmoittanut, että suunnitteilla olevan koululaajennushankkeen johdosta kaupungin on välttämätöntä saada kiinteistö haltuunsa, mikä johti kiinteistön lunastukseen kaupungille elokuussa 2012; paikalla oli ollut myös mittauspäällikkö. Tommi Heikkisen suullinen tiedonanto 28.8.2018.

²⁴⁵ Tommi Kuutsan suullinen tiedonanto 16.8.2018.

ajatellen, vaikka se tuolloin valmisteilla olleessa koululaajennukseen liittyvässä kaavamuutoksessa sitten saikin suojelumerkinnän. Lokakuussa 2013 kaupunginjohtaja näyttäisi olleen aloitteellinen siirron valmisteluun saattamisessa, koska tekninen johtaja ei aluksi ollut edes tietoinen asiasta.

Luvun alussa kerrotusta lehtihaastattelusta alkunsa saanut kunnantupa-asia ei jäänyt pelkäksi paikallislehden palstoilla käydyksi mielipiteiden vaihdoksi vaan kasvoi vuosia kestäneeksi kiistelyksi ja valituskierteeksi entisen kunnantuvan kohtalosta. Asiaa on käsitelty paikallisesti virkamiestasolla ja luottamuselimissä sekä monien paikallisyhdistysten, -järjestöjen ja aktiivisten kaupunkilaisten toimesta monissa eri yhteyksissä ja kokoonpanoissa. Myös monet Karkkilan ulkopuoliset viranomaistahot ovat osallistuneet asian käsittelyyn antamalla viranomaislausuntoja tai -päätöksiä. Kiistassa on ilmennyt vuosien mittaan monenlaisia käännteitä ja ulottuvuuksia, joista käyn seuraavassa läpi keskeisimpiä ja ehkä joitain vähäisempiäkin, jos ne prosessin luonteen kokonaisvaltaisen ymmärtämisen kannalta vaikuttavat merkityksellisiltä. Kunnantuvan suojelu ja olemassaolo alkuperäisellä paikallaan on kyseenalaistettu hakemalla suojelusta poikkeamista, Harjun kentän madaltamishankkeella sekä kaavamuutoksella kunnantuvan siirtämiseksi. Käsittelen näitä kolmea hanketta seurattavuuden helpottamiseksi omina alalukuinaan, ja etenen kussakin asiassa kronologisesti, jotta mahdolliset yhteydet ja syy-seuraussuhteet eri toimien ja toimijoiden välillä pysyvät mahdollisimman ymmärrettävinä.

9.1 Kaupunki hakee suojelun purkua – suojelua puolustetaan monelta taholta

Kunnantuvan siirtoa ehdottaneen lehtihaastattelun jälkeen kaupungin viranhaltijat valmistelivat Pyhäjärven entisen kunnantupa-asian lautakuntakäsittelyyn. Kasvatus- ja opetuslautakunta (KASLA) käsitteli kunnantuvan siirtoa joulukuussa 2013.²⁴⁶ *Karkkilan Tienoo* paikallislehden mukaan lautakunta perusteli kunnantalon siirtoa puoltavaa lausuntoaan koulun ympäristön ja turvallisuuden näkökulmasta. Lehdessä asiaan otti kantaa myös koululaajennuksen hanketyöryhmän jäsen, jonka mukaan siirtohanketta oli edellisvuonna selvitetty. Siirrosta oli tällöin luovuttu koska tarvittavaa lupaa ei saatu. Mitään uusia perusteluja rakennuksen siirtämiseen ei hänen mukaansa ollut sittemmin ilmennyt, eikä koululaajennushankkeen etenemistä pitänyt vaarantaa näin poukkoilevalla päätöksenteolla.²⁴⁷

Karkkilalaisen tammikuun numerossa on haastateltu kolmea tuolloin keskeistä toimijaa asiassa. KASLA:n puheenjohtaja tarkentaa siirtoa puoltavan turvallisuusuhan muodostuvan siitä, että

²⁴⁶ KLA, KASLA 17.12.2013 § 88.

²⁴⁷ *Karkkilan Tienoo* 23.12.2013, 3.

kunnantalo jää tulevan koululaajennuksen taakse piiloon, jolloin se saattaa altistua ilkeille.²⁴⁸ Tämä näkemys löytyy myös aiemmasta kaupunginjohtajan antamasta haastattelusta ja sittemmin koululaajennusta suunnitelleiden H&M arkkitehtien lausunnosta. Arkkitehtien päiväämättömässä lausunnossa²⁴⁹ todetaan myös kunnantuvan liepeillä liikkuvan kouluajan ulkopuolella ”epämääräisempää porukkaa [...] jätöksineen, roskineen, rikottuine pulloineen ja mahdollisine huumeruiskuineen ja neuloineen.” Tässä lausunnossa arkkitehti myös lopuksi suosittaa ”sympaattisen puutalon” siirtoa arvoiselle paikalle.²⁵⁰

Edellä mainitussa *Karkkilalaisessa* oli myös haastateltu lausunnon antanutta arkkitehtiä, joka lehdessä selventää, etteivät arkkitehdit ole vaatimassa kunnantuvan siirtoa ja ettei kunnantupa millään tavalla haittaa koulun kunnostusta ja lisärakentamista. Hän kertoo, että tyhjillään olevan talon ympäristössä on ajoittain rikkinäisiä pulloja ja muuta roskaa, mutta samanlaista tihutyötä tehdään välillä myös koulun sisäpihalla. Arkkitehdin mukaan tällainen asiaton käyttäytyminen lakkaa, kun alueelle saadaan toimintaa ja sitä kautta sosiaalinen kontrolli. Samaan kirjoitukseen haastateltu Länsi-Uudenmaan maakuntamuseon rakennustutkija kummeksuu turvallisuushkapuheita siirron perusteena, koska ”tuolla perusteella saisi siirtää aikamoisen määrän rakennuksia”. Hänen mukaansa vasta kesällä vahvistetun suojelupäätöksen purkamisen suunnittelu on lyhytnäköistä toimintaa. Rakennuksen siirtäminen vaatisi suojelusta poikkeamispäätöksen sekä joko asemakaavamuutoksen tai kaavasta poikkeamispäätöksen. Sekä arkkitehdin että rakennustutkijan mukaan kunnantupa kannattaisi kunnostaa ja löytää sille sopivaa käyttöä, esimerkiksi kerho- tai opetustilana.²⁵¹

Kunnantuvan suojelun purkamisen ja siirron valmistelua jatkettiin kaupungin viranhaltijoiden toimesta ja asiaa käsiteltiin maaliskuussa 2014 teknisessä lautakunnassa (TEKLA), joka otti kokouksessaan kantaa ELY-keskuksesta suojelumääräyksen poikkeamisluvan hakemisen puolesta, jotta kunnantupa saataisiin purkaa ja myydä siirtoineen uudelle omistajalle. Hakemusta varten teetettäisiin myös rakennuksen kuntoarvio ja pyydetäisiin tarvittavat lausunnot. Perusteina esitettiin muun muassa koulun toimintaa, esteettömyys vaatimuksia, turvallisuusriskiä, rakennuksen huonoa kuntoa, korkeita kunnostus- ja käyttökustannuksia sekä ilkeä.²⁵² Perusteissa rakennuksen

²⁴⁸ *Karkkilalainen* 15.1.2014, 1, 5.

²⁴⁹ Sivistysjohtaja on kysyttäessä selvittänyt lausunnon saapuneen hänelle sähköpostitse 5.12.2013. AV, Niku Tuomiston sähköposti 3.1.2014.

²⁵⁰ KLA, Dnro 85/11.05.02/2014 Arkkitehtien lausunto; KLA, KASLA 17.12.2013 § 88, oheismateriaali. Sähköpostitse pääarkkitehdiltä tiedusteltaessa onko talon ympäristöstä todella löytynyt huumevälineitä, kuten hän lausunnossaan kirjoittaa, tämä vastaa, ettei ole henkilökohtaisesti sellaisia nähnyt, mutta kuullut kerrottavan. AV, Seppo Markun sähköposti 12.12.2013.

²⁵¹ *Karkkilalainen* 15.1.2014, 5.

²⁵² KLA, TEKLA 27.3.2014 § 23.

kuntoa arvostellaan jo ennen tutkintaa, eivätkä mainitut seikat olleet muodostuneet sen jälkeen, kun kunnantupa suojeltiin koululaajennukseen liittyvässä kaavamuutoksessa vain vajaa vuotta aiemmin, mikä saa valmistelun näyttämään epäjohdonmukaiselta. Lautakunnalle oli toimitettu oheismateriaalina KASLA:n kannanotto sekä koululaajennuksen suunnitelleen pääarkkitehdin päiväämätön lausunto, jossa hän suosittaa kunnantuvan siirtoa.²⁵³ Lausunto poikkeaa täysin arkkitehdin aiemmista lausumista koululaajennuksesta jätettyjen huomautusten vastineessa, lehdistössä sekä sähköposteissa. Tästä ristiriidasta kysyttäessä arkkitehdin vastaus alkoi seuraavasti:

Mielestäni ei ole reilua lukea tekstejämme kulloisenkin tarpeen mukaan. Olemme alusta asti todenneet selkeästi ja johdonmukaisesti ja edelleenkin olemme sitä mieltä, että meidän suunnitelmamme ei vaadi vanhan kunnantalon purkamista tai siirtämistä eikä Harjunkentän madaltamista [...] ²⁵⁴

KASLA:n esityslistassa arkkitehtien lausunnon korostetaan kannattavan kunnantuvan siirtoa, koska siten suunnitellun koululaajennuksen myötä ahtaaksi käyneelle koulun pihalle saataisiin kaivattua lisätilaa ja välttyttäisiin korkeuserojen edellyttämiltä laajoilta pengerrystöiltä ja kunnantuvan suojaosan sijainnin aiheuttamilta turvallisuusriskeiltä.²⁵⁵ Edellä kuvattu koululaajennukseen liittyvä ristiriitainen tiedottaminen vahvistaa jo aiemmin syntynyttä mielikuvaa siitä, että koululaajennushankkeen läpiviemiseksi julkisuuteen haluttiin antaa kuva harjun kentän ja suojellun kunnantuvan säilymisestä, vaikka virkamiesvalmistelussa asiassa edettiin toisin.

Kun kaupungin toimet kunnantuvan purkamiseksi ja siirtämiseksi jatkuivat, ryhtyivät paikallisjärjestöt toimimaan entisen kunnantuvan puolesta, Karkkilan kotiseutuyhdistys ja Karkkilan luonnonsuojeluyhdistys vetosivat jo huhtikuussa 2014 kunnantuvan säilyttämiseksi nykyisellä paikallaan.²⁵⁶ Herännyt huoli kunnantuvan kohtalosta sai lisää väkeä liikkeelle, yhdeksän paikallisjärjestöä sekä noin 500 yksittäistä karkkilalaista allekirjoitti Pyhäjärven kunnantuvan säilyttämisen puolesta vetoamuksen, joka luovutettiin Karkkilan valtuustolle marraskuussa 2014.²⁵⁷ Luovuttamisen yhteydessä muun muassa Karkkilan kotiseutuyhdistyksen edustaja kertoi valtuutetuille järjestöjen ja asukkaiden arvokkaaksi kokemasta rakennuksesta. Puhe julkaistiin myös *Karkkilan Kotiseutulehdessä*.²⁵⁸

²⁵³ KLA, Dnro 85/11.05.02/2014 Arkkitehtien lausunto; TEKLA 27.3.2014 § 23 (oheismateriaalina).

²⁵⁴ AV, Seppo Markun sähköposti 12.12.2013.

²⁵⁵ KLA, KASLA 17.12.2013 § 88.

²⁵⁶ KLA, Dnro 85/11.05.02/2014 lausunto KaKo ja KaLu 6.4.2014; KaKo, KaLu vetoamus 6.4.2014.

²⁵⁷ KLA, Dnro 85/11.05.02/2014 valtuusto 10.11.2014, vetoamus nimilistoineen. Karkkilan Kotiseutuyhdistyksen ja Luonnonsuojeluyhdistyksen lisäksi myös Suomen Punaisen Ristin Karkkilan osasto, Karkkilan Työväen näyttämö ry, Karkkilan aktiiviset työnhakijat ry, Karkkilan Eläkkeensaajat ry, Eläkeliiton Karkkilan yhdistys ry ja Karkkilan vanhusneuvosto osallistuivat vetoamukseen.

²⁵⁸ *Karkkilan Kotiseutulehti* n:o 32/2014, 5. Kotiseutulehden edellisessä numerossa oli jo julkaistu useita kirjoituksia kunnantuvasta ja sen piirustukset laatineesta arkkitehti Usko Nyströmistä, jonka johtamasta arkkitehtitoimistosta oli keväällä 2014 ollut näyttely Suomen arkkitehtuurimuseossa Helsingissä ja osana näyttelyä myös Karkkilan kaupungin

Kaupunki teetti suojelusta poikkeamishakemuksen liitteeksi kunnantuvasta kuntokartoituksen, jossa rakennuksen todettiin olevan perusrakenteiltaan kohtuullisen hyvässä kunnossa.²⁵⁹

Asemakaavamääräysten mukaisesti Länsi-Uudenmaan maakuntamuseolta pyydettiin myös lausunto hakemusta varten. Lausunnossaan maakuntamuseo ei puolla suojellun, paikallis- ja kulttuurihistoriallisesti ja rakennustaiteellisesti merkittävän entisen Pyhjärven kunnantuvan purkamista tai sen siirtämistä toiseen paikkaan pois alkuperäiseltä paikaltaan vaan katsoo, että osoitettu suojelumerkintä tulee edelleen pitää voimassa. Kunnantupa suojeltiin vasta vuotta aiemmin koululaajennukseen liittyvässä kaavamuutoksessa, jolloin alueen topografia ja koulupihan tarpeet olivat hyvin tiedossa. Maakuntamuseo katsoo, että rakennus on säilynyt hyvin ja on suhteellisen hyvässä kunnossa. Maakuntamuseo myös kummeksuu lausunnossaan väitettä, että vanha rakennus ei sovellu uudistuvaan ympäristöön, kun päinvastoin uudistusten tulisi soveltua vanhaan, edellytetäänhän koululaajennuksen toteutumisen mahdollistavassa kaavamuutoksessa nimenomaan, että uudisrakentaminen tulee sovittaa olevaan.²⁶⁰

Karkkilan vapaa-aika lautakunta (VAPLA) käsitteli kunnantuvan purkua ja siirtoa varten tehtyä hakemusta syyskuussa 2014 ottaen äänestyksen jälkeen lausunnossaan kielteisen kannan asiaan. VAPLA esitti, että järjestöjen kanssa neuvoteltaisiin kulttuurihistoriallisesti arvokkaan kunnantuvan kunnostamisesta nykyisellä paikallaan.²⁶¹ Kunnantuvasta jätettiin kuntalaisaloite, jossa esitetään selvitettäväksi suojellun rakennuksen säilyttämisvastuun siirtoa paikallisille järjestöille.²⁶²

Syyskuussa 2014 valtuuston kokouksessa jätettiin valtuustoaloite Harjun kentän pinnan madaltamisesta Huhdintien tasoon.²⁶³ Kunnantupa sijaitsee Nyhkälän/Syrjän harjun laella aivan läheisen koulun liikunta-alueena toimivan Harjun kentän vieressä, joten kentän madaltamiseen tähtäävät toimenpiteet vaikuttavat myös kunnantupaan ja tulevat siksi osaksi tätäkin tutkielmaa. Harjun kentän madaltamiseen liittyvä hanke on niin monikänteinen, että käsittelen sen omana lukunaan 9.2.

---

arkistossa säilyneet Nyströmin alkuperäispiirustukset Pyhjärven kunnantuvasta. *Karkkilan Kotiseutulehti* n:o 31/2014; lehden kansikuvana olivat Pyhjärven kunnantuvan alkuperäispiirustukset.

²⁵⁹ KLA, Dnro 85/11.05.02/2014, Virkamiespäätös 14.5.2014 § 4. Vahanen Oy:n kuntokartoitus 6.6.2014, jossa perustasoisen korjaamisen korjauskustannuksiksi arvioitiin noin 200 000 euroa.

²⁶⁰ KLA, L-U maakuntamuseon lausunto 12.9.2014.

²⁶¹ KLA, Dnro 85/11.05.02/2014 VAPLA 16.9.2014 § 59.

²⁶² KLA, Dnro 85/11.05.02/2014, Kuntalaisaloite 23.9.2014. Selvitys tehtäisiin toukokuun alkuun 2015 mennessä, johon asti kaupunkia pyydetään pidättäytymään kunnantupaa koskevista lopullisista päätöksistä.

²⁶³ KLA, kaupunginvaltuuston pöytäkirja 29.9.2014 § 69, liite 40. Samassa valtuuston kokouksessa luokiteltiin säästötoimiin vedoten kaupungin omistamia kiinteistöjä eri kategorioihin niiden kunnan ja tarpeellisuuden mukaan. Tässä luokittelussa kunnantupa osoitettiin kiinteistöhallinnan C-luokkaan eli mahdollisesti realisoitaviin. Ibid. § 79.

Kaupunki jätti poikkeamislupahakemuksen Uudenmaan ELY-keskukselle maaliskuussa 2015 Pyhäjärven kunnantuvan suojelun purkamiseksi, jotta rakennus voitaisiin siirtää toiseen paikkaan. Perusteina hakemuksessa esitettiin kunnantuvan koulun toiminnalle aiheuttamaa turvallisuusriskiä ja Harjun kentän suunniteltua madaltamista, joka jättäisi kunnantuvan ”töppyrälle” – kuten Harjun kentän madalluksen jälkeistä kunnantuvan piha-aluetta hakemuksessa nimitetään. Hakemuksessa todetaan myös, että madaltamisen seurauksena rakennuksen käyttömahdollisuudet häviäisivät. Lisäperusteena mainittiin, että kunnantuvan vesiliittymä on katkaistu koululaajennuksen yhteydessä. Hakemuksen oli allekirjoittanut vt. tekninen johtaja.²⁶⁴ Perusteet oudoksuttavat sikäli, että ne ovat aiheutuneet tai aiheutumassa kaupungin omien toimien johdosta asemakaavan suojelumerkinnän vastaisesti, ja vastoin aiempia vakuutuksia siitä, ettei koululaajennus edellytä kunnantuvan siirtoa eikä harjun kentän madaltamista. Perusteluissa ei myöskään huomioida maakuntamuseon asiasta antamaa lausuntoa eikä koululaajennuksen mahdollistaneen kaavam muutoksen edellytystä, jonka mukaan uudisrakentaminen tulee soveltaa olevaan.²⁶⁵

Syyskuussa 2014 jätettyä kuntalaisaloitetta entisen kunnantuvan vastuun siirtämisestä järjestöille, jossa pyrittiin ratkaisemaan suojelunpurkuhakemuksen perusteena olevat kunnostus- ja käyttökustannukset, TEKLA käsitteli vasta huhtikuussa 2015 todeten, että kaupunki osti kyseisen Kirjastontti- nimisen tilan 224-405-2-10, 50.000 euron kauppahinnalla. Tästä arvosta voidaan arvioida n. 1/2 osaa talonarvoksi, loput maapohjan ja liittymien arvoksi. Edelleen todetaan, että prosessi suojelumääräyksestä poikkeamisesta saattaa kestää, olisi mahdollista siksi aikaa siirtää vastuu kiinteistöstä järjestöille. Koska aloitteen käsittely oli viivästynyt ja aloitteessa pyydetty selvitysaika jo lopuillaan, TEKLA myönsi järjestöille aikaa selvityksen tekemiseen vuoden 2015 loppuun saakka, jonka päättyessä ja asian mahdollisesti jäädessä sikseen, siitä olisi annettava kirjallinen raportti tai hallintasopimus vastuut ottavan tahon kanssa.²⁶⁶

Selvityksen tekeminen oli konkreettinen tehtävä ja vaati aktiivisia toimijoita. Kunnantuvan kunnostuksesta kiinnostuneita kokoontui pohtimaan tilanteen edellyttämiä toimia toukokuussa 2015. Kokoontumisen lopputulemaksi nousi tarve rakennuksen kunnon, kunnostuksen, käytön ja

²⁶⁴ KLA, Dnro 85/11.05.02/2014, Poikkeuslupahakemus 23.3.2015.

²⁶⁵ Viitataan L-U maakuntamuseon lausuntoon 12.9.2014 (KLA).

²⁶⁶ KLA, TEKLA 23.4.2015 § 46. Huom. harjun madaltamiseen tähtäävä valtuustoaloite, joka vaaransi kunnantuvan säilymisen, käsiteltiin, valmisteltiin ja tuotiin päätettäväksi nopeassa aikataulussa, kun sitä aiemmin jätetty kuntalaisaloite kunnantuvan järjestöjen vastuulle siirtämisestä tuotiin käsittelyyn yli puoli vuotta myöhemmin, ja silloinkin vasta asiasta tehtyjen erillisten kyselyjen jälkeen.

rahoituksen selvittäminen mahdollisesti jonkun olemassa olevan tai perustettavan yhteisön vetovastuulla.²⁶⁷

Samoihin aikoihin kunnantuvan purkamista puoltavat tahot toivat mielipiteensä voimallisesti esiin etenkin toisessa paikallislehdessä, nimeltä *Karkkilan Tienoo*, jonka toukokuun numerossa kunnantuvan purkua kannattava valtuutettu ihmettelee kunnantuvan säilyttämistä vaativia. Hänen mukaansa vanhan kunnantuvan voisi purkaa ja laittaa auton lavalle vaikka ilman lupia, ”sakoillahan siitä selviää”, kuten hän asian ilmaisee.²⁶⁸ Sanasota paikallislehdissä oli jatkossakin sekä värikästä että runsasta erilaisine väitteineen, vastineineen ja oikaisuineen. Paikkakunnan kahden paikallislehden välillä korostuu vastakkainasettelu: *Karkkilalaisessa* kunnantupaa esitellään myönteisessä valossa ja *Karkkilan Tienoossa* nostetaan esiin kielteisiä puolia ja haastatellaan kunnantuvan purkua ajavia tahoja. Kuten Aura Kivilaakso toteaa median roolia Puu-Käpylän kaavoituskiistassa käsitelleessä väitöskirjassaan, lehtikirjoituksissa on nähtävissä arvoasetelmia, eikä niitä voi pitää objektiivisina. Hän myös kirjoittaa, että kulttuuriympäristön muutokseen liittyvissä aiheissa keskustelua käydään usein vastakkainasettelun kautta.²⁶⁹ On kiintoisaa huomata, että kunnantuvan purkamista ja Puu-Käpylän purkamista ajavat tahot käyttivät osin täysin samoja väittämiä, rakennusten väitettiin olevan huonokuntoisia, mätiä tai lahoja, niistä käytettiin halventavia nimityksiä kuten röttelö, rötiskö tai mörskä.²⁷⁰ Karkkilan paikallislehtikirjoituksissa kunnantuvan sijaan purkua ajavat käyttävät nimityksiä vihreä talo tai vihreä röttelö rakennuksen nykyisen värin mukaan.

Esitetyt väitteet ovat usein tarkoitushakuisia ja valitettavan virheellisiä, kuten jo edellä mainitun valtuutetun kirjoituksessa väliotsikolla *Ei löydy suojelumerkintää*: vuoden 2003 kaavamuutoksessa ”vihreä talon merkintä on pelkkä SR” ja ”tärkein merkki eli numero 2 puuttui”.²⁷¹ Vihjaaminen puuttuvaan tai puutteelliseen suojelumerkintään kertoo tiedon puutteesta: maankäyttö- ja rakennuslaissa selkeästi todetaan SR-merkinnän tarkoittavan *suojejtava rakennus*; myöhempi sr-2 merkintä vain tarkentaa suojelun astetta.²⁷² Kunnantupaa eri tavoin vähätteleviä ja mustamaalaavia väitteitä on muutaman aktiivin toimesta tuotu näyttävästi esiin eri medioissa vuodesta toiseen huolimatta oikaisevista kirjoituksista, teetetyistä kuntoselvityksistä tai viranomaislausunnoista, joissa todetaan kulttuurihistoriallisten ja taiteellisten arvojen ohella rakennuksen olevan ikäänsä

²⁶⁷ *Karkkilalainen* 29.4.2015, 5; 13.5.2015, 9. Koolle kutsujana toimi *Karkkilalaisen* päätoimittaja Heikki Savola.

²⁶⁸ *Karkkilan Tienoo* 12.5.2015, 4.

²⁶⁹ Kivilaakso 2017, 81.

²⁷⁰ Esim. *Karkkilan Tienoo* 5.8.2014; 12.5.2015; 14.9.2017; 6.11.2018; 4.12.2018; vrt. Kivilaakso 2017, 85; 92; 122.

²⁷¹ *Karkkilan Tienoo* 4.12.2018, 4.

²⁷² Maankäyttö- ja rakennuslaki 2000, Opas 12 Asemakaavamerkinnot ja -määräykset, 68, 218, 226.

nähdessä ja perusrakenteiltaan suhteellisen hyvässä kunnossa. Kirjoitukset eivät ole merkityksellisiä, etenkin jos ne ovat toistuvia, sillä kuten tutkimuksissa on todettu, lehtikirjoitukset paitsi kertovat ympäristöstään myös vaikuttavat siihen.

Kunnantuvan kunnostusta pohtineiden kokoontuminen sai konkreettista jatkoa. Karkkilan kotiseutuyhdistyksellä on vankkaa kokemusta paikkakunnan rakennusperinteen puolesta työskentelystä, olihan sillä iso rooli esimerkiksi paikallisen tehtaan vanhojen asunalueiden onnistuneessa säilyttämisessä – silloinkin ilmenneestä väheksynnästä ja vastustuksesta huolimatta – ja alueelle perustetun Karkkila-Högforsin työläismuseon synnyttämisessä Fagerkullaan.²⁷³ Kotiseutuyhdistys päätti perustaa erillisen kunnantuvan työjaoksen hoitamaan TEKLA:n edellyttämää selvitystyötä kunnantuvasta.²⁷⁴ Työjaos kokoontui tarvittaessa, ja päätti esimerkiksi selvitystä varten pyytää kunnantuvan aiemmalta omistajalta ja kunnostuksen aloittaneelta Rakennusliike Heikkiseltä kuntoraportin ja kustannusarvion rakennuksen entisöinnistä. Edelleen työjaos kartoitti entisöinnin mahdollisia rahoitusvaihtoehtoja ja teki tutustumiskäynnin paikallisten aktiivien toimesta kunnostettuun Mäntsälän entiseen pitäjätupaan, jonka kunnostuksen rahoitusmallia osin hyödynnettiin työjaoksen selvityksessä.²⁷⁵ TEKLA:n pyytämä selvitys valmistui ja luovutettiin ajallaan.²⁷⁶

Tätä ennen syyskuussa 2015 Karkkilan kaupunginhallitus oli kaupunginjohtajan esityksestä antanut teknisen toimialan sekä YMLA:n tehtäväksi käynnistää ja valmistella Nyhkälän koulun asemakaavamuutos siten, että kaavasta poistetaan Pyhäjärven kunnantalon suojelumääräys.²⁷⁷ Tämä on kolmas kunnantuvan säilymistä uhkaava prosessi ja se käsitellään omassa luvussaan 9.3.

Karkkilan kotiseutuyhdistys esitti kaupunginhallitukselle lokakuussa 2015 vuokrasopimusta kunnantuvasta siksi ajaksi kunnes kaupungin kunnantupaa koskevat vireillä olevat hankkeet saataisiin päätökseen.²⁷⁸ Esitys liittyy yhtäältä siihen, ettei kaupunki suorittanut minkäänlaisia huoltotoimenpiteitä omistamassaan rakennuksessa ja toisaalta kunnantuvan työjaoksen tekeillä olleeseen selvitykseen, jossa vastuu kunnantuvasta siirrettäisiin järjestöille ja TEKLA:n esittämään edellytykseen kunnantuvasta vastuun ottavan tahon hallintaoikeudesta. Hallintaoikeus

²⁷³ Valpola 1996, 23; Mäki 2016, 32–33.

²⁷⁴ Kako, pöytäkirja 8.7.2015 § 3; KaKo-jaos, Kunnantuvan työjaoston perustamiskokous 9.8.2015. Kunnantuvan työjaoksen puheenjohtaja ja sihteeri kävivät keskustelemassa kunnantuvan tilanteesta teknisen johtajan kanssa ja puheenjohtaja keskusteli myös luottamushenkilöiden kanssa. Kako-jaos, Palaveri teknisen johtajan kanssa 20.8.2015; Keskusteluja luottamushenkilöiden kanssa elokuussa 2015. Harry Suntioisen suullinen tiedonanto 23.8.2018.

²⁷⁵ KaKo-jaos, Tutustumismatka Mäntsälän pitäjätuvalle 23.8.2015; *Karkkilalainen* 26.8.2015, 4. Mäntsälän pitäjätuvan kunnostuksesta ks. www.mantsalaseura.fi/pitajantupa.htm

²⁷⁶ KaKo-jaos, Selvitys 18.12.2015; Asiasta uutisoitiin myös paikallislehdessä *Karkkilalainen* 23.12.2015, 7.

²⁷⁷ KLA, Karkkilan kaupunginhallituksen pöytäkirja 7.9.2015 § 191.

²⁷⁸ KaKo-jaos, Ehdotus vuokrasopimuksen solmimisesta 14.10.2015.

mahdollistaisi järjestöille vankemman pohjan rahoituksen hankkimiseen.²⁷⁹ Kaupunginhallitus siirsi asian TEKLA:an, joka hylkäsi ”[...] Kotiseutuyhdistyksen vuokrasopimusehdotuksen Pyhäjärven vanhan kunnantuvan vuokraamisesta nykyisessä kunnossaan nykyiselle paikalleen, mutta ottaa asian uudelleen tarkasteltavaksi, kun vireillä oleva muutoshakemusprosessi on saatu päätökseen.”²⁸⁰

Kaupunki antoi marraskuussa 2015 täydennyksen ELY-keskukselle keväällä jättämäänsä poikkeamishakemukseen esittäen monipuolisemmin perusteluita kunnantuvan suojelumääräyksestä poikkeamiseen. Edelleen on kyse koululaajennuksen aiheuttamien maanmuokkausten aiheuttamista haasteista, katkaistusta vesiliittymästä, mutta myös rakennuksen historiallisista arvoista, jotka voitaisiin siirtää toiseen parempaan paikkaan, ja lisäksi todetaan, ettei kaupungin talous kestäisi rakennuksen kunnostuskustannuksia.²⁸¹ Poikkeamishakemukseen liitteeksi kaupunki pyysi lausunnot myös Karkkilan museotoimelta sekä uuden lausunnon Länsi-Uudenmaan maakuntamuseolta (LIITE 1). Molemmat tahot puolsivat lausunnoissaan rakennuksen säilyttämistä alkuperäisellä paikallaan, maakuntamuseo esitti lausunnossaan osin samoja perusteluja kuin edellisessä kunnantupaa koskevassa lausunnossaan reilua vuotta aiemmin.²⁸²

Karkkilan kotiseutuyhdistys jätti ELY-keskukselle tehdystä poikkeamishakemuksesta huomautuksen, jossa muun muassa vedotaan maakuntamuseon asiasta antamaan lausuntoon ja järjestöille vuoden 2015 loppuun myönnettyyn aikaan selvittää kunnantuvan mahdollinen kunnostaminen ja sen rahoitus järjestöjen toimesta. Kotiseutuyhdistys toi huomautuksessaan esiin myös, ettei kaavassa olevan suojelumerkinnän poistamista ollut käsitelty ympäristölautakunnassa (YMLA), vaikka juuri kaava-asiat sille kuuluvat.²⁸³ Asia valmisteltiin seuraavan vuoden alussa ja YMLA käsitteli kunnantuvan suojelusta poikkeamisasiaa helmikuun kokouksessaan. Lautakunta ei äänestyksen jälkeen puoltanut entisen kunnantuvan sr-2 suojelumerkinnästä poikkeamista, vaan esitti rakennuksen säilyttämistä nykyisellä paikallaan ja neuvottelujen jatkamista kunnantuvan kunnostamiseen halukkaiden järjestöjen kanssa.²⁸⁴

²⁷⁹ Harry Suntioisen suullinen tiedonanto 23.8.2018.

²⁸⁰ KLA, TEKLA 19.11.2015 § 137. Kotiseutuyhdistys jätti TEKLA:n päätöksestä oikaisuvaatimuksen, yhtäältä koska päätös tehtiin kokouksen esityslistan ulkopuolelta ja toisaalta liittyen päätöksen perusteluihin ja kunnantuvan suojelua tunnetusti kannattavan lautakunnanjäsenen perusteettomaan jäävämiseen asian käsittelystä. Tämän seurauksena TEKLA käsitteli asian uudestaan pitäytyen aiemmassa päätöksessään hylätä vuokrasopimusehdotus toistaiseksi. Dnro 85/11.05.02/2014 Oikaisuvaatimus 7.12.2015; TEKLA 28.1.2016 § 7.

²⁸¹ KLA, Dnro 85/11.05.02/2014 Poikkeamishakemuksen täydennys 23.11.2015.

²⁸² KLA, Dnro 85/11.05.02/2014 Karkkilan museotoimen lausunto 18.1.2016; L-U maakuntamuseon lausunto 18.1.2016.

²⁸³ KaKo, Huomautus 7.12.2015.

²⁸⁴ KLA, YMLA 4.2.2016 § 5. Kunnantuvan suojelusta poikkeamisasia tuotiin menettelyvirheen vuoksi uudestaan YMLA:n käsittelyyn; päätös oli sama kuin edellisessä kokouksessa. KLA, YMLA 3.3.2016 § 19.

Karkkilan kotiseutuyhdistys, Karkkilan luonnonsuojeluyhdistys ja SPR Karkkilan osasto tekivät helmikuussa 2016 hallintokantelun Etelä-Suomen aluehallintovirastolle Karkkilan kaupungin menettelystä kunnantuvan suojeleasiassa. Kantelussa nostettiin esiin useita poikkeamishakemuksessa ilmenneitä virheellisyksiä ja puutteellisuuksia ja katsottiin, ettei asian käsittelyssä ollut toimittu tasapuolisesti, kuten laki edellyttäisi.²⁸⁵ Tässä vaiheessa voi panna merkille, että sellaiset vetoamukset, lausunnot, selvitykset ja vastaavat, jotka puolsivat entisen kunnantuvan kunnostamista alkuperäisellä paikallaan, eivät tulleet huomioiduiksi asian virkamiesvalmistelussa, kuten ei kunnantuvan säilyttämistä puoltavat luottamuselinten päätöksetkään, minkä lisäksi kunnantupaan liittyvät lakisääteiset käsittelyt kuten kuntalaisaloite tai kaavoitusasian käsittely YMLA:ssa toteutuivat vasta kyselyjen ja huomautuksen jälkeen. Nämä seikat valottavat sitä, millä tavoin viranhaltijoiden on mahdollista käyttää valmistelu- ja esittelyvaltaansa ja ohjata päätöksentekoa tiettyyn suuntaan.

ELY-keskus antoi huhtikuussa 2016 kunnantuvan suojelusta myönteisen poikkeamispäätöksen, jonka mukaan kunnantuvan sr-2 suojelumerkinnästä voidaan poiketa. ELY-keskuksen arvion mukaan kunnantupa on menettänyt niin paljon alkuperäisyydestään, ettei MRL:n ja rakennussuojeluperinnön suojelemisesta annettujen lakien tarkoittamia arvoja enää rakennuksessa ole.²⁸⁶ Näin ELY-keskuksella oli kunnantuvan tilanteesta täysin erilainen näkemys kuin Karkkilan museotoimella tai kaavamerkinnän mukaisella asiantuntijaviranomaisella Länsi-Uudenmaan maakuntamuseolla, eikä ELY-keskus huomioinut päätöksessään kyseisten tahojen lausuntoja.

Yhtenä perusteluna suojelusta poikkeamiseen kaupunki oli esittänyt, ettei kaupungilla ole varaa rakennuksen entisöintiin ja ylläpitoon.²⁸⁷ Järjestöt olivat heiltä pyydettyssä ja ajallaan toimitetussa selvityksessä selkeästi ilmoittaneet ja perustelleet voivansa hoitaa sekä rakennuksen entisöinnin sekä jatkossa toiminnan ylläpidon ilman Karkkilan kaupungin rahallista panosta. Tämä TEKLA:n pyytämä selvitys on jätetty täysin huomioitta kaikissa kaupungin tekemissä selvityksissä ja hakemuksissa, eikä sitä tuotu lautakuntakäsittelyyn.

ELY-keskuksen päätöksestä, joka mahdollisti kunnantuvan suojelumääräyksestä poikkeamisen, jätettiin valitus hallinto-oikeuteen. Valituksen allekirjoitti Karkkilan kotiseutuyhdistys, joka toimi eräänlaisena kattojärjestönä muidenkin kolmannen sektorin edustajien puolesta. Valituksessa

---

²⁸⁵ KaKo, Hallintokantelu 29.2.2016.

²⁸⁶ ELY-keskus 19.4.2016, Dnro UUELY/4144/2016.

²⁸⁷ KLA, Dnro 85/11.05.02/2014 Poikkeamishakemuksen täydennys 23.11.2015.

kumottiin poikkeamishakemuksessa esitettyjä väitteitä ja todettiin, ettei rakennuksen vasta uusitun sr-2 suojelumerkinnän purkamiselle ollut esitetty perusteluita, joita laki edellyttää.²⁸⁸

Edistääkseen kunnantuvan asiaa kotiseutuyhdistys painatti keväällä 2016 kunnantupaa kuvaavia postikortteja, joista saattoi saada aavistuksen miltä rakennus näyttäisi entisöitynä (Kuva 21 ja 22). Postikorttien myynnistä saatavat tulot oli tarkoitus käyttää kunnantuvan hyväksi.²⁸⁹ Vuoden 2016 syksyllä yhdessä muiden järjestöjen kanssa kunnantuvan työjaostolaiset raivasivat pusikoita kunnantuvan ympäristöä siistien.²⁹⁰ Pyhäjärven kunnantupa inspiroi myös paikallisia harrastajia tekemään rakennuksesta pienoismallin (1:19) (Kuva 23 ja 24).

Etelä-Suomen aluehallintovirasto (AVI) antoi toukokuussa 2016 kannanoton karkkilalaisten järjestöjen tekemään hallintokanteluun todeten, että asiakirjoissa mahdollisesti esiintyvät virheet tulisi selvittää ja ryhtyä tarvittaessa toimenpiteisiin hallintolain ja kuntalain perusteella.²⁹¹ YMLA lähetti asian kaupunginhallitukseen, joka päätti pyytää lausunnon kuntakantelusta tekniseltä johtajalta ja vastaavalta rakennustarkastajalta.²⁹² Viimeksi mainitun allekirjoittamassa vastauksessa toistui toteamus, ettei kantelussa esitettyä yksittäistä seikkaa ole asian käsittelyn osalta katsottu ratkaisevaksi tai että asia on kesken.²⁹³ Kuntakantelussa virheellisiksi ja puutteellisiksi esitettyjä seikkoja ei sen enempää selvitelty.

Syyskuussa 2016 Helsingin hallinto-oikeus kumosi ELY-keskuksen päätöksen kunnantuvan suojelumerkinnästä poikkeamisesta todeten, että rakennuksen suojeluarvot ovat edelleen olemassa ja ettei hakemuksessa ollut esitetty perusteita Pyhäjärven kunnantuvan suojelumääräyksestä poikkeamiseen. Perusteluissaan hallinto-oikeus mainitsee MRL:n § 58, § 118, § 171 ja § 172. Päätöksessään hallinto-oikeus katsoo, että suojelusta poikkeaminen aiheuttaisi MRL:n 172 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettua haittaa kaavan toteutumiselle (LIITE 2).²⁹⁴ Näin asemakaavassa määritetty kunnantuvan suojelumerkintä sr-2 jäi voimaan. Koska muutoksenhakuprosessi suojelun osalta oli saatu päätökseen, eikä kaupungin taholta edelleenkään järjestynyt neuvotteluyhteyttä kunnantuvan tilanteesta, järjesti kunnantuvan työjaos marraskuun lopulla 2016 julkisen

²⁸⁸ KaKo, 17.5.2016; valitus päätöksestä Dnro UUDELY/4144/2016. Valituksen liitteenä olivat yhdistysten aiemmin tekemä hallintokantelu Karkkilan kaupungin viranhaltijoiden menettelystä kunnantupa-asiassa, Kunnantuvan työjaoksen tekemä selvitys rakennuksen kunnostamisesta ja sen rahoituksesta sekä museoviranomaisten lausunnot. Kotiseutuyhdistyksellä oli ollut ammattijuristi apuna valituksen laatimisessa, myös hän oli allekirjoittanut valituksen.

²⁸⁹ Harry Suntioisen haastattelu 23.8.2018; Savola 2016, 10–11; *Karkkilalainen* 25.5.2016, 8.

²⁹⁰ *Karkkilalainen* 21.9.2016, 2.

²⁹¹ AVI 23.5.2016, Dnro ESA VI/2057/06.00.00/2016.

²⁹² KLA, YMLA 1.9.2016 § 57; Karkkilan kaupunginhallituksen pöytäkirja 24.10.2016 § 206.

²⁹³ Karkkilan rakennustarkastajan allekirjoittama vastaus pohjaa kerran näkemääni ja lukemaani, sillä ko. asiakirjaa ei etsinnöistä huolimatta ole löytynyt kaupungin arkistosta. AV, Merja Myllyniemen sähköposti 14.3.2019.

²⁹⁴ HHO 28.9.2016, Dnro 04613/16/4111.

keskustelutilaisuuden, johon oli kutsuttu asukkaiden ja järjestöjen lisäksi kaupungin viranhaltijoita ja luottamushenkilöitä yhdessä pohtimaan kunnantuvan tilannetta ja tulevaisuutta. Paikalle ei kuitenkaan saapunut viranhaltijoita ja ainoastaan yksi kutsutuista luottamushenkilöistä.²⁹⁵ Hallinto-oikeuden päätös säilytti kunnantuvan suojelun. Jotta selviäisi tämän päätöksen vaikutus kunnantuvan ja sen lähiympäristön suunnitteluun jatkossa on seuraavaksi syytä tarkastella Harjun kentän madaltamishankkeen virkamiesvalmistelua ja etenemistä luottamuselimissä sekä kolmannen sektorin toimintaa ja paikallislehdistökirjoittelua hankkeeseen liittyen.

9.2 Suunnitelmat Harjun kentän madaltamiseksi uhkana kunnantuvalle

Hanke Harjun kentän madaltamisesta sai alkunsa syyskuussa 2014 tehdystä valtuustoaloitteesta, jossa esitetään:

Harjun Kentän käytettävyyden kehittämiseksi tutkittaisiin mahdollisuudet laskea kentän nykyistä pintaa noin Huhdintien tasolle. Kentän nykyinen korkeusasema säilytettäisiin Helsingintien puoleisella reunalla, jolloin kaupunkikuva ei olennaisesti muuttuisi. Muodostuva penkere toimisi tuulensuojana sekä estäisi pelivälineiden karkaamisen Helsingintielle. Samalla penger muodostaisi luonnollisen katsomon eri tapahtumille. [...] Kentän alueelta poistettava maa voitaisiin sijoittaa Asemanrantaan, jossa tullaan jatkossa tarvitsemaan puhtaita maamassoja.²⁹⁶

Koska Pyhäjärven entinen kunnantupa sijaitsee Nyhkälän/Syrjän²⁹⁷ harjun laella aivan koulun liikunta-alueena toimivan Harjun kentän vieressä, aloitteessa esitetty madaltaminen noin kuudella metrillä kentän alalta vaikuttaisi suuresti kaupungin keskustan harjumaisemaan ja saattaisi vaarantaa pääsyn kunnantuvalle ja siten koko kunnantuvan tilanteen. Tästä syystä Harjun kentän madaltamiseen tähtäävä hanke liittyy suoraan kunnantupaan ja tulee osaksi tätä tutkielmaa. Jotta saisin tuotua esille eri osapuolten osallisuutta ja vaikutusmahdollisuuksia kunnantuvan asiassa, katsoin tarpeelliseksi tuoda tässä luvussa prosessia esiin melko laajasti ja paikoin varsin yksityiskohtaisestikin, sillä esimerkiksi viranhaltijan esittely- ja valmisteluvalta ei tule näkyviin pelkissä päätöksissä, vaan löytyy niiden taustalta, ja kolmannen sektorin toiminta jää usein täysin näkymättömiin. Varsinaisen päätöksenteon ulkopuolelle jää niin ikään median vaikutus,

²⁹⁵ KaKo-jaos, Kokous Limousinet-hallissa 24.11.2016. Harry Suntioisen suullinen tiedonanto 23.8.2018.

²⁹⁶ KLA, kaupunginvaltuuston pöytäkirja 29.9.2014 § 69, liite 40. Asemanrantaan, Högforsin tehtaan entiselle kaatopaikalle suunniteltiin tuolloin laajaa asuntorakentamista, joka edellyttäisi saastuneiden maamassojen poistamista ja korvaamista esim. juuri kaupungin omistuksessa olevan läheisen Harjun kentän sora-aineksella. Perehdyin aiheeseen toimiessani kaupunkikehitystoimikunnassa 2013–14, ja ymmärtäkseni nämä suunnitelmat ovat alun perin osaltaan johtaneet kentän madaltamishankkeeseen, vaikka ne sittemmin jäivätkin taka-alalle.

²⁹⁷ Alueesta puhutaan Nyhkälän harjuna, Syrjän harju -nimitys esiintyy joissakin virallisissa kartoissa ja asiakirjoissa.

lehtikirjoittelulla on kuitenkin suuri merkitys mielipiteen muokkaajana, kuten Ritva Wäre ja Aura Kivilaakso ovat tutkimuksissaan todenneet.

Syyskuun lopulla tehty valtuustoaloite Harjun kentän madaltamisesta tuotiin heti lokakuussa 2014 kaupunginhallituksen, joka päätti siirtää asian TEKLA:aan.²⁹⁸ Vs. tekninen johtaja esitteli asiaa maaliskuussa 2015 TEKLA:n kokouksessa:

Teknisesti ajatellen Harjun kentän madaltaminen voi olla mahdollista. Madaltamisen vaikutukset ympäristöön on vielä kuitenkin selvittämättä. Erityisesti kentän lähellä sijaitsevan suojelurakennuksen osalta on tehtävä lisää selvityksiä. Alustavan tiedon mukaan mahdollinen kentän madaltaminen edellyttää lupamenettelyä itse madaltamisen osalta ja erityisesti suojelurakennuksen osalta.[...] Aloitteessa ehdotetaan, että kentän alueelta poistettava maa voitaisiin sijoittaa Asemanrantaan, jossa tullaan jatkossa tarvitsemaan puhtaita maamassoja.²⁹⁹

TEKLA päätti, että kentän madaltamisen suunnittelussa edetään esitettyjen suunnitelmien ja laskelmien pohjalta.³⁰⁰ Asia eteni kaupunginhallitukseen, joka lähetti hankkeen TEKLA:n valmisteltavaksi elokuun 2015 loppuun mennessä.³⁰¹ Johtavan virkamiehen vaihtuminen tässä vaiheessa toi muutoksia toimintatapaan ja suhtautumiseen suojeltuun kunnantupaan. Syyskuun kokouksessa uusi tekninen johtaja linjasi esittelyssään kunnantuvan kannalta oleellisen asian:

Tässä valmistelussa on lähdetty siitä, että Vanhaa kunnantaloa ei jatkossa huomioida kentän madaltamisen osana, vaan se jätetään tässä yhteydessä käsiteltäväksi erillisenä hankkeena. Täten harjun kentän madaltamisen tekninen toteutus ei ole riippuvainen vanhasta kunnantalosta. [...] Asemanrannan läjitysvaihtoehto selvitetään tarkemmin.³⁰²

Näin nämä kaksi asiaa, kentän madaltaminen ja kunnantuvan tilanne, erotettiin toisistaan ja tämän jälkeen ne on virkamiestasolla pyritty käsittelemään erillään, eikä tekninen johtaja aiemmasta poiketen esittänyt tehtäväksi selvityksiä Harjun kentän madaltamisen vaikutuksista suojeltuun kunnantupaan. TEKLA lähetti yksimielisesti asian jatkovalmisteluun.³⁰³

Harjun kentän hankesuunnitelman osalta näkemykset kentän madaltamisesta, kehittämisestä ja sille sijoitettavista toiminnoista herättivät paljon keskustelua, ristiriitajakin eri intressi- ja lajiryhmien

²⁹⁸ KLA, kaupunginhallituksen pöytäkirja 6.10.2014 § 247.

²⁹⁹ KLA, TEKLA pöytäkirja 19.3.2015 § 30

³⁰⁰ KLA, TEKLA pöytäkirja 19.3.2015 § 30. Pöytäkirjan mukaan suunnitelman kokonaiskustannukset olivat noin 850 000 euroa, josta madaltamisen osuus 638 000 euroa. Käsitteilyn aikana tehtiin ehdotus asian palauttamisesta uudelleen valmisteluun, mutta ehdotus raukesi kannattamattomana. Ibid.

³⁰¹ KLA, kaupunginhallituksen pöytäkirja 11.5.2015 § 100.

³⁰² KLA, TEKLA pöytäkirja 22.9.2015 § 101. Jatkossa tämä uusi tekninen johtaja mainitaan nimikkeellä tekninen johtaja.

³⁰³ KLA, TEKLA pöytäkirja 22.9.2015 § 101.

välillä siitä mitä alueelle olisi mahdollista suunnitella suhteessa kaupungin liikuntatarjontaan, koulun tarpeisiin, käytettävissä olevaan kentän kokoon tai kaupungin taloudellisiin resursseihin. Näkemykset vaihtelivat monipuolisesti liikuntalajeja mahdollistavasta koko kaupungin liikuntapuistosta nykyisen kentän välttämättömään kunnostamiseen ensi sijaisesti koululaisten käyttöä ajatellen.³⁰⁴ Sekä kaupungin taloudelliset resurssit että kentän määräala, joka rajoittuu itäreunaltaan arvokkaaseen harjualueeseen sekä länsireunaltaan Nyhkälän koulun tonttiin ja kunnantuvan piha-alueeseen, ylittyivät suunnitelmien kasvaessa. Suojellun kunnantuvan tilanne oli huolestuttava, koska Harjun kentän hankesuunnitelmaa valmisteltiin läheistä kunnantupaa huomioimatta, vaikka hankkeella mitä ilmeisimmin olisi vaikutusta kunnantuvan tilanteeseen.

Harjun kentän kunnostus sinänsä katsottiin tarpeelliseksi yli puoluerajojen. Marraskuun kokouksessaan 2015 kaupunginhallitus esitti hankkeelle kustannuksiltaan aiempaa huomattavasti huokeampaa määrärahaa, ja tämä esitys hyväksyttiin joulukuun valtuustossa.³⁰⁵ Valtuuston päätös ei vakuuttanut kaikkia, vaan lehtikirjoittelu harjun, sen kentän ja viereisen kunnantuvan kohtalosta jatkui vilkkaana.³⁰⁶

YMLA:lle esiteltiin maaliskuun alussa 2016 viranhaltijan laatima kaavoituskatsaus, johon sisältyi entisen kunnantuvan siirtoon tähtäävä Nyhkälän koulun asemakaavamuutos; tämän YMLA päätti poistaa tulevista kaavasuunnitelmista.³⁰⁷ Asia eteni kaupunginhallitukseen, joka kuitenkin palautti kyseisen asemakaavamuutoksen valmistelun kaavoitussuunnitelmiin.³⁰⁸ Tämä kaavamuutosprosessi käsitellään luvussa 9.3.

Valtuuston maaliskuun kokouksessa 2016 ryhmä valtuutettuja jätti valtuustoaloitteen, jotta Nyhkälän harjun suunnitteluun perustettaisiin ohjaustyöryhmä, johon nimettäisiin kaikki puolueet

³⁰⁴ Alueelle haluttiin esimerkiksi tekojäärataa täysmittaista jalkapallonurmikenttää, juoksusuoraa, suorituspaikkoja pituushyppyä ja kuulantyöntöä varten, koripallo- salibandy- ja beach volley -kentät sekä harjualueelle ulottuva lenkkipolku, frisbeegolf-rata, juoksuportaat sekä street work out -välineistö. *Karkkilainen* 1.4.2015; 16.9.2015.

³⁰⁵ KLA, kaupunginhallituksen pöytäkirja 23.11.2015 § 254; kaupunginvaltuuston pöytäkirja 7.12.2015 § 106. Vuodelle 2016 esitettiin 20 000 euron määrärahaa Nyhkälän kentän madaltamisen suunnitteluun ja kahdelle seuraavalle vuodelle 100 000 euron määrärahaa hankkeen toteuttamiseen. Samaisessa valtuuston kokouksessa jätettiin valtuustoaloite Karkkilan liikuntapaikkojen selvityksestä, jotta olisi mahdollista saada kokonaisnäkemys kaupungin liikuntapaikkojen tilanteesta ja tarpeesta päätösten pohjaksi. *Ibid.*

³⁰⁶ Esim. *Karkkilainen* 16.12. ja 23.12.2015 lukijapalstoilla. Kunnantuvasta saatiin lisää tietoa, kun Valimomuseon *Historian yö* -tapahtumassa museonjohtaja Tommi Kuutsa kertoi luennossaan myös arkkitehti Usko Nyströmistä ja Pyhäjärven kunnantuvasta (myös *Karkkilalaisessa* 23.12.2015, 10–11).

³⁰⁷ KLA, YMLA pöytäkirja 3.3.2016 § 20.

³⁰⁸ KLA, kaupunginhallituksen pöytäkirja 21.3.2016 § 59.

kattava edustus ja riittävä asiantuntemus (LIITE 3).³⁰⁹ Kaupunginhallitus lähetti ohjausryhmäasian YMLA:n valmisteltavaksi.³¹⁰ YMLA esitti kaupunginhallitukselle valtuustoaloitteen pohjalta:

[...] kaupunginhallitus perustaa Nyhkälän harjun alueen suunnittelun ohjaustyöryhmän, johon nimetään yksi kustakin valtuustossa olevien puolueiden edustajista, sekä kolmannen sektorin liikuntapaikkatarpeita, paikalliskulttuuria ja luonnonsuojelua edustavien yhdistysten nimeämät edustajat, tekninen johtaja ja maankäytön kehittämiseen erikoistunut maisema-asiantuntija.³¹¹

Osalle kaupunginhallitusta YMLA:n esitys ei sopinut, ja äänestyksen jälkeen kaupunginhallitus antoi valtuustolle esityksen suppeammasta ohjausryhmästä, jossa edustaja olisi vain neljästä suurimmasta puolueesta sekä liikunnan, maankäytön asiantuntija sekä tekninen johtaja. Perusteluna suppeammalle ohjausryhmälle esitettiin muun muassa, että mitä isompi ryhmä sitä haastavampaa ja hitaampaa työskentely on.³¹² Ohjaustyöryhmäasia käsiteltiin TEKLA:ssa, kaupunginhallituksessa, ja lopuksi kaupunginvaltuustossa kesäkuussa 2016, jolloin kahden vastaesityksen ja kahden äänestyksen jälkeen kaupunginhallituksen esitys tuli hyväksytyksi.³¹³ Ohjausryhmästä katsottiin rajatun pois Harjun kentän madaltamista ja kunnantuvan siirtoa vastustavia tahoja, joten asiasta käytiin vilkasta mielipiteenvaihtoa paikallislehdissä sekä ennen että jälkeen valtuuston päätöksen.³¹⁴

Valtuuston hyväksymä ohjausryhmä aloitti toimintansa heti heinäkuussa. Asiantuntijoiksi tekninen johtaja oli kutsunut maisema-arkkitehdin ja liikunnan edustajan.³¹⁵ Perussuomalaiset pyysivät omaksi edustajakseen ohjausryhmään kunnantuvan työjaoksen puheenjohtajan, joka kertoi suostuneensa tehtävään toivoen asiallisen keskustelun kautta löydettävän mahdollisesti kaikkien osapuolten kannalta toimivia ratkaisuja harjuasiaan, mikä tavoite ei valitettavasti toteutunut.³¹⁶

³⁰⁹ KLA, kaupunginvaltuuston pöytäkirja 14.3.2016 § 15, liite 4.

³¹⁰ KLA, kaupunginhallituksen pöytäkirja 21.3.2016 § 70.

³¹¹ KLA, YMLA pöytäkirja 12.5.2016 § 52.

³¹² KLA, kaupunginhallituksen pöytäkirja 23.5.2016 § 125. Neljä suurinta puoluetta ovat Sosiaalidemokraatit, Vasemmistoliitto, Kokoomus ja Perussuomalaiset.

³¹³ KLA, TEKLA pöytäkirja 2.6.2016 § 66; kaupunginvaltuuston pöytäkirja 22.6.2016 § 35.

³¹⁴ Esim. *Karkkilainen* 1.6.- 6.7.2016.

³¹⁵ KaKo-jaos, Ohjausryhmän muistio 26.7.2016. Asiantuntijatahoina MA Arkkitehdit ja paikallinen Liikuntatyöryhmä.

³¹⁶ Harry Suntioisen suullinen tiedonanto 23.8.2018. Aitoa keskustelua tai neuvotteluja ei työjaoksen puheenjohtajan mukaan ohjausryhmässä käyty, vaan ennalta asetettuja lähtökohtia vietiin eteenpäin hinnalla millä hyvänsä, jopa vastoin fysiikan lakeja: ei haluttu huomioida, etteivät esitetyt toiminnot mahtuneet kentälle tai ettei kentän pinta-ala madaltamalla laajene. Kysymykseen kaupungin vaikeassa taloustilanteessa hankkeen kohtuuttomaksi paisuneesta kustannusarviosta yksi ohjausryhmäläisistä totesi vain, ettei tämä hanke ole rahasta kiinni. Puheenjohtaja korostaa työjaoksen jäsenten tekemän taustatyön olleen erittäin tärkeää hänen osallistumiselleen ohjausryhmän työhön. Ongelmallista oli, että tekninen johtaja kirjasi asiat ohjausryhmän sihteerinä muistioihin ja esitti ne lehdistöllekin omien tarkoituspärisensä mukaisesti. Ibid. Esimerkinä hän kertoo paikallislehden annettua haastattelua, jossa esitetty väite ohjausryhmän yksimielisyydestä Harjun kentän madaltamisen ja kunnantuvan siirtämisen suhteen poiki kotiseutuyhdistyksen taholta oikaisun (*Karkkilainen* 5.10.2016, 5; 12.10.2016, 4) ja edelleen vastineen (*Karkkilainen* 19.10.2016, 4).

Lehdistössä esiteltiin näyttävästi uutta ohjausryhmän hankesuunnitelmaa ja se esiteltiin myös yleisötilaisuudessa syyskuun lopulla (Kuva 25). Ohjausryhmän esitys oli kunnantuvan kannalta hälyttävä: kunnantuvan viereinen piha-alue oli madallettu ja siihen oli sijoitettu koripallokenttä, minkä lisäksi selostustekstissä todetaan, että koulun pihaa voidaan laajentaa vanhan talon paikalle.³¹⁷ Järjestetyn yleisötilaisuuden kyselyosuuden alkupuolta leimasivat eri tahoilta esitetyt toistuvat kysymykset ja vaateet Harjun kentän madaltamattomasta versiosta vaihtoehtona madalletulle versiolle, jota yleisötilaisuudessa kritisoiin voimakkaasti. Tilaisuuden vetäjänä toiminut ohjausryhmän puheenjohtaja ilmoitti lopulta, ettei näitä puheenvuoroja enää tarvita, vaan asia on ymmärretty ja madaltamaton vaihtoehto tullaan suunnittelemaan.³¹⁸

Yleisötilaisuudessa nousi esiin myös kysymys koululaajennustyömaan edelleen keskeneräisistä ja tukikankailla peitetyistä luiskista kunnantuvan ja kentän vieressä: teknisen johtajan mukaan kyseisiä alueita ei ollut voitu toteuttaa alkuperäisten pihasuunnitelmien mukaisesti; hän oli työmaakokouksessa alkukesällä 2015 tehnyt päätöksen koululaajennustyömaalla olleiden tukimuuritarvikkeiden palauttamisesta ja soveltuvien osin myös käytöstä muilla työmailla.³¹⁹ Tämän seurauksena koululaajennusprojekti jäi keskeneräiseksi eikä koululaajennustyömaan loppukatselmusta ole voitu suorittaa.³²⁰ Näitä teknisen johtajan mainitsemia alkuperäisiä ja toteuttamatta jääneitä pihasuunnitelmia eivät kolmannen sektorin edustajat useista kyselyistä huolimatta olleet saaneet nähtäväkseen, vastauksena kyselyihin saatettiin ilmoittaa, ettei niitä ole vielä tehty.³²¹ Yleisötilaisuuden jälkeen nämä keväällä 2014 päivätyt asiakirjat saatiin esille.³²² Edellä esitetystä käy ilmi, että tekninen johtaja on omalla päätöksellään jättänyt hyväksytyt pihasuunnitelmat toteuttamatta. Perusteluna toteuttamatta jättämiselle teknisen johtajan mukaan ”huhtikuussa 2015 virisi keskustelu ’vihreän talon’ kohtalosta”,³²³ mutta mitään käsittelyä päättävissä elimissä tai varsinaisia perusteita toteuttamatta jättämiselle ei ole löytynyt teknisen johtajan henkilökohtaisen näkemyksen tueksi. Ilman teknisen johtajan yksin tekemää päätöstä jättää suunnitelmat luiskien osalta toteuttamatta, piha-alueet olisi ilmeisesti laitettu kuntoon kesällä 2015 alkuperäisten suunnitelmien mukaisesti ja näin saatettu välttää vuosia kestänyt kiista.

³¹⁷ *Karkkilan Tienoo* 20.9.2016, 8–9; *Karkkilalainen* 28.9.2016, 3, 5.

³¹⁸ AV, muistiinpanot yleisötilaisuudesta 27.9.2016.

³¹⁹ AV, muistiinpanot yleisötilaisuudesta 27.9.2016; KaKo-jaos, Ahti Huhtaniskan sähköposti 26.3.2016.

³²⁰ KLA, Rakennuslupa 13-193-R Osittaiset katselmuspöytäkirjat 8.7.2015–28.7.2016.

³²¹ KaKo-jaos, Jukka Lehtisen sähköposti 18.2.2016; Hallintokantelu 29.2.2016, 2; Karkkilan kaupunginhallitukselle osoitettu kysely 26.9.2016; Harry Suntioisen suullinen tiedonanto 23.8.2018.

³²² Yleisötilaisuuden jälkeen Kunnantuvan työjaoksen puheenjohtaja pyysi saada ohjausryhmän jäsenenä kyseiset pihasuunnitelmat, jolloin tekninen johtaja lähetti ne sähköpostitse lokakuussa 2016. KaKo-jaos, Ahti Huhtaniskan sähköposti 20.10.2016 liitteet: Pihasuunnitelma 21.3.2014; Rakennepiirustus 7.4.2014.

³²³ KaKo-jaos, Ahti Huhtaniskan sähköposti 26.3.2016.

Harjun liikunta-alueen hankesuunnitelma laitettiin virallisesti nähtäville lokakuussa 2016. Nähtävillä olleesta hankesuunnitelmasta kunnantupa oli poistettu kokonaan ja sen piha-alueelle oli sijoitettu monitoimiareena (Kuva 26). Selostustekstissä todetaan aiempaan tapaan, että koulun pihaa voidaan laajentaa vanhan talon paikalle. Ohjausryhmän lähtökohtia selostavaa kohtaa oli täydennetty maininnalla hallinto-oikeuden syyskuisesta päätöksestä, joka pysyttää kunnantuvan suojelumerkinnän:

[...] Työryhmä asetti myös lähtökohdaksi Uudenmaan ELY-keskuksen vuodelta 2016 olevan poikkeamis päätöksen, jonka mukaan kaavassa suojeltu vanha kunnantalo voidaan purkaa ja siirtää johonkin sille osoitettavaan, parempaan paikkaan. Sen jälkeen Helsingin hallinto-oikeus on kumonnut ko. ELY-keskuksen päätöksen 28.9.2016. [...] ³²⁴

Maininta oikeuden päätöksestä hankesuunnitelmasta löytyy, mutta se ei ole tuonut kunnantuvan parempaa huomioimista suunnitelmien valmisteluun – päinvastoin syyskuun yleisötilaisuuden ja hallinto-oikeuden päätöksen jälkeen kunnantupa on kokonaan poistettu suunnitelmakuvista ja madalletulle kunnantuvan piha-alueelle on esitetty liikuntarakentamista. ³²⁵ Näin vaikka aiemmin oli lähtökohdaksi otettu, että kenttähanke ja kunnantupa käsitellään erillisinä hankkeina, ja vaikka hallinto-oikeus oli kumonnut ELY-keskuksen myöntämän poikkeamisen suojelusta ja siten vahvistanut kunnantuvan kaavallisen suojelun. Olli Mäenpää kirjoittaa *Hyvään hallintoon* -teoksessaan hallinto-oikeuden olevan oikeudenalan, jonka tehtäviin kuuluu määritellä hyvän hallinnon perusteita ja oikeusturvan takuita hallintoasioiden käsittelyssä. Edelleen hän toteaa, että oikeussäännöt, jotka perustavat yksilölle mahdollisuuden vaikuttaa viranomaisten toimintaan ja valvoa sitä, kuuluvat hallinto-oikeuden ydinalueelle. ³²⁶ Tämän pohjalta ei hyvää hallintotapaa kenttähankkeen ja kunnantuvan asiassa ollut noudatettu.

Ohjausryhmä pyysi hankesuunnitelmasta lausunnot Karkkilan kotiseutuyhdistykseltä ja luonnonsuojeluyhdistykseltä. Molemmissa lausunnoissa korostetaan harjumaiseman tärkeyttä ja edellytetään madaltamattoman vaihtoehdon suunnittelua yleisötilaisuudessa luvatus mukaisesti, myös hankkeen mahdollinen vaikutus kunnantupaan nostetaan esiin. ³²⁷

Harjun hankesuunnitelma eteni ohjausryhmän nähtävillä olleen esityksen mukaisena kaupunginhallitukseen, joka lähetti sen valtuuston hyväksyttäväksi esittäen myös moninkertaista

³²⁴ KLA, Nyhkälänharjun liikunta-alueen hankesuunnitelma 21.10.2016.

³²⁵ Tämä yllättävä muutos suunnitelmakuviiin on tehty teknisen johtajan toimeksiannosta/toimesta viikonlopun aikana ennen hankesuunnitelman laittamista virallisesti nähtäville. KaKo, Ahti Huhtaniskan sähköposti (pe) 14.10.2016 Nyhkälän harjun liikunta-alueen hankesuunnitelma liite, 16 (Kuva 25) vrt. Karkkilan kaupungin sähköisesti toimittama nähtävillä oleva Nyhkälän harjun liikunta-alueen hankesuunnitelma (ma) 17.10.2016 (Kuva 26).

³²⁶ Mäenpää 2011, 7.

³²⁷ KaLu, Lausunto 30.10.2016; KaKo, Lausunto 31.10.2016.

kustannusarviota vuotta aiempaan verrattuna.³²⁸ Harjun kenttähankkeen luottamuselinten käsittelyissä sekä kolmannen sektorin erinäisissä muutoksenhakuprosesseissa oli vaadittu esitettyjen vaihtoehtoisten suunnitelmien tutkimista ja valmistelua tasapuolisempaa päätöksentekoa varten, mutta näitä vaatimuksia ei ollut huomioitu. Kolmannen sektorin edustajien tekemällä hallintokantelulla ei ollut käytännön seuraamuksia, eikä esitettyjä vetoamuksia tai lausuntoja kunnantuvan säilyttämiseksi huomioitu asian valmistelussa kuten ei TEKLA:n pyytämää kunnantupaa koskevaa selvitystäkään. ELY-keskuksen poikkeamis päätös oli koko suunnittelun lähtökohdana, vaikkei se ollut missään vaiheessa saanut lainvoimaa ja hallinto-oikeus oli sen päätöksellään kumonnut. Tässä tilanteessa kunnantuvan työjaoksessa pohdittiin tilannetta, jolloin puheenjohtajan mukaan päädyttiin poliisille jätettävään tutkintapyyntöön, jossa pyydetäisiin tutkimaan Karkkilan viranhaltijoiden ja luottamushenkilöiden toiminnan lainmukaisuutta Harjun kentän ja kunnantuvan asiassa.³²⁹ Tutkintapyynnön ovat allekirjoittaneet kunnantuvan työjaoksen puheenjohtaja, Karkkilan kotiseutuyhdistys ja Karkkilan luonnonsuojeluyhdistys.³³⁰

Muutama päivä tämän jälkeen kaupunginvaltuuston kokouksessa budjettikäsittely aloitettiin poistamalla kaikki Harjun kentän madaltamiseen viittaavat termit budjetin esittely- ja määräraha-teksteistä, minkä jälkeen kaupunginvaltuusto äänestettyään asiasta hyväksyi talousarvion, johon sisältyi kaupunginhallituksen esitystä vastaavat määrärahat, mutta ei esityksen mukaisesti ”harjun kentän madaltamiseen” vaan ”harjun kentän kunnostukseen”.³³¹ Ilmeisesti poliisille jätetty tutkintapyyntö, jossa kyseenalaistettiin useiden viranhaltijoiden ja luottamushenkilöiden toiminta Harjun kentän ja entisen kunnantuvan asiassa sai valtuutetut tarkentamaan päätöksensä sanamuotoa. Tutkintapyynnön jälkeen tehtiin muutoksia myös harjun hankesuunnitelmaan (täydennetty hankesuunnitelma 18.1.2017): kunnantupa palautettiin suunnitelmakuviin, kunnantuvan piha-alue rajattiin selvitysalueeksi, monitoimiareena poistettiin piha-alueelta, ja siihen luonnosteltiin kulkuyhteys kunnantuvalla (Kuva 27). Lisäksi tuotiin valmisteluun pitkään vaadittu madaltamaton vaihtoehto harjun kentästä.³³²

³²⁸ KLA, kaupunginhallituksen pöytäkirja 14.11.2016 § 229, liite 32, 62; 28.11.2016 § 251, liite 36, 62. Kustannusarviona esitettiin vuoden 2016 talousarviossa 20 000 euroa ja taloussuunnitelmassa vuosille 2017 ja 2018 kummallekin 300 000 euroa ja vielä 200 000 euroa vuodelle 2019.

³²⁹ Harry Suntioisen suullinen tiedonanto 23.8.2018; KaKo-jaos, kokous 20.11.2016.

³³⁰ KaKo; KaLu, Tutkintapyyntö 9.12.2016. KaKo, Kotiseutuyhdistyksen hallituksen kokous 12.12.2016; 15.12.2016.

³³¹ KLA, kaupunginvaltuuston pöytäkirja 12.12.2016 § 85, liite 52, 62. Kaikkien madaltamiseen viittaavien termien läpikäyminen ja muuttaminen valtuuston kokouksessa herätti hämmästyksi kokousta seuranneessa yleisössä, mutta valtuustoryhmissä asiasta oli nähtävästi sovittu jo ennen kokousta, sillä asiasta ei noussut edes keskustelua (AV). Kaupunginhallitus hyväksyi 19.12.2016 § 274 kaupunginvaltuuston (Kuntalaki § 23, mom. 1; § 56, mom.1.) päätökset täytäntöönpanoa varten.

³³² KLA, Täydennetty hankesuunnitelma 18.1.2017. Tutkintapyyntöä ei mainita hankesuunnitelman yhteydessä, mutta esittelytekstiä oli muutettu muotoon: ”Aluksi työryhmä asetti myös lähtökohdaksi Uudenmaan ELY-keskuksen

Tammikuussa 2017 järjestyi myös kunnantuvan työjaoksen kaupunginjohtajalle ehdottama keskustelutilaisuus kunnantuvan tilanteesta, tilaisuudesta tehtiin myös muistio (LIITE 4).³³³ Viranhaltijat esittivät kunnantuvan siirtämistä ja kolmannen sektorin edustajat rakennuksen kunnostamista alkuperäisellä paikallaan. Yhtenä perusteena siirtämiselle mainittiin kunnantuvan pieneksi jäänyt piha-alue ja samaan aikaan Harjun kentän hankesuunnitelmissa kunnantuvan piha-alueita esitetään madallettavaksi, jolloin se pienenesi entisestään eli käytännössä tarkoituksellisesti tehtäisiin perusteluja suojelun purkamiseksi. Keskustelun aikana tekninen johtaja toisaalta esitti uuden tieyhteyden järjestyvän kentän itäreunan rinteiden kautta eteläiselle harjanteelle ja sen päällä kunnantuvalla. Kyseinen tieyhteys ei kuitenkaan esiinny hankesuunnitelmakuvissa eikä siitä ole mainintaa kustannusarvioissa.³³⁴ Keskustelutilaisuudessa ei yhteistä näkemystä löytynyt.

Harjun kentän hankesuunnitelma tuotiin jälleen alkuvuodesta 2017 lautakuntakäsittelyyn ja tällä kierroksella mukana oli kenttää madaltavan hankesuunnitelman (VE 5) rinnalle valmisteltu madaltamaton vaihtoehto (VE 0).³³⁵ KASLA ja VAPLA lähettivät asian uudelleen valmisteluun, jälkimmäinen edellyttäen kokouksessa esitellyn luonnosehdotuksenkin selvittämistä virkamiesvalmistelussa.³³⁶ TEKLA:ssa tehtiin niin ikään vastaehdotus lähettää asia uudelleen valmisteluun ja laatia liikunta-aktiivien ehdotuksen pohjalta kolmas vaihtoehto sekä tehdä tasapuolinen vertailu kaikkien vaihtoehtojen välillä. Äänestyksessä teknisen johtajan esittämä VE 5 tuli hyväksytyksi.³³⁷ Myös kaupunginhallitus hyväksyi äänestyksen jälkeen vaihtoehdon VE 5.³³⁸

Harjun kenttähankkeen luottamuselinten käsittelyissä sekä kolmannen sektorin erinäisissä muutoksenhakuprosesseissa oli toistuvasti vaadittu vaihtoehtojen suunnitelmien tutkimista sekä

---

vuodelta 2016 olevan poikkeamispäätöksen [...]. Sen jälkeen Helsingin hallinto-oikeus on kumonnut ko. ELY-keskuksen päätöksen 28.9.2016. Tämän ja yleisötilaisuudessa esitettyjen toiveiden vuoksi vuoden 2016 lopussa päätettiin laatia vielä VE 0, jossa kenttä jää nykyiselle korkeudelle, kaikki liikunta-alueen toiminnot pysyvät kaavan mukaisella alueella ja vanha kunnantalo säilyy entisellä paikallaan.” Suunnitelmakuvat päiväyksineen (Kuva 25 ja 26) kuitenkin osoittavat aivan toista yleisötilaisuuden ja hallinto-oikeuden päätöksen vaikutuksesta hankesuunnitelmaan.

³³³ KaKo-jaos, Muistio 18.1.2017.

³³⁴ Teknisen johtajan tarkennettua tapaamisessa, ettei tarkoitus ole rakentaa ajotietä, vaan ”se muotoutuu itsestään” kentän madaltamisen yhteydessä, vaikutti ilmeiseltä, ettei ko. tieyhteyttä suunnitelmiin ollut tarkoitusta tehdä.

³³⁵ KLA, TEKLA pöytäkirja 9.2.2017 § 15, liite 1. Molempien vaihtoehtojen esittelyteksteissä todetaan kaavan mukaisen kenttälueen olevan niin ahdas, ettei kaikkia haluttuja toimintoja sille ole mahdollista sijoittaa. VE 5 vaihtoehdossa suunnitelma ylittää useissa kohdin asemakaavarajat, esittelytekstissä mainittujen poikkeamisten lisäksi VE 5 ylittää asemakaavarajat myös kentän pohjois- ja itäreunalla kuten poikkileikkauskuvat osoittavat. Ibid. liite 1, 16–17.

³³⁶ KLA, KASLA pöytäkirja 17.1.2017 § 7; VAPLA pöytäkirja 30.1.2017 § 9.

³³⁷ KLA, TEKLA pöytäkirja 9.2.2017 § 15. Valtuuston iltakoulussa 7.2. oli esitelty liikunta-aktiivien luonnosehdotus madaltamattomaksi kolmanneksi vaihtoehdoksi, jonka osa valtuutetuista totesi huokeammaksi ja toimivammaksi teknisen toimen valmistelemaan VE 0 verrattuna. VE 0 vaihtoehtoon on alkuperäisiin pihasuunnitelmiin verrattuna esim. lisätty tukimuurirakenteita, eikä valtion avustusta huomioitu kustannusarviossa esteettömyysvaatimuksiin vedoten, mikä nostaa kustannuksia. Ibid., liite 1, 20. Hyväksytty VE 5 oli kustannuksiltaan 1 215 000 euroa.

³³⁸ KLA, kaupunginhallituksen pöytäkirja 13.2.2017 § 44.

tasapuolisempaa asioiden valmistelua päätöksentekoa varten. Vaikka mukaan oli vihdoin tuotu madaltamaton vaihtoehto VE 0, tämä oli toteutettu tarkoitushakuisesti ja kalliisti niin, ettei se ollut kenenkään hyväksyttävissä. Vallankäytön diskurssia analysoidessaan Kivilaakso kirjoittaa Puu-Käpylän suojelukiistassa peräänkuulutetun puolueetonta arviointia korjausmahdollisuuksista ja -kustannuksista, sillä oli yleisesti tiedossa, että puutalojen tulevaisuuteen liittynyt argumentointi ei perustunut riittävään tietoon, vaan yhtäältä oletuksiin ja toisaalta tiettyjen rajattujen intressien ajamiseen.³³⁹ Samoin voi todeta sekä harjun kenttähankkeeseen että kunnantupaan liittyvästä argumentoinnista, joka juontaa pitkälti asioiden virkamiesvalmistelusta ja -esittelystä.

Tyytymättömyydestä virkamiesvalmisteluun kertovat myös jatkuvat äänestykset ja päätöksistä jätetyt eriävät mielipiteet luottamuselinten käsittelyissä. Sama on havaittavissa tämän hankkeen käsittelyssä jatkossakin.

Nyhkälän Harjun kentän hankesuunnitelma VE 5 tuotiin kaupunginvaltuuston hyväksyttäväksi helmikuussa 2017. Paikallislehtikirjoittelu oli runsasta.³⁴⁰ Karkkilan luonnonsuojeluyhdistyksen aloitteesta valtuustosalin sisäänkäynnin edessä järjestettiin hiljainen mielenosoitus Harjun kentän säilyttämisen puolesta, tapahtuma keräsi liki sata osallistujaa erilaisilta tahoilta. Mielenosoitukseen osallistuneiden plakaateista saattoi lukea esimerkiksi: *Näpit irti harjusta* tai *Harjuja ei enää valmisteta*. Valtuustosalin ovelle tilatut turvamiehet estivät plakaattien viemisen valtuustosaliin, mutta muutoin valtuuston kokousta seurasi suuri määrä asiasta kiinnostuneita.³⁴¹ Asiaan saattoi vaikuttaa myös kevään kunnallisvaalien läheisyys. Valtuuston kokouksessa ohjausryhmän puheenjohtajana toiminut valtuutettu hieman yllättäen ehdotti, että hankesuunnitelma palautetaan jatkovalmisteluun ja nimetään kuusijäseninen valtuutetuista koostuva ohjausryhmä valmistelemaan asia. Uudella ohjausryhmällä olisi kaksi viikkoa aikaa esityksen tekemiseen, jonka jälkeen kutsuttaisiin koolle ylimääräinen valtuuston istunto maaliskuun lopulla päättämään asiasta. Valtuutetun ehdotus hyväksyttiin.³⁴² Perusteluna ehdotukselleen valtuutettu sanoi, että hankkeen taakse oli saatava suurempi kannatus ja loputkin puolueet haluttiin mukaan ohjausryhmään, jotta määräänemmistö olisi riittävä.³⁴³

³³⁹ Kivilaakso 2017, 145.

³⁴⁰ Esim. *Karkkilan Tienoo* 23.2.2017, 4–5.

³⁴¹ *Karkkilan Tienoo* 2.3.2017; Merja Jylhänkankaan suullinen tiedonanto 15.9.2018. Tämä oli ilmeisesti ensimmäinen kerta kun Karkkilan valtuustosalin ovella vartioivat turvamiehet.

³⁴² KLA, kaupunginvaltuuston pöytäkirja 27.2.2017 § 6. Valtuusto myös nimesi uuden kuuden hengen ohjausryhmän valtuutettujen keskuudesta.

³⁴³ Juha Jumiskon suullinen tiedonanto 4.9.2018. Samainen valtuutettu/kaupunginhallituksen jäsen/ohjausryhmän puheenjohtaja oli aiemmin kannattanut supistettua ohjausryhmää vastoin YMLA:n esitystä laajemmasta ohjausryhmästä. Kaupunginhallituksen pöytäkirja 23.5.2016 § 125.

Uuden ohjausryhmän Harjun kentän hankesuunnitelma tuli TEKLA:an hieman uusittuna vaihtoehtona VE 6.³⁴⁴ Suurimpina muutoksina aiempaan kentän korkeutta madalletaan tässä vaihtoehdossa neljän metrin sijaan kolme ja puoli metriä, ja liikunta-aluetta hallitsee jääkiekkokaukalon ohella kaiken kattava tekonurminen jalkapallokenttä, mikä poikkeaa aiemmasta monipuolisesta liikuntapuisto-ideoinnista ja koulun johtokunnan tai kenttää käyttävien opettajien esittämistä näkemyksistä erilaisia liikuntalajeja mahdollistavasta kentästä.³⁴⁵ Kentän madaltamisesta ja kunnostuksesta valtuustoaloitteen tehneen valtuutetun mukaan alkuperäisenä ajatuksena oli aiemman kaltainen sorapintainen kenttä, joka mahdollistaisi alueen monipuolisen käytön, ja madallettaisiin siten, että Helsingintien reuna säilyisi nykyisellä tasolla, jolloin alue kytkeytyisi paremmin kaupunkikuvaan ja parantaisi kentän käytettävyyttä. Suuren, alueen kokoon nähden ylisuuren, jalkapallokentän ilmaantuminen suunnitelmiin on hänen mukaansa lähinnä yhden valtuutetun näkemys, joka nousi suunnitelmiin laajennetun ohjausryhmän myötä.³⁴⁶ Poliittisessa päätöksenteossa yhdenkin päättäjän vaikutus voi olla ratkaiseva, jos tarvittavan määränemmistön suhteen muodostuu vaa'ankieliasema. Tällöin yksittäisen luottamushenkilön/päättäjän näkemys näyttää voivan ohittaa muut kriteerit, kuten tässä tapauksessa esimerkiksi koulun tarpeet.

Ensimmäisen ohjausryhmän puheenjohtajan henkilökohtainen näkemys on, että kunnantupa on väärässä paikassa. Hänen mukaansa hyväksytyssä VE 6 vaihtoehdossa entinen kunnantupa ja sen piha-alue on merkitty selvitysalueeksi, koska hallinto-oikeus oli päätöksellään 2016 pysyttänyt rakennuksen suojelun.³⁴⁷ Näin on saatettu luottamushenkilöille asia esittää, mutta käytännössä tämä käänne tapahtui vasta tutkintapyynnön jälkeen kuten suunnitelmakuvat osoittavat (Kuva 25–27). Suunnitelmissa on edelleen kuitenkin selkeä ristiriita: suunnitelmakuvissa selvitysalueeksi merkittyä kunnantuvan piha-aluetta esitetään madallettavaksi yli kaksi metriä niin että kunnantuvan piha-alue pienenisi entisestään, eikä sinne enää olisi aiempaa kulkuyhteyttä, vaikka esittelyteksteissä vakuutetaan, ettei kenttähanke vaikuta kunnantupaan ja sen käyttöön jatkossa.

Hankesuunnitelma esiteltiin vilkasta keskustelua herättäneessä yleisötilaisuudessa, jossa asukkaat saivat esittää mielipiteensä vain paria päivää ennen lautakuntakäsittelyä.³⁴⁸ Asiakirjoihin saatiin merkintä, että asukkaita on kuultu, mutta eivät tämän kaltaiset kuulemiset tarjoa mitään todellisia vaikutusmahdollisuuksia. Mäenpää tarkentaa, että kuuleminen on ”toimitettava hyvissä ajoin ennen asian ratkaisua ja niin, että asianosainen pystyy toteuttamaan oikeutensa tulla kuulluksi ja että

³⁴⁴ KLA, TEKLA pöytäkirja 23.3.2017 § 27.

³⁴⁵ KLA, TEKLA pöytäkirja 23.3.2017 § 27, liite 1; AV, opettaja Aarni Leppälän sähköposti 1.7.2017.

³⁴⁶ Timo Paleniuksen suullinen tiedonanto 3.1.2018.

³⁴⁷ Juha Jumiskon suullinen tiedonanto 4.9.2018.

³⁴⁸ *Karkkilalainen* 22.3.2017; *Karkkilan Tienoo* 23.3.2017. Yleisötilaisuus pidettiin 20.3. ja hankkeesta päätettiin 23.3.

asianosaisten esittämällä näkökohdilla on reaaliset mahdollisuudet tulla huomioon otetuiksi päätöksiä tehdessä”.³⁴⁹ Esityslistat TEKLA:n päätöksentekijöille oli toimitettu jo ennen yleisötilaisuutta, joten kuuleminen jäi pelkäksi muodollisuudeksi ilman käytännön merkitystä.

Hankesuunnitelma VE 6 hyväksyttiin TEKLA:ssa, kaupunginhallituksessa ja maaliskuun ylimääräisessä valtuustossa vastaesitysten, äänestysten ja eriävien mielipiteiden saattelemana.³⁵⁰ Valtuuston kokouksen alussa Harjun kentän madaltamista vastustavat yksityishenkilöt ja kolmannen sektorin toimijat luovuttivat valtuutetuille vetoomukseen, jossa allekirjoittaneet totesivat, että harju kuuluu kaikille ja esittivät, ettei Harjun kenttää tule madaltaa, vaan kenttä tulee kunnostaa pienin kustannuksin koululaisten käyttöön. Vetoomuksen oli allekirjoittanut yli 1700 karkkilalaista.³⁵¹ Valtuustokäsittelyssä hyväksyttiin äänestyksen jälkeen esitys, jonka mukaan hankkeen aloitusluvasta päättää kaupunginhallituksen sijasta kaupunginvaltuusto.³⁵²

Kaupunginvaltuuston päätöksestä hyväksyä harjun hankesuunnitelma VE 6 tehtiin kaksi kunnallisvalitusta Helsingin hallinto-oikeuteen.³⁵³ Karkkilan kotiseutuyhdistys ja luonnonsuojeluyhdistys hakivat muutosta päätökseen, koska se on ristiriidassa voimassa olevan asemakaavan kanssa, se on tehty virheellisessä järjestyksessä, esitettyssä ehdotuksessa ei ole tehty riittäviä selvityksiä ja koska päätös on tehty virheellisen ja puutteellisen esittelyaineiston perusteella ja lisäksi päätös on kirjattu virheellisesti kokouspöytäkirjaan. Valituksessa hankkeelle haettiin myös välitöntä toimeenpanokieltoa (LIITE 5).³⁵⁴ Yksityishenkilön jättämässä kunnallisvalituksessa vaaditaan päätöksen kumoamista muun muassa puutteellisten selvitysten ja virheellisen järjestyksen sekä kunnallislain ja julkisuuslain vastaisuuden vuoksi, ja valituksessa myös katsotaan teknisen

³⁴⁹ Mäenpää 2011, 146.

³⁵⁰ KLA, TEKLA pöytäkirja 23.3.2017 § 27; Karkkilan kaupunginhallituksen pöytäkirja 27.3.2017 § 83; Karkkilan kaupunginvaltuuston pöytäkirja 30.3.2017 § 24. Ehdoksi hankkeen toteutukselle kirjattiin, että hankkeelle saadaan noin 35 % kokonaiskustannuksista valtionavustusta.

³⁵¹ KLA, Diaarinro 165/ 10.03.01/2016, Nyhkälänharjun liikunta-alueen kehittäminen, kansalaisadressi; Merja Jylhänkankaan suullinen tiedonanto 15.9.2018, jossa hän täsmensi, että noin 13 %:lla vetoomuksen allekirjoittaneista tämän hetkinen kotipaikka on muualla, mutta he ovat enimmäkseen entisiä karkkilalaisia, jotka aktiivisesti seuraavat entisen kotipaikkakuntansa asioita. Täsmennys liittyy vetoomuksesta esitettyyn kritiikkiin, etteivät kaikki allekirjoittaneet asu Karkkilassa. Vetoomuksen allekirjoittaneita oli yhteensä 1728, vertailukohtaksi käy Karkkilan kunnallisvaaleissa 2017 äänestäneitten määrä 4052 henkilöä (LIITE 7, kohta 2).

³⁵² KLA, Karkkilan kaupunginvaltuuston pöytäkirja 30.3.2017 § 24. Harjun hankesuunnitelman vaikutus kunnantuvan tilanteeseen nousi myös esiin valtuustokäsittelyssä, jolloin tekninen johtaja totesi, että uudessa VE 6 vaihtoehdossa kunnantupa sijoittuu nykyiselle paikalleen. Valtuuston puheenjohtaja katkaisi tämän jälkeen keskustelun aiheesta todeten, ettei keskustelu kunnantupa-asiasta liity käsiteltävään harjun hankesuunnitelmaan. *Karkkilalainen* 5.4.2017.

³⁵³ Maallikon kannalta on mielenkiintoista, että lain näkökulmasta valitusten tekeminen hallinto-oikeuteen on sekoin vain yksi osallistumistapa, kuten ympäristöministeriön MRL:n toimivuutta käsittelevässä arvioinnissa listataan. Maankäyttö- ja rakennuslain toimivuus 2005, 103.

³⁵⁴ KaLu, Kunnallisvalitus 3.5.2017; KaKo, Kunnallisvalitus 4.5.2017. Virheellisellä pöytäkirjamerkillä viitataan valtuuston äänestyspäätökseen, jonka mukaan aloitusluvan hankkeelle myöntää kaupunginvaltuusto, mutta pöytäkirjaan aloitusluvan antajaksi on kuitenkin kirjattu kaupunginhallitus.

johtajan ylittäneen toimivaltuutensa; esitettyjen väitteiden tueksi esitetään sekä lainkohtia että useita havainnollistavia esimerkkejä ja vaaditaan hankkeelle toimeenpanokieltoa.³⁵⁵

Toukokuussa 2017 harjun hankesuunnitelman toteutuspiirustukset ja hankkeen I vaiheen kustannusarvio hyväksyttiin TEKLA:ssa, kaupunginhallituksessa ja valtuustossa, asian käsittelyt sisälsivät vaihtoehtoisia esityksiä, äänestyksiä ja niistä jätettiin eriäviä mielipiteitä. Hankkeen esittelytekstissä todetaan: ”Kentän naapurustossa olevan suojellun Pyhäjärven kunnantuvan rakennuksen mahdollinen myöhempi käyttö ei esty saatikka vaikeudu tämän rakennushankkeen toteutumisen myötä”.³⁵⁶ Näin vaikka käytännössä toteutuspiirustuksissa kunnantuvan piha-aluetta madallettaisiin yli kaksi metriä, jolloin muun muassa (esteetön) kulku kunnantuvalla vaarantuisi.

Suomen Kulttuurirahaston Uudenmaan rahasto myönsi keväällä Karkkilan kotiseutuyhdistykselle hakemuksen perusteella 4000 euron apurahan vanhan kunnantuvan entistämistyön suunnitteluun. Tuolloin 2017 apurahaa sai reilu kuusi prosenttia hakijoista ja näistä arkkitehtuurikohteita oli kaksi.³⁵⁷ Kulttuurirahaston kunnantuvalla myöntämä apuraha vahvistaa näkemystä kulttuurihistoriallisesti arvokkaasta rakennuksesta ja tuo esiin kunnantuvan merkittävyyttä suojeltuna arkkitehtuurikohteena myös paikallishistoriaa laajemmassa kontekstissa.

Kun tieto apurahasta tuli Karkkilan kaupungin teknisen johtajan tietoon, oli hän ottanut yhteyttä Uudenmaan kulttuurirahastoon ja ihmetellyt, miten on voitu antaa apuraha kaupungin omistaman rakennuksen korjaustöiden suunnitteluun. Hän oli todennut, että lautakunnan päätös koskien mahdollisuutta ulkopuolisen rahoituksen hankkimiseen oli kulunut umpeen jo vuoden 2015 lopussa, minkä jälkeen alue on kaavoitettu muihin tarkoituksiin. Nämä seikat ilmenevät kulttuurirahastosta lähetetyssä viestissä, jossa myös ilmoitetaan, että mikäli rahastolle ei toimiteta tyydyttävää selvitystä/valtakirjaa Karkkilan kaupungilta, myönnetty apuraha joudutaan valitettavasti perumaan.³⁵⁸ Asia on erityisen valitettava etenkin, kun teknisen johtajan väittämät umpeen kuluneesta rahoituksen hankkimisajasta tai kunnantuvan alueen kaavoittamisesta muihin tarkoituksiin eivät pidä paikkaansa, kuten aiemmin esitetystä voi todeta. Ja samaan aikaan tekninen johtaja toteaa toukokuuisessa harjun hankesuunnitelman esittelytekstissään: ”Kentän naapurustossa olevan suojellun Pyhäjärven kunnantuvan rakennuksen mahdollinen myöhempi käyttö ei esty

³⁵⁵ KLA, Aarni Leppälän kunnallisvalitus 7.5.2017.

³⁵⁶ KLA, TEKLA pöytäkirja 4.5.2017 § 42; Kaupunginhallituksen pöytäkirja 8.5.2017 § 103; Kaupunginvaltuuston pöytäkirja 8.5.2017 § 37. Hankkeen I vaiheen kustannusarvio oli 512 000 euroa vuodelle 2017 ja päätös sisälsi valtuuston aiemman ehdon valtiovavun saamisesta.

³⁵⁷ KaKo, Uudenmaan kulttuurirahasto/apurahapäätös 11.4.2017 (päätös julkinen 12.5.2017); *Karkkilan Kotiseutulehti* 2017 n:o 37, 45; Pekka Wikbergin suullinen tiedonanto 31.8.2017.

³⁵⁸ KaKo, Uudenmaan kulttuurirahastosta Leena Tammivuoren sähköposti 30.5.2017.

saatikka vaikeudu tämän rakennushankkeen toteutumisen myötä.”³⁵⁹ Aivan samoin sanoin hän vakuutti toukokuisessa paikallislehden haastattelussa, joka oli otsikoitu: *Harjun kenttä madalletaan – vanha kunnantupa säilyy paikallaan.*³⁶⁰ Ristiriita teknisen johtajan esittelytekstien/haastattelujen ja kunnantupaan liittyvien muiden toimien välillä käy yhä ilmeisemmäksi, eikä voi välttyä vaikutelmalta, että tarkoituksena olisi saada kunnantuvan säilyttämistä puoltavia tahoja puoltamaan hankesuunnitelmaa harhaanjohtavalla tiedottamisella.

Kesäkuussa 2017 TEKLA hyväksyi, jälleen vastaehdotuksen ja äänestyksen jälkeen, harjun hankesuunnitelman ja sen urakkatarjousten valinnan, joka delegoitiin tekniselle johtajalle.³⁶¹ Kaupunginhallitus lähetti asian valtuuston hyväksyttäväksi.³⁶²

Karkkilan kaupunki antoi lausunnon Helsingin hallinto-oikeudelle maaliskuun 2017 valtuuston päätöksestä tehdyistä kunnallisvalituksista. Lausunnossaan kaupunki kumoaa esitettyjä väitteitä ja esittää perusteluja toiminnalleen. Suojellun Pyhäjärven kunnantuvan osalta todetaan, että rakennuksen mahdollinen myöhempi käyttö on huomioitu hanke- ja toteutussuunnittelussa (pääpiirustukset) eikä sen käyttö esty saatikka vaikeudu liikuntapaikkahankkeen toteutuksen myötä vaan kulkuyhteys kunnantuvalla paranee. Valtuutetun hyväksytyn ehdotuksen (hankkeen aloitusluvasta päättää valtuusto) virheellisestä pöytäkirjamerkinnästä todetaan, että valtuuston kokouksen nauhoituksesta poikkeavaan muotoiluun päädyttiin, jotta toteutussuunnitelmat tuotaisiin valtuustoon.³⁶³

Vastaselityksessään Karkkilan kotiseutuyhdistys ja luonnonsuojeluyhdistys tuovat esiin puutteita ja virheellisyyksiä kaupungin edellä mainitussa lausunnossa. Esimerkiksi lausunnon mukaan esteettömyysvaatimukset toteutetaan ”niiltä osin kuin kuljetaan rakennettavan liikuntapaikan pallokentälle”, esteetöntä kulkua Pyhäjärven entiselle kunnantuvalla (selvitysalue) ei hankesuunnitelman piirustuksissa sen sijaan ole esitetty. Koska kaupunginhallitus päätti kesäkuun kokouksessaan, että valtuusto päättää hankkeen aloitusluvasta, yhdistykset eivät enää hakeneet toimeenpanokieltoa.³⁶⁴

³⁵⁹ KLA, TEKLA pöytäkirja 4.5.2017 § 42.

³⁶⁰ *Karkkilan Tienoo* 9.5.2017, 7.

³⁶¹ KLA, TEKLA pöytäkirja 1.6.2017 § 53. Vastaehdotuksessa esitettiin asian laittamista uudelleen valtuuston hyväksyttäväksi, koska myönnetty valtionapu oli jäänyt pienemmäksi kuin valtuuston päätöksessä edellytettiin.

³⁶² KLA, kaupunginhallituksen pöytäkirja 5.6.2017 § 154. Aloitusluvasta päättäminen siirrettiin kaupunginhallitukselta valtuustolle kaupunginjohtajan muutettua esitystään.

³⁶³ KLA, Diaarinro 165/10/03/01/2016. Perustelu pöytäkirjamerkinnästä ihmettyttää, mutten tässä asiaa käsittele.

³⁶⁴ KaKo, KaLu, Vastaselitys 18.7.2017. Kaupungin lausunnossa todetaan: ”Kulkuyhteys puhutulle sr-2 merkitylle kunnantuvalla paranee, kun liikuntapaikan rakentamistyön yhteydessä varmistetaan, että po. yhteyden maksimi jyrkkyys on 5 %, mikä täyttää esteettömyysvaatimukset niiltä osin kuin kuljetaan rakennettavan lähiliikuntapaikan pallokentälle.” Vastineen liitteenä oli maaliskuun valtuuston pöytäkirjan tarkastajana toimineen valtuutetun vaatimus,

Helsingin hallinto-oikeus antoi harjun hankesuunnitelman kunnallisvalituksesta välipäätöksen, jossa se hylkäsi täytäntöönpanon keskeyttämistä koskevan vaatimuksen:

Kuntalain (365/1995) 98 §:n mukaan päätös voidaan panna täytäntöön ennen kuin se on saanut lainvoiman. Täytäntöönpanoon ei kuitenkaan saa ryhtyä, jos oikaisuvaatimus tai valitus käy täytäntöönpanon johdosta hyödyttömäksi. Täytäntöönpanon keskeyttämiseen ei ole ilmennyt aiheutta. Hallinto-oikeus antaa päätöksen valitusasiassa myöhemmin.³⁶⁵

Tämä välipäätös käy esimerkistä maallikon kohtaamasta vaikeudesta lakitekstin tulkinnassa: yhtäältä vaatimus täytäntöönpanon keskeyttämisestä hylätään, koska siihen ei hallinto-oikeuden mukaan ilmennyt aiheutta, mutta toisaalta päätöksessä todetaan, ettei täytäntöönpanoon saa ryhtyä, jos tehty valitus sen vuoksi käy hyödyttömäksi. Ymmärtääkseni kentän madaltamisesta valittaminen kävisi hyödyttömäksi, jos madaltaminen jo on tehty, mutta asian käsittelyn alkaessa kaupunginvaltuustossa kaupunginjohtaja selvitti alkupuheenvuorossaan, että hallinto-oikeuden välipäätös mahdollistaa töiden aloittamisen valituksista huolimatta.³⁶⁶

Harjun hankesuunnitelma ja sen urakkatarjousasia tuli kesäkuussa keväällä 2017 pidettyjen vaalien jälkeen kokoontuvan uuden kaupunginvaltuuston käsittelyyn. Harjun tilanne ja tulevaisuus oli ollut yksi paikkakunnan vaaliteemoista, ja monet valtuustoehdokkaat olivat tuoneet esiin kantansa Harjun kentän madaltamiseen haastatteluissa, vaaliteisteissä ja -mainoksissa.³⁶⁷ Valtuustoon ja kaupunginhallitukseen valittu ehdokas kertoo, että harjuasia nousi keskeiseksi vaaliteemaksi. Asia kiinnosti kuntalaisia ja he halusivat tietää sekä ehdokkaan kannan asiaan että perustelut.³⁶⁸ Harjun hankesuunnitelman valtuustokäsittelyssä vaalien vaikutus nousi selkeästi esiin, kun valtuusto hylkäsi äänestyksessä kaupunginhallituksen esityksen ja hyväksyi uuden valtuutetun tekemän vastaesityksen. Vastaesityksen mukaisesti valtuusto päätti palauttaa asian uudelleen valmisteltavaksi annettujen linjausten mukaisesti.³⁶⁹ Kaupunkilaisten tuore äänestystulos kunnallisvaaleissa vaikutti siten konkreettisesti kaupunginvaltuuston harjun liikunta-alueesta tekemään päätökseen: valtuusto palautti asian takaisin valmisteltavaksi siten, ettei Harjun kenttää

---

että virheellinen pöytäkirjamerkintä hankeen aloitusluvan päättäjistä tulee oikaista kokouksen kulun mukaiseksi. Ibid., liite Karkkilan kaupunginvaltuuston virheellinen pöytäkirja ja sen oikaisu 5.6.2017.

³⁶⁵ KLA, Helsingin hallinto-oikeuden välipäätös 16.6.2017. Mäenpää kirjoittaa, että kunnan toimielimen päätös voidaan panna täytäntöön jo ennen kuin se on saanut lainvoiman, mutta "[k]unnallisen päätöksen täytäntöönpanoon ei kuitenkaan saa ryhtyä, jos oikaisuvaatimuksen tai kunnallisvalituksen tekeminen käy täytäntöönpanon vuoksi hyödyttömäksi". Mäenpää 2011, 233.

³⁶⁶ AV, muistiinpanot kaupunginvaltuuston kokouksesta 19.6.2017.

³⁶⁷ Esimerkiksi *Karkkilainen* 29.3.2017.

³⁶⁸ Jarkko Ilosen suullinen tiedonanto 24.9.2018.

³⁶⁹ KLA, Karkkilan kaupunginvaltuuston pöytäkirja 19.6.2017 § 70. Valtuusto linjasi jatkovalmistelua varten: lähiliikunta-alueen toteutus tehdään kahdessa vaiheessa, rakennushankkeen kokonaiskustannus on enintään 550 000 euroa ja lähiliikunta-alueen kenttä tehdään pääsääntöisesti nykyisen palloilukentän tasolle.

madallettaisi, kokonaiskustannukset olisivat aiempaa esitystä noin puolta pienemmät ja kentän kunnostus toteutettaisiin nopeammassa aikataulussa. Tästä päätöksestä ei valitettu, joten se sai lainvoiman heinäkuussa 2017 – mitään toimenpiteitä tämän valtuuston päätöksen eteenpäin viemiseksi ei teknisessä toimessa kuitenkaan tehty.³⁷⁰

Asiaa käsiteltiin kaupunginhallituksessa elokuun puolivälissä, jolloin osa hallituksen jäsenistä halusi, että uudelleen valmistelussa tulee säilyttää kaikki kentälle jo aiemmin hyväksytyt toiminnot vähintään toteutuspiirustuksissa esitetyssä koossa ja huomioida, etteivät tehtävät muutokset vaaranna esteetöntä pääsyä ja valtionavun saamista. Lisäksi aloitusluvan myöntäminen siirrettiin kaupunginhallitukselle. Tämä vastaesitys hyväksyttiin äänestyksen jälkeen, mutta asiasta jätettiin eriävä mielipide; kaupunginhallituksen päätöksen katsottiin olevan ristiriidassa valtuuston päätöksen kanssa, koska suunnitelmia on mahdotonta toteuttaa valtuuston myöntämien määrärahojen puitteissa. Lisäksi aiemmin esitetyt toiminnot eivät asemakaavan mukaan mahdu kentälle ja aloitusluvan antajan tuli olla kaupunginvaltuusto.³⁷¹ Karkkilan luonnonsuojeluyhdistys ja kotiseutuyhdistys tekivät kaupunginhallituksen päätöksestä myös oikaisuvaatimuksen.³⁷² Kaupunginvaltuusto on kaupungin ylin päättävä elin, mutta kaupunginhallitus katsoi, että sillä on oikeus tulkita valtuuston päätöksiä, ja päätöksen puolesta äänestänyt kaupunginhallituksen jäsen korostaa, ettei päätöksessä mainita mitään madaltamisesta.³⁷³ Tilanne oli ongelmallinen osin siksi, että valtuustossa voimasuhteet olivat erilaiset kuin TEKLA:ssa ja kaupunginhallituksessa.³⁷⁴

Loppukesästä 2017 valtuustoryhmien puheenjohtajat kokoontuivat neuvottelemaan harjuhankkeesta. Neuvottelusta tehdyn muistion lopputulemana todettiin, että 2,5–3 metrin madaltamista kannattaisi suurin osa valtuustoryhmistä vihreiden nyt suostuessa, kuten heidän puheenjohtajansa neuvottelussa esitti (LIITE 6).³⁷⁵ Ensin TEKLA:n ja sitten kaupunginhallituksen kokouksessa käsiteltiin ja hyväksyttiin vastaesitysten ja äänestysten jälkeen teknisen johtajan

³⁷⁰ Vastaesityksen tehnyt valtuutettu kertoi heti heinäkuussa teknisen johtajan kanssa pidetystä keskustelusta, johon hänkin osallistui vaalien jälkeen valitun kaupunginhallituksen puheenjohtajan ja TEKLA:n puheenjohtajan kanssa. Luottamushenkilöt joutuivat sittemmin toteamaan, ettei tekninen toimi ollut ryhtynyt edellytettyihin toimenpiteisiin valtuuston päätöksen toteuttamiseksi. Jarkko Ilosen suullinen tiedonanto 24.9.2018.

³⁷¹ KLA, Karkkilan kaupunginhallituksen pöytäkirja 14.8.2017 § 166. Päätöksessä on lisäys, ettei vanhan kunnantalon aluetta huomioida valmistelussa, vaan se säilyy selvitysalueena. Ibid.; Jarkko Ilosen suullinen tiedonanto 24.9.2018.

³⁷² KaKo ja KaLu, Oikaisuvaatimus 31.8.2017.

³⁷³ Juha Jumiskon suullinen tiedonanto 3.9.2018.

³⁷⁴ Jarkko Ilosen suullinen tiedonanto 24.9.2018.

³⁷⁵ KLA, TEKLA 31.8.2017 § 85, Muistio, Valtuustoryhmien neuvottelu Nyhkälänharjun lähiliikunta-alueen hankkeen etenemisestä 28.8.2017. Vihreiden valtuustoryhmän puheenjohtaja toimi asiassa vastoin Vihreiden paikallisyhdistyksen julkistettua päätöstä. Muistiossa kunnantuvan vuokrausta järjestöille esittänyt valtuustoryhmän puheenjohtaja tarkensi esittäneensä kunnantuvan lahjoittamista ja tontin vuokraamista järjestöille. Tällä hän etsi ratkaisua, jolla kenttähanketta saataisiin vietyä eteenpäin, mutta kannat olivat jo niin lukkiutuneet, ettei esitykselle löytynyt kannatusta. Timo Paleniuksen suullinen tiedonanto 3.11.2018.

esittelemä harjun hankesuunnitelmaa VE 6, johon oli esittelyn mukaan I-vaiheen osalta tehty vain merkityksettömiä muutoksia kesäkuiseen esitykseen verrattuna; päätöksestä jätettiin eriäviä mielipiteitä.³⁷⁶ Kaupunginhallituksen puheenjohtajan mukaan vaalien jälkeinen valtuuston voimasuhteiden muutos ei vaikuttanut virkamiesvalmisteluun. Hän korostaa, että luottamushenkilöiden tulisi voida luottaa virkamiesvalmisteluun, mutta luottamus hyvään valmisteluun hiipui kun kävi ilmeiseksi, ettei lain edellyttämää hyvää hallintotapaa noudatettu.³⁷⁷

Maaliskuun 2017 kaupunginvaltuuston päätöksestä tehdyssä valituksessa yhtenä perusteluna oli kokouksen virheellinen pöytäkirjamerkintä. Hallintolain pykäliin 50 ja 52 viitaten tuotiin kyseisen asiakohdan sijaan koko harjun hankesuunnitelma VE 6 vähäisin muutoksin uudestaan kaupunginhallitukseen ja äänestyksen jälkeen edelleen kaupunginvaltuustolle.³⁷⁸

Valtuustokäsittelyssä esitykselle tehtiin kolme vastaehdotusta, joista äänestysten jälkeen tuli hyväksytyksi vastaehdotus VE 100, jossa kenttää madallettaisiin VE 6 mukaisesti, mutta kustannusarvio suunnilleen puolittuisi toimintoja karsimalla (suunnitelmakuvat toteutettiin vasta päätöksen jälkeen ja ne ovat myös myöhempien toteutuspiirustusten lähtökohtana, Kuva 28). Päätöksen myötä katsottiin myös maaliskuun 2017 valtuuston päätöksen tulleen kokonaisuudessaan uudelleen käsitellyksi.³⁷⁹ Harjunkentän madaltaminen oli ollut yksi kevään 2017 kunnallisvaaliteemoista Karkkilassa, mikä oli tuottanut kesäkuun valtuustossa päätöksen harjun kenttähankkeen toteuttamisesta kenttää madaltamatta. Seuranneen puolen vuoden aikana kaksi valtuutettua oli muuttanut kantaansa, toinen myös vaalien aikaista puoluettaan, mikä kallisti päätöksen madaltamisen kannalle.³⁸⁰

Karkkilan luonnonsuojeluyhdistys haki kunnallisvalituksella muutosta Helsingin hallinto-oikeudelta valtuuston joulukuiseen päätökseen; valituksen perustelut ovat pitkälti samoja kuin aiemmin onhan

³⁷⁶ KLA, TEKLA pöytäkirja 31.8.2017 § 85; kaupunginhallituksen pöytäkirja 25.9.2017 § 201. Lisäyksenä kaupunginhallituksen päätökseen liitettiin äänestyksen jälkeen toimenpideoite, jossa todetaan, että kentän toiminnot toteutetaan toisen ohjaustyöryhmän esityksen mukaisesti käyttäjiä kuulleen.

³⁷⁷ Maritta Salon suullinen tiedonanto 16.3.2019.

³⁷⁸ KLA, Karkkilan kaupunginhallituksen pöytäkirja 13.11.2017 § 268.

³⁷⁹ KLA, Kaupunginvaltuuston pöytäkirja 11.12.2017 § 128. Ensimmäisessä ehdotuksessa VE 100 kenttää madalletaan 3,5 metriä VE 6 mukaisesti, mutta kustannusarvio on 600 000 euroa toimintoja karsimalla, toteutussuunnitelmat kilpailutettaisiin ja niiden valmistuttua rakennustyöt voitaisiin aloittaa. Toisessa ehdotuksessa kenttä säilyy nykyisellä tasolla tai madalletaan enintään 1,6 metriä, asemakaavaa noudatetaan, kustannusarvio on 550 000 euroa ja toteutussuunnitelman ja aloitusluvan hyväksyy valtuusto. Kolmannessa ehdotuksessa kenttää ei madalleta ja sinne rakennetaan tarvittavat toiminnot kustannusarvion ollessa 300 000 euroa. Ibid.

³⁸⁰ Ehdokkaiden aiempi, äänestäjille esittämä kanta madaltamiseen todentui selkeästi mm. vaalipaneelissa, josta otetussa valokuvassa madaltamista kannattavien kyltissä lukee kyllä ja vastustavien ei. *Karkkilan Tienoo* 28.3.2017, 14. Sama todentuu toisen paikallislehden kirjoituksessa. *Karkkilalainen* 29.3.2017, 6.

hankesuunnitelmakin pääosiltaan aiemman kaltainen.³⁸¹ Karkkilan kaupunki antoi helmikuussa kunnallisvalituksesta lausunnon, jossa todetaan myös, että aiempi valtuuston maaliskuun päätös harjun hankesuunnitelmasta on käsitelty uudestaan joulukuussa, minkä johdosta joulukuun päätös kumoaa aiemman maaliskuisen päätöksen kaikilta osin. Lausunnossa korostettiin, että ”Hankkeen toteutussuunnittelu on lähtenyt alun alkaen siitä periaatteesta, että se ei poistaisi, saatikka huononna valituksessa esitettyä ajoyhteyttä kunnantuvalla nykyisestään [...]” (Kuva 28).³⁸²

Luonnonsuojeluyhdistys antoi tästä kaupungin lausunnosta hallinto-oikeudelle vastaselityksen.³⁸³

Helsingin hallinto-oikeus katsoi, että kaikki maaliskuun 2017 valtuuston tekemästä päätöksestä jätetyt valitukset raukeavat uuden joulukuun valtuustokäsittelyn seurauksena.³⁸⁴ Aiempien valitusten näin rauettua harjun hankesuunnitelmaa olisi voitu ryhtyä välittömästi toteuttamaan, ellei luonnonsuojeluyhdistys olisi hakenut hallinto-oikeudelta muutosta valtuuston joulukuisesta päätöksestä.³⁸⁵

Nyhkälänharjun lähiliikunta-alueen hankesuunnitelman toteutusta varten tulee MRL:n mukaan olla maisematyöluvat, niitä edellytetään myös liikuntapaikoille haettavaa valtion avustusta varten. Maisematyöluvat oli laitettu vireille jo keväällä 2017, jolloin niitä varten pyydettiin tarvittavat viranomaislausunnot muun muassa ELY-keskukselta ja Länsi-Uudenmaan maakuntamuseolta. Toukokuussa maisematyöluvien kuulemisen yhteydessä järjestöt ja yksityishenkilöt yksittäin sekä ryhminä jättivät yhteensä yhdeksän huomautusta valmisteilla olleista maisematyöluvista.³⁸⁶ Asia jäi taka-alalle kesäkuun 2017 vaalien jälkeisen kaupunginvaltuuston päätöksen muuttaessa tilanteen, mutta maisematyöluvat tulivat jälleen ajankohtaisiksi kaupunginvaltuuston joulukuisen päätöksen myötä. Edelliskevään lausunnot otettiin käyttöön maisematyöluvien liitteinä. ELY-keskuksen lausunnossa huomautetaan Nyhkälän harjun muinaismuistolain nojalla suojelluista juoksuhaidoista,

³⁸¹ KaLu, Kunnallisvalitus 17.1.2018. Luonnonsuojeluyhdistyksestä pyydettiin, että kirjoittaisin tätä tutkielmaa tekevänä valituksen liitteeksi suojellusta kunnantuvasta lausunnon, jonka heille toimitin. (AV, Lausunto 8.3.2018.)

³⁸² KLA, Karkkilan kaupunginhallituksen pöytäkirja 12.2.2018 § 25. Kaupunginhallituksen käsittelyssä tehtiin vastaehdotus asian palauttamiseksi jatkovalmisteluun, mutta äänestyksessä vastaehdotus hävisi. Ibid.

³⁸³ KaLu, Vastaselitys 16.3.2018. Vastaselityksessä huomautetaan esimerkiksi, että hankkeen asemakaavasta poikkeamisen ratkaisuna esitetyn kaavamuutoksen keskeiset elementit on esitetty ratkaistavaksi lähiliikunta-alueen hankkeesta päätettäessä, ei asemakaavamuutoksen lainmukaisessa järjestyksessä.

³⁸⁴ KaLu ; KaKo, Helsingin hallinto-oikeuden päätös 21.3.2018.

³⁸⁵ Luonnonsuojeluyhdistys myös täydensi valitustaan aiemmalla maaliskuisen kunnallisvalituksen materiaalilla, koska se samoja kentän madaltamiseen tähtäviä suunnitelmia. KaLu, Täydennys kunnallisvalitukseen 17.4.2018. Yksityishenkilö, jolle ei ollut toimitettu tietoa hänen kunnallisvalituksensa raukeamisesta, valitti asiasta Korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Tätä valitusta ei kuitenkaan otettu käsittelyyn, sillä se oli saapunut myöhässä. Aarni Leppälän suullinen tiedonanto 5.9.2018; Juha Jumiskon suullinen tiedonanto 3.9.2018.

³⁸⁶ KLA, Maisematyöluvahakemusten huomautukset 2017 koskien kiinteistöjä RN:o 224-405-2-11 ja 224-405-2-49.

joihin ei ilman erillistä lupaa voi kajota, sekä arvokkaasta ge-2 -merkitystä harju- tai kallioalueesta, jotka tulee säilyttää ennen rakennustöitä vallinneessa tilassa, eikä ko. alueella saa liikkuu työkoneilla tms. Kunnantuvasta ELY-keskus ei lausu mitään.³⁸⁷ Sen sijaan Länsi-Uudenmaan ”maakuntamuseo katsoo, että lupahakemuksen vaikutusten arviointi ei ole maiseman ja kaupunkikuvan näkökulmista eikä suojellun entisen Pyhäjärven kunnantuvan osalta kaikin osin riittävä eikä lupaa tule myöntää ennen kuin alueen kehittämistä koskevat ratkaisut on tehty kaavassa.”³⁸⁸

Karkkilan teknisen johtajan maisematyölupiin kirjoittamassa Nyhkälän harjun lähiliikunta-alueen rakentamisen ympäristövaikutusten saatetekstissä toistuu toteama: ”Kentän naapurustossa olevan suojellun Pyhäjärven kunnantuvan rakennuksen mahdollinen myöhempi käyttö ei esty saatikka vaikeudu tämän rakennushankkeen toteutumisen myötä.” Mutta vastineeksi edellä mainitulle maakuntamuseon lausunnolle, hän oli pyytänyt asiantuntijalausunnon Nyhkälän harjun lähiliikunta-alueen suunnittelijaksi valitsemaltaan arkkitehtitoimistolta. Arkkitehdit toteavat lausunnossaan, että kunnantuvan ympäristö on koululaajennuksen yhteydessä tuhoutunut tavalla, joka edellyttää kunnantalon siirtoa muualle tai samaan paikkaan uudelleen maaston muotoilutöiden jälkeen.³⁸⁹ Karkkilan kaupungin tekninen toimi myönsi maisematyöluvat maaliskuussa 2018 edellisvuoden maisematyöluvien kaltaisina (Kuva 28). Luvat on myönnetty toimeenpantaviksi ennen kuin lupapäätökset ovat saaneet lainvoiman.³⁹⁰ Tässä vaiheessa hanketta ohjannut tekninen johtaja hakeutui toiseen työpaikkaan jättäen virkansa Karkkilassa. Lähtöhaastattelussaan tekninen johtaja toteaa Nyhkälän harjun kenttähankkeeseen ja kunnantupaan viitaten, että ”asioiden kehittämistä on ryhdytty vastustamaan ikävillä keinoilla” ja ”harmittaa, että oma ammatillinen osaaminen kyseenalaistetaan toistuvasti”,³⁹¹ mikä kertoo hänen suhtautumisestaan kolmannen sektorin kannanottoihin asiassa. Myöhemmin hänen lähdettyään tiedustelin harjun kenttähankkeesta hänen alaiseltaan, mutta tämä pahoitteli, ettei hänellä ole tietoa hankkeesta, koska se oli teknisen johtajan oma projekti, jota hän vei eteenpäin itsenäisesti.³⁹²

Myönnettyistä maisematyöluvista tehtiin kolme oikaisuvaatimusta, jotka tuotiin YMLA:n käsittelyyn toukokuussa 2018. Asiasta tehty vastaehdotus voitti äänestyksen, jolloin YMLA lähetti

³⁸⁷ KLA, ELY-keskuksen lausunto 9.6.2017 koskien kiinteistöjen RN:o 224-405-2-11 ja 224-405-2-49 lupahakemuksia.

³⁸⁸ KLA, Länsi-Uudenmaan maakuntamuseon lausunto 31.5.2017 koskien kiinteistöjen RN:o 224-405-2-11 ja 224-405-2-49 lupahakemuksia.

³⁸⁹ KLA, Ahti Huhtaniskan SAATE maisematyölupahakemuksiin 13.2.2018, liitteenä Asiantuntijalausunto 12.2.2018.

³⁹⁰ KLA, Maisematyöluva 23.3.2018 kiinteistöille RN:o 224-405-2-11 ja 224-405-2-49.

³⁹¹ *Karkkilan Tienoo* 13.3.2018, 11.

³⁹² Esko Vuolukan suullinen tiedonanto 5.3.2019.

maisemalupapäätökset takaisin valmisteluun, koska oikaisuvaatimuksissa oli tuotu esiin useita merkittäviä perusteita lupapäätösten lainvastaisuudesta.³⁹³ Maisematyöluvut tuotiin täysin muuttamattomana uudestaan seuraavaan YMLA:n kokoukseen kesäkuussa, jolloin äänestyksen voitti teknisen johtajan jo edellisessä kokouksessa tekemä esitys pysyttää myönnetty maisematyölupapäätökset ja hylätä oikaisuvaatimukset aiheettomina.³⁹⁴

Toukokuussa 2018 TEKLA käsitteli urakoitsijan valintaa ja esitti, että valtuuston päätöksen on oltava lainvoimainen ja valtion avustus myönnetty ennen toteuttamiseen ryhtymistä, minkä lisäksi päätös alistetaan vielä kaupunginhallituksen hyväksyttäväksi.³⁹⁵ Kaupunginhallitus päätti kesäkuussa 2018 äänestyspäätöksellä käynnistää Nyhkälän lähiliikuntapaikan maanrakennustyön välittömästi, kun hankkeeseen liittyvät päätökset saavat lainvoiman ja kaupunki saa valtionavustuksen.³⁹⁶

Kesäkuussa 2018 Aluehallintovirasto (AVI) oli päättänyt myöntää Karkkilan kaupungille valtionavustusta Nyhkälän harjun lähiliikuntapaikan rakentamiseen, myönnetty avustus on reilu kolmannes haetusta. Avustuksen ehtona mainitaan, että työt on aloitettava 31.10.2018 mennessä.³⁹⁷

Heinäkuussa 2018 Karkkilan luonnonsuojeluyhdistys teki valituksen hallinto-oikeuteen YMLA:n kesäkuisesta päätöksestä pysyttää maisematyöluvut ja hylätä asiasta tehdyt oikaisuvaatimukset aiheettomina (LIITE 7).³⁹⁸ Luonnonsuojeluyhdistyksen valituksessa on osin samoja perusteluja, joita ELY-keskus ja Länsi-Uudenmaan maakuntamuseo maisematyöluvista lausunnoissaan nostivat esiin. Valituksessa on tuotu esiin jo vuosia toistunut ristiriita teknisen johtajan sanomisten/kirjoitusten ja suunnitelmakuvien välillä, todeten sen johtavan kuntalaisia ja myös päätöksentekijöitä harhaan. Harvat kuntalaiset tutustuvat syvällisemmin näihin suunnitelmakuviin. Teknisten piirustusten, kuvien ja niiden toteutumisen käytännön seuraamusten ymmärtäminen

³⁹³ KLA, YMLA pöytäkirja 8.5.2018 § 21; Oikaisuvaatimukset pöytäkirjan oheismateriaalina; Eriävät mielipiteet liite 36.

³⁹⁴ KLA, YMLA pöytäkirja 14.6.2018 § 30; Eriävä mielipide liite 29; Muutosehdotus liite 30. YMLA:n pj:n mukaan esitys tuotiin muutosehdotuksessa tehdyn muotovirheen vuoksi uudestaan lautakuntakäsittelyyn muuttamattomana. Timo Paleniuksen suullinen tiedonanto 3.11.2018.

³⁹⁵ KLA, TEKLA 3.5.2018 § 42.

³⁹⁶ KLA, Karkkilan kaupunginhallituksen pöytäkirja 4.6.2018 § 123.

³⁹⁷ KLA, Aluehallintoviraston valtionavustuspäätös 1.6.2018 ja avustushakemus 28.12.2017. Kaupunki oli hakenut avustusta 300 000 euroa, myönnetty summa oli 110 000 euroa. Hakemuksessa esitetään rakennettavaksi monipuolista koulun lähiliikunta-aluetta juoksuratoineen ja hyppypaikoineen, mikä ei vastaa valtuuston joulukuussa 2017 hyväksymiä suunnitelmia, joissa kentän toiminnot rajoittuvat suureen jalkapallokenttään ja (jäähiekko)kaukaloon. Ibid.

³⁹⁸ KaLu, Valitus Helsingin hallinto-oikeuteen 16.7.2018. Liitteessä on vain itse valitusteksti, ei sen liitteitä (9 kpl). Heinäkuussa Helsingin hallinto-oikeus pyysi Karkkilan kaupungilta ja erityisesti YMLA:lta lausuntoa koskien Nyhkälänharjun kentän maisematyöluvia, sekä pyysi saada kaikki lupia koskevat asiakirjat. KLA, YMLA pöytäkirja 13.9.2018 § 38, liite 72.

edellyttää paneutumisen lisäksi myös alan tietotaitoa. Esitettyjä suunnitelmia lähemmin tarkastellessa voi havaita, että valtionavun ehtona oleva esteetön kulku kentälle toteutuu suunnitelmissa nimenomaan ja ainoastaan selvitysalueeksi merkityn madalletun kunnantuvan piha-alueen LE-pysäköintipaikkojen kautta, joten ne ovat oleellinen osa suunnitelmaa. Näin vaikka suojellun kunnantuvan piha-alue on rajattu suunnittelualueen ulkopuolelle eikä mitään kyseiseen alueeseen liittyviä (maisematyö)lupia tai selvityksiä ollut tehty, koska alue on merkitty selvitysalueeksi. Teknisen johtajan toistuvasti eri yhteyksissä esittämä väittämä, ettei harjun kentän madaltaminen vaikuttaisi kunnantuvan käyttöön jatkossa, ei todellakaan pidä paikkaansa, ja sen voi nähdä tarkoituksellisena harhaanjohtamisena. Maisematyölupien suunnitelmakuvista näkee, ettei ajojohteyttä kunnantuvalla enää olisi, vaikka monimutkaisilla ramppirakennelmilla tilanne saadaan näyttämään siltä, että esteetön kulku jatkossakin olisi mahdollinen (Kuva 28).

Tekninen johtaja on paikallislehdissä ottanut voimakkaasti kantaa kunnantupa-asiaan väittämällä kuten ”Kunnantupa on todella huonokuntoinen rakennus” tai ”Kunnantuvan rakenteissa on hometta ja sädesieniä”.³⁹⁹ Teknisen johtajan sekä kunnantuvan purkua/siirtoa ajavien aktiivien haastattelut näyttävät paikallislehdessä toisiaan täydentävänä ja tukevana; tällaiset yhteisesiintymiset saattoivat olla lähtöisin toimittajalta tai haastateltavilta, joka tapauksessa näkemys kunnantuvan ja harjun kenttähankkeen suhteen näyttää yhteneväisenä.⁴⁰⁰ Kunnantuvasta tehdyt kuntoarviot eivät näitä väittämiä tue, eikä teknisen johtajan teettämällä mikrobiutkimuksella ilmeisesti ole käytännön merkitystä rakennuksen kunnostuksen kannalta.⁴⁰¹ Tekninen johtaja ei ole vastaavalla tavalla tuonut esiin tai toimissaan huomionnut kunnantuvan suojelua puoltavia näkemyksiä, eikä viranhaltija näin ollen ole toiminnassaan osoittanut lain edellyttämää tasapuolisuutta ja objektiivisuutta, mistä kolmannen sektorin kannanotoissakin huomautettiin. Museoviranomaisten lausunnoista tekninen johtaja toteaa, että ”[Museo]virasto kannattaa kunnantuvan säilyttämistä nykyisellä paikalla ja talon remontoimista. Mutta museovirastolla ei ole asiassa päätösvaltaa.”⁴⁰² Tällaisen viestinnän voi nähdä vähättelevän asiantuntijaviranomaisten lausunnon merkitystä. Kivilaakson mukaan kielen valta ja

³⁹⁹ Esimerkiksi *Karkkilan Tienoo* 14.9.2017, 3, 12.

⁴⁰⁰ Ibid.

⁴⁰¹ KLA, L-U Maakuntamuseon lausunto (LIITE 1); Vahanan Oy:n kuntokartoitus 6.6.2014; Norketek Oy (mikrobiutkimus) lausunto 4.9.2017. Viimeksi mainitun lausunnon mukaan kolmessa näytteessä, etenkin kylmässä ullakkotilassa todettiin tavanomaisia, lähes aina sisä- ja ulkoilmasta löytyviä homeitiötä ja kahdessa vähän aktinobakteereja ja bacilluksia (ei numeraalista mittaustulosta). Rakennusammattilaisen mukaan kunnantuvasta tehty mikrobiutkimus ajoittui sateiseen kesäaikaan, jolloin havaittuja homeitiöitä löytyy kaikkialta; lisäksi rakennuksen purku- ja kunnostustyöt ovat kesken ja sijainnit, joista näytteet on otettu, uusitaan joka tapauksessa, jolloin tehdyllä tutkimuksella ei ole merkitystä kunnostuksen kannalta. AV, Tommi Heikkisen suullinen tiedonanto 1.3.2018.

⁴⁰² *Karkkilan Tienoo* 14.9.2017, 13.

voima perustuu sen kykyyn välittää kuvaa maailmasta samalla sitä rakentaen,⁴⁰³ siten edellisen kaltaiset lehtikirjoitukset muovaavat samalla uutisen vastaanottajan mielikuvaa asiasta.

Tekninen johtaja on tärkeä vaikuttaja kaupunkisuunnittelussa ja kaavoituksessa ja sitä kautta myös paikallisen rakennusperinnön säilymisessä. Hänellä on hyvin paljon kaupungin hallintosäännön tuomaa käytännön valmistelu-, esittely- ja päätäntävaltaakin ja johtavana viranhaltijana hän edustaa alansa asiantuntijuutta ja auktoriteettia, mikä näyttäisi edesauttaneen sellaisen tilanteen syntymistä, jossa johtava virkamies ei toimissaan enää huomioi omasta näkemyksestään poikkeavia asiantuntija viranomaisen lausuntoja tai oikeuden päätöstä – kolmannen sektorin lausunnoista tai vetoamuksista puhumattakaan. Mäenpää selvittää, että hallintolain (§6) mukaan ”viranomaisten toimien on oltava puolueettomia” ja puolueettomuus tarkoittaa myös, etteivät asian valmistelijan omat henkilökohtaiset intressit ja tavoitteet saisi vaikuttaa asian käsittelyyn.⁴⁰⁴ Lienee selvää, ettei asioiden valmistelu kunnantuvan tai siihen vaikuttavan harjuhankkeen osalta ole ollut hallintolain mukaista. Toki monissa asioissa, myös kunnantuvan osalta, päätäntävalta on luottamuselimillä, mutta tässä luvussa esitelty harjun hankesuunnitelman käsittely kaupungin eri elimissä osoittaa, miten suuresti johtava virkamies pystyy asioihin vaikuttamaan ja joskus manipuloimaankin haluamaansa suuntaan valmisteluvallan kautta, esimerkiksi esittämällä sanallisesti yhtä ja suunnitelmapiirroksilla toista, ohittamalla esiin tuodut vaihtoehtoiset ratkaisumallit tai vesittämällä ne tarkoitushakuisella valmistelulla, ääritapauksessa olemalla ryhtymättä valtuuston päätöksen mukaisiin toimenpiteisiin. Johtavan virkamiehen henkilön keskeinen merkitys asioiden kulkuun ilmenee myös henkilövaihdosten kautta, kuten teknisen johtajan vaihtuminen osoittaa.

Loppukesästä 2018 Karkkilan hallintoon saatiin uusia keskeisiä johtavia viranhaltijoita kuten kaupunginjohtaja ja tekninen johtaja, mikä ilmeni myös muutoksena hallintotavassa. Uusi tekninen johtaja kutsui Karkkilan luonnonsuojeluyhdistyksen ja kotiseutuyhdistyksen edustajat kaupungintalolle neuvottelemaan Nyhkälän harjun alueen kiistasta lokakuun alussa 2018.⁴⁰⁵ Vuosia kestäneen prosessin aikana tämä oli ensimmäinen kerta kun viranhaltija oli aloitteellinen neuvotteluun tässä kiistakysymyksessä. Neuvottelussa viranhaltijat totesivat, ettei valtuuston

⁴⁰³ Kivilaakso 2017, 37.

⁴⁰⁴ Mäenpää 2011, 60; 79. Teknisen johtajan suhtautumisesta asioiden valmistelun puolueettomuuteen kertoo myös hänen lähtöhaastattelunsa toteamus uudesta työstä yksityisellä puolella: ”uskon pääseväni toteuttamaan paremmin osaamistani ja persoonaani”. *Karkkilalainen* 14.3.2018, 5.

⁴⁰⁵ AV, Tina Mattssonin sähköpostiviesti 24.9.2018. Neuvotteluun osallistui kaupungin puolelta uusi kaupunginjohtaja ja uusi tekninen johtaja (tästä eteenpäin kaupunginjohtaja ja tekninen johtaja), yhdistysten edustajina paikalla olivat Karkkilan kotiseutuyhdistyksen ja luonnonsuojeluyhdistyksen puheenjohtajat sekä jälkimmäisen kutsumana allekirjoittanut tätä tutkimusta tekevänä asiantuntijana.

hyväksymästä Nyhkälän harjun hankesuunnitelmaan liittyvästä kentän madaltamisesta ole mahdollista neuvotella, mutta ge-2 merkitty arvokas harjualue on mahdollista jättää koskemattomaksi siirtämällä kenttää länsireunaltaan kohti koulua ja koulun tontille, minkä lisäksi osa olemassa olevaa puustoa Huhdintien reunalla olisi mahdollista säästää ja kunnantuvalla voitaisiin tulevissa toteutuspiirustuksissa varmistaa sekä ajoyhteys että esteetön kulku. Tämän suuntaisia esityksiä kunnantuvan suhteen on Harjun kentän suunnitelmien tekstiosuoksissa ollutkin, mutta nyt neuvottelussa nostettiin esiin ristiriidat suunnitelmapiirustuksiin nähden ja viranhaltijoiden taholta luvattiin ohjeistaa hankkeesta tehtävät toteutuspiirustukset vastaamaan tekstiosuuden sisältöä. Harjun kentän hankesuunnitelmaan oli myönnetty valtionavustusta, jonka ehtona oli, että työt aloitettaisiin ennen lokakuun 2018 loppua. Viranhaltijoiden tavoitteena oli, että työt voitaisiin aloittaa ennen kuun loppua, jottei myönnettyä valtionavustusta menetettäisi, mikä edellyttäisi hankesuunnitelmaa koskevien valitusten pikaista perumista. Tekninen johtaja selosti tilannetta neuvotteluun osallistuneille myös paikan päällä maastossa.⁴⁰⁶

Luonnonsuojeluyhdistyksen puheenjohtaja pyysi tekniseltä johtajalta konkreettisia tarkennuksia neuvottelussa esiin tuotuihin jatkovalmisteluesityksiin kirjallisesti, jotta yhdistyksen hallitus voisi tehdä päätöksiä asiassa.⁴⁰⁷ Tekninen johtaja toimitti sähköpostitse pyydytty tarkennukset.⁴⁰⁸

Luonnonsuojeluyhdistyksen hallitus päätti kokouksessaan peruuttaa harjun hankesuunnitelmasta ja maisematyöluvista hallinto-oikeuteen tekemänsä valitukset.⁴⁰⁹ Luonnonsuojeluyhdistys toimitti asiasta myös tiedotteen paikallislehdistöön esittäen siinä pääkohdat neuvottelutuloksesta ja todeten lopuksi: ”Lukkiutunut ja tulehtunut tilanne Harjun kentän osalta on nyt purkautunut.”⁴¹⁰

Puheenjohtajan mukaan tämä vuosia jatkunut prosessi on ollut yhdistykselle todella raskas projekti, esimerkiksi laillisuuskyseysten selvittäminen on maallikolle tosi haasteellista ja vastahankaisten virkamiesten kanssa toimiminen ja asiakirjojen hankinta on ollut hankalaa. Luonnonsuojeluyhdistys on yhdessä muiden kolmannen sektorin tahojen kanssa järjestänyt mielenilmauksia, kerännyt nimiä vetoomuksiin ja antanut lausuntoja – vain todetakseen, ettei niitä millään tavoin huomioida. Suuri pettymys on ollut huomata, ettei lainsäädäntöä noudateta, eikä kolmannella sektorilla ole

⁴⁰⁶ AV, muistiinpanot neuvottelusta 3.10.2018. Kaupunginjohtaja ja tekninen johtaja totesivat, ettei heidän esittämistään muutoksista ehdi ennen kuun loppua saamaan virallisia päätöksiä, mutta heidän mukaansa yhdistysten edustajat pääsisivät osallistumaan kunnantupaa koskevaan toteutussuunnitteluun heti valmisteluvaiheessa. Maastokäynnillä tarkentui raja kunnantuvan piha-alueen osuuden kuulumisesta kaupungin vastuulle, kun itse rakennuksen kunnostus voisi siirtyä kolmannen sektorin vastuulle asian edellyttämän hallinto-oikeuden myötä. Ibid.

⁴⁰⁷ AV, Tina Mattssonin sähköposti 3.10.2018.

⁴⁰⁸ KaLu, Kari Setälän sähköpostit 5.10.2018 ja 8.10.2018.

⁴⁰⁹ AV; KaLu, Luonnonsuojeluyhdistyksen tiedote 4/2018. Ennen päätöksentekoa tekninen johtaja vielä selvitti luonnonsuojeluyhdistyksen hallituksen jäsenille tilannetta maastokatselmuksessa.

⁴¹⁰ *Karkkilalainen* 17.10.2018, 4.

vaikutusvaltaa, vaikka toisaalta vastuuta ympäristöasioissa on enemmän kuin mihin pienen yhdistyksen resurssit riittävät. Tilannetta vaikeuttaa se, ettei kaupungin ympäristövalvonnassa ole riittäviä resursseja ympäristöasioiden seurantaan ja valvontaan. Nyt kun vuoropuhelu vihdoinkin virkamiesvaihdosten ansiosta mahdollistui ja kunnantuvan ja harjun asiassa päästiin eteenpäin, pystyy yhdistys tarttumaan muihin viime vuosina liian vähälle huomiolle jääneisiin asioihin.⁴¹¹

Kaupungin taholta järjestetty yhteinen neuvottelu kolmannen sektorin edustajien kanssa tuotti nopeasti tulosta. Kaikilla osapuolilla oli halu löytää tilanteeseen ratkaisu. Mitään virallisia (luottamuselinten) päätöksiä ei asiasta neuvottelutilanteessa – tai ennen kentän kunnostukseen myönnetyn avustuksen edellyttämän töiden aloittamisen takarajan umpeutumista – ollut mahdollista saada aikaan, mutta tilanne oli viranhaltijoiden vaihtumisen myötä selkeästi muuttunut.⁴¹² Työt Harjun kentällä aloitettiin heti seuraavalla viikolla kun valitukset oli peruttu.⁴¹³

Harjun kentän kaivuutöiden alkaminen näkyi muutoksena kunnantupaan kohdistuvassa kirjoittelussa. Kun kentän madaltaminen oli loppuvuodesta 2018 saatu hyvään alkuun, kunnantuvan purkamista ennenkin aktiivisesti ajanut valtuutettu nosti kirjoituksessaan esiin purkamista puoltavia näkemyksiä korostaen mielipiteitään kutsumalla kunnantupaa mörskäksi.⁴¹⁴ Hänen toimintansa asiassa ei ole rajoittunut vain lehtikirjoitteluun, vaan hän on kasvotusten ja puhelimitse esittänyt asiattomuuksia ja uhkauksia madaltamattoman kentän ja kunnantuvan säilyttämisen puolesta kirjoittaneelle koulun opettajalle.⁴¹⁵ Kaupunginhallituksen puheenjohtaja on myös joutunut puuttumaan asiaan, kun kentän madaltamista vastustaneelle ja kunnantuvan säilyttämistä puoltaneelle valtuutetulle oli lähetetty henkilökohtaista asiata viestiä.⁴¹⁶ Kampanjointi kunnantuvan siirtämiseksi/purkamiseksi jatkui voimakkaana myös kyseisen valtuutetun kanssa saman mielisen aktiivien toimesta useille tahoille suunnatuilla toistuvilla sähköpostiviesteillä ja

⁴¹¹ Tina Mattssonin suullinen tiedonanto 19.3.2019.

⁴¹² AV, muistiinpanot neuvottelusta. Kentän madaltamista ja kunnantuvan purkamista ajanut valtuutettu haastoi näyttävästi paikallislehden haastattelussa valitusten purkamisesta neuvotelleet johtavat virkamiehet esittämään luonnonsuojeluyhdistyksen kanssa tehdyn sopimuksen. *Karkkilan Tienoo* 8.1.2019, 10. Kaupunginjohtaja ilmoitti lyhyessä vastauksessaan, ettei mitään varsinaista sopimusta ole tehty. *Karkkilan Tienoo* 10.1.2019, 3.

⁴¹³ *Karkkilainen* 31.10.2018, 3. Kaivuutöiden etenemistä seurattiin etenkin *Karkkilan Tienoon* kirjoituksissa miltei viikoittain, esim. 16.10. ja 30.10.2018.

⁴¹⁴ *Karkkilan Tienoo* 4.12.2018, 4. Kyseisen valtuutetunkin kirjoituksiin oli aiemmasta poiketen vuonna 2017 aivan teknisen johtajan esittelytekstien mukaisesti ilmaantunut toteamus, ettei kentän hankesuunnitelma estä saatikka vaikeuta kunnantuvan mahdollista käyttöä jatkossa. *Karkkilan Tienoo* 29.6.2017, 14; 12.6.2018.

⁴¹⁵ Aarni Leppälän suullinen tiedonanto 30.3.2019. Asiaa käsiteltiin virallisella taholla käydyissä keskusteluissa, mutta yhteydenotot jatkuivat senkin jälkeen. Ibid.

⁴¹⁶ Maritta Salon suullinen tiedonanto 30.3.2019.

paikallislehtikirjoituksilla.⁴¹⁷ Aktiivinen sähköpostien lähettäjä selvittää myös *Karkkilan Tienoossa* lähes sivun pituisessa yleisönosastokirjoituksessa kunnantuvan olevan yksi kaupungin mätämuna-asia ja toinen mätämuna-asia on Harjun kenttä, jota kirjoittajan mielestä pitäisi madaltaa valtuuston päätöstä enemmän. Hän myös epäilee, etteivät kaupunginjohtaja ja tekninen johtaja ole tehtäviensä tasalla eikä kenttäsuunnitelmien toteutus ole heillä hallinnassa.⁴¹⁸ Kaupunginjohtaja vastaa samassa lehdessä luottavansa täysin kaupungin henkilökunnan osaamiseen, tutustuvansa kenttätömaahan teknisen johtajan kanssa ja uskovansa, että yhteistyöllä Karkkilasta saadaan entistäkin parempi paikka asua, elää, yrittää ja vieraila.⁴¹⁹ Toinen aktiivi puolestaan kritisoi lehtikirjoituksessaan voimakkaasti luonnonsuojeluyhdistyksen metsähakkuita käsitteleviä kannanottoja todeten vihreisiin ja luonnonsuojelijoihin viitaten, että nämä ”tahot ovat jo saaneet aikaiseksi Harjun kentän tohinoissa suurta vahinkoa ja kuluja. En haluaisi nähdä, että tällainen epäasiallinen toiminta aiheuttaisi myös metsänhoidollisen katastrofin Karkkilassa.”⁴²⁰ Kuten johdannossa ilmoitin, facebook-kirjoittelua en tässä yhteydessä edes nosta esiin.

Muutama kentän (lisä)madaltamista ja kunnantuvan purkua/siirtoa ajava aktiivi tuo mielipiteensä julki jatkuvasti ja hyvin voimallisesti, osin häirinnäksikin luokiteltavin keinoin paikallisilla areenoilla, kun taas kunnantuvan suojelua puolustavat tahot etenevät asiassaan perinteisemmin, lähinnä lainsäätäjän esittämien osallistumistapojen kautta. Selvää lienee, että ensiksi mainitut ovat näkyvämpiä ja kuuluvampia mielipidemuokkaajina – etenkin kun pyydettyjen lausuntojen, tehtyjen valitusten tai niistä annettujen päätösten kaltaiset asiakirjat harvoin näkyvät julkisuudessa tai edes luottamuselinten käsittelyissä. Lainsäätäjä on kaavoitukseen osallistumisen lisäämisellä pyrkinyt varmistamaan, etteivät päätöksentekoon vaikuta vain vaikutusvaltaisimmat tai eniten ääntä pitävät.⁴²¹ Miten hyvin lainsäätäjän pyrkimykset käytännössä toteutuvat, on kunnantuvan tapauksen valossa paljolti kiinni johtavien viranhaltijoiden toimista ja tietenkin siitä, miten paljon toistuva,

⁴¹⁷ Massapostituksena kymmenille viranhaltijoille ja luottamushenkilöille, joskus myös yhdistysten hallitusten jäsenille ja lehdistölle lähetetyt sähköpostit on osoitettu myös kirjaamoon, viitteenä vain uusimmat alkuvuodelta 2019. KLA, Markku Sahlstedtin sähköpostit 8.1./14.1./16.1./24.1./28.1./31.1./11.2./21.2./24.2./27.2./7.3./11.3./18.3.2019. Virkamiehet ovat saaneet vuosien mittaan myös äänekkäitä, kaupungintalon käytäville kaikuvia kannanottoja asiasta. Tommi Kuutsan suullinen tiedonanto 8.8.2018.

⁴¹⁸ *Karkkilan Tienoo* 28.3.2019, 4. Yleisönosaston kirjoittaja vaatii mm. kaupunginjohtajaa velvoittamaan teknisen johtajan maastokäynnille kirjoittajan opastuksella, jotta tämä voisi selvittää, ettei valtuuston päättämä kolmen ja puolen metrin madallus riitä, vaan kenttää tulee madaltaa kirjoittajan näkemyksen mukaisesti kuusi metriä. Ibid.

⁴¹⁹ *Karkkilan Tienoo* 28.3.2019, 5.

⁴²⁰ *Karkkilan Tienoo* 19.3.2019; Karkkilalainen 20.3.2019, 7.

⁴²¹ Syrjänen 2000, 196 (KM 1981:54, 81–82). Kunnantuvan purkua on näyttävästi ajanut etenkin yhden valtuutetun ja muutaman yksityishenkilön muodostama aktiivien ryhmä. Toisaalta kunnantuvan säilyttämistä ovat puoltaneet yksityishenkilöiden lisäksi monet paikalliset järjestöt, mm. Karkkilan kotiseutuyhdistys, jonka jäsenmäärä oli 750 henkilöä vuonna 2017. Harry Suntioisen suullinen tiedonanto 6.1.2019.

melko aggressiivinenkin osallistuminen vs. maltillinen perinteisiä tapoja käyttävä osallistuminen loppupuoleissa vaikuttaa luottamushenkilöiden päätöksentekoon.

Loppuvuodesta kotiseutuyhdistys toimitti teknisen johtajan pyytämät reunaehdot järjestöjen mahdolliseen kunnantuvan hallinto-oikeuteen ja sen myötä rakennuksen kunnostukseen liittyen.⁴²² Nyhkälän lähiliikunta-alueen toteutussuunnittelija valittiin viranhaltijapäätökseenä.⁴²³ Kotiseutuyhdistyksen ja luonnonsuojeluyhdistyksen puheenjohtajilla oli sovittu tapaaminen teknisen johtajan kanssa.⁴²⁴

TEKLA hyväksyi huhtikuun 2019 kokouksessaan valtuuston joulukuun 2017 päätöksen mukaiset toteutuspiirustukset vastaehdotuksen ja äänestyksen jälkeen. Lisäksi lautakunta merkitsi miltei kaksinkertaistuneen kustannusarvion tietoonsa saatetuksi, samoin kuin suunnitelman kunnantuvan kulkuyhteyksistä, jotka mahdollistavat sekä ajoyhteyden että esteettömän kulun kunnantuvalla (Kuva 29 ja 30).⁴²⁵ Äänestyksen hävinneen vastaehdotuksen valmisteluun palauttamisesta teki tällä kertaa valtuutettu, joka oli äänestänyt hyväksytyyn suunnitelman puolesta joulukuun 2017 valtuustossa. Tuolloin hänen mukaansa kuitenkin kiisteltiin vain siitä miten paljon kenttää madalletaan ja kentän toiminnot jäivät kokonaan huomioimatta päätöstä tehdessä. Koska päätöksen mukainen tekonurminen pallokenttä ei vastaa koulun lähiliikunta-alueen tarpeita, ja koska kustannusarvio ei ole valtuuston päätöksen mukainen, on asiasta hänen mukaansa saatava uusi päätös.⁴²⁶ Toteutussuunnitelma ei myöskään olen myönnetyn avustuksen hakemuksen mukainen.

Kaupunginhallituksen puheenjohtaja ja kaupunginjohtaja käyttivät asiassa otto-oikeuttaan, jotta asia tuotaisiin kaupunginhallituksen käsittelyyn. Kaupunginhallituksen äänestyksessä voiton vei teknisen johtajan TEKLA:ssa hyväksytty esitys; päätöksestä jätettiin eriäviä mielipiteitä.⁴²⁷ Näin Harjun kentän toteutusta jatkettaisiin aiemman mukaisesti (Kuva 29 ja 30). Samalla viikolla pidetyssä valtuuston strategia- ja talusseminaarissa Harjun kentän toteutussuunnitelmien merkittävä määrärahaylitys nousi pohdintaan. Seminaarissa katsottiin, että kaupungin talouden kokonaistilanne huomioiden, olisi hyvä tuoda asia vielä kaupunginhallituksen perusteellisempaan

⁴²² Harry Suntioisen suullinen tiedonanto 6.1.2019.

⁴²³ KLA, TEKLA 21.3.2019 § 27. Valituksi tuli Sweco Ympäristö Oy.

⁴²⁴ Tina Mattssonin suullinen tiedonanto 12.4.2019.

⁴²⁵ KLA, TEKLA 17.4.2019 § 33. Harjun kenttähankkeen uusi kustannusarvio on 1 047 590 euroa.

⁴²⁶ Risto Sintosen suullinen tiedonanto 26.4.2019.

⁴²⁷ KLA, kaupunginhallituksen pöytäkirja 6.5.2019 § 105. Perusteluina otto-oikeuden käyttöön on valtuuston hyväksymän määrärahan merkittävä ylittyminen ja kaupunginhallituksen puheenjohtajan mukaan myös käynnissä oleva poliittinen keskustelu monipuolisen liikunta-alueen toteuttamisesta, jota voisi käsitellä valtuuston strategia- ja talousarvioseminaarissa 9.–10.5.2019. Ibid.

käsittelyyn, jotta talouden tilannekuva tulisi huomioiduksi myös Harjun kenttähankkeen osalta ja asiaan löytyisi yhteinen ratkaisu.⁴²⁸

Tämä pitkä ja mutkikas kunnantuvan suojelukiista siihen kytkeytyvine Harjun kenttähankkeineen jatkuu edelleen, eikä sen läpikäyneenä voi välttyä epäilykseltä, ettei kulttuurihistoriallisesti merkittävän luonnonympäristön ja rakennusperinnön säilyminen ole tarpeeksi vankalla pohjalla jäädessään poliittisten suhdanteiden ja vaihtuvien viranhaltijoiden päätösten varaan.

9.3 Uuden kaavamutoksen vireillepano: kunnantuvan siirtoa esitetään

Syyskuussa 2015 Karkkilan kaupunginhallitus oli kaupunginjohtajan esityksestä antanut teknisen toimialan sekä YMLA:n tehtäväksi käynnistää ja valmistella Nyhkälän koulun asemakaavamuutos siten, että kaavasta poistetaan Pyhäjärven kunnantalon suojelumääräys.⁴²⁹ Länsi-Uudenmaan maakuntamuseon rakennustutkija oli jo tammikuussa 2014 selvittänyt lehtihaastattelussa, että kunnantuvan siirtäminen vaatisi suojelusta poikkeamispäätöksen sekä joko asemakaavamuutoksen tai kaavasta poikkeamispäätöksen.⁴³⁰ Asemakaavamuutoksen vireillepanon myötä oli saatettu alkuun molemmat tarpeelliset prosessit, sekä kaavallinen että suojelumääräyksestä poikkeaminen, kunnantuvan purkamiseksi ja siirtämiseksi. Tosin ELY-keskuksen suojelusta poikkeamispäätöksen hallinto-oikeus kumosi syyskuussa 2016.

Kaavamutoksen osallistumis- ja arviointisuunnitelmaan pyydettiin lausuntoja useilta tahoilta. Länsi-Uudenmaan maakuntamuseo edellyttää lausunnossaan, että entisen kunnantuvan ja Nyhkälän koulun suojelumerkinnot säilytetään. Kunnantuvan sijainti on ensisijaisesti alkuperäisellä paikallaan, mutta myös rakennuksen siirtomahdollisuutta voidaan tietysti ehdoin tutkia (LIITE 8).⁴³¹ Karkkilan museotoimi edellyttää lausunnossaan, että suojelumerkinnot säilytetään ja katsoo, että entinen kunnantupa tulee säilyttää ensisijaisesti nykyisellä paikallaan ja lisäksi tulee tutkia vaihtoehtoja kunnantuvan lähiympäristön muokkaamiseksi siten, että rakennuksen käyttö on mahdollista ja sen säilyminen on turvattu. Arvokkaan harjualueen säilyminen tulee museotoimen mukaan niin ikään turvata.⁴³² Karkkilan museonjohtaja toteaa, että museoviranomaisilta on kyllä pyydetty kunnantupaan liittyviä lausuntoja, mutta ne on valitettavasti ohitettu. Museotalalla on

⁴²⁸ Maritta Salon suullinen tiedonanto 14.5.2019.

⁴²⁹ KLA, kaupunginhallituksen pöytäkirja 7.9.2015 § 191.

⁴³⁰ *Karkkilalainen* 15.1.2014, 5.

⁴³¹ KLA, L-U maakuntamuseon lausunto 21.4.2017.

⁴³² KLA, museotoimen lausunto 21.4.2017.

asiantuntemusta rakennusperinnöstä ja sen hoidosta ja olisi tärkeää, että tämä asiantuntemus saisi enemmän painoarvoa. Hänen mukaansa asioita tulisi myös käsitellä avoimesti.⁴³³

Karkkilan ympäristövalvonta puolestaan toteaa lausunnossaan, ettei osallistumissuunnitelmassa ole tarkemmin esitetty toteutussuunnitelmia hankkeen osalta, ja listaa selvitykset, jotka on tehtävä ennen mahdollisiin madaltamistoimenpiteisiin ryhtymistä.⁴³⁴ Lausuntojahan oli pyydetty jo keväällä 2017 ennen nykyistä tilannetta kun kenttä on jo madallettu, ja ne ovat siksi menettäneet osan merkityksestään. Karkkilan kotiseutuyhdistys esittää lausunnossaan, että suojellun kunnantuvan ympäristön suunnittelussa tulee edetä asiantuntijalausuntojen sekä hallinto-oikeuden päätöksen mukaisesti, ja Harjun kentän osalta selvittää osallistumissuunnitelmaan kirjattu madaltamattoman vaihtoehto (LIITE 9).⁴³⁵ Karkkilan luonnonsuojeluyhdistys vaatii lausunnossaan sellaisen vaihtoehdon selvittämistä, jossa kunnantupa pysyy paikallaan ja Harjun kenttä säilyy nykyisellä tasollaan. Lisäksi yhdistys nostaa esiin alueen maisemalliset arvot ja edellyttää ympäristö- ja maisemavaikutusten selvittämistä sekä että ”mitään muutostöitä ei missään prosessissa tehdä maastossa ennen kuin kaava on päätetty ja lainvoimainen”.⁴³⁶

Kaavamuutos oli tarkoitus tuoda päätettäväksi syksyllä 2018 ja karkkilalainen valtuutettu halusi tuoda esiin tietoa kunnantuvasta ennen kuin rakennuksen kohtalosta kaavamuutoksen yhteydessä päätettäisiin. Rakennuksella on hänelle merkitystä myös Helluntaiseurakunnan entisenä rukoushuoneena ja tärkeänä osana paikallisen seurakunnan historiaa. Valtuutettu järjesti toukokuussa 2018 esitelmätilaisuuden, johon pyysi allekirjoittanutta pitämään kunnantuvan historiaa käsittelevän esitelmän.⁴³⁷ Pidin esitelmän tekeillä olleen tutkielmani aineiston pohjalta otsikolla *Pyhäjärven entinen kunnantupa 120 vuotta: Paikkakunnan vanhimmalla julkisella rakennuksella on paljon kerrottavaa*. Asia sai tilaa paikallislehdistössä.⁴³⁸ Samainen valtuutettu järjesti toukokuussa myös katselmuksen entiselle kunnantuvalla kutsuen paikalle kolmannen sektorin ja poliittisten päättäjien edustajia, viranhaltijoita sekä lehdistöä. Paikallislehdessä kerrottiin, kuinka katselmuksessa rakennuksen todettiin olevan yllättävänkin hyvässä kunnossa, vaikka kunnostaminen toki vaatisi paljon työtä. Kaupunki lunasti rakennuksen kesällä 2012, minkä jälkeen kaupunki ei ole tehnyt rakennukselle mitään.⁴³⁹

⁴³³ Tommi Kuutsan suullinen tiedonanto 8.8.2018.

⁴³⁴ KLA, ympäristövalvonnan lausunto 24.3.2017.

⁴³⁵ KaKo, Lausunto 26.3.2017. Lausunnossa viitataan tämän tutkielman LIITE 1, LIITE 2 ja LIITE 4.

⁴³⁶ KaLu, lausunto 26.3.2017.

⁴³⁷ AV, Hannamari Auvisen sähköpostiviesti 16.4.2018; suullinen tiedonanto 8.5.2018.

⁴³⁸ *Karkkilalainen* 16.5.2018, 12. Hieman virheellisestä siteerauksesta toimituksen oikaisu *Karkkilalainen* 23.5.2018, 8.

⁴³⁹ AV, Hannamari Auvisen sähköpostiviesti 3.5.2018; *Karkkilalainen* 30.5.2018, 8.

Kaavamuutosprosessi viivästyí kaavoituskysymysten kannalta keskeisten viranhaltijoiden vaihtumisen johdosta (tekninen johtaja ja kaupunginjohtaja olivat irtisanoutuneet keväällä, kaavoituspäällikkö ja rakennustarkastaja kesällä 2018). Harjun kentän tilanne oli ratkennut, mutta kunnantuvan tilanteesta ei ollut selvyyttä ja sen pihapiiri oli edelleen selvitysalueena. Asia nousee esiin paikallislehdessä, jonka haastattelussa kotiseutuyhdistyksen puheenjohtaja toteaa kotiyhdistyksen edelleen olevan kiinnostunut kunnantuvan kunnostuksesta. Kaupunginjohtaja toteaa haastattelussa, että lähitulevaisuudessa on syytä pohtia mitä kunnantuvalle tehdään, tekninen johtaja puolestaan esittää, että kunnantupaa mietitään vasta, kun harjun kentän remontti on tehty. Saman kirjoituksen lopussa toimittaja nostaa haastattelujen rinnalle aiemmin lehdessä esitetyt entisen teknisen johtajan näkemykset kunnantuvasta erittäin huonokuntoisena rakennuksena, jonka rakenteissa on hometta ja sädesientä.⁴⁴⁰ Näin menetellen toimittaja saa jatkettua lehden vastakkainasettelua korostavaa linjaa, vaikka tämän kertaiset haastateltavat eivät siihen aihetta antaneet.

Pyhájärven entisen kunnantuvan valmistumisesta tuli loppuvuodesta 2018 kuluneeksi 120 vuotta. Jo aiemmin kunnantupaa esille tuonut valtuutettu järjesti tapahtuman kunniaksi juhlatilaisuuden Helluntaiseurakunnan Katukappelilla. Juhlaväkeä oli paikalla runsaasti, myös luottamushenkilöitä ja paikallisjärjestöjen edustajia. Tervehdyksensä esittivät useat tahot Karkkilan kaupunginjohtajasta yhdistysten edustajiin ja tilaisuudessa kuultiin myös kaksi esitelmää kunnantuvan historiasta.⁴⁴¹

Alkuvuodesta 2019 TEKLA:n käsittelyn jälkeen kaupunginhallitus käsitteli kaavoituskatsauksen ja kaavoitusohjelman 2019, jossa todetaan koskien (kunnantuvankin) korttelia 33 ja osaa Nyhkälän harjua: ”Kaavatyötä jatketaan vasta, kun kunnantuvan tulevaisuus on ratkaistu”. Kaupunginhallitus hyväksyi kaavoituskatsauksen ja -ohjelman lisäyksellä: ”Kunnantuvan kohtalosta päätetään vuoden 2019 aikana”.⁴⁴² Kaupunginvaltuusto oli valtuustoaloitteen pohjalta päättänyt perustaa kaavoituksen ohjausryhmän, johon nimetään jäsen kaikista valtuustoryhmistä; päätös sisältää maininnan, että tarvittaessa ohjausryhmä kutsuu kuultavaksi asukkaita, yritysten ja yhdistysten edustajia.⁴⁴³

⁴⁴⁰ *Karkkilan Tienoo* 22.11.2018, 3; 7. Lehden linja ilmenee myös otsikoinnissa, esim. ”Pyhájärven kunnantuvasta purkupäätös loppuvuodesta?” *Karkkilan Tienoo* 8.2.2018, 5.

⁴⁴¹ AV, Hannamari Auvisen sähköpostiviesti 25.10.2018; *Karkkilalainen* 7.11.2018, 4; *Karkkilan Tienoo* 13.11.2018; *Karkkilalainen* 14.11.2018, 7. Esitelmä Pyhájärven kunnantuvan historiaan liittyen kuultiin museujohtaja Tommi Kuutsalta sekä allekirjoittaneelta.

⁴⁴² KLA, TEKLA 24.1.2019 § 5; Karkkilan kaupunginhallituksen pöytäkirja 11.2.2019 § 27; liite 6, 16.

⁴⁴³ KLA, Karkkilan kaupunginvaltuuston pöytäkirja 12.11.2019 § 66. Alkujaan TEKLA:n:n esityksessä ohjausryhmän jäseniksi kutsuttiin myös Karkkilan asukkaita ja yhdistysten ja yritysten edustajia (TEKLA 3.5.2018 § 44), mutta kaupunginhallitus halusi ryhmään ainoastaan valtuustoryhmien edustajat ja nimesi kaavoituksen ohjausryhmään

Kaavoituksen ohjausryhmän järjestäytymiskokous oli maaliskuun lopulla 2019. Mahdollisesti kunnantuvan asiakin tulee ohjausryhmän käsittelyyn tekeillä olevan kaavamuutoksen yhteydessä, mutta varsinaiset päätökset kunnantuvan kohtalosta tehdään luottamuselimissä.⁴⁴⁴

Kaupunginhallituksen päätöksen mukaan kunnantuvan kohtalo ratkaistaan tämän vuoden aikana.

Kaupunginhallituksen puheenjohtaja on luottamushenkilönä seurannut kunnantuvan suojeluprosessia alusta alkaen. Hän kertoo olleensa henkilökohtaisesti kunnantuvan suojelun kannalla, vaikkei alkujaan täysin ymmärtänytkään rakennuksen merkitystä. Hän toteaa, että tässä asiassa kaupunkilaiset ovat toimineet kiitettävän aktiivisesti ja paikalliset yhdistykset tehneet arvokasta työtä ja ottaneet vastuuta paikallisen rakennusperinnön suojelemisessa. Paras ratkaisu kunnantuvan suhteen, sekä kunnan taloudellisen tilanteen että paikallisen kulttuuriperinteen kannalta, olisi hänen mukaansa antaa yhdistysten kunnostaa kunnantupa sen nykyisellä paikallaan. Johtavien virkamiesten vaihtumisen viime kesänä hän näkee vieneen asioita positiiviseen suuntaan, harjun kenttäasia on saatu vietyä eteenpäin ja laillisuusnäkökulma huomioidaan entistä paremmin myös kunnantupaan liittyvissä kysymyksissä.⁴⁴⁵

Karkkilan teknisellä johtajalla on ollut tärkeä rooli kunnantuvan asiassa, joten hänen kuulemisensa asiassa olisi ollut tärkeää. Huolimatta useista haastattelu/tapaamispyynnöistä tutkielmaani varten, tämä ei onnistunut teknisen johtajan kieltäytyessä asian keskeneräisyyteen vedoten.⁴⁴⁶ Mikäli asioista puhutaan vasta kun päätökset on tehty ja suunnitelmat valmistuneet, jäävät tavoitteet avoimesta tiedottamisesta ja valmisteluvaiheen osallistumismahdollisuudesta toteutumatta.

---

edustajat hallitusryhmistä. Kaupunginhallituksen pöytäkirja 11.2.2019 § 36. Myöhemmin ohjausryhmää täydennettiin pienempien valtuustoryhmien edustajilla. Kaupunginhallituksen pöytäkirja 11.3.2019 § 53.

⁴⁴⁴ Mariitta Vuorenpään suullinen tiedonanto 7.5.2019.

⁴⁴⁵ Maritta Salon suullinen tiedonanto 16.3.2019.

⁴⁴⁶ Kari Setälän sähköpostit 6.2.2019; 28.4.2019.

10 Johtopäätelmät kunnantuvan suojelusta ja sen kyseenalaistamisen prosessista Karkkilassa

Rakennusperinnön arvottaminen liikkuu sekä rakennusten syntyajassa että hetkessä, jolloin arvojen määrittelyä tehdään, toteaa Aura Kivilaakso tutkimuksessaan.⁴⁴⁷ Hän tähdentää, että siksi se tehdään riittävään historiatietoon ja vertailuaineistoon perustuen. Tätä tietoa ja aineistoa olen koonnut ja tuottanut tutkielmani ensimmäisessä osassa, joka pohjustaa Pyhäjärven entisen kunnantuvan arvottamiseen liittyviä kysymyksiä rakennussuojelun näkökulmasta. Esitän alkuun lyhyen tiivistelmän tutkielman ensimmäisen osan tuloksista ja tämän jälkeen siirryn tarkastelemaan tutkielman toisen osan suojelukiistasta nousevia johtopäätelmiä.

Pyhäjärven entinen kunnantupa on paikallishistoriallisesti merkittävä, onhan se paikkakunnan ensimmäinen maallisen hallinnon rakennus. Kunnantupa on myös paikkakunnan ensimmäinen arkkitehdin suunnittelema rakennus, ja kuten tutkielmassa nousi esiin, se on nykytiedon mukaan myös Suomen vanhin arkkitehdin suunnittelema kunnantupa. Tätä kautta se saa myös valtakunnallista merkitystä. Kansallista merkitystä lisää tieto siitä, että kunnantuvan on suunnitellut aikansa merkittävä arkkitehti Usko Nyström ja alkuperäiset piirustukset ovat edelleen tallella osoittamassa myös niitä muutoksia, joita rakennukseen on reilun vuosisadan aikana kohdistunut. Museoviranomaiset ovat lausunnoissaan todenneet entisen kunnantuvan rakennuksen kulttuurihistoriallisesti, paikallishistoriallisesti ja rakennustaiteellisesti arvokkaaksi. Lisäksi he ovat todenneet rakennuksen olevan suhteellisen hyvässä kunnossa, minkä on todentanut myös rakennuksesta teetetty kuntoarvio. Tutkijat ovat jo pitkään olleet huolissaan Suomen vanhan rakennuskannan vähyydestä, ja esimerkiksi Euroopan muihin maihin verrattuna rakennuskanta on hyvin nuorta. Pyhäjärven entinen kunnantupa on 120 vuotta alkuperäisellä paikallaan säilynyt puurakenteinen rakennus, joka on kahteen kertaan suojeltu kaavalla ja hallinto-oikeus on päätöksellään suojelun vahvistanut. Kaiken edellä esitetyn nojalla suojelu on hyvin perusteltu.

Rakennuslainsäädännön muutoksilla on parin vuosikymmenen ajan siirretty kaavoituksen päättäntävaltaa kunnille. Rakennussuojelulainsäädäntöä on puolestaan kehitetty kaavallisen suojelun suuntaan, ja muutoksenhakutieksi on osoitettu hallintotuomioistuimet. Näiden muutosten myötä tuli lainvalmistelijan mukaan tarpeelliseksi lisätä ja painottaa kuntalaisten vuorovaikutusta ja osallistumista päätöksentekoprosessiin. Voimassa olevan maankäyttö- ja rakennuslain (MRL) tavoitteena on järjestää alueiden käyttö ja rakentaminen niin, että siinä luodaan edellytykset hyvälle elinympäristölle sekä edistetään ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä

---

⁴⁴⁷ Kivilaakso 2017, 22.

kehitystä. Tavoitteena on myös turvata jokaisen osallistumismahdollisuus asioiden valmisteluun, suunnittelun laatu ja vuorovaikutteisuus, asiantuntemuksen monipuolisuus sekä avoin tiedottaminen käsiteltävinä olevissa asioissa.⁴⁴⁸ Tutkielmuksessa on seikkaperäisesti käyty läpi miten Pyhäjärven entisen kunnantuvan suojeluun liittyen kunnassa on eri tahojen osalta toimittu, ja sen perusteella on todettava, että kunnantuvan tapaus on valitettava esimerkki siitä, että MRL:n edellä esitetyt tavoitteet ovat käytännössä monelta osin jääneet toteutumatta lain edellyttämällä tavalla eikä hyvää hallintotapaa ole kaikilta osin noudatettu hallintolain mukaisesti.⁴⁴⁹ Seuraavassa tiivistettynä pääosiltaan ennen kesän 2018 viranhaltijavaihdoksia esiin nousseita ongelmakohtia.

Lainsäätäjät antavat kolmannelle sektorille mahdollisuuden osallistua paikkakuntansa alueiden käytön ja rakentamisen järjestämiseen, ja myös edellyttävät sitä. Kunnantuvan ja viereisen Harjun kentän asiassa paikalliset yhdistykset ovat yhdessä muiden toimijoiden kanssa aktiivisesti käyttäneet lain suomaa osallistumismahdollisuuksia, mutta esille tuotuja asioita ei ole juurikaan huomioitu asioiden valmistelussa ja lain edellyttämät kuulemiset ovat usein jääneet pelkiksi muodollisuuksiksi ilman käytännön vaikutusta. Vuorovaikutteisuus ei ole toteutunut lain edellyttämällä tavalla, kun esiteltyjä vaihtoehtoisia suunnitelmia ei ole tuotu valmisteluun, vaikka niitä kolmannen sektorin lisäksi vaativat valmisteluun toistuvasti myös luottamushenkilöt. Asiantuntemuksen osalta MRL:n tavoitteiden toteutuminen jää varsin puutteelliseksi, kun valmistelussa huomiotta ovat pitkään jääneet niin paikallisyhdistysten kannanotot, museoviranomaisten asiantuntijalausunnat kuin hallinto-oikeuden kunnantuvan asiassa antama päätös, joka vahvistaa kunnantuvan suojelun MRL:n nojalla. Kunnantuvan ja Harjun kentän madaltamisen osalta tiedottaminen ei ole ollut avointa, vaan osin virheellistä ja jopa harhaanjohtavaa, minkä lisäksi julkisten asiakirjojen saanti tekniseltä puolelta on osittain ollut hankalaa.⁴⁵⁰

Kunnantupaan ja Harjun kenttään liittyvien asioiden käsittely ei ole tutkimuksen perusteella ollut puolueetonta vaan johtavan virkamiehen henkilökohtaiset näkemykset näyttäytyvät suuntaa antavina asioiden valmistelussa ja käsittelyssä. Tämän seurauksena toiminta ei myöskään ole ollut tasapuolista, ei kolmannen sektorin eri toimijoiden eikä eri luottamuselinten suhteen.

⁴⁴⁸ <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990132> (luettu 2019).

⁴⁴⁹ Eduskunnan perustuslakivaliokunta on todennut vuorovaikutteisuudesta jo MRL:n valmisteluvaiheessa, että ”ratkaisevaksi kuitenkin muodostuu, kuinka todellisia yksilön osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet ovat käytännössä. On syytä tähdentää sitä, että asianomaisten uusien säännösten toimivuutta seurataan ja tarvittaessa ryhdytään lisätoimiin vaikutusmahdollisuuksien turvaamiseksi”. Syrjänen 2000, 196 (PeVL 38/1998).

⁴⁵⁰ Tässä yhteydessä on toisaalta kiitettävä Karkkilan hallintopuolen entistä asianhallintasihteeriä ja nykyistä tietopalvelusihiteeriä, jotka ovat pyynnöstäni ystävällisesti tuoneet/lähettäneet satoja asiakirjoja tutkittavakseni.

Tutkimuksen pohjalta näkisin, että virkamiesvalmistelulla on ollut keskeinen rooli kunnantuvan asian ajautumisessa vuosia jatkuneeksi kiistaksi, alkaen silloisen kaupunginjohtajan esityksistä kunnantuvan siirtämisestä vastoin juuri lainvoiman saanutta asemakaavaa, jossa kunnantuvalla on sr-2 suojelumerkintä. Kyseisen kaupunginjohtajan jätettyä virkansa asian valmistelu kulminoitui kolme vuotta virassaan vaikuttaneeseen tekniseen johtajaan, joka vei Harjun kentän hankesuunnitelmaa ja siinä ohessa kunnantuvan asiaa eteenpäin ”omana projektinaan”, kuten hänen alaisensa asian ilmaisi. Teknisen johtajan viran tuoma asiantuntija- ja arvovalta yhdistettynä viran tuomaan valmistelu- ja esittelyvaltaan sekä hallintosääntöön pohjaavaan päätösvaltaan, antaa hänelle todella huomattavat vaikuttamismahdollisuudet. Kunnantuvan sekä siihen liittyvän Harjun kentän tapaus tuovat esiin yhtenä keskeisenä mahdollisuuden jättää valmistelussa huomioimatta tai ohittaa pelkällä maininnalla tahot, joiden näkemykset poikkeavat hänen omistaan, oli kyse museoalan asiantuntijaviranomaisten lausunnoista, luottamuselinten tai oikeuden päätöksistä tai kolmannesta sektorista ja niiden paikallisesta asiantuntemuksesta. Tämä paikallisen tuntemuksen puute muodostuu erityisen huolestuttavaksi, kun johtavien viranhaltijoiden vaihtuvuus on suurta, he eivät asu paikkakunnalla eikä heillä ole paikallistuntemusta, kuten Karkkilassa on enimmäkseen ollut tilanne kunnantuvan suojelukiistan vuosina.⁴⁵¹

Poikkeamistoimivallan siirtäminen ELY-keskuksilta kunnille MRL:n muutoksella keväällä 2016 lisää tilanteen ongelmallisuutta.⁴⁵² Tämä poikkeamistoimivallan siirto kunnille toteutettiin, vaikka ympäristövaliokunta on mietinnössään todennut, että kuntien vaihtelevat resurssit ja osaaminen saattavat vaikuttaa kielteisesti rakennushistoriallisen ja arkeologisen kulttuuriperinnön suojeluun.⁴⁵³

Lainsäätäjän mukaan hyvällä osallistumismenettelyllä voidaan poistaa ristiriitoja ja päästä kaavaratkaisuihin, joista ei valiteta, mikä on lain edellyttämien osallistumis- ja arviointisuunnitelmien tarkoitus. Mikäli yhdistysten tai yksityishenkilöiden on lähdettävä muutoksenhakuprosessiin tullakseen kuulluksi, muuttuu tilanne entistä haasteellisemmaksi, sillä kunnallisvalitus hallinto-oikeuteen tulee tehdä laillisuusperusteella. Kunnantuvan ja Harjun kentän

⁴⁵¹ Lisäksi kaupungin virkamiesvalmistelun pohjalta on toteutettu hallintosääntömuutoksia, jotka ovat lisänneet päätäntävaltaa suoraan tai delegoinnin kautta kunnan viranhaltijoille. Esimerkkinä poikkeamistoimivallan siirtäminen ensin ELY-keskuksilta kunnille MRL:n muutoksella, joka astui voimaan 1.4.2016.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20160196#Pidp445166928> (luettu 2019). Poikkeamistoimivalta olisi voitu siirtää lautakunnalle tai kaupunginhallitukselle. Kaupunginhallitus delegoi poikkeamisvallan viranhaltijoille. KLA, Kaupunginhallituksen pöytäkirja 29.8.2016 § 167. Kaupungin hallintosäännön 8 § oikeuttaa toimivallan siirron.

⁴⁵² Kun eduskunta hyväksyi lain MRL:n muuttamisesta 18.3.2016, asiasta jätettiin eriäviä mielipiteitä, joissa esitettiin huoli mm. pienten kuntien resursseista ja sitä kautta kansalaisten yhdenvertaisuudesta; myös museovirasto oli lausunnossaan huolissaan riittävästä asiantuntemusta rakennussuojeluun liittyvissä kysymyksissä.

ottamat https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Mietinto/Sivut/YmVM_3+2016.aspx#JasenMielipideOsa (luettu 2019).

⁴⁵³ Valiokunnan mietintö YmVM 3/2016 vp HE 148/2015 (luettu 2019).

tapauksessa yhdistykset ovat joutuneet tukeutumaan juristin apuun, mikä edellyttää muun panostamisen lisäksi myös taloudellisia resursseja. Kolmas sektori toimii vapaa-ajallaan harrastuspohjalta saattaen joutua tällaisessa tilanteessa vastaamaan kohtuuttomiin haasteisiin, etenkin kun vastapuolena on koulutettu viranhaltija, jolla on viran puolesta tarvittavat resurssit ja verkostot asian hoitamiseen.

Taidehistorian tutkimuskohteet ovat jo vuosikymmeniä sitten laajentuneet käsittämään suurikokoisten linnojen ja kirkkojen ohella myös pienimuotoisempia ja vähäarvoisempia rakennuksia, näinhän määrittää myös Venetsian julistus vuodelta 1964. Pyhäjärven entisen kunnantuvan tapauksessa näyttäisi siltä, että sen kaltaisen pienikokoisen ja vähemmän näyttävän puurakennuksen merkitys ei saavuta kaikkia kansalaisia esitetyistä perusteluista huolimatta – ei virkamies- eikä luottamushenkilötasollakaan – vaan kohteiden suojeleminen jää paljolti kulttuuri- ja paikallishistoriasta kiinnostuneiden, lähinnä paikallisten kotiseutu- ja muiden yhdistysaktiivien tai yksittäisten asianharrastajien osalle. Tämä kolmannen sektorin toiminta näyttäytyy kunnantuvan tapauksen valossa ensiarvoisen tärkeänä, jotta rakennusperinnön säilyminen suurikokoisia ja näyttäviä arkkitehtuurikohteita laajempaan ja monipuolisempaan olisi mahdollista. Kyse ei ole pelkästään Pyhäjärven entisestä kunnantuvasta, sillä Karkkila tuskin on ainoa Suomen yli kolmesta sadasta kunnasta, jossa tässä tutkielmassa esitettyjen kaltaisia ongelmia ilmenee.⁴⁵⁴

Ympäristövaliokunnan mietinnössä todetaan, että lain täytäntöönpanossa tulee varmistaa, että päätöksenteko kunnissa perustuu tarvittaessa riittäviin selvityksiin ja museoviranomaisia kuullaan.⁴⁵⁵ Kunnantuvan tapaus osoittaa, että käytännössä kuntatasolla jo yhden johtavan virkamiehen vaikutusvalta saattaa riittää ohittamaan museoviranomaisten lausunnot silloinkin kun asemakaavan suojelumääräys edellyttää, että museoviranomaisia on kuultava kaikkiin rakennukseen kohdistuviin muutoksiin liittyen. Ehkä kyse on riittämättömästä oikeuskäytännön tuntemuksesta ja ehkä koulutusta voi lisätä, kuten mietinnössä myös ehdotetaan. Kun päätösvaltaa on siirretty kunnille, miten taata riittävä asiantuntemus poliittisille päättäjille, jotka osin vaihtuvat aina neljän vuoden välein? Entä miten kolmannen sektorin edustajien käyttöön saadaan riittävä tuntemus

⁴⁵⁴ *Helsingin sanomissa* uutisoitiin vastikään Kari Varvikon kirjasta (2019), jossa kerrotaan Helsingin johtavien virkamiesten antaneen 1970-luvulla Puu-Vallilaan liittyen tarkoituksellisesti virheellistä tietoa omien, alueen purkamiseen tähtäävien, näkemystensä läpiviemiseksi. *Helsingin sanomat* 4.5.2019.

⁴⁵⁵ Valiokunnan mietintö YmVM 3/2016 vp HE 148/2015. Valiokunta korostaa vielä, että maankäyttö- ja rakennuslaissa säädettyjä poikkeamisen edellytyksiä ei muuteta. Edellytykset ovat kuitenkin joustavat, ja on mahdollista, että kaikissa kunnissa ei ole yhtäläistä osaamista ja oikeuskäytännön tuntemusta. Kuntien myönteisiin poikkeamispäätöksiin vuosina 2008—2010 kohdistuneista valituksista hyväksyttiin 65 prosenttia, kun samanaikaisesti ELY-keskusten poikkeamispäätöksiin kohdistuneista valituksista hyväksyttiin 9 prosenttia. Kuntien päätösten pysyvyys oli siten selvästi heikompi. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Mietinto/Sivut/YmVM_3+2016.aspx (luettu 2019).

oikeuskäytännöistä niitäkin tapauksia varten, kun asia on vietävä muutoksenhakuun hallintotuomioistuimeen ja miten taataan hallinto-oikeuden päätösten huomioiminen kuntatason virkamiesvalmistelussa?

Paikallisilla yhdistyksillä ja muilla kolmannen sektorin toimijoilla on suuri vastuu niin luonnonympäristön kuin paikallishistorian ja rakennusperinnön säilymisestä. Vaikka kunnantuvan tapauksessa yhdistykset käyttivät mielestäni kiitettävästi lain suomia/velvoittavia osallistumisen ja vuorovaikuttamisen tapoja, ei niitä huomioitu asian virkamiesvalmistelussa ennen kuin asiasta jätettiin tutkintapyyntö poliisille – mihin ei liene tarkoitus rakennusperinnön suojelemiseksi päätyä. Kulttuuriperinnön säilymisen kannalta on tärkeää, että lainsäädäntö pystyisi käytännön tasolle asti turvaamaan niin museoalan asiantuntijoiden kuin paikallistuntemuksenkin huomioimisen kaavoituksessa, ja siten lain jo nykyisetkin tavoitteet kulttuurisesti kestävästä kehityksestä ja jokaisen osallistumismahdollisuudesta asioiden valmisteluun, suunnittelun laadusta ja vuorovaikutteisuudesta sekä asiantuntemuksen monipuolisuudesta.

MRL:n muutos on valmisteilla⁴⁵⁶, tätä pohjustaa arviointi lain toimivuudesta vuodelta 2013. Arvioinnin mukaan laki on lähtökohdiltaan ja keskeisiltä säännöksiltään edelleen toimiva vastaamaan alueidenkäytön suunnittelun ja rakentamisen ohjauksen tavoitteisiin. Säännösten tarkistamis- ja kehittämistarpeita todetaan olevan, myös muodostuneiden toimintakäytäntöjen ja lain soveltamisen suhteen. Kulttuuriympäristön huomioon ottamisesta arvioinnissa todetaan, että MRL on keskeinen kulttuuriympäristön vaalimisen, suojelun ja kestävästi kehittämisen väline sekä muun muassa, että vuorovaikutuksen ja kansalaisvaikuttamisen lisäämiseksi on syytä kehittää viestintää kansalaisten vaikutuskanavista ja -tavoista kulttuuriympäristöasioissa.⁴⁵⁷ Liittyen osallistumiseen, avoimuuteen ja vuorovaikutteisuuteen arvioinnissa todetaan:

Kulttuuriperintöä koskevat kansainväliset sopimukset nostavat kansalaisyhteiskunnan keskeiseen asemaan kulttuuriympäristön käyttäjänä ja vaalijana. Suomen kaavoitusjärjestelmä onkin lähtökohtaisesti avointa ja vuorovaikutteista. Prosessiin osallistuminen edellyttää toimivia vuorovaikutusmenettelyjä ja riittävää tietopohjaa. Paikkatietoihin perustuvat sovellukset ovat tässä hyvänä apuna. Suomessa näkyvin kulttuuriympäristöasioihin osallistuva kansalaistoimijoiden taho ovat yhdistykset, kuten tieteelliset seurakunnat, valtakunnalliset kulttuuriympäristöjärjestöt sekä paikalliset asukas-, kotiseutu- ja kyläyhdistykset. Julkisen vallan ja yhdistysten hyvä yhteistyö edistää kulttuuriympäristöasioiden hoitoa. Yhdistyksillä on tietoa ja osaamista, joista on apua hallinnolle.

⁴⁵⁶ <http://www.ym.fi/mrluudistus> (luettu 2019).

⁴⁵⁷ Arviointi maankäyttö- ja rakennuslain toimivuudesta 2013, 77.

Yhdistykset puolestaan odottavat valtiolta ja kunnilta taloudellisen tuen lisäksi neuvontaa sekä erilaisten lupa- ja muiden prosessien helpottamista.⁴⁵⁸

Arvioinnin mukaan kaavoitusjärjestelmä on lähtökohtaisesti avointa ja vuorovaikutteista, mutta miten turvata avoimuuden ja vuorovaikutteisuuden yltäminen käytäntöön kuntatasolla? Julkisen vallan ja yhdistysten hyvä yhteistyö varmasti edistää kulttuuriympäristöasioiden hoitoa ja yhdistysten tiedosta ja osaamisesta on apua hallinnolle – mutta miten lainsäädännön avulla saadaan turvattua tämän yhteistyön toteutuminen silloinkin kun virkamiestaholta puuttuu halukkuutta? Arvioinnissa esitetään myös, että rakennusvalvontatoimen yksiköiden kokoa tulee merkittävästi kasvattaa, jotta viranomaisvalvonnan toimintaedellytykset paranisivat ja toiminta olisi koko maassa yhtenäisempää ja ennakoitavampaa. Myös säännöksiä rakennusten elinkaaren aikaisista kunnossapito- ja korjaustoimenpiteistä sekä niihin liittyvistä vastuista tulee selkeyttää.⁴⁵⁹ Tämä on erittäin kannatettavaa, käytännössä kyse on tietenkin resursseista, joten olisi suotavaa, että lainsäätäjä pystyisi vaikuttamaan myös riittävien resurssien saatavuuteen.

Tutkimusten mukaan Suomessa on purettu vanha rakennuskanta hälyttävän vähiin, eikä pitäisi lainsäädäntömme puitteissa olla mahdollista menettää yhtään Pyhäjärven entisen kunnantuvan kaltaista 120-vuotiaasta rakennusta. Rakennusperinnön vaalimisen kannalta Kivilaakson mukaan keskeistä on historiatietoisuus, eli käsitys siitä miten mennyt, nykyhetki ja tulevaisuus liittyvät toisiinsa, sillä se edistää asuinalueisiin sitoutumista ja paikallisidentiteetin muodostumista. Autenttinen historiallinen ympäristö kertoo paikan juurista ja ajallisesti syvät ja vaihtelevat kulttuuriympäristöt myös vahvistavat alueen identiteettiä ja imagoa.⁴⁶⁰ Karkkilalaiset yhdistykset ovat yhdessä muiden tahojen kanssa sitoutuneesti toimineet paikallisen historiatietoisuuden lisäämiseksi ja tehneet työtä rakennusperinnön, kaupunkikuvan ja luonnonmaiseman säilyttämisen puolesta, mikä kertoo kulttuuriperinnön yhteisöllisestä arvosta. Pyhäjärven kunnantupa on yhteisesti jaettua, kollektiivista kulttuuriperintöä, jota meidän tulisi lainsäädännön avulla pystyä vaalimaan ja säilyttämään tuleville sukupolville yhteistyössä kaikkien eri tahojen kanssa.

⁴⁵⁸ Arviointi maankäyttö- ja rakennuslain toimivuudesta 2013, 81.

⁴⁵⁹ Arviointi maankäyttö- ja rakennuslain toimivuudesta 2013. http://www.ym.fi/fi-FI/Ajankohtaista/Julkaisut/SY_12014_Arviointi_maankaytto_ja_rakennu%2828185%29 (luettu 2019).

⁴⁶⁰ Kivilaakso 2017, 180.

EPILOGI

Ylhäällä harjulla hieman unohdetun näköinen pienehkö puurakennus, jonka maalipinta on alkanut rapistumaan, ei ulkoiselta olemukseltaan herätä ihastusta. Mutta jo lyhyellä tutustumisella Pyhäjärven eli nykyisen Karkkilan entinen kunnantupa osoittautui historialtaan merkittäväksi ja alkuperäiskuvauksessaan hyvin kauniiksi rakennukseksi, jolle ikääkin oli kertymässä 120 vuotta. Tietoa rakennuksesta oli niukasti saatavilla, joten se oli oiva kohde taidehistorian tutkielmalle.

Rakennuksen historia alkoi avautumaan odotetusti arkistojen kautta, mutta jo alkuvaiheessa käynnissä olevat rakennuksen purkamiseen tähtäävät hankkeet tulivat osaksi tutkimusta.

Rakennuksen suojelu ja sen kyseenalaistaminen saivat yhä enemmän tilaa ja nousivat lopulta keskeiseksi osaksi tutkielmaa. Aloittaessani taidehistorian tutkimukselle melko tyypillistä rakennushistoriallista selvitystä kunnantuvasta, en aavistanut minkälaisiin johtopäätelmiin tämä melko pitkä ja kivikkoinenkin tie lopulta johdatti. Aivan lähihistoriassa ja nykyhetkessä liikkuva kunnallisen virkakoneiston, poliittisen päätöksenteon ja kolmannen sektorin toiminnan tarkastelu ei ole kovin tyypillistä taidehistorian tutkimukselle, sillä vastaavaa tutkimusta löytyi vain vähän. Tutkimus kuitenkin avasi silmäni ymmärtämään, että näiden prosessien tiedostaminen ja huomioiminen on rakennusperinnön säilymisen kannalta tärkeää. Jaan täysin Riitta Nikulan näkemyksen hänen kirjoittaessaan: ”[...] minusta rakennussuojelua edistävä tutkimus on arkkitehtuurihistorioitsijan eettinen velvollisuus. Rakennustaiteessa kaikki esteettiset ja historialliset arvot ovat konkreettisesti sidottuja materiaan. Kun vanha rakennus tai sen yksityiskohta tuhoetaan, hävitetään sen sisältämät arvot lopullisesti.” (Nikula 1988, 5.)

Toivon, että tutkielman myötä kunnantuvan paikallinen ja kansallinenkin arvo tulee paremmin julki, ja että tämän konkreettisen esimerkin avulla kulttuuriympäristön suojeluun kuntatasolla liittyvät käytännön haasteet tulevat esiin tavalla, joka edesauttaisi asioiden kehittämistä kohti kulttuuriperinnön turvatumpaa tulevaisuutta.

Haluan tässä yhteydessä myös kiittää ohjaajaani Elina Räsästä sekä lähipiiriäni kärsivällisestä tuesta ja avusta. Vaikka lopullisia poliittisia päätöksiä kunnantuvan suhteen ei vielä ole tehty, viime kuukaudet antavat edes toivoa siitä, että rakennuksen arvo ymmärrettäisiin ja järjestöt saisivat alkaa suunnittelemaan rakennuksen entisöintiä siihen myönnetyn avustuksen turvin. Toivonkin pääseväni pian käytännön työhön kunnantuvan saattamiseksi arvoiseensa kuntoon ja käyttöön.

Karkkilassa 14.5.2019

Anne Virtanen

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

SUULLISIA TIEDONANTOJA (kronologinen järjestys)

Seppo Markku, arkkitehti 23.10.2013.

Kari Setälä, Karkkilan kaupungin tekninen johtaja 24.10.2013.

Tommi Kuutsa, Karkkilan kaupungin museotoimen johtaja 19.9.2016; 8.8.2018.

Laura Tuominen, museoviraston erikoistutkija 19.4.2017.

Pekka Wikberg, Karkkilan kotiseutuyhdistyksen/kunnantuvan työjaoksen varapj. 31.8.2017; 13.9.2017.

Karkkilan Helluntaiseurakunta (Helluntaisrk), kunnantuvan kiinteistön omistaja; seurakunnan toimintaan osallistuneiden suullisia tiedonantoja:

Eero Ketola 18.1.2018; Arto Hyytiäinen 19.1.2018; Tapio Virtanen 19.1.2018; Marja-Terttu Mäki 25.1.2018; Eila Palenius 27.1.2018; Hanna-Mari Auvinen 20.1.2018; Esa Martin 1.2.2019; Rauni Rantala 28.2.2019.

Tommi Heikkinen, kunnantuvan kiinteistön omistaja 20.1.2018; 1.3.2018; 28.8.2018.

Vuokralaisten suullisia tiedonantoja: Katri Brusila 12.1.2018; Satu Hagelberg 20.1.2018; Mia Halme 21.1.2018.

Sami Männistö, Karkkilan asianhallintasihteeri 2.2.2018.

Hanna-Mari Auvinen, valtuutettu 8.5.2018; 2.11.2018.

Vesa Näsi, arkkitehti 6.7.2018.

Risto Hakomäki, Kansallismuseon amanuenssi, Karkkilan entinen museujohtaja 10.8.2018.

Harry Suntioinen, Karkkilan kotiseutuyhdistyksen/kunnantuvan työjaoksen pj. 23.8.2018; 6.1.2019.

Juha Jumisko, valtuutettu, Karkkilan kaupunginhallituksen jäsen, Nyhkälän ohjausryhmän pj. 4.9.2018.

Aarni Leppälä, Nyhkälän koulun erityisopettaja 5.9.2018; 30.3.2019.

Merja Jylhänkangas, Karkkilan luonnonsuojeluyhdistyksen hallituksen jäsen 15.9.2018.

Jarkko Ilonen, valtuutettu, Karkkilan kaupunginhallituksen jäsen 24.9.2018.

Timo Palenius, valtuutettu, YMLA pj. 3.11.2018.

Reino Pajuoja, entinen Haukkamäen koulun opettaja ja Karkkilan sivistystoimenjohtaja 1.3.2019.

Esko Vuolukka, Karkkilan yhdyskuntatekniikan päällikkö 5.3.2019.

Pirkko Luotonen, entinen Karkkilan rakennustoimen työntekijä 5.3.2019.

Maritta Salo, valtuutettu, Karkkilan kaupunginhallituksen pj. 16.3.2019; 30.3.2019; 14.5.2019.

Tina Mattsson, Karkkilan luonnonsuojeluyhdistyksen pj. 19.3.2019; 12.4.2019.

Risto Sintonen, valtuutettu, TEKLA:n jäsen 26.4.2019.

Mariitta Vuorenpää, kaavoituspäällikkö 7.5.2019.

PAINAMATTOMAT LÄHTEET

Helsingin yliopisto (HY)

Taidehistorian oppiaine (THO)

Sanna Kaisa Pesälä, 1984. Hollolan kunnantupa. Proseminariesitelmä.

Eija Rauske, 1988. Arkkitehtuuritoimisto Usko Nyström-Petreljus-Penttilä.

Asuinkerrostalot Helsingissä - kulmatalon pohja. Pro gradu -tutkielma.

Karkkilan kaupunginarkisto (KLA), Karkkila

Pyhäjärven kuntakokouksen pöytäkirjat 1.11.1896 § 1; 29.3.1897 § 3; 25.7.1897 § 1;
27.9.1897 § 12 – 15; 30.1.1898 § 2; 18.9.1898 § 2; 16.10.1898 § 2; 23.1.1899;
18.9.1899; 23.10.1899 § 3; 23.10.1899 § 2; 12.12.1899; 17.12.1900 § 6; 9.12.1901 § 10;
3.5.1902 § 1; 17.8.1902 § 3; 31.1.1904 § 2; 15.10.1904 § 2; 15.10.1904 § 2-7; 18.3.1905
§ 4; 7.5.1905 § 1; 1.9.1906 § 8; 9.3.1907 § 5 -6; 17.5.1907 § 2; 18.8.1907 § 4; 1.2.1908
liitteenä; 23.5.1908 § 3; 22.12.1908 § 4; 20.11.1909 § 2; 29.4.1911 § 5; 3.2.1912 § 1;
19.10.1913 § 4; 22.12.1913 § 8; 26.4.1913 § 8; 1.11.1913 § 3; 1914; 12.6.1915 § 5;
24.1.1916; 28.9.1925 § 21; 3.3.1924 § 9; 20.10.1924 § 7; 19.11.1923 § 3; 29.12.1924
§ 11; 9.11.1925 § 7; § 31 -32; 20.10.1924 § 7; 22.11.1926 § 1; 28.12.1931.

Pyhäjärven kunnallislautakunnan (ltk) pöytäkirja 2.12.1899.

Pyhäjärven kunnantuvan piirustukset 6.9.1897.

Pyhäjärven kunnanvaltuuston pöytäkirjat 28.10.1938 § 9; 15.3.1939 § 2; 11.4.1939 § 5; § 20.

Pyhäjärven kunnallislautakunnan (ltk) pöytäkirjat 2.12.1937 § 20; 26.1.1938; 7.2.1938 § 8;
9.6.1938 § 13; 14.11.1938 § 13; 12.9.1938 § 3; 17.10.1938 § 1; 14.8.1939 § 5.

Karkkilan kauppalanvaltuuston pöytäkirjat 7.12.1934 § 17; 11.6.1935 § 6.

Karkkilan kauppalanhallituksen pöytäkirjat 21.12.1931 § 2; 8.3.1932 § 8; § 14; 19.4.1933
§ 19; 14.12.1937 § 10; 23.9.1942 § 172.

Karkkilan kaupunginvaltuuston pöytäkirjat 3.2.2003 § 4, liite 2A; 10.11.2003 § 55, liite 22 A;
17.6.2013 § 68; 29.9.2014 § 79; § 69; 10.11.2014; 7.12.2015 § 106; 14.3.2016 § 15;
22.6.2016 § 35; 12.12.2016 § 85; 27.2.2017 § 6; 30.3.2017 § 24; 8.5.2017 § 37;
11.12.2017 § 128; 12.11.2019 § 66.

Karkkilan kaupunginhallituksen pöytäkirjat 28.4.2003 § 106, liite 19 A; 12.5.2003 § 121;
6.10.2014 § 247; 11.5.2015 § 100; 7.9.2015 § 191; 23.11.2015 § 254; 13.2.2016 § 44;
21.3.2016 § 59; 23.5.2016 § 125; 24.10.2016 § 206; 14.11.2016 § 229; 28.11.2016 §
251; 19.12.2016 § 274; 27.3.2017 § 83; 8.5.2017 § 103; 5.6.2017 § 154; 14.8.2017 §

166; 25.9.2017 § 201; 13.11.2017 § 268; 12.2.2018 § 25; 4.6.2018 § 123; 11.2.2019 § 27; § 36; 11.3.2019 § 53; 6.5.2019 § 105.

Lautakuntien pöytäkirjat:

Kasvatus- ja opetuslautakunta (KASLA) 17.12.2013 § 88; 17.1.2017 § 7.

Tekninen lautakunta (TEKLA) 27.3.2014 § 23; 19.3.2015 § 30; 23.4.2015 § 46; 22.9.2015 § 101; 19.11.2015 § 137; 28.1.2016 § 7; 3.3.2016 § 20; 2.6.2016 § 66; 9.2.2017 § 15; 23.3.2017 § 27; 4.5.2017 § 42; 1.6.2017 § 53; 31.8.2017 § 85; 24.1.2019 § 5; 17.4.2019 § 33.

Ympäristölautakunta (YMLA) 4.2.2016 § 5; 3.3.2016 § 19; 12.5.2016 § 52; 1.9.2016 § 57; 8.5.2018 § 21; 14.6.2018 § 30; 13.9.2018 § 38.

Vapaa-aikalautakunta (VAPLA) 16.9.2014 § 59; 30.1.2017 § 9.

Karkkilan museotoimen lausunnot 18.1.2016; 21.4.2017.

Viranhaltijapäätöksiä: Poikkeamislupahakemus 23.3.2015; Hakemuksen täydennys 23.11.2015; Nyhkälän liikunta-alueen toteutussuunnittelijan valinta 25.2.2019.

Karkkilalaisten järjestöjen kirjoituksia (lausuntoja, huomautuksia, kanteluita, valituksia, tutkintapyyntö)

Karkkilan Kotiseutuyhdistys (KaKo) arkisto: 27.3.2014; 10.11.2014; 7.12.2015; 29.2.2016; 19.4.2016; 17.5.2016; 31.10.2016; 9.12.2016; 4.5.2017; 18.7.2017; 31.8.2017.

Kunnantuvan työjaos (KaKo-jaos) arkisto: 14.10.2015; 18.12.2015; 26.7.2016; 18.1.2017.

Karkkilan Luonnonsuojeluyhdistys (KaLu) arkisto 6.4.2014; 10.11.2014; 29.2.2016; 30.10.2016; 9.12.2016; 3.5.2017; 18.7.2017; 31.8.2017; 17.1.2018; 16.3.2018; 10.4.2018; 17.4.2018; 16.7.2018.

Suomen Punainen Risti, Karkkilan osasto (KaSPR) 10.11.2014; 29.2.2016.

Viranomaispäätöksiä ja lausuntoja

Länsi-Uudenmaan (L-U) maakuntamuseo 12.9.2014; 18.1.2016; 21.4.2017; 31.5.2017.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (ELY-keskus) 19.4.2016; 9.6.2017.

Aluehallintovirasto (AVI) 23.5.2016; 1.6.2018.

Helsingin hallinto-oikeus (HHO) 28.9.2016; 16.6.2017; 21.3.2018.

Länsi-Uudenmaan poliisilaitos 27.1.2017.

Uudenmaan kulttuurirahasto 11.4.2017.

Anne Virtasen henkilökohtainen arkisto (AV).

Mäki, Matti, 2016. *Muistiinpanoja Pyhäjärven kunnantuvista*. Karkkila.

Marja-Terttu Mäen (Mustonen) henkilökohtainen arkkitehtiarkisto (MTM).

PAINETUT LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

Aalto, Seppo & Rentola, Kimmo, 1992. *KARKKILAN eli Högforsin ja Pyhäjärven, entisen Pahajärven ihmisten, HISTORIA*. Karkkilan kaupunki. Jyväskylä.

Aalto, Seppo, 1992. Ensimmäinen kirja. *KARKKILAN eli Högforsin ja Pyhäjärven, entisen Pahajärven ihmisten, HISTORIA*. Seppo Aalto & Kimmo Rentola. Karkkilan kaupunki. Jyväskylä.

Aho, Heikki, Pekka Kangas, Mikko Mansikka & Pentti Pantzar, 1987. Rakentavaa yhteistyötä Suomen kaavoituksessa. *Rakennussuojelu*. Tiedotus 1/1987. Ympäristöministeriö. Helsinki.

Arviointi maankäyttö- ja rakennuslain toimivuudesta 2013. Suomen ympäristö 1/2014. Ympäristöministeriö. Helsinki.

Farge, Arlette, 1989. *Le Goût de l'archive*. Édition du Seuil. Paris.

Fingerroos, Outi 2010. Muisti, kertomus ja Oral-history-liike. *Medeiasta pronssisoturiin. Kuka tekee menneestä historiaa?* Toim. Pertti Grönholm ja Anna Sivula. Turku: Turun historiallinen yhdistys 2010, 60–81.

Haapanala, Auvo, 2013. *ELY-keskukset alueidenkäytön ja rakentamisen ohjaajina*. Ympäristöministeriön raportti 6/2013. Helsinki.

Helsingin sanomat (HS) 2019.

Hiekkänen, Markus, 1994. *The Stone Churches of the Medieval Diocese of Turku. A Systematic Classification and Chronology*. Väitös. Suomen Muinaismuistoyhdistyksen aikakauskirja 101. Helsinki.

Jääskeläinen, Lauri & Syrjänen, Olavi, 2000. *Maankäyttö- ja rakennuslaki selityksineen: käytännön käsikirja*. Helsinki.

Kaavoitus ja rakentaminen: erikoisnumero rakennussuojelu, 1988. *Kaavoitus ja rakentaminen; 2*. Valtion painatuskeskus. Helsinki.

Kaila, Panu 1987. Rakentamisen vuosisadat. *Talo kautta aikojen. Julkisivujen historia*. Helsinki.

Kaila, Panu 1987. Hirsipinnasta höyläpaneeliin. *Talo kautta aikojen. Julkisivujen historia*. Helsinki.

Kivilaakso, Aura, 2017. *Suojelevat sanat. Puu-Käpylän kaavoituskiiesta esimerkkinä vaikuttavasta kulttuuriympäristön asiantuntijaviestinnästä*. Väitös. Turun yliopiston julkaisuja. Turku.

Koho, Timo, 1991. *Rakennussuojelu kansallisen kulttuuriperinnön säilyttämiseksi*. Helsinki.

Kärki, Pekka & Mansikka, Mikko, 1987. *Rakennussuojelu*. Tiedotus 1/1987. Ympäristöministeriön kaavoitus- ja rakennusosasto. Helsinki.

Lilius, Henrik, 1983. Kaupunkiyhteisö ja sen rakennukset. *Suomen kaupunkilaitoksen historia II, 1870-luvulta autonomian ajan loppuun*. Päätoimittaja Päiviö Tommila. Suomen kaupunkiliitto. Helsinki.

Lilius, Henrik, 1983a. *Imatran Valtionhotelli. Arkkitehtuurihistoriallinen selvitys ja restaurointiohjelma*. Tekstiosa. Helsinki.

Lilius, Henrik, 1983b. *Imatran Valtionhotelli. Arkkitehtuurihistoriallinen selvitys ja restaurointiohjelma*. Kuvaosa. Helsinki.

Lilius, Henrik, 1984. *Joensuu 1848-1890. Erään suomalaisen puukaupungin vaiheita*. Joensuu.

- Lukkarinen, Ville, 1989. *Classicism and history: anachronistic architectural thinking in Finland at the turn of the century: Jac. Ahrenberg and Gustaf Nyström*. Väitös. Suomen muinaismuistoyhdistyksen aikakauskirja 93. Helsinki.
- Lukkarinen, Ville, 2017. *Fragmentti, muisto, maisema: Ville Lukkarisen kirjoituksia taiteesta ja arkkitehtuurista*. Toim. Jukka Cadogan, Linda Leskinen ja Anna Ripatti. Taidehistoriallisia tutkimuksia 48. Helsinki.
- Maankäyttö- ja rakennuslain toimivuus. Arvio laista saaduista kokemuksista*, 2005. Suomen ympäristö 781. Ympäristöministeriö. Helsinki.
- Mikola, Päivi & Hakomäki, Risto, 1994. *Karkkilan vanha rakennuskulttuuri*. Karkkilan Kotiseutuyhdistys ry. Riihimäki.
- Mäenpää, Olli, 2011. *Oikeus hyvään hallintoon*. Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta. Helsinki.
- Mäki, Matti, 2016. Kotiseutuyhdistys heräsi ensimmäisenä Fagerkullan suojeluun. *Karkkilan Kotiseutulehti* n:o 36.
- Mäki, Matti, 2017. Pyhäjärven pappilan vaiheita. *Karkkilan Kotiseutulehti* n:o 37.
- Nikula, Riitta, 1988. *Armas Lindgren 1874 -1929 arkkitehti*. Suomen rakennustaiteen museon monografiasarja. Helsinki.
- Nikula, Riitta, 2005. *Suomen arkkitehtuurin ääriviivat*. Helsinki.
- Osuusliike Tuki*, 1943. Toimintakertomus vuodelta 1942. Helsinki.
- Puustinen, Helena & Mitrunen, Henna 2009. *Karkkila Högfors - Ul. Pyhäjärvi. Postikortit kertovat. Kotiseutumme historiaa 1900-luvun alusta nykypäivään*. Karkkilan Kotiseutuyhdistys ry. Karkkila.
- Pajula, Pirkko, 1983. *Puuarkkitehtuuri*. Helsinki.
- Pesälä, Sanna Kaisa, 1985. *Hollolan kunnantupa*. Päijät-Hämeen tutkimusseuran vuosikirja 1985. Lahti.
- Railo, Juhani, 1987. Kansalaisjärjestöt herättäjinä suojelukysymyksissä. *Rakennussuojelu*. Tiedotus 1/1987. Ympäristöministeriö. Helsinki.
- Rakennusten säilyttäminen kaavoituksessa ja rakentamisessa*, 1978. Sisäasiainministeriö. Kaavoitusohjeita 2/1977. Helsinki.
- Rauske, Eija, 2004. *Kivet puhuvat. Arkkitehtuuritoimiston Usko Nyström – Petrelius – Penttilä asuinkeuhkot Helsingissä 1895 – 1908*. Väitös. Suomen Muinaismuistoyhdistyksen aikakauskirja 112. Helsinki.
- Rauske, Eija, 2014. *Arkkitehtikolmikko Usko Nyström-Petrelius-Penttilä*. Arkkitehtuurimuseon historiallisia julkaisuja. Helsinki.
- Rentola, Kimmo, 1992. Toinen kirja. *KARKKILAN eli Högforsin ja Pyhäjärven, entisen Pahajärven ihmisten, HISTORIA*. Seppo Aalto & Kimmo Rentola. Karkkilan kaupunki. Jyväskylä.
- Ripatti, Anna, 2011. *Jac. Ahrenberg ja historian perintö. Restaurointisuunnitelmat Viipurin ja Turun linnoihin 1800-luvun lopussa*. Väitös. Suomen Muinaismuistoyhdistyksen aikakauskirja 118. Helsinki.
- Salastie, Riitta, 2014. ”Hengen” suojelusta todellisen rakennusperinnön kohtaamiseen. *Rakennussuojeluaajassa. Pohdintoja rakennetun ympäristön suojelusta*. ICOMOS Suomen osasto ry. Porvoo.
- Savola, Heikki 2016. Kunnantupa lisäisi Karkkilan vetovoimaa. *Karkkilan Kotiseutulehti* n:o 36.

Silvan, Juhani, 2016. *Pyhä vai Paha. Karkkilan synnystä*. Karkkilan Kotiseutuyhdistys ry. Karkkila.

Sivula, Anna 2010. Menetetyn järven jäljillä. Historia osana paikallista kulttuuriperintöprosessia. *Medeiasta pronssisoturiin. Kuka tekee menneestä historiaa?* Toim. Pertti Grönholm ja Anna Sivula. Turku: Turun historiallinen yhdistys 2010, 21–39.

Suvanto, Anneli 1987. Rakennussuojelu Suomessa. *Rakennussuojelu*. Tiedotus 1/1987. Ympäristöministeriö. Helsinki.

Syrjänen, Olavi & Jääskeläinen, Lauri, 2013 (u.p.). *Rakennusohjaus – Maankäyttö- ja rakennuslain ja muun lainsäädännön rajapinnoista*. Ympäristöministeriön selvitys (E-kirja). Helsinki.

Tuominen, Laura, 1992. *1900-luvun rakennusperintö. Luettelointi- ja suojelukysymyksiä*. Ympäristöministeriön selvitys. Helsinki.

Valpola, Tiina, 1996. *Suojelun arkea – miten toteutui tapaus Högfors*. Diplomityö. Teknillisen korkeakoulun arkkitehtiosaston tutkimuksia 1996/8. Espoo.

Valkeapää, Leena, 2000. *Pitäjänkirkosta kansallismonumentiksi. Suomen keskiaikaisten kirkkojen restaurointi ja sen tausta vuosina 1870-1920*. Väitös. Suomen Muinaismuistoyhdistyksen aikakauskirja 108. Helsinki.

Valkeapää, Leena, 2018. Suomen muinaismuistoyhdistyksen taidehistorialliset tutkimusretket Suomessa 1871–1902. *Tahiti* 1/2018, 5–27.

Vihdin kulttuurihistorialliset rakennukset ja alueet, 1982. Vihti-seura. Museovirasto. Helsinki.

Viljo, Eeva Maija, 1987. Theodor Höijer 1813-1910. Suomen rakennustaiteen museon monografiasarja. Helsinki.

Viljo, Eeva Maija, 1989. Kaupungistuvan yhteiskunnan rakennustaide. *ARS – Suomen taide 4*. Toim. Salme Sarajas-Korte. Helsinki.

Vilkuna, Janne, 2005. Kaksi Niemelää. Torpan paikka Konginkankaalla ja torpan rakennukset Helsingissä. *Museon muisti*. Ritva Wäreän juhla-kirja. Taidehistoriallisia tutkimuksia 31. Helsinki.

Wäre, Ritva, 1983. Rakennustoiminta 1900–1917. *Suomen kaupunkilaitoksen historia II, 1870-luvulta autonomian ajan loppuun*. Päätoimittaja Päiviö Tommila. Suomen kaupunkiliitto. Helsinki.

Wäre, Ritva, 1989. Arkkitehtuuri vuosisadan vaihteessa. *ARS – Suomen taide 4*. Toim. Salme Sarajas-Korte. Helsinki.

Wäre, Ritva, 1991. *Rakennettu suomalaisuus. Nationalismi viime vuosisadan vaihteen arkkitehtuurissa ja sitä koskevissa kirjoituksissa*. Väitös. Suomen Muinaismuistoyhdistyksen aikakauskirja 95. Helsinki.

Paikallislehtikirjoituksia

Karkkilalainen 2013: 23.10.; 30.10. / 2014: 15.1. / 2015: 1.4; 29.4; 13.5; 16.9; 16.12; 23.12. /

2016: 1.6; 21.9; 28.9; 5.10; 12.10; 19.10. / 2017: 22.3; 5.4. / 2018: 14.3; 16.5; 23.5; 30.5; 17.10;

31.10. / 2019: 20.3.

Karkkilan Tienoo 1978: 5.5; 2013: 23.12. / 2014: 5.8. / 2015: 12.5; 14.9. / 2016: 20.9. / 2017: 23.2; 2.3; 23.3; 28.3; 9.5; 29.6; 14.9. / 2018: 13.3; 12.6; 16.10; 30.10; 6.11; 22.11; 4.12. / 2019: 8.1; 10.1; 19.3; 20.3; 28.3.

Karkkilan Kotiseutulehti 2014: 31; 32. / 2016: 35. / 2017: 37; 45.

SÄHKÖISET LÄHTEET

<http://www.karkkila.fi/sivut/FI/Kirjaston-historiaa> (luettu 2017)

http://www.pargashembygdsmuseum.fi/swe/gamla_malmen/kommunalstugan (luettu 2017)

https://www.facebook.com/HollolanVanhaKunnantupa/about/?ref=page_internal (luettu 2017)

<http://www.katukappeli.fi/seurakunta> (luettu 2018)

<https://innovarch.fi/fi/uutiset/suomen-kaunein-rakennus-kisa-ratkennut> (luettu 2019)

<http://www.finlex.fi/fi/> (luettu 2019)

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990132> (luettu 2019)

http://www.ym.fi/fi-fi/maankaytto_ja_rakentaminen/lainsaadanto_ja_ohjeet/maankaytto_ja_rakennuslaki/Maankaytto_ja_rakennuslain_arviointi (luettu 2019)

<http://www.ym.fi/mrluudistus> (luettu 2019)

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20100498> (luettu 2019)

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20160196#Pidp445166928> (luettu 2019)

https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Mietinto/Sivut/YmVM_3+2016.aspx#JasenMielipideOsa (luettu 2019)

https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Mietinto/Sivut/YmVM_3+2016.aspx (luettu 2019)

http://www.ym.fi/fi-FI/Ajankohtaista/Julkaisut/SY_12014_Arviointi_maankaytto_ja_rakennus%2828185%29 (luettu 2019)

LIITTEET

LIITE 1 Länsi-Uudenmaan maakuntamuseon lausunto 18.1.2016 (KLA).

LIITE 2 Helsingin hallinto-oikeuden päätös 28.9.2016 (Diaarinumero 04613/16/4111).

LIITE 3 Valtuustoaloite (KLA, kaupunginvaltuuston pöytäkirja 14.3.2016 § 15).

LIITE 4 Muistio keskustelusta 18.1.2017. (KaKo; KLA)

LIITE 5 Karkkilan kotiseutuyhdistyksen ja luonnonsuojeluyhdistyksen kunnallisvalitus Helsingin hallinto-oikeuteen 4.5./3.5.2017 (ilman valituksen liitteitä, 4 kpl ja lehtileike) (KLA; KaKo; KaLu).

LIITE 6 Muistio valtuustoryhmien neuvottelusta 28.8.2017 (KLA, TEKLA 31.8.2017 § 85).

LIITE 7 Karkkilan luonnonsuojeluyhdistyksen valitus Helsingin hallinto-oikeuteen 16.7.2018 (ilman valituksen liitteitä, 9 kpl) (KaLu).

LIITE 8 Länsi-Uudenmaan maakuntamuseon lausunto 21.4.2017 (KLA).

LIITE 9 Karkkilan kotiseutuyhdistyksen lausunto 26.3.2017 kaavamuutoksen osallistumis- ja arviointisuunnitelmaan kortteli 33 ja osa Syrjänharjua (KLA).

KUVAT

Kansisivulla kuva 21.

Kuva 1 ja 2. Pyhäjärven kunnantuvan rakennuspiirustukset, 1897 (KLA).

Kuva 3. Nyhkälänharjun rakennukset etelän suunnasta, 1900–1910 (valokuva KLA).

Kuva 4. Kunnankirjasto sisältä, 1930-luku (valokuva KLA).

Kuva 5. Rukoushuoneen edessä, 1930–40-luvun vaihe (Rauni Rantalan valokuva, Helluntaisrk; KLA).

Kuva 6. Rakennuspiirustus rukoushuoneen sisätilamuutoksista 1982 (KLA, rakennusltk 8.12.1981).

Kuva 7. Rukoushuoneen sisätilat muutosten jälkeen 1980-luku (valokuva Helluntaisrk).

Kuva 8. Rukoushuone 1980-luvun alussa päätyikkuna peitettynä (valokuva KLA).

Kuva 9. Tulipalossa tuhoutuneen ulkokuoneen sokkeli (valokuva Esa Martin, Helluntaisrk).

Kuva 10 ja 11. Rakennuspiirustukset päätyikkunan muutoksista (MTM).

Kuva 12. Rukoushuoneen värilasi-ikkuna noin 1992 (Raimo Auvisen valokuva, Helluntaisrk).

Kuva 13. Rukoushuoneen pääty ennen ikkunamuutosta (valokuva Marja-Terttu Mäki, MTM).

Kuva 14. Rukoushuoneen pääty ikkunamuutoksen ja maalauksen jälkeen (valokuva Helluntaisrk).

Kuva 15. Pyhäjärven entinen kunnantupa 2013 (valokuva Henna Mitrunen, KaKo).

Kuva 16. Osuusliike Tuen talo alkuperäisasussaan 1920–30-luku (Puustinen & Mitrunen 2009, 36, 37).

Kuva 17. Osuusliike Tuen talo vihreäksi maalattuna 1980-luvulla (valokuva Reino Vesander, KaKo).

Kuva 18. Osuusliike Tuen talo entisöitynä alkuperäiseen asuunsa (valokuva Henna Mitrunen, KaKo).

Kuva 19. Nyhkälänharjun kentän vihreä luistelukoppi 1980-luku (valokuva Reino Vesander, KaKo).

Kuva 20. Havainnekuva Nyhkälän koululaajennuksesta 2013 (KLA).

Kuva 21. Postikortti (2016) Pyhäjärven kunnantuvasta alkuperäispiirustuksen pohjalta (KaKo).

Kuva 22. Postikortti (2016) Pyhäjärven kunnantuvasta Ilkka Kylmäkorven näkemyksen mukaan (KaKo).

Kuva 23 ja 24. Esko ja Pirkko Vuolukan pienoismalli Pyhäjärven kunnantuvasta (valokuvat Heikki Savola).

Kuva 25. Ote Nyhkälänharjun kentän hankesuunnitelmasta yleisötilaisuudessa 27.9.2016 (KLA).

Kuva 26. Ote Nyhkälänharjun kentän hankesuunnitelmasta virallisesti nähtävillä 17.10.2016 (KLA).

Kuva 27. Ote Nyhkälänharjun kentän täydennetystä hankesuunnitelmasta 18.1.2017 (KLA).

Kuva 28. Ote Nyhkälänharjun kentän hankesuunnitelmasta VE 100 (KLA).

Kuva 29. Toteutuspiirustus Nyhkälänharjun liikunta-alueesta VE 100 (KLA, TEKLA 17.4.2019 § 33).

Kuva 30. Ote Nyhkälänharjun toteutuspiirustuksista VE 100 (KLA, TEKLA 17.4.2019 § 33).

LIITE 1

Länsi-Uudenmaan maakuntamuseo

Karkkilan kaupunki

18.1.2016

Tekninen toimiala

Maankäytön ja ympäristön palvelualue

/ Nicole Ahtokivi

PL 50

03601 Karkkia

Viite: Lausuntopyyntönnö 18.12.2015

Asia: Poikkeamishakemus koskien kiinteistöä RN:o 224-5-33-2 ja sillä sijaitsevaa entistä UL. Pyhäjärven kunnantaloa, Karkkila

Länsi-Uudenmaan maakuntamuseolta on pyydetty lausuntoa otsikon asiasta.

Poikkeamista haetaan voimassa olevassa asemakaavassa osoitetun entisen

UL. Pyhäjärven kunnantalon suojelua koskevasta määräyksestä.

Maakuntamuseo on aiemmin 12.9.2014 ottanut kantaa saman rakennuksen purkamista ja siirtoa koskevaan tiedusteluun. Maakuntamuseo ei puoltanut suojellun rakennuksen purkamista ja siirtämistä vaan katsoi, että rakennus tulee säilyttää nykyisellä paikallaan. Lisäksi maakuntamuseo suositti rakennuksen kunnostusta ja uudiskäyttöä yhdessä siihen halukkaiden kuntalaisten kanssa.

Maakuntamuseo on tutustunut asian nykytilaan ja ottaa siihen kantaa rakennetun kulttuuriympäristön, kaupunkikuvan ja rakennussuojelun näkökulmasta.

Rakennuksen kaavassa osoitetun suojelun osalta maakuntamuseo toteaa, että kyseessä olevan entisen UL. Pyhäjärven kunnantalon suojeluarvot ovat olleet tiedossa jo tontille toteutettavaa koululaajennusta ja sen vaatimaa kaavamutosta suunniteltaessa ja sen tiedon perusteella rakennus on osoitettu suojeltavaksi merkinnällä sr-2 nyt voimassa olevassa, 27.5.2013 hyväksytyssä asemakaavassa. Kaavan voimaan tulon jälkeen kortteliin on toteutettu koululaajennus, missä yhteydessä korttelin maastoa on muokattu voimakkaasti. Osa korttelialueella tehdyistä toimenpiteistä, etenkin maastotöiden osalta on sellaisia, että niiden voi katsoa vaurioittaneen suojellun rakennuksen ympäristöä ja olevan siten kaavassa osoitetun suojelun ja sen hengen vastaisia. Maakuntamuseon mielestä kaupungin tulisi rakennuttajana näyttää hyvää esimerkkiä ja toimia nykyistä voimakkaammin siihen suuntaan, että kaavassa osoitetun suojelun edellytykset säilyvät paitsi rakennuksen, myös rakennusta ympäröivän, sen alkuperäisen tontin osalta.

Itse suojellun rakennuksen osalta maakuntamuseo toteaa, että kaavatyön yhteydessä osoitetut suojeluarvot ovat muuttuneesta ympäristöstä huolimatta edelleen olemassa. Ulkoisesta rapistuneisuudestaan huolimatta rakennus on suhteellisen hyväkuntoinen ja säilynyt lähes alkuperäispiirustustensa (Usko Nyström 1897) mukaisessa asussa. Rakennuksen kunto ei ole muuttunut oleellisesti parin vuoden takaisesta. Rakennuksen viime vuosien vauriot johtuvat pääosin rakennuksen ylläpitokorjausten ja vuosihuollon laiminlyönneistä, mikä ei osoita rakennuksen vuodesta 2012 omistaneelta Karkkilan kaupungilta suojellun rakennuksen hyvää hoitoa eikä kaavan ja lain hengen mukaista toimintaa; rakennus on ollut asemakaavassa suojeltu vuodesta 2003 lähtien. Koska rakennus on kuitenkin alun perin tehty hyvin ja hyvistä tarveaineista eikä korjausvelka vielä ole suuri, rakennus on edelleen kunnostettavissa. Rakennuksen kunnostamisesta käytävässä keskustelussa on huomattava, että suojellun rakennuksen säilyttäminen arvoisessaan kunnossa ei edellytä sen kunnostamista uudisrakentamiseen verrattavin tavoin, mikä tarkoittaa usein myös edullisempia korjauskustannuksia.

Rakennuksen tulevien käyttötarkoitusten osalta maakuntamuseon tietoon on saatettu, että viime vuosina Karkkilassa on käyty laajaa kansalaiskeskustelua rakennuksen säilyttämisen puolesta. Keskustelussa rakennukselle on esitetty useita vaihtoehtoisia käyttötapoja ja syksyllä 2014 tehdyn kuntalaisaloitteen seurauksena viime vuoden lopulla on valmistunut tuore selvitys rakennuksen kunnostamisesta ja ylläpidosta, *"Selvitys Pyhäjärven vanhan kunnantuvan kunnostamisesta ja ylläpidosta aktiivisten järjestöjen ja kaupunkilaisten toimin 18.12.2015"* / Karkkilan *Kotiseutuyhdistys ry, Kunnantuvan työjaos*. Selvitys osoittaa, että rakennuksen säilyttämistä puoltaa yhteistuumin suuri määrä kaupungissa toimivia yhdistyksiä ja muita aktiivisia toimijoita, että rakennukselle on löydettävissä käyttötarkoitus ja käyttäjät nykyisellä paikallaan ja että sen korjaaminen suunniteltuun käyttöön on mahdollista; selvityksen liitteenä esitetään myös toteuttamiskelpoinen kunnostussuunnitelma suojellulle rakennukselle. Edellytykset rakennuksen säilymiseksi nykyisellä paikallaan ovat siis helposti löydettävissä myös sille soveltuvan käytön ja korjaustapojen osalta mikäli niin halutaan.

Edellä esitetyn perusteella maakuntamuseo ei puolla poikkeamista kaavassa osoitetusta entisen UL. Pyhäjärven kunnantalon suojelusta. Maakuntamuseo katsoo, että paikallishistoriallisesti merkittävän rakennuksen säilymisedellytykset nykyisellä paikallaan tulee jatkossa huomioida ja turvata nykyistä paremmin myös sitä ympäröivän maankäytön suunnittelussa ja toteutuksessa. Maakuntamuseo suosittaa lisäksi aktiivista yhteistyötä suojellun rakennuksen käyttöönotossa ja kunnostuksessa siihen halukkuutensa osoittaneiden kuntalaisten kanssa.

Dan Lindholm Tellervo Saukoniemi

museonjohtaja rakennustutkija

Tiedoksi: Museovirasto, Kulttuuriympäristön suojelu, Länsi-Suomen yksikkö
Uudenmaan ELY-keskus, ympäristö ja luonnonvarat –vastuualue
Karkkilan museo

Helsingin hallinto-oikeus

Radanrakentajantie 5

00520 HELSINKI

Puhelin 029 56 42000

Faksi 029 56 42079

Sähköposti helsinki.hao@oikeus.fi

Päätös

Antopäivä 28.9.2016

1 (7)

16/0830/5

Diaarinumero

04613/16/4111

Asia Poikkeamispäätöstä koskeva valitus

Valittaja Karkkilan Kotiseutuyhdistys ry

Päätös, josta valitetaan

Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (ELY-keskus)

19.4.2016 Dnro UUDELY/4144/2016

Karkkilan kaupunki (Tilapalvelu) on 27.3.2015 hakenut poikkeamislupaa suojellun entisen Pyhäjärven seurakunnan puurakenteisen 1 ½ -kerroksisen noin 118 k-m²:n suuruisen 1890-luvulla rakennetun ja asemakaavassa sr-2- merkinnällä varustetun kunnantuvan purkamiseen sen siirtämistä varten. Rakennus sijaitsee Karkkilassa Nyhkälän koulun vieressä kiinteistöllä 244-5-33-2. Hakemuksen perustelujen mukaan rakennuksen säilyminen nykyisellä paikalla aiheuttaa suuren turvallisuusriskin koulun toiminnan laajentuessa, ja myös rakennuksen takaosalta uusien lasten kulkureittien vuoksi. Lisäksi tekninen lautakunta on hyväksynyt ehdotuksen Harjunkentän madaltamiseksi Huhdintien tasoon. Tämä aiheuttaa toteutuessaan sen, että kyseessä olevan suojellun rakennuksen kaikki käyttömahdollisuudet häviävät. Rakennus jää useita metrejä korkean ”töppyrän” päälle.

ELY-keskus on myöntänyt haetun poikkeamisen. Päätöksen perustelujen mukaan rakennuksen alkuperäisyydestä on säilynyt lähinnä sen hirsinen runko.

Muilta osin rakennus on menettänyt arkkitehtonisen arvonsa. Edellä mainitusta johtuen rakennuksella ei ole maankäyttö- ja rakennuslain eikä myöskään rakennusperinnön

suojelemisesta annetun lain tarkoittamia arvoja. Rakennuksen korjaaminen nykyiselläkin paikalla edellyttäisi verraten mittavia korjaustoimenpiteitä, jotka ovat uudisrakentamiseen verrattavia. ELY-keskus katsoo, ettei poikkeaminen rakennuksen suojelua koskevasta kaavamääräyksestä aiheuta haittaa kaavoitukselle, kaavan toteuttamiselle tai alueiden käytön muulle järjestämiselle eikä se myöskään vaikeuta rakennetun ympäristön suojelemista koskevien tavoitteiden saavuttamista. Hakemuksen tueksi on erityisiä syitä.

Valituksessa esitetyt vaatimukset

Päätös on kumottava.

Perusteina valitukselle on esitetty muun ohella seuraavaa. Karkkilan kaupunki on hakenut poikkeamislupaa virheellisin tiedoin ja siten antanut ELY-keskukselle kunnantuvasta ja sen ympäristön tilasta väärän käsityksen. Rakennuksen suojelupäätös on tehty Karkkilan kaupunginvaltuustossa kaavamuutoksen yhteydessä 10.11.2003 ja suojelupäätös on uudistettu kaavamuutoksessa Karkkilan

kaupunginvaltuustossa 2013. Vuoden 2003 jälkeen ei varsinaisessa rakennuksessa ole tapahtunut suojeluarvoa vähentäviä muutoksia. Päinvastoin, rakennushistoriallisesti merkittävä tieto siitä, että Pyhäjärven kunnantalon

2 (7)

on kuntalaisten tilauksesta suunnitellut arkkitehti Usko Nyström, selvisi vuonna 2014 ja lisää näin ollen kunnantuvan merkityksellisyyttä suojelukohteena. Kunnantuvan nykyisestä suojelustatuksesta ovat antaneet perustellut lausunnot 2016 myös Maakuntamuseo ja Karkkilan museotoimi. Maakuntamuseon aiemmassa lausunnossa 12.9.2014 todetaan mm. seuraavaa: ”Säilyneisyytensä osalta rakennus on lähes rakennusaikansa asussa. Muun muassa rakennuksen koko, muoto, rakennusrunko, perusta, aukotus ja kantavat rakenteet ovat alkuperäiset. Lisäksi osa ikkunoista puitteineen, kattokoristeet, huonejako pääosin ja myös osa sisäosien materiaaleista uudempien alla on ennallaan. Tehdyt muutokset ovat pääosin niin pieniä, että ne ovat poistettavissa ja rakennus on palautettavissa erittäin lähelle alkuperäistä asuaan suhteellisin pienin korjauksin.”

Rakennuksella on siis edelleen maankäyttö- ja rakennuslain sekä rakennusperinnön suojelemisesta annetun lain tarkoittamat arvot.

Rakennuksen entistämiseksi nykyisellä paikallaan on Karkkilan Kotiseutuyhdistys ry:n koordinoimana, yhteistyössä muiden kolmannen sektorin järjestöjen kanssa, tehty suunnitelma ja kustannusarvio (max 170 000 e). Suunnitelman mukaan kunnostustyöt tehdään kokonaan ilman Karkkilan kaupungin taloudellista tukea selvityksen tehneiden järjestöjen voimin. Entistäminen tulee huomattavasti edullisemmaksi kunnantuvan nykyisellä paikalla kuin sen purkaminen, siirtäminen ja rakentaminen uudelleen jossakin muualla.

Mitään merkityksellisiä erityisiä syitä ei ole esitetty ELY-keskuksen poikkeamispäätöksessä

eikä Karkkilan kaupungin poikkeamislupahakemuksessa.

Kaupungin esittämä huoli kunnantuvan ja koululaajennuksen välisestä penkereen turvallisuusriskistä on turha, sillä penkere on koululaajennuksen hyväksytyissä suunnitelmissa suunniteltu turvalliseksi ja maisemallisesti toimivaksi, eikä pelastusviranomaisen ole esittänyt asianomaiseen kohtaan vaatimuksia. Myöskään kunnantuvan takaosalle ei ole suunniteltu lasten kulkureittejä.

Kaupunki väittää poikkeamishakemuksessaan, että Karkkilan tekninen lautakunta on hyväksynyt ehdotuksen Harjunkentän madaltamiseksi Huhdintien tasoon.

Väite ei pidä paikkaansa. Tekninen lautakunta on 22.9.2015 (§ 101) päättänyt yksimielisesti palauttaa asian takaisin valmisteluun. Sen jälkeen lautakunta ei ole tehnyt päätöstä kentän madaltamisesta.

Timo Paleniuksen valtuustoaloitteessa kentän madaltamiseksi todetaan, että kentän reunaan ”jäisi Helsingintien puoleinen rinne entiselleen tuulensuojaksi, estämään pelivälineiden karkaamisen Helsingintielle ja samalla pengerrimuodostaisi luonnollisen katsomon eri tapahtumille.” Kunnantupa on juuri tuon säilytettävän katsomorinteen jatkeella ja se palvelisi samalla myös liikuntajärjestöjen tilatarpeita.

Myös kunnantuvan vieressä olevan Nyhkälän koulun laajennuksen pääsuunnittelija Seppo Markku on todennut Nyhkälän koulun saneerauksen ja laajennuksen esittelytilaisuudessa 5.4.2014 ja sähköpostiviestissään 12.12.2013: ”Olemme alusta asti todenneet selkeästi ja johdonmukaisesti ja edelleenkin olemme sitä mieltä, että meidän suunnitelmamme ei vaadi vanhan kunnantalon purkamista tai siirtämistä eikä Harjunkentän madaltamista.” Nyhkälän koulun

3 (7)

saneeraus ja laajennus on suunniteltu siten, ettei kunnantuvasta ole haittaa koulun toiminnalle.

Kunnantuvan rakennushistoriallinen arvo ei ole kiinni vain rakennuksen alkuperäisistä rakennusmateriaaleista, vaan myös koko sen kulttuurihistoriallisesta rakennuspaikan merkityksestä. UL-Pyhäjärven entisen kunnantuvan ja sen sijainnin kulttuurihistoriallinen arvo juontaa historiallisesta murroksesta, jolloin Suomessa kirkollinen päätösvalta maallisissakin asioissa siirtyi vähitellen kuntalaisten demokraattiseksi päätännäksi. Sitkeä kädenvääntö kulminoitui vuoden 1865 kunnallisasetukseksi. Karkkilassa kuntalaiset rakennuttivat tämän maallisen demokratian toteuttamiseksi arkkitehti Usko Nyströmiltä 1897 tilaamiensa piirustusten mukaisen rakennuksen. Rakennuspaikka harjun päällä on valittu 1781 valmistuneen Pyhäjärven kirkkorakennuksen yläpuolelle eli perinteisen kirkonmäen sijaan Karkkilassa voisi puhua kunnanmäestä tai -harjusta. Tällainen symboliikka kuvaa vahvaa tahtotilaa demokratian alkutaipaleella. Sittemmin myös Alvar Aallon opettajana tunnettu professori Usko Nyström oli aikansa keskeisiä arkkitehtejä, mikä lisää rakennuksen kulttuurihistoriallista merkitystä.

Suojelumääräyksestä poikkeamista perustellaan kunnostamisen suurella kustannuksella kunnalle, vaikka paikalliset järjestöt ovat sitoutuneet toteuttamaan rakennuksen entistämisen nykyisellä paikallaan ilman kunnan rahoitusta. Nimenomaan rakennuksen siirtäminen aiheuttaisi huomattavat lisäkustannukset. Rakennuksen ulkoasu tullaan entistämään ammattitaidolla museoviraston ohjauksessa alkuperäiseen asuunsa käyttäen mallina arkkitehti Usko Nyströmin piirustusta ja vanhoja valokuvia. Lisäksi yksi alkuperäinen ikkuna on varastoituna malliksi entistämishanketta varten. Vanhat lattialankut on pinottuna sisätalassa odottamassa kunnostustapahtumaa. Hirsiseinien alkuperäinen asu on toteutettavissa ja katossa ovat Haltex-levyjen alla alkuperäiset helmiponttipaneelit. Yli satavuotiaan perusrakenteiltaan kunnossa olevan rakennuksen pintalaudoituksen ja -listoituksen uusimisen tarve ei muodosta syytä rakennuksen suojelun purkuun. Rakennus ei ole menettänyt arkkitehtonista arvoaan. Kunnantuvalla on maankäyttö- ja rakennuslain tarkoittamaa arvoa.

Asian käsittely ja selvittäminen

ELY-keskus on antanut lausunnon.

Kaupungille on varattu tilaisuus selityksen antamiseen. Selitystä ei ole annettu.

Kotiseutuyhdistys on antanut vastaselityksen. Vastaselitys on lähetetty kaupungille tiedoksi.

4 (7)

Hallinto-oikeuden ratkaisu

Hallinto-oikeus kumoaa ELY-keskuksen päätöksen ja hylkää poikkeamislupahakemuksen. Perustelut

Sovellettavat oikeusohjeet

Maankäyttö- ja rakennuslain 58 §:n 1 momentin mukaan rakennusta ei saa rakentaa vastoin asemakaavaa (rakentamisrajoitus).

Maankäyttö- ja rakennuslain 118 §:n mukaan rakentamisessa, rakennuksen korjaus- ja muutostyössä ja muita toimenpiteitä suoritettaessa samoin kuin rakennuksen tai sen osan purkamisessa on huolehdittava siitä, ettei historiallisesti tai rakennustaiteellisesti arvokkaita rakennuksia tai kaupunkikuvaa turmella.

Maankäyttö- ja rakennuslain 171 §:n 1 momentin (132/1999) mukaan kunta voi erityisestä syystä myöntää poikkeuksen samassa laissa säädetyistä tai sen

nojalla annetuista rakentamista tai muuta toimenpidettä koskevista säännöksistä, määräyksistä, kielloista tai muista rajoituksista. Pykälän 2 momentin 3 kohdan (132/1999) mukaan kunta ei kuitenkaan saa myöntää poikkeusta, kun kysymys on poikkeamisesta rakennuksen suojelua koskevasta kaavamääräyksestä. Pykälän 3 momentin (1589/2009) mukaan poikkeamisen 2 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa voi myöntää elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. Poikkeaminen ei lain 172 §:n 1 momentin (132/1999) mukaan saa muun ohella aiheuttaa haittaa kaavoitukselle, kaavan toteuttamiselle tai alueiden käytön muulle järjestämiselle.

Asiassa saatu selvitys

Hankkeessa on kysymys entisen Pyhäjärven seurakunnan 1 ½ -kerroksisen noin 118 k-m²:n suuruisen kunnantuvan purkamisesta sen siirtämistä varten Karkkilassa sijaitsevalla tontilla 224-5-33-2. Rakennus on rakennettu 1890-luvulla ja sen on suunnitellut arkkitehtuuri-toimisto Usko Nyström-Petreljus-Perttilä. Rakennuksen omisti 1930-luvulta vuoteen 2007 Saalem-seurakunta ja sen jälkeen yksityishenkilö, joka aloitti rakennuksessa sisätilojen remontin. Vuodesta 2012 rakennus on ollut Karkkilan kaupungin omistuksessa. Tällä hetkellä rakennus ei ole käytössä.

Alueella on voimassa Nyhkälän koulun, korttelin 33 asemakaava, jonka muutos on tullut lainvoimaiseksi 30.7.2013. Asemakaavassa tontti on opetustoimintaa palvelevien rakennusten korttelialuetta (YO) ja kunnantupa on merkitty rakennustaiteellisesti ja historiallisesti arvokkaaksi rakennukseksi (sr-2). Kaavamääräysten mukaan rakennusta ei saa purkaa. Rakennuksessa ei saa tehdä sellaisia korjaus- ja muutostöitä, jotka turmelevat rakennuksen historiallista ja kaupunkikuvallista arvoa. Purku-, muutos- ja korjaustöistä tulee pyytää lausunto Maakuntamuseolta.

Samalla tontilla kunnantuvan kanssa sijaitsee Nyhkälän koulu. Kaavan voimaantumisen jälkeen koulua on laajennettu. Koulun vanha osa on suojeltu

5 (7)

sr-2-merkinnällä. Kunnantupa sijoittuu tontin eteläreunalle karttatarkastelun perusteella noin 12 metrin päähän koulun laajennusosasta. Tontille on liittymä Huhdintieltä, jolta katsoen kunnantupa jää vanhan koulurakennuksen ja sen laajennusosan taakse. Tontin eteläpuolella maasto viettää jyrkästi kohti Helsingintietä. Vahanen Oy:n 6.6.2014 päivätyssä Karkkilan kaupungin tilaamassa korjaustarvekatselmuksessa

ja korjaustarpeiden kustannusarviossa rakennuksen korjaustarpeiksi arvioitiin vesikaton uusiminen, julkisivujen uusiminen ja lisälämmöneristys, ikkunoiden ja ulko-oven uusiminen, sisäpuolisten pintamateriaalien uusiminen ulkoseinien osalta, kattopintojen huoltomaalaus, alapohjarakenteen uusiminen, WC-tilan rakentaminen ja koneellisen ilmanvaihdon rakentaminen. Kustannusarvio näille toimenpiteille on 189 000 euroa ilman arvonlisäveroa. Summassa ei ole mukana raportin mukaan mahdollisesti tarpeellinen hirsien vaihto, jonka kustannusarvio on noin 10 000 euroa ilman arvonlisäveroa. Kustannusarviossa on huomioitu ainoastaan perustasoon korjaaminen. Lisäksi kustannusarviossa ei ole huomioitu mahdollista entisöintityötä, mikäli rakennus kunnostetaan alkuperäisiä piirustuksia vastaavaksi.

Rakennusliike Heikkisen 6.12.2015 päivätyssä kunnantuvan kunnostuksen hanke- ja rakennustapaselvityksessä kustannusarvio rakennuksen käyttökuntoon saattamiselle ja entisöinnille Usko Nyströmin alkuperäisten suunnitelmien mukaiseksi on 167 000 euroa ilman veroja. Yhteenvetona on todettu rakennuksen

rungon kunnan olevan pääosin hyvä. Kustannusarvio on tehty loppuvuoden 2012 olemassa olevan tiedon perusteella. Raportin mukaan kunnantuvan peruskorjauksen ja kunnostamisen alustavat suunnitelmat on tehty vuonna 2012, jolloin myös työt aloitettiin. Rakennuksessa on toimiva wc ja keittiö sekä ilmanvaihtolaitteisto. Kiinteistössä on ollut toimintaa jatkuvasti korjaustöiden aloittamiseen saakka vuoden 2012 syksyyn. Yläkerrassa toimintaa on ollut vuoteen 2014 saakka. Korjaus- ja peruskorjaustyöt keskeytyivät Karkkilan kaupungin lunastettua kunnantuvan kiinteistön omistukseensa.

Länsi-Uudenmaan maakuntamuseo ei ole puoltanut poikkeamista 18.1.2016 antamassaan lausunnossa. Lausunnon mukaan Pyhäjärven kunnantalon suojeluarvot ovat olleet tiedossa jo tontille toteutettavaa koululaajennusta ja sen vaatimaa kaavamuutosta suunniteltaessa ja sen tiedon perusteella rakennus on osoitettu suojeltavaksi merkinnällä sr-2 nyt voimassa olevassa asemakaavassa. Kaavan voimaan tulon jälkeen kortteliin on toteutettu koululaajennus, missä yhteydessä korttelin maastoa on muokattu voimakkaasti. Osa korttelialueella tehdyistä toimenpiteistä etenkin maastotöiden osalta on sellaisia, että niiden voi katsoa vaurioittaneen suojellun rakennuksen ympäristöä ja olevan siten kaavasta osoitetun suojelun ja sen hengen vastaisia. Itse suojellun rakennuksen osalta kaavatyon yhteydessä osoitetut suojeluarvot ovat muuttuneesta ympäristöstä huolimatta edelleen olemassa. Ulkoisesta rapistuneisuudesta huolimatta rakennus on suhteellisen hyväkuntoinen ja säilynyt lähes alkuperäispiirustuksensa mukaisessa asussa. Rakennuksen kunto ei ole muuttunut oleellisesti parin vuoden takaisesta. Rakennuksen viime vuosien vauriot johtuvat pääosin rakennuksen ylläpitokorjausten ja vuosihuollon laiminlyönneistä. Koska rakennus on kuitenkin alun perin tehty hyvin ja hyvistä tarveaineista eikä korjausvelka vielä ole suuri, rakennus on edelleen kunnostettavissa.

Karkkilan kaupungin museotoimi ei ole puoltanut poikkeamista 18.1.2016 antamassaan lausunnossa. Lausunnon mukaan tekniselle toimelle 18.12.2015

6 (7)

luovutetun selvityksen mukaan Pyhäjärven vanhalle kunnantalolle on olemassa selkeä käyttötarve. Selvityksen mukaan rakennuksen kunnostustyöhön on mahdollista saada sekä yksityistä rahoitusta että valtion hanke- ja avustusrahoitusta, jolloin rakennuksen kunnostustyöhön nykyisellä paikallaan ei välttämättä tarvittaisi kaupungin taloudellista tukea. Samoin kunnantuvan ylläpito on mahdollista järjestöjen omin voimin.

Oikeudellinen arviointi

Voimassa olevan asemakaavamääräyksen mukaan rakennusta ei saa purkaa. Hankkeen toteuttaminen edellyttää siten maankäyttö- ja rakennuslain 171 §:n mukaista lupaa poiketa asemakaavasta.

Valituksenalainen päätös perustuu siihen, että rakennuksen suojeluarvot on menetetty. Rakennus on suojeltu Karkkilan kaupunginvaltuuston asemakaavapäätöksellä 17.6.2013 suojelumääräyksellä sr-2 siinä kunnossa ja niine historiallisine ja kaupunkikuvallisine arvoineen, jotka rakennuksella oli asemakaavaa hyväksyttäessä. Tutkittaessa sitä, onko rakennuksen suojeluarvot menetetty, on lähtökohtaisesti tarkasteltava niitä muutoksia, joita rakennuksessa on tehty asemakaavan hyväksymisen jälkeen.

Asemakaavaselostuksen perusselvityksessä kaava-alueen rakennetusta ympäristöstä todetaan, että alueella sijaitsevat rakennukset, Nyhkälän koulu sekä entinen Pyhäjärven kunnantalo, ovat molemmat kulttuurihistoriallisesti, maisemallisesti ja kaupunkikuvallisesti merkittäviä.

Saadun selvityksen perusteella asemakaavan hyväksymisen jälkeen kunnantuvan ympäristöä on muokattu voimakkaasti koululaajennuksen rakennustöiden yhteydessä. Sen lisäksi rakennuksen ulkoseiniä on töhritty. Hallinto-oikeus toteaa, että näiden muutosten vuoksi kunnantuvan ei voida katsoa menettäneen niitä rakennustaiteellisia ja historiallisia arvoja, jotka sillä oli kaupunginvaltuuston päättäessä rakennuksen suojelusta asemakaavamääräyksellä 17.6.2013. Asemakaavan suojelumääräys suojelee rakennusta vain sen nykyisellä paikallaan. Rakennuksen purkaminen ja siirtäminen merkitsisi siten rakennuksen asemakaavaan perustuvan suojelun päättymistä kokonaan. Asiassa ei ole esitetty sellaisia erityisiä syitä, että asemakaavan suojelumääräyksestä poikkeamiselle olisi edellytyksiä. Ottaen huomioon haetun poikkeamisen merkittävyyden rakennuksen suojelun kannalta hallinto-oikeus katsoo, että hankkeen toteuttaminen aiheuttaisi maankäyttö- ja rakennuslain 172 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettua haittaa kaavan toteuttamiselle. Asiassa saadun selvityksen perusteella poikkeamisen edellytykset eivät ole täyttyneet. Tämän vuoksi ELY-keskuksen päätös on kumottava ja poikkeamishakemus on hylättävä.

Sovelletut oikeusohjeet

Perusteluissa mainitut

7 (7)

Muutoksenhaku

Tähän päätökseen saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallintooikeuteen.

Valituskirjelmä on toimitettava korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

Valitusosoitus on liitteenä (julkipanon jälkeen).

Hallinto-oikeuden kokoonpano

Asian ovat ratkaisseet hallinto-oikeuden jäsenet

Markku Setälä ja Jaana Moilanen (t).

Esittelijä Juho Kalliokoski

Jakelu

Päätös Karkkilan Kotiseutuyhdistys ry

Henna Mitrunen

Rajakatu 4, 03600 KARKKILA

(tiedote oikeudenkäyntimaksusta)

Jäljennös Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

Karkkilan kaupunki / tilapalvelu

Valtatie 26, 03600 KARKKILA

(tiedote oikeudenkäyntimaksusta)

Tiedoksi tilastollista seurantaa varten (EV 248/1998 vp - HE 101(1998 vp):

- ympäristöministeriö

S. 113-2016
YS, 16.03.01.2016

Me allekirjoittaneet valtuutetut esitämme, että Nyhkälän harjun alueen suunnittelun tulee edetä laajan, kaikki puolueet kattavan ohjaustyöryhmän ohjauksessa.

Nyhkälän koululaajennus on johtanut Karkkilan ydinkeskustassa maisemallisesti ja toiminnallisesti hallitsemattomaan tulokseen. Harjun kehittäminen on mahdollisuus, mutta samalla on suuri vaara, että harjun kehittäminen johtaa vastaavanlaiseen kehitykseen kuin Karkkilan keskuspuiston ja torin kehittämistyössä viime kesänä nähtiin. On vaarana, että harju tuhoataan ja saamme tilalle jotain mitä meistä kukaan ei halua. Toisaalta on vaarana, että suunnittelu jauhaa paikassaan: konsultilta tilataan aina vain uusia suunnitelmia, rahaa kuluu ja itse toteutuksen aloittamiseen rahat ei enää riitä.

Me allekirjoittaneet olemme huolissamme myös siitä, että Nyhkälän harjun alueen suunnittelu etenee ja rakentaminen jopa käynnistyy ennen kuin päätökset alueen käytöstä ja suunnitelmista on missään virallisesti hyväksytty.

Koska kyseessä on keskeinen osa kaupunkikuvaa, joka pitää sisällään kulttuurihistoriallisesti arvokkaan alueen sekä koulun piha-alueen, on syytä edetä varman päälle eli avoimen demokratian keinoin. Esitämme, että avoimuuden ja demokratian varmistamiseksi, tulee Nyhkälän harjun suunnittelun ohjaustyöryhmään nimetä kaikki puolueet kattava edustus ja riittävä asiantuntemus.

Anu Frosterus	Anu Frosterus
Viljo	Ville Savolainen
~~Heidi Savolainen~~	Jouni Kaskiharju
Heidi Savolainen	Heidi Savolainen
Juha Sivonen	Juha Sivonen
Ilmari	Tiina Sivonen
Erni Hiltunen	Risto Lehto
Erni Hiltunen	Eino Helttinen
Erni Hiltunen	Eino Hiltunen
Maritta Salo	Primo Helttinen
Erni Hiltunen	Marika Salo
Krista Hiltunen	Raimo Hiltunen
	Krista Hiltunen

Aika: ke 18.1.2017 klo 10 – 11.15

Paikka: Karkkilan kaupungintalo, kokoustila Formari

Läsnä: Marko Järvenpää

Jari Mettälä

Tommi Kuutsa

Ahti Huhtaniska

Harry Suntioinen

Anne Virtanen

Aarni Leppälä

Heikki Savola

- 1) Marko Järvenpää kertasi Pyhäjärven vanhan kunnantuvan tilanteen: Helsingin hallinto-oikeus on kumonnut Uudenmaan ELY-keskuksen päätöksen antaa Karkkilan kaupungin poiketa rakennuksen asemakaavan suojelumerkinnästä. Kaupungin tekninen toimiala on aloittanut asemakaavan muutoksen valmistelun, tavoitteenaan poistaa rakennuksen suojelumerkintä. Hän kertoi kutsuneensa tapaamisen koolle, jotta voitaisiin keskustella kunnantuvan siirtämisestä toiseen paikkaan.
- 2) Heikki Savola kertoi syksyllä 2014 tekemästään kuntalaisaloitteesta, jonka tavoitteena oli antaa rakennuksen säilyttämistä haluaville tahoille aikaa selvittää mahdollisuutensa kunnostaa, ottaa käyttöön ja ylläpitää kunnantupa, sillä aikaa kun kaupunki pidättäytyisi rakennusta koskevasta päätöksenteosta. Hän harmitteli, että päätöksenteko oli vain vauhdittunut ja järjestöjen tekemä selvitys rakennuksen kunnostamisesta on täysin sivuutettu kaikessa päätöksenteossa. Tekniselle lautakunnalle ja kaikille Karkkilan luottamushenkilöille lähetetty selvitys kertoo, miten järjestöt ovat valmiita kunnostamaan Pyhäjärven vanhan kunnantuvan alkuperäiseen asuunsa omalla rahoituksellaan, ottamaan rakennuksen järjestöjen kokoontumis- ja koulutustilaksi ja ylläpitämään sen nykyisessä paikassaan. Selvitys sisältää myös hankkeen kustannusarvion.
- 3) Harry Suntioinen kertoi, että Karkkilan Kotiseutuyhdistys on vuosikokouksessaan 2014 päättänyt edistää kunnantuvan suojelua ja yhdistys perusti kunnantuvan työjaoksen selvittämään rakennuksen kunnostamista ja ylläpitoa. Hän kertoi, että rakennuksen suojelupäätös on sidottu sijaintipaikkaan, josta syystä esim. museaalisiin perustein

myönnettäviä avustuksia ei voi saada, jos rakennus siirretään toiseen paikkaan. Tämä vaikuttaisi rakennuksen kunnostamiseen valmiina olevien järjestöjen mahdollisuuksiin saada hankkeeseen tarvittava rahoitus.

Harry Suntioinen ehdotti, että koko harjun alueen suunnittelu tulisi rauhoittaa, jotta alue voitaisiin suunnitella kokonaisuutena ja koko Karkkilan liikuntapaikkatarve kartoitettaisiin. Hän muistutti, että harjun kenttäaluetta suunnitellut ohjausryhmä ei ollut yksimielinen ja nyt laaditut alueen suunnitelmat ovat ristiriitaisia mm. kustannusten osalta.

Ahti Huhtaniska harmitteli, että ohjausryhmä on toiminut turhan tiukalla aikataululla. Harjun lähiliikunta-alueen suunnitelmaa on kuitenkin tarkoitus käsitellä teknisessä lautakunnassa 9. helmikuuta.

- 4) Anne Virtanen kertoi suunnitellun liikunta-alueen menevän asemakaavan liikuntapaikkavarauksen yli ja olevan siten lain vastainen. Hän totesi, että on vaikea ymmärtää Karkkilan kaupungin toimintaa myös nykyisen asemakaavan puitteissa. Kunnantupa on kesäkuussa 2013 kaupunginvaltuuston yksimielisesti hyväksymällä asemakaavalla suojeltu rakennus, mutta Karkkilan kaupunki ei ole huolehtinut rakennuksen suojelusta.

Jari Mettälä totesi, että nyt päätöksenteon pohjana olevat ohjeelliset piirrokset rikkovat osin voimassa olevaa asemakaavaa. Hänen mukaansa asemakaavaa voidaan muuttaa vastaamaan lopullista suunnitelmaa sitten kun vireillä oleva kaavamuutos aikanaan hyväksytään. Ahti Huhtaniska vahvisti tämän ja kommentoi esitettyä suunnitelmaa tarkentaen, että mm. kunnantuvan rinteeseen Nyhkälän koulun puoleiselle sivulle piirroksiin merkitty muuri ei tule piirretyllä tavalla lähemmäs rakennusta, vaan rinne säilyy nykyisellä paikallaan.
- 5) Kun Jari Mettälä kertoi, että kunnantupa voitaisiin siirtää sillä perusteella, että siirtopaikka säilyttäisi edelleen historiallisen ja näköyhteydellisen kokonaisuuden: kunnantupa – kirkko – viljamakasiini. Hän kertoi, että kunnantupa voitaisiin siirtää Salinmäenkadun Huhdintien puoleiseen pätyyn. Kysyttäessä mitkä ovat hallinto-oikeuden päätöksen jälkeen syntyneet uudet perustelut, jonka nojalla kunnantuvalla voisi suojelun poistaa, Mettälä vastasi edeltävän lisäksi, että kunnantuvan piha-alue on niin pieni, ympäristö on täysin muuttunut ja luiskattuna ruma.
- 6) Marko Järvenpää totesi, että rakennuksen siirtokustannuksia ei ole arvioitu.
- 7) Anne Virtanen tiedusteli, miten kulkuyhteys kunnantuvalla järjestetään, jos harjun kenttä madalletaan. Ahti Huhtaniska vastasi, että rakennukselle muotoutuu tieyhteys vesitornin ja kentän välistä kiertäen koko kenttäalueen Helsingintien puoleisen reunan kautta.
- 8) Jari Mettälän mukaan kunnantuvan sr-2 merkintä koskee vain rakennusta, ympäröivälle tontilla voi hänen mukaansa tehdä mitä tahansa voimassa olevan asemakaavan mukaisia muutoksia. Hänen mukaansa koulun kaavaa laadittaessa kunnantupaa, sen ympäristöä ja suojelumääräyksen sisältöä ei ole mietitty tarpeeksi. Mettälä totesi edelleen kunnantuvan käytön vaativan käyttötarkoituksen muutoksen asemakaavaan. Anne Virtanen ja Harry Suntioinen totesivat, ettei rakennukseen olla suunnittelemassa sen aiemmasta käytöstä poikkeavaa toimintaa. Rakennus tulisi edelleenkin olemaan kokous- ja tapahtumakäytössä, jossa se on aiemminkin ollut. Yhdeksän järjestöä jätti Karkkilan kaupungille käyttötarveesityksensä kesällä 2014 ja kunnantuvan käyttötarkoitus on selvitetty Karkkilan kaupungille joulukuussa 2015 jätetyssä selvityksessä, josta Heikki Savola mainitsi tapaamisen alussa.

- 9) Marko Järvenpää kertoi, että Etelä-Suomen Aluehallintoviraston Karkkilalle antama muistutus kunnantupaa koskevassa päätöksenteossa mahdollisesti tapahtuneiden virheiden korjaamisesta ei edellytä hänen saamansa tiedon mukaan kaupungilta toimenpiteitä. Siitä huolimatta tekninen toimi on laatinut asiasta raportin, joka annetaan kaupunginhallitukselle tiedoksi. Raportti jaettiin myös tapaamisessa.
- 10) Aarni Leppälä kertoi Nyhkälän koulun 497 oppilaan tarvitsevan harjun kenttää nyt. Hän ehdotti liikuntarakentamisen keskittämistä Asemanrantaan ja harjun kentän kunnostamista madaltamatta pikaisesti. Se olisi myös Karkkilan talouden kannalta kestävä vaihtoehto. Kunnantuvan hän sanoi edistävän Karkkilan kullttuurimatkailua.
- 11) Todettiin, että Pyhäjärven vanha kunnantupa on uuden tiedon mukaan Suomen ensimmäinen arkkitehdin suunnittelema kunnantalo ja sitenkin historiallisesti arvokas. Harry Suntioinen muistutti, että kunnantuvan suunnittelija Usko Nyströmin veljeä valokuvaaja I.K. Inhaa Lohjan kaupunki hyödyntää menestyksellä omassa markkinoinnissaan.
- 12) Heikki Savola esitti, että Karkkilan kaupunki tekisi liikuntapaikkaselvityksen, jota mm. Vasemmistoliitto on valtuustoaloitteessaan esittänyt ja siihen saakka elettäisiin nykyisen harjun kentän kanssa. Hän ehdotti, että kaupunki tekisi järjestöille esityksen kunnantuvan siirrosta, jotta järjestöt voisivat ottaa siihen kantaa. Anne Virtanen ja Harry Suntioinen toivoivat myös kaupungin laskelmaa rakennuksen siirtokuluista. Heikki Savola muistutti, että järjestöt eivät voi sitoutua hankkeen kustannuksiin kuin jos rakennus säilyisi nykyisellä paikallaan, sillä osa rahoitusmahdollisuuksista katoaa rakennuksen siirron myötä. Hän toivoi, että kaupunki haluaisi tehdä järjestöjen kanssa asiassa yhteistyötä, sillä hyvä lopputulos toisi Karkkilalle hyvää mainetta. Hän kiitti, että keskusteluyhteys on nyt avattu ja toivoi kunnantuvan ja harjun kentän asiaa käsiteltävän yhtenä kokonaisuutena päätöksenteossa. Jos yhteinen ratkaisu löytyy, kaikki osapuolet säästävät aikaa ja rahaa.
- 13) Jari Mettälä lupasi lähettää ehdotuksen Heikki Savolalle, joka välittää sen eteenpäin järjestöjen käsiteltäväksi.

Muistion vakuudeksi

Heikki Savola

Helsingin hallinto-oikeus
Radanrakentajantie 2
005200 Helsinki

Asiamies: OTM Tiina Juhe, Lakitupa Juhe, sähköposti tiina@juhe.fi, puh 050523 6240

Kunnallisvalitus:

Karkkilan Kotiseutuyhdistys ry ja Karkkilan Luonnonsuojeluyhdistys ry hakee kunnioittavasti muutosta Karkkilan kaupunginvaltuuston kokouksen 30.3.2017 esityslistan pykälä n:o 24 päätökseen Nyhkälänharjun lähiliikunta-alueen hankesuunnitelmasta.

1. Päätös on ristiriidassa voimassa olevan asemakaavan kanssa.
2. Päätös on tehty virheellisessä järjestyksessä.
3. Päätökseen esitetyssä ehdotuksessa ei ole tehty riittäviä selvityksiä
4. Päätös on tehty virheellisen ja puutteellisen esittelyaineiston perusteella.
5. Päätös on kirjattu virheellisesti 30.3.2017 Karkkilan kaupunginvaltuuston istunnon tiedoksi annettuun pöytäkirjaan.

Päätös tulee kumota ja alue tulee asettaa toimenpidekieltoon (mm.maa-ainesL 3§, MRL 118§)

Päätökselle haetaan toimeenpanokiello Kuntalain 143§:n perusteella siten, että toimeenpanokiello tulee voimaan välittömästi, jo ennen itse pääasian ratkaisemista.

Kunnallisvalituksen taustatiedot:

Alueella on voimassa Nyhkälän koulun, korttelin 33 asemakaava, jonka muutos on tullut lainvoimaiseksi 30.7.2013. Asemakaavassa tontti on opetustoimintaa palvelevien rakennusten korttelialuetta (YO). Lisäksi alueella sijaitsee UI Pyhjärven vanha kunnantupa, joka on suojeltu SR-2 merkinnällä. Kiinteistö on merkitty rakennustaiteellisesti ja historiallisesti arvokkaaksi rakennukseksi. Kaavamääräysten mukaan rakennusta ei saa purkaa. Rakennuksessa ei saa tehdä sellaisia korjaus- ja muutostöitä, jotka turmelevat rakennuksen historiallista tai kaupunkikuvallista arvoa. Purku-, muutos- ja korjaustöistä tulee pyytää lausunto Maakuntamuseolta. Helsingin hallinto-oikeuden päätöksellä 28.9.2016 Diaarinumero 04613/16/4111 on kumottu Uudenmaan ELY-keskuksen 19.4.2016 myöntämä lupa kaavan suojelumääräyksistä poikkeamisesta.

Kunnallisvalituksen perustelut:

1. Valtuuston hyväksymä hankesuunnitelma VE 6 on useissa kohdin asemakaavan vastainen.

Hankesuunnitelma VE 6 ylittää asemakaavaan merkittyjä rajoja, vaikka hanketta esiteltäessä yleisölle ja päättäjille toisin on väitetty. (LIITE 1)

Kaavarikkomuksia esiintyy ainakin seuraavissa kohdissa:

1a) VE 6 turmelee itäreunallaan harjua ja sen komeaa puustoa ulottuessaan kaava-alueen rajalta yli 20 metriä VP- alueelle ja kuntoiluvälilinjoiden kohdalla vaikutus ulottuu liki 40 metriä VP-alueelle. Tämä puistoaluetta tarkoittava VP-merkitty harjualue on lainvoimaisessa asemakaavassa määritelty maisemallisesti merkittäväksi harjualueeksi.

Tuoreessa osayleiskaavassa (lainvoimainen 10.4.2014) kyseisellä VP-alueella on merkintä GE-2, joka tarkoittaa arvokasta harjualuetta: ”Maankäytössä on huomioitava alueen geologiset arvot”.

Lisäksi alueella on MRL 43.2§ ja 128§ mukainen toimenpiderajoitus. ”Alueella ei saa aiheuttaa kauniin maisemakuvan turmeltumista tai merkittävien kauneusarvojen ja erikoisten luonnonesiintymien tuhoutumista.”

Pelkällä maisematyöluvalla ei tätä hanketta voi viedä eteenpäin, kuten on esitetty, vaan hanke edellyttää selvityksiä mm. hankkeen vaikutuksista arvokkaaseen harjualueeseen, maisemaan ja suojeltuun kunnantupaan sekä muinaismuistolain perusteella suojelukohteisiin (linnoitusrakenteet ja juoksuhaudat).

Maakuntakaavassa todetaan nimenomaan tästä alueesta ”Nyhkälän harju on kulttuuriympäristön tai maiseman vaalimisen kannalta tärkeää aluetta: Alueen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on otettava huomioon kulttuuriympäristön ominaispiirteiden vaaliminen ja turvattava merkittävien maisema- ja kulttuuriarvojen säilyminen. Suunnittelussa on arvioitava ja sovitettava yhteen maakuntakaavasta osoitetun käyttötarkoituksen mukainen maankäyttö sekä maisema- ja kulttuuriarvot”. Jo tästäkin syystä hankkeen käsittely ja hyväksyminen edellyttäisi asianmukaisten selvitysten tekemistä siitä, miten suunnittelussa on turvattu kulttuuriympäristön ominaispiirteiden vaaliminen ja miten nämä piirteet kyettäisiin turvaamaan. Tällaista selvitystä ei ole tehty.

1b) Huhdintien puoleiselle VP-alueelle VE 6-hankesuunnitelma työntyy noin seitsemän metrin syvyydeltä tuhoten sielläkin vanhoja petäjiä.

1c) Hankesuunnitelma menee koulun tontin puolelle noin 6 metriä, mikä vaarantaa SR-2 -merkitylle kunnantuvalla johtavan ajotien käytön. Mikäli lähiliikunta-alueen länsipäätyä madallettaisiin VE 6-suunnitelman mukaisesti, muodostuisi tähän kohtaan enimmillään yli 3 metriä korkea, lähes pystysuora soraseinä, jonka reunalle jäävä ajotie ei ilman tukirakennetta tulisi kestämaan liikennettä. Tätä ei ole huomioitu suunnitelmassa eikä kustannusarvioissa eikä esitelty päättäjille, vaikka ajoyhteys kunnantuvalla käytännössä todennäköisesti estyisi ilman mittavia muutostöitä, joilla olisi hankkeeseen myös mittavat kustannusvaikutukset VE 6 –suunnitelmaa toteutettaessa.

Lisäksi VE 6 -hankesuunnitelmassa on SR-2 -merkinnällä suojeltu kunnantupa merkitty selvitysalueeksi, mutta kunnantuvan pohjoispäädyn jyrkkää rinnettä oltaisiin hyväksytyjen suunnitelmien ja nykyisen tilanteen vastaisesti entisestään jyrkentämässä leventämällä rinteiden ja koulurakennuksen välistä solaa noin 5 metriä niin, että rinne on tässäkin kohtaa miltei pystysuora seinämä.

Hankesuunnitelmassa ja päätöksenteossa ei ole otettu huomioon Helsingin hallinto-oikeuden ratkaisua 28.9.2016 Pyhäjärven vanhan kunnantuvan suojelun vaarantumisesta: ”Kaavan voimaantulon jälkeen kortteliin on toteutettu koululaajennus, missä yhteydessä korttelin maastoa on muokattu voimakkaasti. Osa korttelialueella tehdystä toimenpiteistä etenkin maastotöiden osalta on sellaisia, että niiden voi katsoa vaurioittaneen suojellun rakennuksen ympäristöä ja olevan siten kaavasta osoitetun suojelun ja sen hengen vastaisia.” (Diaarinumero 04613/16/4111, sivu 5) Valtuuston 30.3.2017 päätöksen toteutus jatkaisi näitä maastomuokkauksia Pyhäjärven vanhan kunnantuvan vieressä ja vaikeuttaisi edelleen SR-2 suojellun rakennuksen käytettävyyttä ja mahdollisesti kokonaan poistaisi ajoyhteyden sinne. Valtuuston päätös on näiltä osin lainvastainen ja se tulee kumota.

Lisäksi hankesuunnitelma työntyessään kymmeniä metrejä itäreunallaan harjun VP-alueelle tulee niin lähelle muinaismuistolailla suojeltuja juoksuautoja, että niiden säilyminen vaarantuu.

2. Karkkilan kaupunginvaltuuston päätös on tehty virheellisessä järjestyksessä.

Alueella on vireillä asemakaavan muutos, jolla virkamiesten mukaan nykyinen asemakaava tultaisiin jälkijättöisesti muuttamaan hankesuunnitelman mukaiseksi.

Karkkilan kaupunginvaltuuston päätös on tehty virheellisessä järjestyksessä, sillä asemakaavan muutos on vasta osallistumis- ja arviointisuunnitelmavaiheessa ja valmistuu aikaisintaan vuonna 2018. Valtuuston päätöksen mukaan VE 6-hankkeen toteutus aloitettaisiin kesällä 2017 kentän alueen madaltamisen massiivisilla maansiirtotöillä nyt voimassaolevan asemakaavan vastaisena.

Tämän kunnallisvalituksen kohteena oleva valtuuston päätös mitätöi merkittävän osan julkista kaavoitusprosessia. Erityisen moitittavaa on se, että lähiliikunta-aluehanke on irrotettu meneillään olevasta kaavoitusprosessista.

Vireillä olevan kaavamuutoksen tavoitteeksi on kirjattu mm. ”Kaavamuutostyön yhteydessä ratkaistaan Nyhkälän koulun piha-alueen ja Nyhkälän harjun (Syrjänharjun) lähiliikunta-alueen toteuttaminen ja tilantarve tutkimalla eri ratkaisuvaihtoehtoja, mukaan lukien VU-alueen nykyisen tason säilyttäminen.”

Näin ollen päätöksenteon järjestys on väärä. Kaavamuutostyön yhteydessä tutkittavaksi esitetty madaltamaton versio on myös tutkittava ennen kuin kenttää ryhdytään madaltamaan kaupunginvaltuuston 30.3.2017 hyväksymän VE 6-hankesuunnitelman mukaisesti.

3. Päätöksen perusteeksi ei ole tehty riittäviä selvityksiä hankkeen vaikutuksista maisemaan, arvokkaaseen harjualueeseen ja suojeltuun kunnantupaan.

Päätöksen teon perusteeksi ei ole hankittu riittäviä selvityksiä hankkeen vaikutuksista ympäristöön. Hankesuunnitelmassa ei ole tutkittu eikä huomioitu madaltamisen vaikutuksia kaupunkikuvaan ja maisemallisiin arvoihin, vaikka MRL § 118 toteaa: ”Rakentamisessa, rakennuksen korjaus- ja muutostyössä ja muita toimenpiteitä suoritettaessa [...] on huolehdittava siitä, ettei rakennushistoriallisesti tai rakennustaiteellisesti arvokkaita rakennuksia tai kaupunkikuvaa turmella.” Tekninen johtaja Ahti Huhtaniska on esittänyt julkisesti, että harjun kentän alueella ei ole erityisiä maisemallisia arvoja, vaan että uusi lähiliikunta-alue parantaisi niitä. Tämä ei pidä paikkaansa, kuten edellä on jo kerrottu asemakaavan, osayleiskaavan ja maakuntakaavan toteavan.

Harjun kentän nykytason säilyttämisen puolesta ja sen madaltamista vastaan jätettiin valtuustolle 30.3.2017 vetoamus, jonka on allekirjoittanut 1728 henkilöä (vertailun vuoksi, Karkkilassa kevään kuntavaaleissa äänesti 4052 henkilöä). Tämä osoittaa, että omaleimainen harjumaisema on tärkeä karkkilalaisille ja maisema-arvot tulisi huomioida myös alueen suunnittelussa, kuten edellä mainitut kaavat edellyttävät.

Myöskään maisema- tai ympäristövaikutuksia ei ole esitetty päätöksentekijöille, eikä tietääksemme edes selvitetty niiltä alueilta, joille harjun suuret maamassat (yli 50 000 m³) olisi tarkoitus sijoittaa; yhtenä vaihtoehtona on esitetty keskustan tuntumassa sijaitsevaa Asemansuota, joka on tehtaan entinen ja edelleen kunnostamaton teollisuuskaatopaikka aivan Pyhäjärven rannassa. Harjusta kaivettavien maamassojen uudelleen sijoitus tai väliaikainen läjittäminen vaatisivat lain edellyttämiä riittäviä selvityksiä ja tarvittavat luvat ennen kuin maansiirtoihin voitaisiin ryhtyä.

Nyhkälän harjun alue tulee asettaa toimenpidekieltoon siihen asti, kunnes riittävät selvitykset on tehty siitä mitkä maisemalliset ja ympäristölliset vaikutukset laajamittaisilla maansiirtotöillä alueella olisi Nyhkälän harjun alueeseen, joka harju on useissa lausunnoissa todettu esitetyn mukaisesti kulttuuriympäristön ja maiseman vaalimisen kannalta tärkeäksi alueeksi. Lisäksi vielä, koska ei ole tehty tarvittavia selvityksiä maansiirtotöissä harjusta siirrettävien yli 50 000 tonnin maamassojen loppusijoituskohteista tai väliaikaisista läjityspaikoista, tulee alue määrätä toimenpidekieltoon tästäkin syystä.

4. Valtuuston päätös on tehty virheellisen ja puutteellisen esittelyaineiston perusteella.

Luottamushenkilöt lautakunnissa ja valtuustossa, sekä paikallisjärjestöt ja asukkaat hankesuunnitelmaa esittelevissä yleisötilaisuuksissa ja paikallislehtikirjoituksissaan ovat vaatineet vaihtoehtoa, jossa lähiliikunta-alue toteutetaan nykyisellä tasollaan kenttää madaltamatta.

Teknisen johtajan johdolla valmisteltu ja esitelty madaltamaton vaihtoehto VE 0 on kuitenkin tehty virheellisesti ja tarkoitushakuisesti madaltamisvaihtoehtoa suosivaksi. (LIITE 2)

Viereisen koululaajennuksen loppukatselmusta ei ole vielä voitu saattaa päätökseen, koska koululaajennuksen myötä synnytettyjä penkereitä harjun kentän ja kunnantuvan vieressä ei ole toteutettu alkuperäisten kyseisiin kohteisiin teetettyjen pihasuunnitelmien mukaisesti, vaan ne on jätetty keskeneräisiksi. Teknisen johtajan valmistelemassa madaltamattomassa VE 0-vaihtoehdossa koululaajennuksen aiheuttamien, keskeneräisiksi jätettyjen penkereiden toteuttamiskustannukset on liitetty kentän kunnostamiskustannuksiin ja tukimuureja on esitetty sellaisiinkin kohtiin, missä niitä ei alkuperäisissä pihasuunnitelmissa ole ollut, jolloin kustannusarvio on saatu nousemaan moninkertaisiksi. VE 6-vaihtoehdossa ei sen sijaan huomioida mitään pengerryskustannuksia.

Lisäksi on perusteettomasti jätetty valtionapuosuudet pois VE-0 vaihtoehdosta. Näin ollen eri vaihtoehtojen valmistelu ei ole ollut tasapuolista, eikä päättäjille ole edes esitelty realistista ja vertailukelpoista kentän madaltamatonta vaihtoehtoa, vaikka näin on luvattu tehdä ja se on myös yksi vireillä olevan kaavamuutoksen tavoitteista.

Lisäksi on syytä huomioida, että hankesuunnitelmassa VE 6 esitetyn madaltamisen myötä kentän itäpäätyyn syntyy yli 10 metriä korkea jyrkkä soraseinämä (noin 30 astetta), jonka reunalla kulkee huoltotie harjun laelle. Tässä on sama tilanne kuin aiemmin esitetyllä kunnantuvalla kulkevalla tieyhteydellä, ilman massiivisia tukirakenteita rinne ei kestäisi ajoliikennettä. Mitään kustannuslaskelmia ei tässä tapauksessa ole esitetty. Valtuustolle esitetyssä havainnekuvassa rinne on häivytetty miltei olemattomiin ja kuvaan on lisäilty vanhoja mäntyjä, mikä on ollut omiaan johtamaan päättäjiä harhaan.

Koko hankesuunnitelmaa on viety eteenpäin huomioimatta kokonaistilannetta, ilman riittäviä selvityksiä sekä noudattamatta Helsingin hallinto-oikeuden antamaa päätöstä koskien SR-2 suojeltua kunnantupaa.

5. Virheellinen pöytäkirja

Karkkilan kaupunginvaltuuston kokouksen 30.3.2017 pöytäkirjan virheellisyys:

Valtuuston kokouksen 30.03.2017 todellinen kulku asiassa §24 on valtuutettu Eino Huotarin muutosesityksen osalta seuraava:

- päättöehdotuksessa esitetään: ”Kaupunginhallitus päättää erikseen hankkeen rakennustöiden aloitusluvasta...)
- Eino Huotari esittää: "esitän että tämä päätösesityksen, että kaupunginhallitus päättää erikseen hankkeen rakennustöiden aloitusluvasta ....että muutetaan tää sana kaupunginvaltuusto..taputuksia"
- ehdotusta kannatetaan
- kokouksen puheenjohtaja vie asian äänestykseen muutosehdotuksena tekstiin.
- äänestys

-puheenjohtaja toteaa äänestyksen tuloksen: "kaupunginhallituksen esitys on tullut hyväksytyksi sillä muutoksella, että hyväksyttiin tämä valtuutettu Huotarin muutos tekstiin: kaupunginvaltuusto päättää erikseen hankkeen rakennustöiden aloitusluvasta"

Ylläolevassa lainausmerkein erotetut tekstit ovat suora lainaus kokouksen tallenteesta.

Pöytäkirjaan 30.3.2017 § 24 kohdalla on kuitenkin kirjattu päätös seuraavasti:

”Kaupunginhallitus päättää erikseen hankkeen rakennustöiden aloitusluvasta...” (LIITE 3)

5(5)

Näillä perusteilla Karkkilan kaupunginvaltuuston 30.3.2017 tekemä päätös tulee mitätöidä ja kyseinen hankesuunnitelma-alue tulee asettaa toimenpidekieltoon.

Varaamme mahdollisuuden vastaselitykseen.

LIITTEET:

Liite 1 Hankesuunnitelma VE 6 Asemapiirros, 2 leikkauskuvaa ja voimassa oleva asemakaava

Liite 2 Hankesuunnitelma VE 0 Asemapiirros, 2 leikkauskuvaa

Liite 3 Valtuuston 30.3.2017 kokouksen pöytäkirjaote

Liite 4 Helsingin hallinto-oikeuden päätös 28.9.2016 diaarinro 04613/16/4111

Lisäksi Lehtileike Karkkilalainen 12.5.2015 ”sakoillahan siitä selviää”

Karkkilassa 4.5.2017

Karkkilan Kotiseutuyhdistys ry

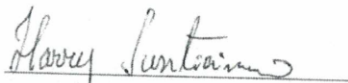

Henna Mitrunen pj

henna.mitrunen@kolumbus.fi

Rajakatu 4

03600 Karkkila

Harry Suntioinen vpj

0400740240

harry.suntioinen@hotmail.com

Käpyläntie 15

03600 Karkkila

LIITE 6

Valtuustoryhmien neuvottelu MUISTIO 28.8.2017

Nyhkälänharjun lähiliikunta-alueen

hankkeen etenemisestä

Läsnä: Mika Tallgren, Hannamari Auvinen, Antti Henttonen, Juha Jumisko, Mia Sundström, Timo Palenius, Raine Klemola, Anu Frosterus, Maritta Salo, Katja Etolin

Lisäksi paikalla Jarkko Ilonen, joka esitteli neuvottelun aluksi alueesta piirretyn vaihtoehtoisen luonnoksen.

Neuvottelun kuluessa todettiin, että seuraavista asioista ryhmät ovat yksimielisiä:

- esteettömyyden tulee toteutua
- hanke pitää saada etenemään sellaisessa aikataulussa, että valtionapu voidaan hyödyntää
- kentän toimintojen tulee palvella koululaisten tarpeita
- alueen tulee olla valvottavissa
- tekojäätavarauksesta voidaan luopua
- tässä vaiheessa Nyhkälänharjulle ei toteuteta laajempaa liikuntapuistoa vaan pysytään koululaisia palvelevissa perustoiminnoissa
- jalkapallokentän pintamateriaaliksi hiekkatekonurmi
- kentälle toteutetaan miniareenatyypinen, välituntiliikuntaan sopiva alue

Seuraavissa asioissa ryhmien mielipiteet eroavat:

- kustannukset:
  - vasemmistoliitto haluaa pitää kokonaiskustannukset 550 000 eurossa
  - muilla valtuustoryhmillä halu pitää kustannukset mahdollisimman pieninä, mutta ei tarvetta sitoutua tiettyyn summaan
- kentän korkotaso:
  - vasemmistoliitto, perussuomalaiset ja Raine Klemola eivät kannata kentän madaltamista lainkaan, mutta vasemmistoliitto valmis n. 1-1,5 metrin madallukseen
  - vihreillä, kokoomuksella, sdp:lla ja keskustalla yhteinen näkemys 2,5 – 3 metrin madaltamisesta

Lisäksi kokoomus nosti keskusteluun myös mahdollisuuden taata kulku kunnantuvalle, jos piha-aluetta lähdetään rakentamaan 2,5 – 3 m madalluksen pohjalta. Tässä vaihtoehdossa kunnantuvan tontti lohkottaisi koulun tontista ja se vuokrattaisi kunnantuvan kunnostusta varten perustettavalle yhdistykselle esimerkiksi 50 vuoden sopimuksella. Kaupunki kustantaisi kunnantuvan liittämisen vesi- ja viemäriverkkoon, mutta muut kunnostustyön kustannukset jäisivät yhdistyksen harteille.

Lisäksi Raine Klemola esitti, että kustannustehokkain pintamateriaali kentälle olisi kivituhka. Kokoomus taas piti ehtona tekojääratavarauksen poistamiselle sitä, että osassa kenttää olisi asfalttipinnoite, jotta luistinkentän jäädyttäminen pystytään tekemään kustannustehokkaammin kuin hiekkakentälle ja luistelukausi saadaan pidemmäksi.

Neuvottelun lopputulemana todettiin, että suurin kiistakysymys vaikuttaa olevan kentän korkotaso, eikä siitä todennäköisesti päästä yksimielisyyteen. Vihreiden suostuessa 2,5 – 3 metrin madallukseen voidaan kuitenkin todeta, että tätä ratkaisua kannattaisi suurin osa valtuustoryhmistä.

LIITE 7

Helsingin hallinto-oikeus

16.7.2018

Radanrakentajantie 2

00520 HELSINKI

Karkkilan luonnonsuojeluyhdistys ry

Tina Mattsson, tinam@luukku.com, 050-3839087

Vattolantie 82, 03600 Karkkila

VALITUS

ASIA

Karkkilan kaupungin ympäristölautakunnan päätös §30 14.6.2018 Oikaisuvaatimukset koskien Nyhkälänharjun maisematyölupapäätöksiä 17-0166-M ja 17-0167-M.

Päätös: Ympäristölautakunta päättää pysyttää maisemalupapäätökset 17-0166-M ja 17-0167-M sellaisenaan ja hylätä oikaisuvaatimukset aiheettomina. (Liite 1 YMLA 14.6.2018 kohta 30 oikaisuvaatimukset)

Karkkilan kaupunki on hakenut maisematyölupaa Nyhkälänharjun lähiliikunta-alueen maanrakennustöihin. Rakennustarkastajan tekemät myönteiset maisematyölupapäätökset antavat luvan maanrakennustöiden aloittamiseen ennen luvan lainvoimaisuutta. (Liite 2 ja 3 maisematyölupapäätökset 17-0166-M ja 17-0167-M)

Muutoksenhaku: Julkipanon 26.6.2018 jälkeen, jolloin säädetty 30 päivän valitusaika luetaan jokaisen valittajan kohdalla tästä päivästä lukien. (Liite 4, YMLA 14.6.2018 kohta 30 muutoksenhakuohje)

MAISEMATYÖLUPA-ALUEISTA

Suunniteltu urheilukentän madaltaminen ja maanrakennustyöt sijoittuvat Karkkilan keskustassa sijaitsevalle Nyhkälänharjun alueelle, joka on maisemallisesti tärkeä toiseen Salpausselkään kuuluva reunamuodostuma. Urheilukenttä on asemakaavassa merkitty VU-alueeksi, joka rajautuu ge2 merkitylle arvokkaalle harjualueelle. Urheilukentän maanrakennustyöt ulottuvat puistoalueelle (V). V, VU ja ge2 alueilla on voimassa oleva MRL 43.2§:n ja 128§:n mukainen toimenpiderajoitus. Nyhkälän koulun tontilla Harjun urheilukentän välittömässä läheisyydessä

sijaitsee sr-2 merkinnällä suojeltu rakennustaiteellisesti ja kaupunkihistoriallisesti merkittävä Pyhäjärven vanha kunnantupa.

Maakuntakaavassa todetaan *"Nyhkälän harju on kulttuuriympäristön tai maiseman vaalimisen kannalta tärkeää aluetta. Alueen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on otettava huomioon kulttuuriympäristön ominaispiirteiden vaaliminen ja turvattava merkittävien maisema- ja kulttuuriarvojen säilyminen."*

Hankesuunnitelmassa ja maisematyöluvuissa selvitysalueeksi merkitty sr-2 suojeltu kunnantupa ja sen piha-alue eivät sisälly kyseisiin maisematyölupiin 17-0166-M ja 17-0167-M.

Silti maisematyölupiin liitetyssä yleissuunnitelman pääpiirustuksessa maanrakennustyöt ulottuvat sr-2-alueelle asemakaavan ja osayleiskaavan vastaisesti.

Lisäksi urheilukentän ympäristössä on kaupunkikuvallisesti tärkeää vanhaa puustoa. Myönnettyjen maisematyöluvien myötä kentän ympäristön puusto kaadettaisiin, jolloin alue jäisi täysin paljaaksi.

VAATIMUKSET

Karkkilan luonnonsuojeluyhdistys ry hakee kunnioittavasti ympäristölautakunnan päätöksen kumoamista, maisematyöluvien täytäntöönpanon kieltämistä ja lupapäätösten uudelleen valmistelua.

PERUSTEET

Lupapäätökset ovat lainvastaisia mm. maisematyöluvan maankäyttö- ja rakennuslain mukaiset edellytykset eivät täyty; aloitusoikeus tekee muutoksenhaun hyödyttömäksi, maanrakennustyöt turmelevat kaunista maisemaa- ja kaupunkikuvaa merkittävällä ja pysyvällä tavalla.

Maisematyölupapäätökset vaarantavat suojellun Pyhäjärven vanhan kunnantuvan myöhemmän käytön.

Maisematyölupapäätöksessä ei ole selvitetty riittäväällä tavalla maanrakennustyön vaikutuksia maisemaan, arvokkaaseen harjualueeseen eikä suojeltuun kunnantupaan.

Lisäksi päätöksiä ei ole perusteltu hallintolain edellyttämällä tavalla.

1.

MRL 144§:n 1 momentin mukaan *aloitusoikeuden myöntäminen ei saa tehdä muutoksenhakua hyödyttömäksi*. Kyse ei ole vain maisematyölupapäätöksiin liittyvästä muutoksenhausta. Maisematyöluvien

taustalla oleva valtuuston päätös Nyhkälänharjun lähiliikunta-aluehankkeesta ei ole lainvoimainen ja toimeenpanokelpoinen. Karkkilan Luonnonsuojeluyhdistys on tehnyt kunnallisvalituksen ko. valtuuston päätöksestä Helsingin hallinto-oikeudelle 18.1.2018 (Liite 5 Karkkilan Luonnonsuojeluyhdistyksen kunnallisvalitus koskien Karkkilan kaupunginvaltuusto 11.12.2017 päätös §128 Nyhkälänharjun lähiliikunta-alueen hankesuunnitelma / 30.3.2017 asian uudelleen käsittely)

Ainoa lainvoimainen päätös ko. hankesuunnitelmasta on valtuuston 19.6.2017 kokouksessaan tekemä päätös, jonka mukaan urheilukentän korkeustaso säilyy pääasiassa ennallaan.

2.

MRL 140§ 1 momentin mukaan *lupaa ei voida myöntää, jos toimenpide turmelee kaupunki- tai maisemakuvaa. Lupapäätösten täytäntöönpano*, maanrakennustyöt eli kentän madaltaminen, maanaineksen poisto eli kaivuu ja siirto (28.000 m³rtr) **turmelevat kauniin harjumaiseman ja omaleimaisen kaupunkikuvan peruuttamattomalla tavalla**. Kyseessä on merkittävä ja pysyvä muutos maisemaan ja kaupunkikuvaan.

Harjun kentän nykytason säilyttämisen puolesta ja sen madaltamista vastaan jätettiin valtuustolle 30.3.2017 vetoamus, jonka on allekirjoittanut 1728 henkilöä (vertailun vuoksi, Karkkilassa kevään kuntavaaleissa äänesti 4052 henkilöä). Tämä osoittaa, että omaleimainen harjumaisema on tärkeä karkkilalaisille ja maisema-arvot tulisi huomioida myös alueen suunnittelussa

3.

MRL 118§:n mukaan *"... on huolehdittava siitä, ettei rakennushistoriallisesti tai rakennustaiteellisesti arvokkaita rakennuksia tai kaupunkikuvaa turmella"*

Hankesuunnitelmassa ja maisematyöluvista selvitysalueeksi merkitty sr-2 suojeltu kunnantupa ja sen piha-alue eivät sisälly maisematyölupiin 17-0166-M ja 17-0167-M. Silti maisematyölupiin liitetyssä yleissuunnitelman pääpiirustuksessa esitetään kunnantuvan piha-aluetta ja sille sijoitettuja LE-paikkoja madallettavaksi yli 2 metriä alemmaksi, mikä katkaisisi kokonaan ajoyhteyden kunnantuvalla ja vaarantaisi siten kunnantuvan kunnostuksen ja käytön jatkossa.

Teknisen johtajan Ahti Huhtaniskan maisemalupahakemusten saatteessa esittämät väittämänsä kunnantuvan myöhemmästä käytettävyydestä eivät pidä paikkaansa. Käytännössä suojellun kunnantuvan tuleva käyttö estyy maisematyölupapäätösten toteutuessa, jolloin meneillään oleva kaavamuutosprosessi menettää merkityksensä.

Maakuntamuseo toteaa lausunnossaan 2014 *"Maakuntamuseo kummeksuu myös väitettä, että vanha rakennus ei sovellu uudistuvaan ympäristöön; päinvastoin uudistusten tulisi soveltua vanhaan, koska koululaajennuksen toteuttamisen mahdollistavassa kaavamuutoksessa nimenomaan edellytetään, että uudisrakentaminen tulee sovittoa olemaan"*. (Liite 6 maakuntamuseon lausunto 2014)

4.

Ympäristölautakunnan ja rakennustarkastajan päätöksiä ei ole perusteltu hallintolain edellyttämällä tavalla. Hallintolain 45§ 1 momentin mukaan päätös on perusteltava. Perusteluissa on ilmoitettava mitkä seikat ja selvitykset ovat vaikuttaneet ratkaisuun ja mainittava sovelletut säädökset / sovelletut oikeusohjeet.

Katsomme, että maisematyölupapäätöksiä ei ole perusteltu riittävästi eikä virkamiesvalmistelu ole ollut objektiivista ja kaikki osapuolet huomioon ottavaa (Hyvän hallinnon oikeusperiaatteet esim. objektiviteettiperiaate). Maisematyölupapäätöksissä ei ole mainittu, saati vertailtu keskenään selvityksiä, jotka ovat vaikuttaneet myönteiseen ratkaisuun. Esimerkiksi maakuntamuseon maisematyöluvasta antamaa kielteistä lausuntoa (Liite 6 maakuntamuseon lausunto 2014) on täydennetty arkkitehtien asiantuntijalausunnolla, jonka mukaan hanke ei vaaranna maisema-arvoja (Liite 7 Lausunto maisema-arvoista, arkkitehdit). Ja tätä asiantuntijalausuntoa on pidetty ilmeisesti riittävänä lisäselvityksenä ja saman arvoisena kuin maakuntamuseon lausuntoa. Kyseisen asiantuntijalausunnon allekirjoittajat Antti Karvonen, Kaisu Hynynen ja Paula Lonka kuuluvat kaikki MA-arkkitehdit Oy:n intressiryhmään. MA-arkkitehdit Oy on tilaustyönä Karkkilan kaupungin toimeksiannosta toteuttanut ja laskuttanut alueen hankesuunnitelmat maiseman muuttamiseksi sekä sr2-merkinnällä suojellun kunnantuvan käytön estämiseksi. Lisäksi MA-arkkitehdit Oy on edelleen maansiirtourakan kilpailutuksessa nimetty työn päävalvojaksi. Katsomme, että edellä esiintuodusta johtuen kyseinen asiantuntijalausunto ei taloudellisten sidonnaisuuksien perusteella täytä puolueettomuuden vaatimuksia, eikä ainoana maiseman muutosta puoltavana lausuntona riitä perusteluksi.

Maisematyölupapäätöksessä on sivuutettu myös täysin Helsingin hallinto-oikeuden päätös kunnantuvan suojelun vaarantumisesta (Liite 8 HHO päätös Diaarinumero 04613/16/4111). Lupapäätösten liiteaineistosta puuttuvat myös paikallisjärjestöjen huomaukset maisematyölupahakemuksesta ja alueen kaavamuutoksesta, naapurien kuulemisen johdosta annetut huomautukset ja kaupungin asukkaiden näkemykset harjun maisemallisesta ja kulttuurihistoriallisesta merkityksestä.

Ympäristölautakunnan 14.6.2018 §30 päätösaineistosta puuttuivat myös päätösten kohteina olevat kolme oikaisuvaatimusta.

Maisematyölupapäätöksiä aineistossa ei myöskään ole tuotu esiin sitä, että päättyneen urakkakilpailutuksen dokumenttien mukaan maa-ainesten siirtäminen pois rakentamisalueelta toteutetaankin läjittämällä ne entisen kaatopaikan alueelle ilman asianmukaista käyttösuunnitelmaa.

Varaamme mahdollisuuden vastaselitykseen.

Karkkilassa 16 päivänä heinäkuuta 2018

Karkkilan luonnonsuojeluyhdistys ry.

Tina Mattsson, pj

Anna Kytömäki, sihteeri

Vattolantie 82, 03600 Karkkila

tinam@luukku.com, mobile 050 383 9087

LIITTEET:

Liite 1 YMLA 14.6.2018 kohta 30 oikaisuvaatimukset päätös

Liite 2 maisematyölupa (17-0166-M) Nyhkälä Huhdintie 17 (224-405-0002-0011

Liite 3 maisematyölupa (17-0167-M) Nyhkälä Huhdintie 19 (224-405-0002-0049)

Liite 4 YMLA 14.6.2018 muutoksenhakuohje

Liite 5 Karkkilan luonnonsuojeluyhdistyksen kunnallisvalitus koskien Karkkilan kaupunginvaltuusto 11.12.2017 päätös §128 Nyhkälänharjun lähiliikunta-alueen hankesuunnitelma / 30.3.2017 asian uudelleen käsittely

Liite 6 Maakuntamuseon lausunto 2014

Liite 7 Lausunto maisema-arvoista, arkkitehdit AK, KH, PL

Liite 8 HHO päätös Diaarinumero 04613/16/4111

Liite 9 Karkkilan luonnonsuojeluyhdistyksen oikaisuvaatimus ympäristölautakunnalle 10.4.2018

Karkkilan kaupunki

21.4.2017

Tekninen toimiala

PL 50

03601 Karkkila

Viite: Lausuntopyyntöne 16.2.2017

Asia: Karkkila, 5. kaupunginosa, kortteli 33 ja osa Syrjänharjua, asemakaavamuutos, osallistumis- ja arviointisuunnitelma

Länsi-Uudenmaan maakuntamuseolta on pyydetty lausuntoa otsikon asiasta.

Suunnittelualue sijaitsee Karkkilan keskustassa Huhdintien ja Helsingintien välisellä alueella Syrjänharjun länsipäässä. Suunnittelualueen länsilaidassa sijaitsevat Nyhkälän koulu ja Pyhäjärven kunnantupa, jotka molemmat on osoitettu asemakaavan suojelumerkinnällä. Alueen itälaidassa sijaitsee Harjun pallokenttä, leikkipuisto ja muuta puisto- ja virkistysaluetta lähes vesitornille saakka. Keskustan palvelut, linja-autoasema ja tori ovat alueen välittömässä läheisyydessä.

Kaavamuutoksella tutkitaan mahdollisuutta siirtää entinen Pyhäjärven kunnantupa nykyisestä paikastaan sille erikseen osoitettavalle tontille. Kaavatyön yhteydessä ratkaistaan Nyhkälän koulun piha-alueen ja Nyhkälän harjun lähiliikunta-alueen toteuttaminen ja tilantarve tutkimalla eri ratkaisuvaihtoehtoja, mukaan lukien VU-alueen nykyisen tason säilyttäminen. Kaavamuutoksessa selvitetään myös mahdollinen yleiskaavan mukainen rakentaminen Huhdintien varressa.

Maakuntamuseo ottaa suunnitelmaan kantaa rakennetun kulttuuriympäristön, kaupunkikuvan ja rakennussuojelun näkökulmista.

Maakuntamuseo edellyttää, että Nyhkälän koulun ja Pyhäjärven kunnantuvan suojelumerkinnot säilytetään. Kunnantuvan osalta on oleellista, että rakennus säilyy ja saadaan sille soveltuvaan käyttöön. Kunnantuvan sijoituspaikan osalta maakuntamuseo katsoo, että rakennus tulee säilyttää ensisijaisesti nykyisellä paikallaan ja tutkia vaihtoehtoja sen lähiympäristön muokkaamiseksi siten, että rakennuksen käyttö on mahdollista ja sen säilyminen on turvattu. Kunnantuvan säilyttäminen paikallaan edellyttää toimivan kulkureitin ja piha-alueen järjestämistä siten, että rakennuksen käyttö on tosiasiallisesti mahdollista. Koska Kunnantuvan lähiympäristöä on muokattu voimakkaasti viime vuosina koulun laajennustyön yhteydessä ja koska myös Nyhkälänharjun lähiliikunta-aluetta koskeviin vaihtoehtoihin ideasuunnitelmiin liittyy osin voimakastakin maaston muokkausta, lähiliikunta-alueen ja sen ympäristön suunnittelun yhteydessä olisi varmasti mahdollista tutkia myös sellaisia vaihtoehtoja, jossa Kunnantuvan nykyistä ympäristöä muokataan rakennuksen käytölle sopivaksi. Maakuntamuseo edellyttää, että myös tämä vaihtoehto tutkitaan kaavan valmistelun yhteydessä.

Maakuntamuseon mielestä myös Kunnantuvan siirtomahdollisuutta voidaan kuitenkin tutkia. Uusi sijoituspaikka tulee löytää nyt suunniteltavalta alueelta. Osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa yhtenä vaihtoehtona mainittu Kunnantuvan sijoittaminen Huhdintien varteen voisi olla tutkimisen arvoinen vaihtoehto. Maakuntamuseo edellyttää kuitenkin, että Kunnantupaa ei pureta vaan se siirretään kokonaisena. Siirrosta, uudelleen pystyttämisestä ja rakennuksen kunnostamisesta tulee laatia kaavan valmisteluvaiheessa konkreettiset suunnitelmat ja mahdollisimman todenmukainen kustannusarvio, ja jos tähän vaihtoehtoon päädytään, asiasta tulee sopia sitovasti jo kaavatyön yhteydessä. Siirron voisi budjetoida ja aikatauluttaa esimerkiksi lähiliikunta-alueen rakentamisen yhteyteen.

Nyhkälänharjun lähiliikunta-alueen kehittäminen on kannatettavaa, mutta maisemallisesti merkittävän harjun leikkaamisen ja madaltamisen vaikutukset kaupunkikuvaan ja maisemaan tulee tutkia kaavatyön aikana riittävän laajasti ja tarkoin. Arvokkaan harju- ja kallioalueen säilyminen tulee niin ikään turvata.

Yleiskaavassa Huhdintien varteen osoitetun asuinkerrostalojen korttelialueen (AK) osalta maakuntamuseo katsoo, että sen sijaan urheilu- ja virkistyspalvelujen alueen (VU) tai virkistysalueen (V) jatkuminen kyseiselle alueelle olisi toiminnallisesti ja maisemallisesti tarkastellen parempi vaihtoehto.

Maakuntamuseolla ei ole tässä vaiheessa muuta kommentoitavaa asiaan.

Muinaisjäännösten osalta lausunnonantaja on Museovirasto.

Dan Lindholm	Tellervo Saukoniemi
museonjohtaja	rakennustutkija

Tiedoksi: Museovirasto, Kulttuuriympäristön suojelu, Länsi-Suomen yksikkö
Uudenmaan ELY-keskus, ympäristö ja luonnonvarat -vastuualue
Karkkilan museo

VASTAANOTETTU 27/3 - 17 / Sami Mänttä

Karkkilan kaupunki
PL 50
03601 Karkkila

26.3.2017

Viite: Lausuntopyyntönnö 16.2.2017 Osallistumis- ja arviointisuunnitelmaan kortteli 33 ja osa Syrjänharjua

Karkkilan kotiseutuyhdistys ry:n mielipiteitä

Asia:

- a) Kunnantuvan siirtäminen sille erikseen osoitettavalle tontille.
- b) Nyhkälän koulun piha-alueen ja Nyhkälän harjun lähiliikunta-alueen toteuttaminen ja tilantarve tutkimalla eri ratkaisuvaihtoehtoja, mukaan lukien VU-alueen nykyisen tason säilyttäminen.
- c) Kaavamuutoksessa selvitetään myös mahdollinen yleiskaavan mukainen rakentaminen Huhdintien varressa.

Kohta a)

Pyhäjärven entinen kunnantupa on sr-2 suojeltu rakennus, jonka suojelumääräyksestä poikkeamiseksi virkamiehet ovat hakeneet lupaa ELY-keskukselta, joka sen myönsikin. ELY:n päätöksestä tehtiin valitus hallinto-oikeuteen, joka yksiselitteisesti totesi, ettei suojelusta poikkeamiseen ole perusteita. HHO toteaa myös, että kunnantuvan ei voida katsoa menettäneen niitä rakennustaiteellisia ja historiallisia arvoja, jotka sillä oli kaupunginvaltuuston päättäessä rakennuksen suojelusta asemakaavamääräyksellä 17.6.2013. (HHO Dnro 04613/16/4111, 28.9.2016).

Kaupunginhallituksen toimesta on myös pantu vireille kaavamuutos, jonka yhtenä tarkoituksena on kunnantuvan siirtäminen hallinto-oikeuden viime syksyisestä päätöksestä ja rakennuslain vastaisuudesta huolimatta.

Yli sata vuotta vanhan ja perusrakenteiltaan hyväkuntoisen rakennuksen purkamiseen/ siirtämiseen tarvitaan rakennuslain mukaan hyvät perustelut. Kaava-arkkitehti Mettälältä on kysytty, mitkä ovat ne uudet perustelut, joilla hän nyt perustelee kaavamuutosta, jonka yhtenä keskeisenä tavoitteena on kunnantuvan suojelun poistaminen ja siirto pois alkuperäiseltä paikaltaan. Hän on esittänyt uusina perusteluina kunnantuvan piha-alueen pienuuden ja muuttuneen ympäristön, johon tehdyt luiskaukset ovat rumia sekä sen, että uusi paikka Salimäentien Huhdintien puoleisessa päädyssä säilyttäisi yhteyden läheiseen kirkkoon ja viljamakasiiniin, mikä on mainittu Maakuntamuseon lausunnossa (LIITE 1 Muistio 18.1.2017).

Ensinnäkin rakennuksen uusi sijainti lähellä alkuperäistä rakennuspaikkaa, kirkkoa ja viljamakasiinia ei ole syy siirtoon, koska alkuperäinen paikka on kulttuurihistoriallisesti aina paras vaihtoehto. (Länsi-Uudenmaan Maakuntamuseon lausunnot Dnro 85/11.05.02/2014, 2014 ja 2016)

Kunnantupa on rakennettu kokouspaikaksi, jollaisena sen haluttaisiin jatkossakin kaupunkilaisia palvelevan, tähän toimintaan ei ole tarvittu eikä osoitettu isoa piha-aluetta tuolloin eikä sitä tarvita edelleenkään.

Nykyisistä luiskauksista hallinto-oikeus on todennut, että ne eivät vähennä kunnantuvan suojelullista merkitystä. Lisäksi hallinto-oikeus on todennut että nämä tehdyt luiskaukset rikkovat asemakaavaan merkittyä suojelua ja suojelun henkeä. Näin ollen on selvää, että kaikki lisäluiskaukset kunnantuvan lähiympäristössä rikkovat hallinto-oikeuden päätöstä vastaan. (HHO Dnro 04613/16/4111, 28.9.2016)

Nykyisellään suojakankailla peitetty luiskaukset kieltämättä ovat rumia, näin siksi että ne on jätetty keskeneräisiksi. Tämä johtuu kaupungin teknisen johtajan päätöksestä jättää koululaajennuksen yhteydessä teetetyn pengerryssuunnitelmat toteuttamatta ja palauttaa osa jo työmaalla olleista tarvikkeista ja käyttää osa muihin tarkoituksiin, kuten hän on asiasta järjestetyssä yleisötilaisuudessa 27.9.2016 kertonut. Keskeneräiseksi jätetyt luiskaukset eivät ole peruste kunnantuvan siirtoon, sen sijaan koululaajennuksen myötä tehdyt pengerrykset tulee saattaa alkuperäisten ja aikanaan hyväksytyjen suunnitelmien mukaiseen kuntoon, jolloin ne ovat sekä turvallisia että esteettisiä.

Kotiseutuyhdistys lausuu kaavasta tältä osin, että Pyhäjärven entisen kunnantuvan suojelumerkintä sr-2 tulee säilyttää asemakaavassa ja edetä kunnantuvan ympäristön suunnittelussa Karkkilan Museotoimen ja Länsi-Uudenmaan Maakuntamuseon lausuntojen sekä Hallinto-oikeuden päätöksen mukaisesti.

Tässä yhteydessä on myös todettava, että järjestöt eivät voisi ottaa mitään taloudellista tai muuta vastuuta kunnantuvan siirtämisestä tai sen jälkeisestä rakennuksen kunnostamisesta, jos suojelumerkintä poistuu. Näin ollen kustannukset liittyen kaavamuutoksessa esitettyyn kunnantuvan purkuun, siirtoon, pystytykseen, kunnostamiseen tai entisöintiin jäisivät Karkkilan kaupungin (=veronmaksajien) vastuulle. Tämä olisi ollut syytä selvittää jo osallistumis- ja arviointisuunnitelman tässä vaiheessa, kun tällaista kaavamuutosta valmistellaan.

Kohta b)

Kohdassa kerrotaan, että tutkitaan eri ratkaisuvaihtoehtoja, mutta toistaiseksi VU-alueen nykyisen tason säilyttävät ratkaisut on kaikki syrjäytetty hyvin kyseenalaisin selityksin.

Osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa sanotaan, että asiaa tullaan tutkimaan, vaikka todellisuudessa kentän madaltaminen ollaankin viemässä päätettäväksi 31.3.2017 kokoontuvaan valtuuston ylimääräiseen kokoukseen ja Karkkilan teknisen johtajan Ahti Huhtaniskan mukaan kaivuut alkaisivat jo kesällä 2017, vaikka kaavamuutos valmistuu aikaisintaan vasta vuoden lopussa!

Esteellisyyden määrittele esteellisyyskoulutuksen saanut henkilö. Meneillään olevaan hankkeeseen tai vaihtoehtoihin ei ole tehty esteellisysselvitystä. Näin totesi yleisötilaisuudessa tekninen johtaja.

Osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta on Karkkilan kaupunki pyytänyt lausuntoa ympäristövalvonnalta, joka toteaa, että osallistumissuunnitelmassa ei ole esitetty ajateltuja toteuttamisvaihtoehtoja Nyhkälän harjun lähiliikunta-alueen hankesuunnitelman osalta. Ympäristövalvonta toteaaakin, että kaavan vaikutukset mm. ympäristöön on selvitettävä Hankkeesta teetetty ympäristöselvitys ei ole ottanut kantaa kentän madaltamisen maisena, ei harjun alueesta, eikä siitä alueesta mihin maamassat vietäisiin.

Nyhkälän koulun piha-alueen riittämättömyys on nostettu asiaa ajavien taholta myös useasti esille. Asia on esitetty siten, että koulun kaikki oppilaat olisivat yhtä aikaa välitunnilla eikä porrastetusti. Ruokalan koko kuitenkin edellyttää vuorottelua, joka luonnollisesti ohjaa myös välituntien vuorotteluun. Lähiliikunta-alueena harjun kenttä on aivan liian pieni kahden suuren koulun tarpeisiin mutta riittävä Nyhkälän koululle lähiliikunta-alueena.

Voimassa oleva asemakaava on erittäin tuore, se uusittiin vain muutama vuosi sitten. Koska kaavamuutos tehtiin nimenomaan koulun laajentumista varten, olivat varmasti myös koulun piha-alueen toiminta ja tarpeet jo tuolloin tiedossa. Suunnittelusta vastaavat arkkitehdit ovat todenneet piha-alueet riittäviksi, samoin suunnitelmat hyväksyneet päättäjät. Alueen korkeuserot, alueelle tulevat toiminnot ja koulupihan ahtaus eivät ole tulleet yllätyksenä kaavan valmistelun jälkeen. (Ote maakuntamuseon lausunnosta 12.9.2014)

Edellä esitetyn perusteella Karkkilan kotiseutuyhdistys ry esittää seuraavaa: VU-alueen nykyisen tason säilyttävä ratkaisu, ratkaisuvaihtoehto 3 tulee tarkastella vaihtoehtona jota aktiiviset kuntalaiset yleisötilaisuudessa ja pyydetyissä lausunnoissa voimakkaasti vaativat, samoin kuin esimerkiksi vapaa-aikalautakunta.

Kohta c)

Osayleiskaava. Jari Mettälän lausunto jossa todetaan seuraavaa: Kaavamuutosalue on arvokas harjualue jota ei pidä missään nimessä vahingoittaa tai tuhota. Osayleiskaavassa suunniteltu kerrostalo tulisi Huhdintien varressa sijaitsevan leikkikentän kohdalle. Merkille pantavaa on, että hanke tuhoaisi arvokasta harjumaisemaa, vaarantaisi muinaismuistolain suojelemia, ensimmäisen maailmansodanaikaisia juoksuhautoja. Toteutuessaan yleiskaavan mukainen rakentaminen tulisi suosittua leikkikentän päälle ja tälle pitäisi etsiä uusi, arvoisensa paikka ja huomioida tästä aiheutuvat kustannukset.

Edellisten mielipiteiden lisäksi Karkkilan Kotiseutuyhdistys ry esittää:

Osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa mainittua osayleiskaavatyössä harjualueelle kuntalaisten vastustuksesta huolimatta jäänyttä kerrostalomerkinä ei ole syytä huomioida kaavoituksessa.

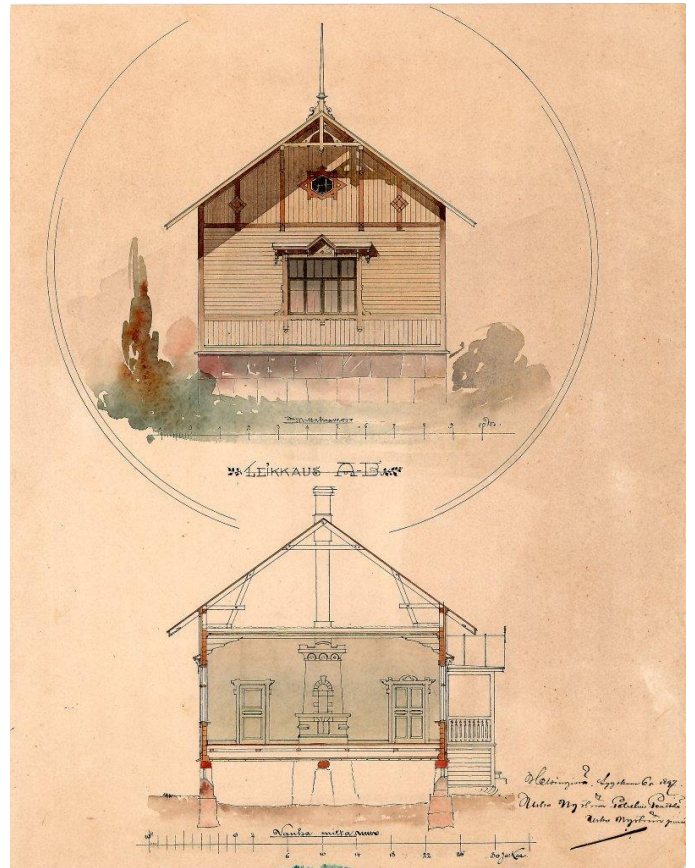
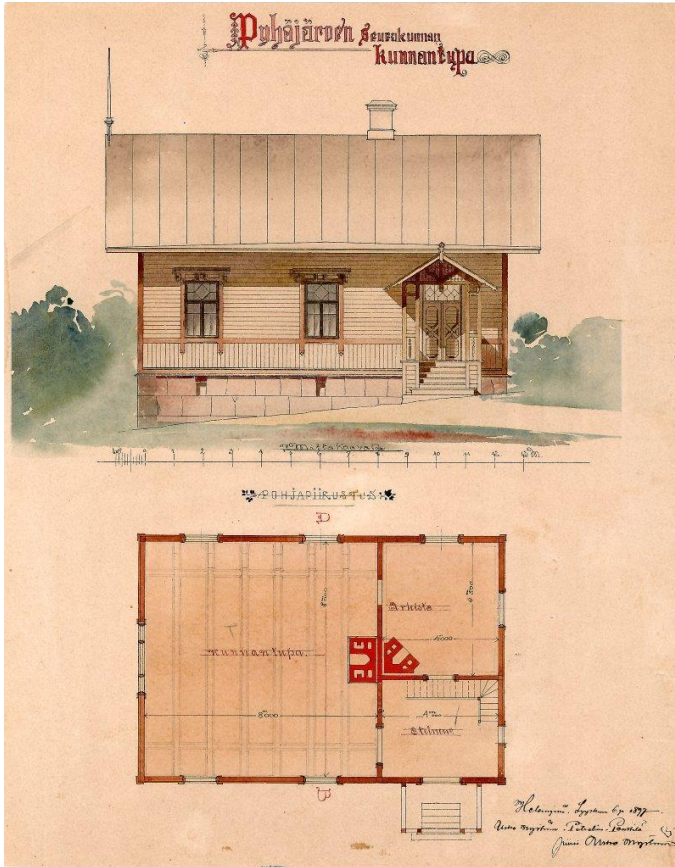
Karkkilan Kotiseutuyhdistys ry
Karkkilassa 26.3.2017

Henna Mitrunen pj.

KUVAT

Kuva 1 ja 2. Arkkitehti Usko Nyströmin 6.9.1897 allekirjoituksellaan vahvistamat Pyhäjärven kunnantuvan alkuperäispiirustukset. (KLA)

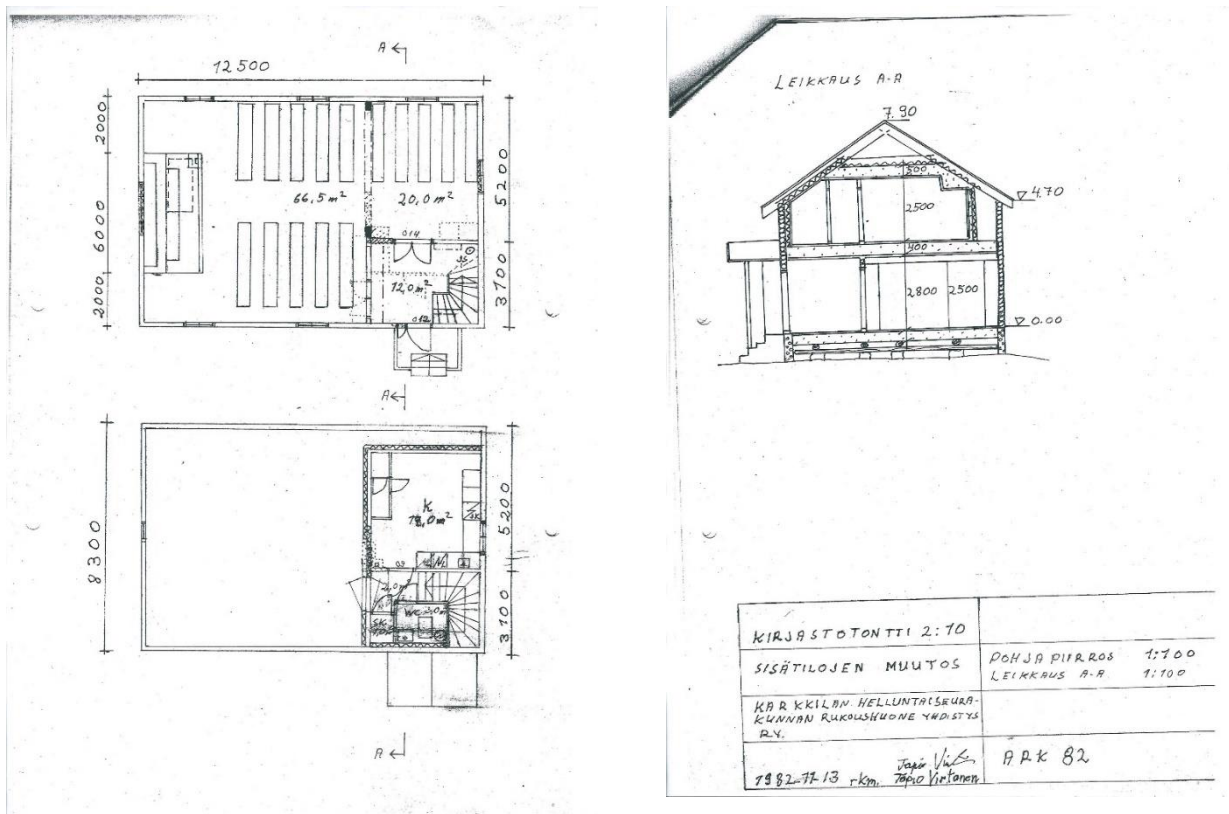
Kuva 3. Nyhkälän harjun rakennuksia etelän suunnasta 1900–1910 (KLA). Pyhäjärven kunnantupa näkyy ylhäällä kuvan keskellä.

Kuva 4. Pyhäjärven kunnankirjasto entisessä kunnantuvassa 1920-luku. (KLA)

Kuva 5. Ryhmäkuva (entisen kunnantuvan) Saalem-seurakunnan rukoushuoneen edessä 1930- ja 1940-luvun taitteessa. (Kuvan omistaa Rauni Rantala) (KLA)

Kuva 6. Rakennuspiirustukset rukoushuoneen sisätilamuutoksista 1982 (KLA, rakennusltk 8.12.1981).

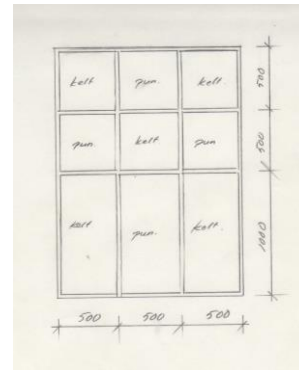
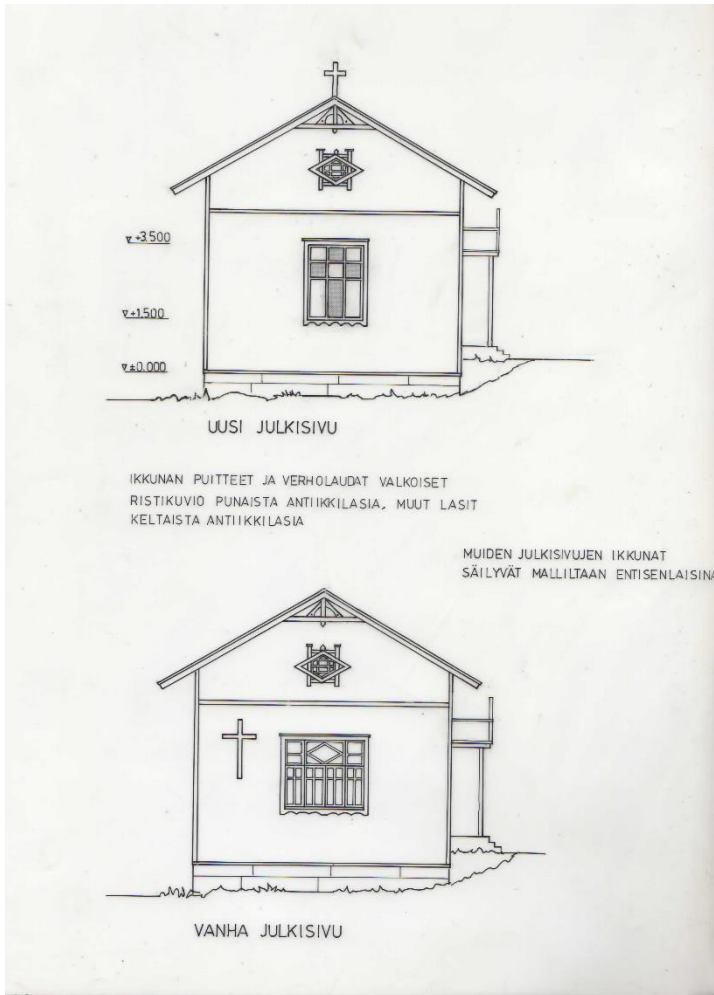
Kuva 7. Helluntaiseurakunnan rukoushuoneen sisätila muutosten jälkeen 1980-luku (valokuva Helluntaisrk).

Kuva 8. Rukoushuone 1980-luvun alussa, jolloin päätyikkuna peitettiin sisätilamuutoksen yhteydessä (KLA). Vieressä oleva varastorakennus on ilmeisesti toiminut väliaikaisena säilytystilana muutostöiden ajan.

Kuva 9. 1800-luvun lopulla ”kunnantuvan tyvöön” tehty ulkokuone paloi 1980-luvun alkupuolella, ja siitä on jäljellä enää sokkeli (Helluntaisrk, suullinen tiedonanto ja valokuva Esa Martin).

Kuva 10 ja 11. Rakennuspiirustukset rukoushuoneen päätyikkunamuutoksesta 1992. (MTM, Marja-Terttu Mäki).

Kuva 12. Väri-lasi-ikkuna (Helluntaisrk, valokuva Raimo Auvinen)

Kuva 13. Rukoushuoneen pohjoispääty 1991 ennen ikkunaremonttia (MTM, valokuva Marja-Terttu Mäki).

Kuva 14. Rukoushuoneen pohjoispääty 1992 tehdyn ikkunaremontin ja ulkomaalauksen jälkeen (valokuva Helluntaisrk).

Kuva 15.

Pyhäjärven entinen kunnantupa 2013
Karkkilan kaupungin omistuksessa
(KaKo, valokuva Henna Mitrunen).

Kuva 16. Osuusliike Tuen talo alkuperäisessä asussaan (Puustinen & Mitrunen 2009, 36–37).

Kuva 17. Osuusliike Tuen talo 1980-luvulla vihreänä (KaKo, valokuva Reino Vesander).

Kuva 18. Osuusliike Tuen talo entisöitynä (KaKo, valokuva Henna Mitrunen). Alkuperäisessä ja nykyasussaan rakennuksen värimaailma luo mielikuvaa kunnantuvasta alkuperäispiirustusten mukaisena.

Kuva 19. Nyhkälänharjulta 1980-luvulla otetun kuvan vasemmassa laidassa näkyy kunnantuvan vieressä sijaitsevan Harjun kentän laidalla luistelukoppi, joka sekini oli vihreä (KaKo, valokuva Reino Vesander).

Kuva 20. Koululaajennuksen havainnekuva (2013); kuvan mukaisesti suojeltu entinen kunnantupa ja sen piha-alue (vasemmassa yläkulmassa) hyväksyttiin osana koululaajennussuunnitelmaa.

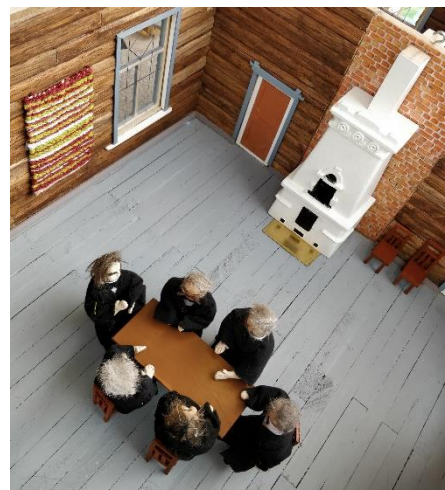

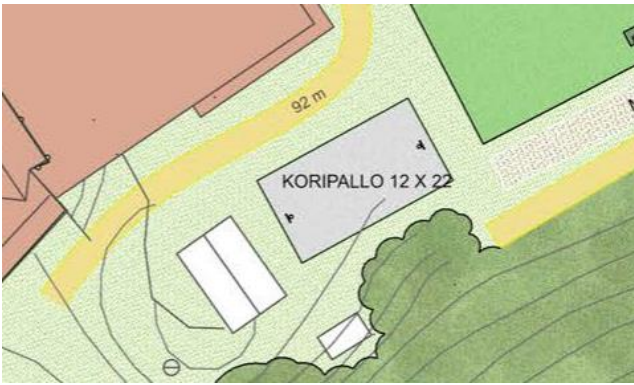

Kuva 21. Karkkilan kotiseutuyhdistyksen vuonna 2016 painattama postikortti Pyhäjärven kunnantuvasta Usko Nyströmin alkuperäispiirustuksen pohjalta (KaKo).

Kuva 22. Karkkilan kotiseutuyhdistyksen 2016 painattama postikortti Ilkka Kylmäkorven (ileart) näkemyksen mukaisena kunnostetusta Pyhäjärven kunnantuvasta (KaKo).

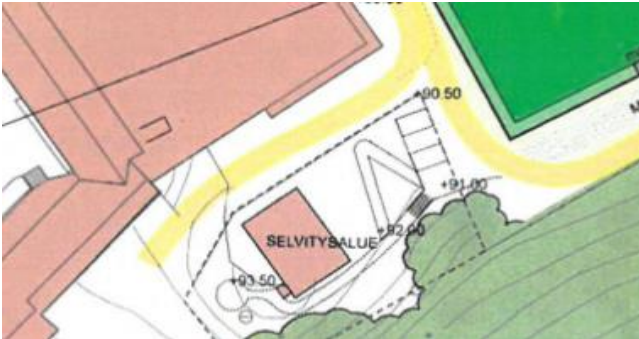
Kuva 23 ja 24. Esko ja Pirkko Vuolukan 2017 valmistunut pienoismalli (1:19) Pyhäjärven kunnantuvasta alkuperäispiirustuksista soveltaen oman näkemyksen mukaisesti. Esko Vuolukan suullinen tiedonanto 5.3.2019. (Ulko- ja sisäkuva Heikki Savola). Pienoismalli on nähtävillä Suomen valimomuseossa Karkkilassa.

Kuva 25. Ote yleisötilaisuudessa 27.9.2016 esitellystä hankesuunnitelmakuvasta, jossa kunnantupa (valkoinen harjakatto) on paikallaan ja kunnantuvan piha-alueelle on sijoitettu koripallokenttä (ennen hallinto-oikeuden 28.9. päivättyä päätöstä, joka vahvisti kunnantuvan suojelun) (KLA).

Kuva 26. Ote julkisesti nähtäville 17.10.2016 laitetusta hankesuunnitelmastakuvasta, jossa kunnantupa on kokonaan poistettu ja sen piha-alueelle on sijoitettu monitoimiareena (kunnantupa poistettiin suunnitelmakuvasta rakennuksen suojelun vahvistavan hallinto-oikeuden päätöksen jälkeen) (KLA).

Kuva 27. Ote 18.1.2017 täydennetystä hankesuunnitelmasta, jonka suunnitelmakuvassa kunnantupa on palautettu paikalleen ja piha-alue on merkitty selvitysalueeksi. Hankesuunnitelmassa kuitenkin esitetään piha-alueen madaltamista kentän viereisten paikoitusalueiden osalta ja hahmotellaan kulkuyhteyksiä kunnantuvalle (9.12.2016 jätetyn tutkintapyyntöä jälkeen tehtyjä muutoksia) (KLA).

Kuva 28. Ote valtuuston 11.12.2017 hyväksymästä hankesuunnitelmasta VE 100 (myös maisematyölupien yhteydessä esitetty suunnitelmakuva), jossa kunnantuvan piha-alue esitetään madallettavaksi sille sijoitetun paikoitusalueen osalta ja kulku kunnantuvalle portaikon tai esteettömän ramppirakennelman kautta, ajoyhteyttä ei ole (KLA).

Kuva 29. Asemapiirustus huhtikuussa 2019, jolloin koulun lähiliikunta-alueita hallitsee tekonurminen jalkapallokenttä ja jääkiekkokaukalo. Esteetön pääsy kentälle on järjestetty alueen itäreunaan kentän tasolle sijoitetulla LE-paikalla, jonne ajo on ylös harjulle johtavan tien kautta. Kulku kunnantuvalla tapahtuu koulun huoltotien kautta.

Kuva 30. Ote asemapiirustuksesta, huhtikuu 2019, kunnantuvalla on ajoyhteys ja esteetön kulku mahdollista eikä piha-alueita ole esitetty madallettavaksi. Lopullisesta toteutuksesta piirustukset tehdään sitten kun kunnantuvan kohtalosta on päätetty kaavamuutoksen yhteydessä (vuoden 2019 aikana).